

**Obowiązki radców prawnych
w zakresie przeciwdziałania
praniu pieniędzy**

Miroslaw Pawelczyk, Rafal Stankiewicz

**Obowiązki radców prawnych
w zakresie przeciwdziałania
praniu pieniędzy**

Warszawa 2011

Recenzenci:

Dr hab. Radosław Koper

Dr Mateusz Błachucki

Opracowanie redakcyjne:

Małgorzata Baranowska

© Copyright by Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji
Krajowej Rady Radców Prawnych, 2011

ISBN 978-83-907251-9-2

Skład i łamanie:

MARGINALIA Pracownia edytorska

Druk i oprawa:

BARTGRAF ul. Piękna 24/26, 00-549 Warszawa

Wydawca:

Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

Al. Ujazdowskie 18 lok. 4

00-478 Warszawa

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	7
OD AUTORÓW	9
SŁOWO WSTĘPNE	11
ROZDZIAŁ I. Kwestie wstępne	13
1. Pojęcie „pranie pieniędzy”	13
2. Regulacje międzynarodowe w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy	13
3. Regulacje unijne	15
4. Prawnicy wykonujący wolne zawody a rozwiązania zawarte w dyrektywach unijnych w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy	17
5. Regulacje prawa polskiego w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy	18
ROZDZIAŁ II. Normatywne ujęcie prania pieniędzy	21
ROZDZIAŁ III. Penalizacja czynu prania pieniędzy w prawie polskim. . .	23
ROZDZIAŁ IV. Istota regulacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.	27
1. Zakres stosowania ustawy	27
2. Organy	28
ROZDZIAŁ V. Radca prawny jako instytucja obowiązana w myśl ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. .	31
ROZDZIAŁ VI. Pojęcia „transakcja” i „przeprowadzenie transakcji”	33
ROZDZIAŁ VII. Rejestracja transakcji.	37
1. Obowiązek rejestracji transakcji	37
2. Kryteria zgłoszenia transakcji	37
3. Zwolnienie wynikające z art. 8 ust. 1e PrzeciwiPPU.	39
4. Zwolnienia wynikające z art. 10d oraz art. 11 ust. 5 PrzeciwiPPU	39
ROZDZIAŁ VIII. Obowiązki nałożone na radców prawnych przez ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. .	43
1. Obowiązki związane z gromadzeniem informacji.	43
2. Obowiązki związane z przekazywaniem informacji do Generalnego Inspektora Informacji Finansowej	49
3. Obowiązki o charakterze organizacyjnym	56
ROZDZIAŁ IX. Kontrola insytucji obowiązanej	59

ROZDZIAŁ X. Ochrona i udostępnianie przez Generalnego Inspektora zgromadzonych danych.	63
ROZDZIAŁ XI. Sankcje	67
ROZDZIAŁ XII. Przepisy karne	69
ROZDZIAŁ XIII. Pranie pieniędzy a tajemnica radcowska	71
1. Tajemnica radcowska a przeciwdziałanie praniu pieniędzy – regulacja ustawowa	71
2. Orzecznictwo europejskie	72
3. Tajemnica radcowska a przeciwdziałanie praniu pieniędzy – wyrok Trybunału Konstytucyjnego	75
BIBLIOGRAFIA	83
ZAŁĄCZNIKI	87
NR 1. Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 z późn. zm.).	89
NR 2. Konwencja Rady Europy z dnia 16 maja 2005 r. o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028)	95
NR 3. Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005 r. z późn. zm.).	101
NR 4. Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 z późn. zm.).	113
NR 5. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 21 września 2001 r. w sprawie określenia wzoru rejestru transakcji, sposobu jego prowadzenia oraz trybu dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej (Dz. U. Nr 113, poz. 1210 z późn. zm.).	155
NR 6. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 lutego 2007 r., sygn. akt I OSK 478/06	171
NR 7. Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26 czerwca 2007 r., sprawa C-305/05	191
NR 8. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r., sygn. akt K 41/05	205
AUTORZY	257

WYKAZ SKRÓTÓW

- dyrektywa 91/308/EWG – dyrektywa 91/308/EWG Rady z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. UE L 166 z 28.06.1991 r.)
- dyrektywa 2001/97/WE – dyrektywa 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 grudnia 2001 r. zmieniająca dyrektywę 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. WE L 344 z 28.12.2001 r.)
- dyrektywa 2005/60/WE – dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005 r.)
- EKPCz – Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności
- EOG – Europejski Obszar Gospodarczy
- ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości
- KC – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- KK – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- Konwencja RE z 2005 r. – Konwencja Rady Europy podpisana 16 maja 2005 r. w Warszawie o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu (Dz. U. Nr 165, poz. 1028)
- Konwencja z Palermo – Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 z późn. zm.)
- KPA – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)
- KPC – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- KPK – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- KRRP – Krajowa Rada Radców Prawnych
- KRS – Krajowy Rejestr Sądowy
- OchrDanychU – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.)

OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PodpEIU	– ustawa z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.)
PrzeciwPPU	– ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 z późn. zm.)
RadcPrU	– ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65 z późn. zm.)
rozporządzenie z dnia 21 września 2001 r.	– rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 21 września 2001 r. w sprawie określenia wzoru rejestru transakcji, sposobu jego prowadzenia oraz trybu dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej (Dz. U. Nr 113, poz. 1210)
rozporządzenie nr 1781/2006	– rozporządzenie (WE) nr 1781/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie informacji o zleceńodawcach, które towarzyszą przekazom pieniężnym (Dz. Urz. UE L 345 z 8.12.2006 r.)
SwobDziałGosp	– ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.)
TUE	– Traktat o Unii Europejskiej
TWE	– Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Rzymie dnia 25 marca 1957 r. (Dz. Urz. UE C 325 z 24.12.2002 r. z późn. zm.)

OD AUTORÓW

Problematyka przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu nabrała – również w aspekcie tworzenia normatywnych regulacji na poziomie międzynarodowym i krajowym – w ostatniej dekadzie szczególnego znaczenia. Na radców prawnych jako przedstawicieli zawodów zaufania publicznego nałożono szereg obowiązków związanych z realizacją przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Zamierzeniem niniejszej publikacji jest przybliżenie radcom prawnym wszystkich instytucji tego aktu normatywnego oraz ułatwienie praktycznego jej wykonywania. Ustawa ta była również przedmiotem skargi Krajowej Rady Radców Prawnych do Trybunału Konstytucyjnego. W konsekwencji jego wyroku, korporacja uzyskała korzystne orzeczenie interpretacyjne pozwalające także przedstawicielom innych prawniczych zawodów zaufania publicznego wykonywać jej treść w zgodności z istniejącym obowiązkiem zachowania tajemnicy zawodowej. Jeden z autorów niniejszej publikacji miał zaszczyt reprezentować samorząd radcowski przez Trybunałem w tej sprawie wraz z Panem Mecenasem Dariuszem Sałajewskim. Publikacja przybliży również treść tegoż wyroku.

Autorzy pragną szczególnie podziękować Panu Mecenasowi Dariuszowi Sałajewskiemu, wiceprezesowi Krajowej Rady Radców Prawnych oraz Panu Mecenasowi Arkadiuszowi Berezie, kierownikowi Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych za inspirację do przygotowania tejże publikacji oraz nieocenioną pomoc i okazywaną życzliwość przy jej tworzeniu.

*Mirostaw Pawełczyk
Rafał Stankiewicz*

Katowice-Warszawa, dnia 24 października 2011 r.

SŁOWO WSTĘPNE

Zaliczenie radców prawnych, w gronie innych osób wykonujących wolne zawody prawnicze, do grupy instytucji obowiązanych w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy rozpatrywane winno być w aspekcie statusu tego zawodu jako zawodu zaufania publicznego. Zaufanie to należy rozumieć z jednej strony jako normatywne – w tym deontologiczne – gwarancje zapewnienia osobom i instytucjom korzystającym z pomocy prawnej ochrony ich uzasadnionego interesu i przysługujących im praw. Z drugiej zaś strony wykonywanie tego zawodu i usług świadczonych w jego ramach może być uznane za wykonywanie należycie dopiero wówczas, gdy służy również interesowi publicznemu.

Ustawodawca, wprowadzając uregulowania dotyczące zapobiegania praniu „brudnych” pieniędzy, jawi się przede wszystkim jako gwarant interesu publicznego, a wśród strażników tej gwarancji – a więc i praworządności tego obszaru – wymienia między innymi radców prawnych. Z punktu widzenia autorytetu zawodu radcy prawnego to bardzo nobilitujące, ale zarazem zobowiązujące. Zobowiązanie nałożone przez ustawodawcę na radców prawnych, jak również na adwokatów i notariuszy (mając świadomość odmienności kognicji tych zawodów), tworzy pole ogromnej wrażliwości na styku z przestrzeganiem podstawowych zasad wykonywania tych zawodów. W szczególności mam tu na myśli fundamentalną zasadę, jaką jest zachowanie tajemnicy zawodowej, w tym przypadku tajemnicy radcowskiej.

W wąsko rozumianym interesie publicznym radca prawny jako instytucja obowiązana w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy – to współuczestnik systemu państwowo-publicznego. W szeroko rozumianym interesie publicznym, w którym mieszczą się usankcjonowane szeregiem artykułów ustawy zasadniczej prawa jednostki, radca prawny to również i przede wszystkim pomocnik tejże jednostki obdarzony przez nią faktycznym, a nie tylko dekretemowanym przepisem prawa zaufaniem.

Samorząd radców prawnych od początku obowiązywania nowelizowanej już ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, zwracał uwagę tak osobom wykonującym zawód, jak i instytucjom uczestniczącym w tworzeniu i stosowaniu prawa na istotę tych uregulowań. Mając świadomość wspomnianej wcześniej wrażliwości stosowania w praktyce przepisów ustawy, zainicjował nawet w 2005 roku postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Piszący te słowa – wraz z jednym z współautorów Monografii radcą prawnym dr. Rafałem Stankiewiczem – reprezentował Krajową Radę Radców Prawnych przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie, w której wyrok z dnia 2 lipca 2007 r. (sygn. akt K 41/05) jest szeroko skomentowany w jednym z rozdziałów publikacji. Orzeczenie to jest bardzo ważną wskazówką

interpretacyjną, co do zakresu obowiązków radcy prawnego przewidzianego ustawą.

Monografia jako całość może, i mam nadzieję, będzie stanowić bardzo dobre uzupełnienie praktyczne wiedzy radców prawnych w tym zakresie. Chciałbym, aby stała się także wspierającym materiałem dydaktycznym dla osób prowadzących zajęcia szkoleniowe z aplikantami radcowskimi. Wydanie jej w ramach Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych ma być również kolejnym przykładem starań Ośrodka o pożyteczne włączenie się w nurt problemów dotyczących warsztatu wykonywania zawodu.

Dariusz Sałajewski

Wiceprezes KRRP

ROZDZIAŁ I

Kwestie wstępne

1. Pojęcie „pranie pieniędzy”

Zainteresowanie zagadnieniami określanymi – zarówno w szerokim, kolokwialnym rozumieniu, jak i wąskim, normatywnym – jako „pranie pieniędzy” istnieje na świecie od lat. Początek walki z tym procederem rozpoczął się na początku XX w. w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Pranie pieniędzy to „proces służący w pierwszej kolejności ukryciu prawdziwego źródła pochodzenia określonych środków majątkowych, a w dalszej – wytworzenia wiarygodnych podstaw ich pochodzenia ze źródeł odmiennych” (K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2001, s. 21). W szerokim ujęciu pieniądze są „brudne”, zarówno jeśli pochodzą z działalności przestępczej, jak i wtedy, gdy ich obrót i związana z nim maksymalizacja zysku pochodzą z tzw. szarej strefy. W związku z powyższym, z „praniem pieniędzy” mamy do czynienia wówczas, gdy „określone środki pieniężne pochodzą z nielegalnego przedsięwzięcia, ale również takie, które pochodzą z działalności prawnie dopuszczalnej, ale ukrytej przed opodatkowaniem” (K. Buczkowski, M. Wojtaszek, *Pranie...*, s. 22).

2. Regulacje międzynarodowe w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy

Zwalczanie wskazanych powyżej mechanizmów zakładających legalizację określonych wartości majątkowych wymaga stosowania kompleksowych rozwiązań prawnych, obowiązujących zarówno w wymiarze międzynarodowym, jak i krajowym.

Działania zapobiegające szeroko rozumianemu praniu pieniędzy społeczność międzynarodowa podejmowała na forum Narodów Zjednoczonych już od wielu lat. Najbardziej znaczącym wydarzeniem w tym zakresie stało się uchwalenie Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 z późn. zm.) – tzw. „Konwencja z Palermo” (por. ZAŁĄCZ-

NIK NR 1). Konwencja weszła w życie w dniu 29 września 2003 r. Reguluje m.in. zakres przestępstwa polegającego na legalizacji korzyści pochodzących z przestępstwa (pranie pieniędzy). Konwencja zawiera także przepisy regulujące współpracę międzynarodową w zakresie ekstradycji, pomocy prawnej oraz pomocy udzielanej przy wykonywaniu orzeczeń o przepadku mienia i korzyści pochodzących z tegoż przestępstwa.

Pranie pieniędzy w Konwencji z Palermo normują następujące przepisy:

- ♦ art. 6 – odnoszący się do penalizacji prania dochodów z przestępstwa;
- ♦ art. 7 – zawierający środki zwalczania mechanizmu „prania pieniędzy”;
- ♦ art. 11 – normujący ściganie, orzekanie i sankcje m.in. za przestępstwo z art. 6;
- ♦ art. 12 – poświęcony konfiskacie i zajęciu.

Szczególną rolę, z uwagi na konieczność wprowadzenia daleko idących zmian w polskim systemie prawnym, odgrywa art. 10 Konwencji z Palermo. Przepis ten zobowiązuje państwa członkowskie do przyjęcia niezbędnych środków, w świetle obowiązującego prawa krajowego, do ustanowienia odpowiedzialności osób prawnych z tytułu uczestnictwa w popełnianiu poważnych przestępstw z udziałem zorganizowanej grupy przestępczej. Krajowy ustawodawca zobowiązany został do powołania nowej, nieznanej dotąd polskiemu prawu instytucji – odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych.

Artykuł 6 zatytułowany *Penalizacja prania dochodów z przestępstwa* w ust. 1 zobowiązuje państwa-strony Konwencji do przyjęcia środków ustawodawczych i wykonawczych, które pozostawałyby w zgodzie z fundamentalnymi zasadami prawa wewnętrznego i jednocześnie prowadziłyby do uznania za przestępstwa czynów popełnionych umyślnie, a polegających na:

- ♦ konwersji lub transferze mienia ze świadomością, że stanowi ono dochód z przestępstwa w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenia pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa źródłowego, dla umożliwienia jej uniknięcia prawnych konsekwencji swego czynu;
- ♦ zatajeniu lub ukryciu prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do takiego mienia ze świadomością, że mienie to stanowi dochód z przestępstwa.

Państwa-strony Konwencji zostały zobowiązane również do penalizacji:

- ♦ nabycia, posiadania lub korzystania z mienia, ze świadomością w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód z przestępstwa;
- ♦ udziału w popełnieniu któregośkolwiek z przestępstw określonych na podstawie niniejszego artykułu, udziału w związku lub zмовie w celu jego popełnienia, usiłowania, pomocnictwa, podżegania, ułatwiania oraz doradzania przy jego popełnieniu.

Istotne kroki w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy podejmowano również w ramach Rady Europy, i to od początku lat osiemdziesiątych

ubiegłego wieku. Znaczącym wydarzeniem w tej dziedzinie było podpisanie w dniu 16 maja 2005 r. w Warszawie Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, która weszła w życie w dniu 1 maja 2008 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028) – zwana dalej „Konwencją RE z 2005 r.” (por. ZAŁĄCZNIK NR 2). W art. 9 ust. 1 państwa-strony tej Konwencji zostały zobowiązane do wprowadzenia przepisów statuujących przestępstwo prania pieniędzy. Przepisy Konwencji RE z 2005 r. zobowiązały państwa-strony do wprowadzenia w prawie krajowym regulacji umożliwiających skuteczne identyfikowanie i wykrywanie mienia nielegalnego pochodzenia.

3. Regulacje unijne

Pierwszym aktem prawa wspólnotowego w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy była dyrektywa Rady 91/308/EWG z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. UE L 166 z 28.06.1991 r.) – zwana dalej „dyrektywą 91/308/EWG”. Istotną rolę w tym zakresie odegrała również dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE z dnia 4 grudnia 2001 r. zmieniająca dyrektywę 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. WE L 344 z 28.12.2001 r.) – zwana dalej „dyrektywą 2001/97/WE”. Dyrektywa 91/308/EWG i nowelizująca ją dyrektywa 2001/97/WE miały za zadanie przeciwdziałać praniu pieniędzy, natomiast nie ustanawiały reżimu karnej odpowiedzialności za sam fakt popełnienia przestępstwa prania brudnych pieniędzy. W art. 14 dyrektywy 91/308/EWG zobowiązano państwa członkowskie do określenia kar grożących za naruszenie przepisów prawa krajowego ustanowionych w wyniku implementacji postanowień dyrektywy. Ustanowienie zakazu prania brudnych pieniędzy oraz grożących za nie sankcji zostało pozostawione w gestii państw członkowskich. W preambule dyrektywy 91/308/EWG stwierdzono jednak, że pranie pieniędzy musi być zwalczane za pomocą środków karnych oraz w ramach międzynarodowej współpracy organów sądowych i organów uprawnionych do stanowienia prawa.

Obecnie obowiązuje dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Tekst mający znaczenie dla EOG¹), (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005 r. z późn. zm.) – zwana dalej „dyrektywą 2005/60/WE” (por. ZAŁĄCZNIK NR 3).

Dyrektywa 2005/60/WE jest kolejną inicjatywą podjętą w ramach Unii Europejskiej w celu stworzenia kompleksowej regulacji dotyczącej zwalczania

¹ Europejski Obszar Gospodarczy, EOG (*European Economic Area, EEA*) – strefa wolnego handlu i Wspólny Rynek obejmujące kraje Unii Europejskiej i Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, EFTA (z wyjątkiem Szwajcarii).

narastających problemów, jakimi są: pranie pieniędzy, terroryzm i finansowanie terroryzmu w Europie. Jest ona obszernym aktem normatywnym, który rozpoczyna oświadczenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej, wyjaśniające podstawy prawne, genezę oraz motywy przyjęcia tego aktu. Oświadczenie jest o tyle istotne, że powinno być uwzględniane w toku interpretacji i stosowania poszczególnych przepisów dyrektywy (por. B. Bieniek, *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Warszawa 2010, s. 44). Przyjęte w dyrektywie 2005/60/WE rozwiązania stanowią kontynuację oraz udoskonalenie rozwiązań unormowanych jeszcze w dyrektywie 91/308/EWG. Dyrektywa 2005/60/WE weszła w życie 15 grudnia 2005 r. W porównaniu z wcześniej obowiązującymi przepisami, dyrektywa 2005/60/WE zawiera bardziej szczegółową i rozbudowaną regulację odpowiedzialności o charakterze karnym i administracyjnym. Na gruncie dyrektywy 91/308/EWG państwa członkowskie zobowiązały się wprowadzić do swoich porządków prawnych zakaz prania pieniędzy i określić kary grożące za jego naruszenie. Dyrektywa ta nie precyzowała w żaden sposób, czy sankcje powinny mieć charakter karny, czy też administracyjny, pozostawiając to uznaniu państw członkowskich regulujących te kwestie we własnych ustawodawstwach wewnętrznych. Należy nadmienić, że dyrektywa 2005/60/WE wyraźnie nakłada na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia odpowiedzialności karnej w stosunku do osób prawnych.

Dyrektywa 2005/60/WE nie dąży do ujednolicenia prawodawstw państw członkowskich w dziedzinie przeciwdziałania korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, gdyż nie ustanawia identycznego poziomu regulacji we wszystkich państwach. Tym samym omawiana dyrektywa jest instrumentem harmonizacji minimalnej (szerzej na temat klasyfikacji metod harmonizacji za pomocą dyrektyw zob. np. B. Kurcz, *Dyrektywy Wspólnoty Europejskiej i ich implementacja do prawa krajowego*, Kraków 2004, s. 82-115). Wskazuje na to treść art. 5 dyrektywy 2005/60/WE, zgodnie z którym: „W celu zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu Państwa Członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać w mocy bardziej rygorystyczne przepisy w dziedzinie regulowanej niniejszą dyrektywą”. Nie oznacza to bynajmniej, że w ogóle nie istnieje górny pułap, granica formułowania przez państwa UE surowszych niż wymagane przez dyrektywę regulacji.

Istotnym krokiem w walce z praniem pieniędzy stało się przyjęcie **rozporządzenia (WE) nr 1781/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie informacji o zleceniodawcach, które towarzyszą przekazom pieniężnym** (Tekst mający znaczenie dla EOG), (Dz. Urz. UE L 345 z 8.12.2006 r.) – zwane dalej „rozporządzeniem nr 1781/2006”. Rozporządzenie to określa zasady dotyczące informacji o zleceniodawcach przekazów pieniężnych, które towarzyszą tym przekazom, w celu zapobiegania, ścigania oraz wykrywania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

4. Prawnicy wykonujący wolne zawody a rozwiązania zawarte w dyrektywach unijnych w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy

Należy wskazać, że dyrektywa 2001/97/WE, jak również późniejsza dyrektywa 2005/60/WE, objęły swoją regulacją prawników wykonujących wolne zawody, gdy poprzez pomoc uczestniczą w planowaniu lub realizowaniu transakcji dla swoich klientów, dotyczących:

- ♦ kupna i sprzedaży nieruchomości oraz jednostek gospodarczych;
- ♦ zarządzania pieniędzmi klientów, ich papierami wartościowymi lub pozostałymi aktywami;
- ♦ otwierania lub zarządzania rachunkami bankowymi, oszczędnościowymi lub rachunkami papierów wartościowych;
- ♦ organizacji współpracy niezbędnej dla tworzenia, działalności lub zarządu spółek;
- ♦ tworzenia, działalności lub zarządu trustami, spółkami lub podobnymi strukturami.

Prawnicy wykonujący wolne zawody zostali objęci przepisami dyrektyw również wówczas, gdy działają w imieniu i na rzecz klientów w jakiegokolwiek transakcji finansowej lub z zakresu obrotu nieruchomościami.

Preambuły obu dyrektyw zawierają również wiele wskazówek co do sposobów interpretacji cytowanego przepisu. W pkt. 19 Preambuły do dyrektywy 2005/60/WE wskazano, że prawnicy wykonujący wolne zawody powinni pozostawać objęci zakresem wspólnotowego systemu zwalczania prania pieniędzy, jeśli uczestniczą w transakcjach finansowych lub korporacyjnych, włączając w to świadczenie usług doradztwa podatkowego. Powinno to dotyczyć przypadków, gdy istnieje największe ryzyko, że usługi świadczone przez tych prawników mogą być nadużywane do celów prania korzyści pochodzących z działalności przestępczej lub do celów finansowania terroryzmu.

W pkt. 20 Preambuły do dyrektywy 2005/60/WE stwierdzono, że obowiązek informowania o podejrzanych transakcjach nie może obciążać prawników, gdy ustalają sytuację prawną swojego klienta lub reprezentują go w postępowaniu. Tym samym, obowiązek powyższy nie dotyczy pełnomocników stron, którzy powzięli podejrzenie na ten temat przed, w toku lub po udzieleniu porady prawnej. Uznano jednak, że udzielanie porad prawnych i obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie mogą służyć ochronie tych prawników, którzy w sposób świadomy uczestniczą w procesach prania pieniędzy. Kolejne wyłączenie odnosi się do pełnomocników procesowych, którzy informacje o podejrzanych transakcjach powzięli, reprezentując swoich klientów w toku postępowania sądowego.

W treści dyrektywy 2005/60/WE umieszczono następujące obowiązki ciążące na podmiotach, które mają wykonywać przepisy przyjęte na jej podstawie w poszczególnych ustawodawstwach krajowych. Są to:

- ♦ obowiązek badania transakcji podejrzanych (art. 20),
- ♦ obowiązek współpracy z państwami członkowskimi (art. 22),
- ♦ obowiązek wstrzymywania wykonania transakcji (art. 24),
- ♦ obowiązek powstrzymywania się od informowania klientów (art. 28),
- ♦ obowiązek przechowywania rejestrów i danych (art. 30),
- ♦ obowiązek ustanowienia polityk i procedur w zakresie należytej staranności wobec klienta (art. 34),
- ♦ obowiązek upowszechniania wiedzy (art. 35).

5. Regulacje prawa polskiego w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy

Walka z coraz powszechniejszym zjawiskiem prania pieniędzy ma w Polsce stosunkowo krótką historię. Od 1992 r. funkcjonowały w Polsce przepisy bankowe określające tryb postępowania banków w wypadkach ujawniania okoliczności nasuwających podejrzenie prania pieniędzy. Penalizacja powyższego procesu nastąpiła na podstawie art. 5 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. Nr 126, poz. 615). Wymóg dostosowania prawa polskiego do standardów wspólnotowych w praktyce oznaczał potrzebę wdrożenia postanowień zawartych początkowo w dyrektywach 91/308/EWG i 2001/97/WE, a obecnie również w dyrektywie 2005/60/WE.

Obecnie obowiązująca **ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu** (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 z późn. zm.; por. ZAŁĄCZNIK NR 4) miała za zadanie dostosować polskie regulacje prawa krajowego do dyrektywy 91/308/EWG oraz dyrektywy 2001/97/WE. Kolejne nowelizacje tejże ustawy służyły do jej dostosowania w zgodzie z rozwiązaniami przyjętymi w obecnie obowiązującej dyrektywie 2005/60/WE. Akt ten wszedł w życie po upływie sześciu miesięcy od dnia ogłoszenia, tj. w dniu 23 czerwca 2001 r.

Obecnie system prawa polskiego w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy składa się z przepisów prawa karnego, prawa papierów wartościowych, prawa bankowego oraz przepisów o charakterze *lex specialis* – w tym również prawodawstwa unijnego (K. Nowicki, Ł. Woźniak, *Prawne regulacje dotyczące prania brudnych pieniędzy*, [w:] J. Grzywacz (red.), *Pranie brudnych pieniędzy*, Warszawa 2005, s. 75). Wśród tych przepisów na pierwszym miejscu wymienić należy art. 299 KK, w którym dokonano penalizacji czynu prania pieniędzy.

Do przepisów normujących kwestie przeciwdziałania temu przestępstwu zaliczyć należy całość regulacji PrzeciwPPU, ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 197, poz. 1661 z późn. zm.) oraz ustawę z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.).

ROZDZIAŁ II

Normatywne ujęcie prania pieniędzy

Definicja pojęcia „pranie pieniędzy”, zawarta w art. 1 dyrektywy 2005/60/WE, jest zbliżona do tożsamyh definicji ujmowanych w poprzednich dyrektywach. Zgodnie z art. 1 ust. 2 tejże dyrektywy, za pranie pieniędzy uznaje się następujące czyny popełnione umyślnie:

- ♦ konwersję lub przekazywanie mienia, ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrywania lub zatajania nielegalnego pochodzenia tego mienia albo udzielenia pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności, dla umożliwienia jej uniknięcia konsekwencji prawnych takiego działania;
- ♦ ukrycie lub zatajenie prawdziwego charakteru mienia, jego źródła, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do mienia, ze świadomością, że mienie to pochodzi z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności;
- ♦ nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia, ze świadomością w momencie jego otrzymania, że mienie to pochodzi z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności;
- ♦ udział lub współdziałanie w popełnieniu, usiłowanie popełnienia, jak też pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy popełnieniu czynów określonych w powyżej.

Pojęcie „pranie pieniędzy” zostało zdefiniowane również w polskiej regulacji prawnej, a konkretnie w art. 2 pkt 9) PrzeciwwPPU. Zgodnie z tym przepisem, praniem pieniędzy jest zamierzone postępowanie polegające na:

- ♦ zamianie lub przekazaniu wartości majątkowych pochodzących z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrycia lub zatajenia bezprawnego pochodzenia tych wartości majątkowych albo udzieleniu pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności w celu uniknięcia przez nią prawnych konsekwencji tych działań;
- ♦ ukryciu lub zatajeniu prawdziwego charakteru wartości majątkowych lub praw związanych z nimi, ich źródła, miejsca przechowywania, rozporządzania, faktu ich przemieszczania, ze świadomością, że wartości te pochodzą z działalności o charakterze przestępczym lub udziału w takiej działalności;
- ♦ nabyciu, objęciu w posiadanie albo używaniu wartości majątkowych pochodzących z działalności o charakterze przestępczym lub udziału w takiej działalności;

- ♦ współdziałaniu, usiłowaniu popełnienia, pomocnictwie lub podżeganiu w przypadkach zachowań określonych w art. 2 pkt 9) lit. a)-c) Przeciw-PPU.

Prawo polskie zakazało prania pieniędzy, posługując się normami o charakterze karnym i wobec tego, jedynie korzystając z kategorii pojęciowych znanych polskiemu prawu karnemu, możliwe jest zdefiniowanie pojęcia „pranie pieniędzy” opisanego w art. 1 dyrektywy 2005/60/WE.

ROZDZIAŁ III

Penalizacja czynu prania pieniędzy w prawie polskim

Penalizacja oraz przeciwdziałanie procederowi prania pieniędzy w prawie polskim dokonuje się na podstawie KK, a konkretnie jego art. 299. Przepis powyższy zamieszczony został w Rozdziale XXXVI zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*. Zgodnie z brzmieniem art. 299 § 1 KK, z praniem pieniędzy będziemy mieli do czynienia wówczas, gdy dowolna osoba: środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego – przyjmuje, przekazuje lub wywozi za granicę, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku. Dodać należy w tym miejscu, że dalsze paragrafy art. 299 KK typizują kilka przestępstw będących występkami zagrożonymi karą pozbawienia wolności. Zostaną one omówione w dalszej części, w związku z przedstawieniem zagadnień związanych z sankcjami nakładanymi na podmioty naruszające przepisy PrzeciwPPU oraz KK w tym zakresie.

Przepisy art. 299 § 1–8 KK regulują problematykę odpowiedzialności za różne formy udziału w przestępstwie określanym terminem „pranie pieniędzy”. Jego istota polega na podejmowaniu działań zmierzających do wprowadzenia do legalnego obrotu gospodarczego lub finansowego pieniędzy lub innych środków płatniczych, papierów wartościowych czy – szerzej – mienia pochodzącego z działalności przestępczej lub innych nielegalnych źródeł (por. komentarz do art. 299 KK – A. Marek, *Komentarz*, LEX/el. 2010; por. szerzej także M. Prengel, *Środki zwalczania przestępczości prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, Toruń 2003).

Pierwotnym i najważniejszym przedmiotem ochrony art. 299 KK jest prawidłowość obrotu gospodarczego. *Ratio legis* przepisów tego artykułu jest przeciwdziałanie zjawisku wprowadzania do legalnego obrotu gospodarczego lub finansowego wartości majątkowych pochodzących z zysków osiągniętych w trakcie popełniania innych przestępstw. W świetle obowiązującej regulacji pojęcie „pranie pieniędzy” można więc odnieść w bezpośredni sposób do zachowania ujętego w art. 299 § 1 KK.

Przepisy art. 299 KK obejmują swoją kryminalizacją w sposób szczególny tylko niektóre przejawy prania pieniędzy. Strona podmiotowa wszyst-

kich czynów określonych w art. 299 § 1-2 i 5-6 polega na umyślności, przy czym czyny te mogą zostać popełnione zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym. Wymóg umyślności jest o tyle istotny, że wymaga ustalenia, czy sprawca obejmował swoją świadomością wszystkie znamiona przestępstwa. Sprawca musi zatem chcieć przyjąć określone środki i wiedzieć, że stanowią one tzw. brudne pieniądze albo przewidywać możliwość ich przyjęcia i na to się godzić. Jak wskazuje się w literaturze przedmiotu, wykazanie *animus rem sibi habendi* w procesie karnym o przestępstwo umyślne wymaga udowodnienia określonej wiedzy (świadomości) po stronie oskarżonego, np. o wpłynięciu określonej kwoty na jego konto (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010). Zakres kryminalizacji przepisów art. 299 § 1-6 KK obejmuje dwa pierwsze etapy prania wartości majątkowych, tj. samo posługiwanie się jeszcze nielegalnym majątkiem. Legitymizacja nielegalnego majątku nie jest już przedmiotem kryminalizacji (R. Zawłocki, [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz do artykułów 222-316*. Warszawa 2010, s. 453).

Przedmiotem wykonawczym przestępstwa określonego w art. 299 § 1 KK są środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe i wartości dewizowe, a także prawa majątkowe oraz mienie pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego. Nie jest przy tym istotne, czy przedmioty te lub wartości majątkowe pochodzą bezpośrednio, czy pośrednio z czynu zabronionego, tj. zostały uzyskane w wyniku obrotu korzyściami bezpośrednimi (por. komentarz do art. 299 KK – A. Marek, *Komentarz*, LEX/el. 2010).

Przez środki płatnicze należy rozumieć pieniądze polskie i obce, a także inne środki, którymi można samodzielnie posługiwać się w obrocie (np. czeki podróżne, czeki na okaziciela). Z kolei papierami wartościowymi są akcje, obligacje oraz inne dokumenty uprawniające do otrzymania sumy pieniężnej lub zawierające obowiązek wypłaty kapitału, odsetek czy udziału w zyskach (zob. art. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe, Dz. U. Nr 37, poz. 283 z późn. zm.; art. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo weksłowe, Dz. U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.; art. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, t. jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 211, poz. 1384). Zgodnie z rozwiązaniami ustawowymi, do wartości dewizowych zalicza się waluty obce, zagraniczne papiery wartościowe oraz tzw. dewizowe złoto i platynę (bliżej zob. art. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe, Dz. U. Nr 141, poz. 1178 z późn. zm.).

Wszystkie przestępstwa z art. 299 KK ścigane są z urzędu, jako przestępstwa publicznoskargowe. Charakter przedmiotu ochrony rozważanych przepisów oraz publicznoskargowy tryb ścigania przestępstw prania wartości majątkowych pozwala stwierdzić, iż osobą uprawnioną do składania zawiadomienia o ich popełnieniu jest w praktyce każdy.

Należy dodać, że akt normatywny nowelizujący PrzeciwwPPU z dnia 25 czerwca 2005 r. wprowadził zmianę KK przez dodanie do jego treści art. 165a, który penalizuje finansowanie terroryzmu. Z finansowaniem terroryzmu będziemy więc mieli do czynienia wówczas, gdy dowolna osoba gromadzi, przekazuje lub oferuje w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym: środki płatnicze, instrumenty finansowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości. Penalizacji na podstawie art. 165a KK podlegają czynności przygotowawcze do finansowania akcji terrorystycznych, polegające na gromadzeniu, przekazywaniu lub oferowaniu wymienionych w przepisie środków płatniczych, instrumentów finansowych lub wartości majątkowych w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Jest to więc przestępstwo wymagające zamiaru bezpośredniego o charakterze kierunkowym. Przedmiotem czynności wykonawczej są środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości (por. komentarz do art. 165a KK – A. Marek, *Komentarz*, LEX/el. 2010).

ROZDZIAŁ IV

Istota regulacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

1. Zakres stosowania ustawy

Zgodnie z brzmieniem art. 1 PrzeciwpPU, ustawa określa zasady oraz tryb przeciwdziałania praniu pieniędzy, przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu, stosowania szczególnych środków ograniczających przeciwko osobom, grupom i podmiotom oraz obowiązki podmiotów uczestniczących w obrocie finansowym w zakresie gromadzenia i przekazywania informacji. Przepis powyższy określa więc zakres regulacji ustawy. Należy mieć na uwadze, że nowelizacja PrzeciwpPU z dnia 25 czerwca 2009 r. poszerzyła zakres przedmiotowy regulacji normatywnej, ponieważ dotychczas były to „zasady i tryb przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu oraz określenie obowiązków podmiotów obowiązanych”, a nowelizacją dodano jeszcze do opisu przedmiotu regulacji ustawy „zasady i tryb stosowania szczególnych środków ograniczających przeciwko osobom, grupom i podmiotom”. Jak wskazuje A. Damasiewicz, rozszerzenie opisu wynika stąd, że PrzeciwpPU łączy w chwili obecnej, z obowiązkami określonych podmiotów, również normatywnie określone ograniczenia dla innych podmiotów (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010).

PrzeciwpPU zawiera kilka obszarów regulacji. Na jej podstawie określono:

- ♦ strukturę i zadania tzw. wywiadu finansowego;
- ♦ pojęcie tzw. instytucji obowiązanych oraz ich obowiązków;
- ♦ zasady przepływu informacji i zasady bezpieczeństwa informacji stanowiących tajemnicę zawodową, służbową i inną prawem chronioną;
- ♦ czynności, które mogą podejmować instytucje obowiązane, wywiad finansowy oraz prokuratura i inne służby zaangażowane w zwalczanie procederu prania pieniędzy na różnych etapach;
- ♦ sankcje karne za określone zachowania lub zaniechania związane z wykonywaniem obowiązków wynikających z PrzeciwpPU.

2. Organy

Zgodnie z art. 3 ust. 1–4 PrzeciwiPPU, organami administracji rządowej właściwymi w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, zwanymi dalej „organami informacji finansowej”, są:

- ♦ minister właściwy do spraw instytucji finansowych, jako naczelny organ informacji finansowej;
- ♦ **Generalny Inspektor Informacji Finansowej**, zwany dalej „Generalnym Inspektorem”.

Generalnego Inspektora powołuje i odwołuje na wniosek ministra właściwego do spraw instytucji finansowych Prezes Rady Ministrów. Generalny Inspektor jest podsekretarzem stanu w Ministerstwie Finansów. Wykonuje on swoje zadania przy pomocy jednostki organizacyjnej wyodrębnionej w tym celu w strukturze Ministerstwa Finansów.

Zadania Generalnego Inspektora wyznacza treść art. 4 PrzeciwiPPU, do którego – według rozwiązań przyjętych w tym przepisie – należy uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji w trybie określonym w ustawie oraz podejmowanie działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, a w szczególności:

- ♦ badanie przebiegu transakcji, co do których Generalny Inspektor powziął uzasadnione podejrzenia;
- ♦ przeprowadzanie procedury wstrzymania transakcji lub blokady rachunku;
- ♦ rozstrzyganie w przedmiocie zwolnienia zamrożenia wartości majątkowych;
- ♦ udostępnianie i żądanie przekazania informacji o transakcjach;
- ♦ przekazywanie uprawnionym organom dokumentów uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;
- ♦ inicjowanie i podejmowanie innych działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w tym szkolenie pracowników instytucji obowiązanych w zakresie zadań nałożonych na te instytucje;
- ♦ sprawowanie kontroli przestrzegania przepisów dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
- ♦ współpraca z zagranicznymi instytucjami i międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu;
- ♦ nakładanie kar pieniężnych, o których mowa w ustawie.

Ponadto, art. 4 ust. 2 PrzeciwiPPU przewiduje, że zadania organu, o którym mowa w art. 15 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 1781/2006, wykonuje Generalny Inspektor. Przepisy unijnego rozporządzenia wskazują w tym względzie, że państwa członkowskie ustanawiają przepisy w sprawie kar obowiązujących w przypadkach naruszeń przepisów niniejszego rozporządzenia i podejmują

wszelkie niezbędne działania dla zapewnienia ich stosowania. Kary te są skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające oraz obowiązują od dnia 15 grudnia 2007 r. (ust. 1). Państwa członkowskie miały obowiązek powiadomić Komisję Europejską o przepisach, o których mowa w ust. 1, jak również o organach odpowiedzialnych za ich stosowanie do dnia 14 grudnia 2007 r. i bezzwłocznie muszą informować Komisję o wszelkich późniejszych zmianach mających wpływ na te przepisy (ust. 2). Państwa członkowskie zobowiązują właściwe organy do skutecznego nadzorowania i podejmowania niezbędnych środków w celu zapewnienia przestrzegania wymogów tegoż rozporządzenia (ust. 3).

Dalszy przepis rozdziału 2 – art. 4 PrzeciwwPPU obliguje Generalnego Inspektora do przedstawiania Prezesowi Rady Ministrów rocznego sprawozdania ze swojej działalności w ciągu trzech miesięcy od zakończenia roku, za który składane jest sprawozdanie. Zawiera ono w szczególności liczbę zgłoszonych przez instytucje obowiązane transakcji, opis działań podjętych w odpowiedzi na te zgłoszenia oraz liczbę spraw, w których przeprowadzono postępowanie, liczbę osób, którym przedstawiono zarzut popełnienia przestępstw, o których mowa w art. 165a lub 299 KK, i osób nieprawomocnie i prawomocnie skazanych za przestępstwa, o których mowa w art. 165a lub 299 KK, oraz określenie wartości majątkowych, w stosunku do których dokonano zamrożenia, blokady i wstrzymania transakcji lub orzeczono zajęcie, zabezpieczenie majątkowe lub przepadek.

Dodatkowo, Minister Sprawiedliwości przekazuje Generalnemu Inspektorowi informacje o liczbie postępowań karnych, liczbie osób, w stosunku do których wszczęto postępowanie, oraz osób nieprawomocnie i prawomocnie skazanych za przestępstwa, o których mowa w art. 165a lub 299 KK, oraz o wartościach majątkowych, w stosunku do których dokonano zamrożenia, blokady i wstrzymania transakcji lub orzeczono zajęcie, zabezpieczenie majątkowe lub przepadek – w terminie dwóch miesięcy od zakończenia roku, za który przekazywane są informacje. Sprawozdanie, po przekazaniu Prezesowi Rady Ministrów, minister właściwy do spraw instytucji finansowych udostępnia na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów. W piśmiennictwie dostrzega się, że każde przysporzenie, które pochodzi z jakiegokolwiek przestępstwa stanowi – w rozumieniu przepisu art. 299 KK – że są to wartości „brudne” (por. w aspekcie ujęcia karno-materialnego PrzeciwwPPU, A. Spratek, R. Sura, *Rola radcy prawnego w procesie przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy*, „Radca Prawny” 2009, nr 6, s. 17).

ROZDZIAŁ V

Radca prawny jako instytucja obowiązana w myśl ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Jednym z podstawowych pojęć dla PrzeciwiPPU jest pojęcie „instytucja obowiązana”. Pojęcie to określone zostało przez ustawodawcę w art. 2 PrzeciwiPPU. Znamienne jest, że w tym zakresie zdecydowano się dokonać enumeratywnego wyliczenia podmiotów wchodzących w zakres powyższego pojęcia. Zasadniczo wyliczenie to zawiera ponad dwadzieścia kategorii podmiotów, które mogą być uznane za instytucje obowiązane. Zalicza się tutaj głównie różne instytucje finansowe oraz podmioty gospodarcze, ale również osoby wykonujące wolne zawody prawnicze, jak notariusze, adwokaci oraz radcowie prawni.

Stosownie do art. 2 pkt 1) lit. n) PrzeciwiPPU, ilekroć w ustawie jest mowa o **instytucji obowiązanej**, rozumie się przez to m.in. **radców prawnych** wykonujących zawód poza stosunkiem pracy w urzędach obsługujących organy administracji rządowej i jednostkach samorządu terytorialnego oraz prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy (w tym ostatnim przypadku, również prawników wpisanych na listę prawników zagranicznych w danej okręgowej izbie radców prawnych).

Istotny – z punktu widzenia możliwości uznania radcy prawnego jako instytucji obowiązanej w myśl przepisów PrzeciwiPPU – jest art. 2 pkt 1) lit. t) PrzeciwiPPU, który do instytucji obowiązanej zalicza przedsiębiorców w rozumieniu SwobDziałGospU, przyjmujących płatności za towary w gotówce o wartości równej lub przekraczającej równowartość 15 000 euro, również gdy należność za określony towar jest dokonywana w drodze więcej niż jednej operacji.

W piśmiennictwie – na tle art. 8 ust. 1 PrzeciwiPPU – z jednej strony wskazuje się, że przepis ten stanowi, iż obowiązek rejestracji dotyczy również przypadków, kiedy równowartość transakcji przeprowadzonej w ramach kilku operacji przekracza wskazany w powyższym przepisie próg wielkości transakcji, jeżeli okoliczności wskazują, że te operacje są ze sobą powiązane. W tym wypadku brak jednak „normatywnego sprecyzowania”, o jaki charakter powiązań chodzi. Może on mieć postać więzi czasowej, wtedy trzeba określić przedział czasowy, w jakim należy zliczać wartość jednostkowych

transakcji, albo jaki powinien upłynąć pomiędzy poszczególnymi transakcjami (por. W. Filipkowski, *Rola domów maklerskich w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 11, s. 81 i nast.). Z drugiej zaś strony, wyraża się pogląd, że rejestracja transakcji podejrzanych opiera się na kryterium subiektywnym. W oparciu o to kryterium, instytucje obowiązane mogą rejestrować wszelkie transakcje, bez względu na ich wartość i rodzaj, jeżeli tylko dana transakcja zostanie uznana za podejrzaną (J. Jałtoszuk, *Kancelarie notarialne a obowiązek przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2003, nr 4, s. 30 i nast.).

Umiejscowiony w rozdziale 1 PrzeciwiPPU, zatytułowanym *Przepisy ogólne*, art. 2a doprecyzowuje, iż przy ustalaniu równowartości w euro, o której mowa w PrzeciwiPPU, stosuje się średni kurs Narodowego Banku Polskiego dla danej waluty, obowiązujący w dniu przeprowadzenia transakcji. Radca prawny, świadczący usługi prawne jako przedsiębiorca, może zostać uznany za instytucję obowiązaną również na podstawie tegoż przepisu.

ROZDZIAŁ VI

Pojęcia „transakcja” i „przeprowadzenie transakcji”

Pojęcie „transakcja” jest pojęciem kluczowym dla przepisów PrzeciwwPPU. Większość bowiem obowiązków instytucji obowiązanych wiąże się z „transakcjami” w rozumieniu tej ustawy, a nie wszystkimi transakcjami, jakie przeprowadza podmiot noszący miano „instytucji obowiązanej”. Zasadniczo, dla definiowania pojęcia transakcji w rozumieniu przepisów PrzeciwwPPU cel transakcji nie ma znaczenia, a jedynie transfer wartości. Każdą więc pojawiającą się wątpliwość co do danego zdarzenia w tym zakresie należy rozstrzygać, badając, czy określona czynność, związana pośrednio lub bezpośrednio z transferem wartości majątkowych, kwalifikuje się do któregoś z czterech wymienionych w PrzeciwwPPU typów transakcji (o czym dalej szczegółowo), czy też nie.

Ustawodawca zdecydował się posłużyć rozbudowaną definicją w odniesieniu do samego pojęcia „transakcja”, przez które *ex definitione* art. 2 pkt 2) PrzeciwwPPU nakazuje rozumieć dokonywane we własnym, jak i w cudzym imieniu, na własny, jak i na cudzy rachunek:

- ♦ wpłaty i wypłaty w formie gotówkowej lub bezgotówkowej, w tym przekazy pieniężne w rozumieniu art. 2 pkt 7 rozporządzenia nr 1781/2006 (tj. transakcję realizowaną drogą elektroniczną przez dostawcę usług płatniczych w imieniu zleceniodawcy w celu udostępnienia środków odbiorcy obsługiwanemu przez dostawcę usług płatniczych bez względu na to, czy zleceniodawca i odbiorca jest tą samą osobą), zlecone zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i poza nią;
- ♦ kupno i sprzedaż wartości dewizowych;
- ♦ przeniesienie własności lub posiadania wartości majątkowych, w tym oddanie w komis lub pod zastaw takich wartości, oraz przeniesienie wartości majątkowych pomiędzy rachunkami należącymi do tego samego klienta;
- ♦ zamianę wierzytelności na akcje lub udziały.

Przeprowadzeniem transakcji jest natomiast wykonanie zlecenia lub dyspozycji klienta przez instytucję obowiązaną (por. art. 2 pkt 1) lit. e) PrzeciwwPPU).

Należy zauważyć, że w myśl art. 22 SwobDziałGospU, dokonywanie lub przyjmowanie płatności związanych z wykonywaną działalnością gospodar-

czą następuje za pośrednictwem rachunku bankowego przedsiębiorcy w każdym przypadku, gdy:

- ♦ stroną transakcji, z której wynika płatność, jest inny przedsiębiorca (przesłanka podmiotowa), oraz
- ♦ jednorazowa wartość transakcji, bez względu na liczbę wynikających z niej płatności, przekracza równowartość 15 000 euro przeliczonych na złote według średniego kursu walut obcych ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym dokonano transakcji (przesłanka przedmiotowa).

W razie zaistnienia przesłanek wymienionych w art. 22 ust. 1 SwobDziałGospU, przedsiębiorca jest zobligowany do dokonania lub przyjęcia płatności za pośrednictwem rachunku bankowego. Chodzi tu, o dokonanie rozliczenia pieniężnego z wykorzystaniem rachunku bankowego tego przedsiębiorcy, który albo sam dokonuje płatności, albo też uzyskuje określoną kwotę (określaną jako „przyjęcie płatności”), z tytułu transakcji zawartej w ramach swej działalności gospodarczej z innym przedsiębiorcą. Łączne zatem spełnienie, jednej z dwóch przesłanek, prowadzi do powstania po stronie przedsiębiorcy obowiązku dokonania lub przyjęcia płatności za pośrednictwem rachunku bankowego.

Przykładowo, bieżące kursy średnie walut obcych w złotych określonych w § 2 pkt 1 i 2 Uchwały Nr 51/2002 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 23 września 2002 r. w sprawie sposobu wyliczania i ogłaszania bieżących kursów walut obcych (Dz. Urz. NBP Nr 14, poz. 39 i Nr 20, poz. 51, z 2004 r. Nr 2, poz. 3 oraz z 2007 r. Nr 1, poz. 2 i Nr 18, poz. 35), wynosiły dla euro 3,9559 zł, zgodnie z tabelą kursów nr 75/A/NBP/2011 z dnia 18 kwietnia 2011 r. (dostępna na: <http://www.nbp.pl/kursy>). Przy czym, wahania kursu przeliczanej waluty, mogą ulegać w różnych okresach czasu fluktuacjom *in plus/in minus*, w przedziale od kilku do kilkudziesięciu złotych.

Wprowadzenie obowiązku przewidzianego w art. 22 SwobDziałGospU ma służyć ochronie interesu publicznego. Ma on zapobiegać niekontrolowanemu przepływowi środków finansowych w gospodarce prywatnej, zwalczając w ten sposób zjawiska patologiczne (w tym pranie pieniędzy). Obowiązek ten, ma chronić nie tylko interes państwa (interes publiczny), ale także interesy tych podmiotów gospodarczych, które swoją działalność prowadzą w sposób uczciwy i zgodny z prawem. Ustawodawca wyszedł z założenia, że nie istnieją inne, równie efektywne drogi kontrolowania obrotu gospodarczego niż dokumenty bankowe. W ten sposób, wprowadzenie obowiązku przeprowadzania rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem rachunków bankowych uzasadniał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 kwietnia 1995 r., sygn. akt K 11/94 (OTK 1995, nr 1, poz. 12).

Za przeprowadzanie transakcji – w myśl cytowanej powyżej definicji – nie można uznać takich przejawów świadczenia pomocy prawnej przez radców prawnych, które polegają na udzieleniu ustnej porady prawnej, sporządzeniu opinii prawnej, sporządzeniu projektu umowy lub projektu innego dokumen-

tu. W zakresie tych czynności radca prawny lub adwokat nie przeprowadzają w imieniu swojego klienta żadnych transakcji (M. Kacprzak, I. Nakielska, *Regulamin dla radców prawnych i adwokatów w związku z przepisami ustawy o praniu brudnych pieniędzy*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 16, s. 763). Określenie, co jest przeprowadzeniem transakcji przez prawnika, a co nie, ma ważne znaczenie z punktu widzenia wypełnienia obowiązków rejestracyjnych (o czym dalej) wynikających z PrzeciwpPU. Wpływa to również na realizację innych obowiązków wynikających z tej ustawy, jak np. identyfikacja klienta dokonywana dla potrzeb obowiązku rejestracji transakcji. Brak więc konieczności rejestracji transakcji po stronie radcy prawnego, jeżeli reprezentuje o klienta na podstawie udzielonego mu pełnomocnictwa lub obrony z urzędu.

ROZDZIAŁ VII

Rejestracja transakcji

1. Obowiązek rejestracji transakcji

Istotne regulacje, zamieszczone w art. 8 PrzeciwwPPU, przedstawiają wymóg rejestracji określonych transakcji finansowych przez instytucje obowiązane. Ustawa ta określa dwa kryteria, według których dokonuje się rejestracji transakcji.

2. Kryteria zgłoszenia transakcji

Istotne regulacje zamieszczone zostały również w art. 8 PrzeciwwPPU. Ustawa ta określa dwa kryteria, według których dokonuje się rejestracji. Pierwsze jest obiektywne i automatyczne, ponieważ związane z limitem kwotowym równowartości 15 000 euro, a drugie – bardziej subiektywne i połączone z indywidualną oceną każdej transakcji (W. Jasiński, *Nowe rozwiązania prawne w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2002, nr 4, s. 74).

Jak stanowi art. 8 ust. 1 PrzeciwwPPU, instytucja obowiązana przeprowadzająca transakcję, której równowartość przekracza **15 000 euro**, ma **obowiązek zarejestrować taką transakcję** również w przypadku, gdy jest ona przeprowadzana za pomocą więcej niż jednej operacji, których okoliczności wskazują, że są one ze sobą powiązane i zostały podzielone na operacje o mniejszej wartości z zamiarem uniknięcia obowiązku rejestracji.

Wprost o radcach prawnych jest mowa w art. 8 ust. 3b oraz ust. 5 PrzeciwwPPU, gdzie określa się, że instytucje obowiązane będące **radcami prawnymi** oraz prawnikami zagranicznymi mają obowiązek rejestracji transakcji w związku z wykonywaniem umowy z klientem, jeżeli uczestniczą w transakcjach w związku ze świadczeniem klientowi pomocy, w planowaniu lub przeprowadzaniu transakcji dotyczących:

- ♦ kupna i sprzedaży nieruchomości lub przedsiębiorstw;
- ♦ zarządzania pieniędzmi, papierami wartościowymi lub innymi wartościami majątkowymi;
- ♦ otwierania rachunków lub zarządzania nimi;

- ♦ organizacji wpłat i dopłat na kapitał zakładowy i akcyjny, organizacji wkładu do tworzenia lub prowadzenia działalności spółek lub zarządzania nimi;
- ♦ tworzenia, działalności przedsiębiorców w innej formie organizacyjnej, a także zarządzania nimi.

Ustęp 3b art. 8 wprowadzono nowelizacją PrzeciwPPU z dnia 25 czerwca 2009 r., w ramach dostosowania brzmienia PrzeciwPPU do treści dyrektywy 2005/60/WE. Pojawia się wątpliwość w ocenie relacji pomiędzy ust. 3b a ust. 3 i 3a tegoż przepisu. Trudno bowiem jednoznacznie stwierdzić, czy przepis ust. 3b jest przepisem zawężającym obowiązek z ust. 3 (rejestracja przeprowadzanych transakcji podejrzanych), czy też jest to przepis zawężający obowiązek z ust. 3a (rejestracja nieprzeprowadzanych transakcji podejrzanych) wobec radców prawnych i prawników zagranicznych. Wynika to z faktu, iż ust. 3a kreuje obowiązek rejestracji transakcji podejrzanych, „także gdy instytucja nie przyjmuje zlecenia lub dyspozycji przeprowadzenia transakcji”, czyli instytucje obowiązane rejestrują zarówno przeprowadzane (ust. 3), jak i nieprzeprowadzane (ust. 3a) transakcje. Ustęp 3b formułuje obowiązek rejestracji transakcji podejrzanych, ale tylko niektórych transakcji spośród tych, w których pośrednio uczestniczy radca prawny. Wskazywałoby to na ograniczenie obowiązku wynikającego z ust. 3a. Jak wskazuje A. Damasiewicz, brak słowa „także” w ustępie 3b, w przeciwieństwie do ust. 3a, gdzie przez słowo „także” obowiązek rejestracji transakcji nieprzeprowadzanych sytuowało się wyraźnie obok obowiązku transakcji podejrzanych przeprowadzanych, można dojść do wniosku, że jest to zawężenie obowiązków prawników wobec obowiązku rejestracji transakcji podejrzanych w ogóle, a nie zawężenie ich obowiązków dotyczących transakcji nieprzeprowadzanych. Przeciwnie temu drugiemu ujęciu przemawia brak wyłączenia ust. 3 ze stosowania wobec prawników, w art. 10d PrzeciwPPU, który przewiduje wyłączenie stosowania ustawy w pewnym zakresie właśnie do prawników (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010).

Na podstawie powyższej konstatacji należy przyjąć, że stosownie do brzmienia art. 8 ust. 3a i 3b oraz ust. 5 w związku z ust. 1 PrzeciwPPU radcowie prawni mają obowiązek rejestrować wyłącznie pięć kategorii transakcji wymienionych w przepisie, jeśli są podejrzane i jeśli radcowie prawni w nich uczestniczą, ale ich nie przeprowadzają, oraz wszystkie transakcje podejrzane, jeśli je przeprowadzają. Nie mają natomiast obowiązku rejestrować transakcji podejrzanych, których nie przeprowadzają, o których wiedzą lub powinni wiedzieć, lecz które nie mieszczą się w pięciu kategoriach określonych w ust. 3b.

3. Zwolnienie wynikające z art. 8 ust. 1e PrzeciwiPPU

Z obowiązku rejestracji transakcji PrzeciwiPPU zwalnia niektóre rodzaje transakcji, wskazując, że obowiązek rejestracji nie dotyczy (por. art. 8 ust. 1e PrzeciwiPPU):

- ♦ przelewu z rachunku na rachunek lokaty terminowej, które należą do tego samego klienta w tej samej instytucji obowiązanej;
- ♦ przelewu na rachunek z rachunku lokaty terminowej, które należą do tego samego klienta w tej samej instytucji obowiązanej;
- ♦ przelewów przychodzących, z wyjątkiem przelewów przychodzących z zagranicy;
- ♦ transakcji związanych z gospodarką własną instytucji obowiązanych;
- ♦ transakcji zawieranych na rynku międzybankowym;
- ♦ przypadków określonych w art. 9d ust. 1 (instytucje obowiązane, przy uwzględnieniu ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, mogą odstąpić od stosowania przepisów art. 8b ust. 3 pkt 1)–3) PrzeciwiPPU);
- ♦ banków zrzeszających banki spółdzielcze, o ile transakcja została zarejestrowana w zrzeszonym banku spółdzielczym;
- ♦ transakcji tymczasowego przewłaszczenia na zabezpieczenie wartości majątkowych, wykonanej na czas trwania umowy przewłaszczenia z instytucją obowiązaną.

Dodać należy w tym miejscu, że niezależnie od wskazanego powyżej zwolnienia obowiązku rejestracji transakcji, **instytucja obowiązana** przeprowadzająca transakcję, której okoliczności wskazują, że może ona mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, **ma obowiązek zarejestrować taką transakcję, bez względu na jej wartość i charakter** (art. 8 ust. 3 PrzeciwiPPU). Zwolnienie z art. 8 ust. 1 PrzeciwiPPU nie rozciąga się zatem na obowiązek rejestracji tzw. **transakcji podejrzanych**. W przypadku, gdy instytucja obowiązana nie przyjmuje dyspozycji lub zlecenia do przeprowadzenia transakcji, obowiązek, o którym mowa w ust. 3, stosuje się także, gdy instytucja ta wie lub przy zachowaniu należytej staranności powinna wiedzieć o takiej transakcji w związku z wykonaniem umowy z klientem (art. 8 ust. 3a PrzeciwiPPU).

4. Zwolnienia wynikające z art. 10d oraz art. 11 ust. 5 PrzeciwiPPU

Inne zwolnienia podmiotowe dotyczące radców prawnych oraz prawników zagranicznych z obowiązków przewidzianych ustawą znajdują się w art. 10d oraz art. 11 ust. 5 PrzeciwiPPU.

Nie można pominąć art. 10d PrzeciwpPU, który stanowi, że **do instytucji obowiązanych będących radcami prawnymi lub prawnikami zagranicznymi przepisy** art. 8a, art. 8b ust. 3 pkt 2)–4), art. 9e ust. 1–3, art. 9f–9j, art. 10a ust. 1–3, art. 10b ust. 1 oraz art. 10c **nie mają zastosowania**. W szczególności, należy mieć tu na uwadze art. 10a ust. 1–3 PrzeciwpPU, nakładający na instytucje obowiązone, przymus wprowadzenia w formie pisemnej wewnętrznej procedury w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, co *de lege lata*, nie obejmuje m.in. radców prawnych (w kwestii przykładowych procedur, por. T. Stecyk, *Obowiązek ustalenia wewnętrznej procedury przez „wolne zawody prawnicze” – jako instytucje obowiązone*, „Radca Prawny” 2004, nr 4, s. 136 i nast.). Kwestia powyższa zostanie wspomniana jeszcze w dalszej części.

Pozostał jednak obecnie – w tym dla radców prawnych – obowiązek wynikający z art. 10a ust. 4 PrzeciwpPU, tj. zapewnienia udziału pracowników, wykonujących obowiązki związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w instytucji obowiązanej, w **programach szkoleniowych** dotyczących tych obowiązków.

Obowiązek informowania o transakcjach objętych przepisami ustawy **nie dotyczy** przypadku, gdy radcowie prawni lub prawnicy zagraniczni reprezentują klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzielają porady służącej temu postępowaniu (art. 11 ust. 5 PrzeciwpPU). Jak się wydaje, powołany przepis przewiduje zwolnienie podmiotowo-przedmiotowe od obowiązku stosowania PrzeciwpPU, mające charakter ogólny (generalny). W dwóch, objętych zakresem jego zastosowania przypadkach. Po pierwsze, radcowie prawni i inne podmioty wymienione w art. 11 ust. 5 PrzeciwpPU reprezentują klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem (odnośnie pełnomocnictw, zob. zwłaszcza odpowiednie unormowania KPC i KC). Po drugie, radcowie prawni i inne podmioty, udzielają porady służącej temu postępowaniu.

W świetle art. 6 RadcPrU, zawód radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Pomocą prawną jest w szczególności udzielanie porad i konsultacji prawnych, opinii prawnych, zastępstwo prawne i procesowe (art. 7 RadcPrU). W sposób analogiczny, stanowi art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 149, poz. 1188), zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami (szerzej na ten temat zob. Z. Klatka, *Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata*, Warszawa 2004, s. 7 i nast.).

Mając na względzie również to, że zgodnie z pkt. 17 Preambuły oraz art. 6 ust. 3 dyrektywy 91/308/EWG (po jej zmianie dyrektywą 2001/97/WE), obo-

wiązek informowania nie obejmuje prawników wykonujących wolne zawody w zakresie wykonywania przez nich obowiązków związanych z obroną lub reprezentowaniem klienta w postępowaniu sądowym, włączając w to doradztwo w sprawie wszczynania lub unikania postępowania – niezależnie od tego, czy prawnik uzyskał informacje przed, w trakcie lub po zakończeniu takiego postępowania. Wyłączenie obejmuje również informacje, otrzymane lub uzyskane przez prawnika „w trakcie sprawdzania sytuacji prawnej klienta” (udzielania porady prawnej) – por. Z. Klatka, *Prace nad zmianą ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego tzw. „brudnych pieniędzy”*, „Radca Prawny” 2004, nr 2, s. 132.

ROZDZIAŁ VIII

Obowiązki nałożone na radców prawnych przez ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Jak to ujmuje T. Stecyk – obowiązki nałożone przez PrzeciwPPU na „wolne zawody prawnicze”, jako instytucje obowiązane – podzielić można na:

- ♦ obowiązki związane z gromadzeniem informacji, przewidzianych przez przepisy PrzeciwPPU;
- ♦ obowiązki związane z przekazywaniem informacji do Generalnego Inspektora Informacji Finansowej;
- ♦ inne obowiązki o charakterze organizacyjnym, których celem jest zapewnienie właściwego wypełnienia podstawowych zadań radców prawnych, jako instytucji obowiązanych, wynikających z przepisów PrzeciwPPU

– (por. T. Stecyk, *Obowiązki radców prawnych w świetle ustawy o przeciwdziałaniu procederowi „prania brudnych pieniędzy”* - w tym obowiązek ustalenia procedury, „Radca Prawny” 2006, nr 6, s. 142, oraz teŝe, *Nowe zadania wolnych zawodów prawniczych w świetle znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu procederowi „prania brudnych pieniędzy”, „Radca Prawny” 2004, nr 3, s. 97; Pranie brudnych pieniędzy, cz. 1, <http://www.poznan.oirp.pl>).*

Zasadniczy podział tychŝe obowiązków przyjmujemy więc za trafnie dokonany podziałem teŝe Autorki (szczególnie T. Stecyk, *Zwalczanie „prania brudnych pieniędzy. Regulacja unijna i krajowa*, [w:] A. Bereza (red.), *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, Warszawa 2010, s. 164 i nast.). Podział powyŝszy przyjął równieŝ Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 2 lipca 2007 r. (sygn. akt K 41/05). Będzie o nim mowa szerzej w końcowej części niniejszego opracowania.

1. Obowiązki związane z gromadzeniem informacji

W zakresie obowiązku związanego z gromadzeniem informacji ustawodawca określił następujące obowiązki:

- ♦ obowiązek rejestracji określonego rodzaju transakcji we właściwym rejestrze;
- ♦ obowiązek stosowania środków bezpieczeństwa finansowego, polegających na identyfikacji klienta i weryfikacji jego toŝsamości;

- ♦ obowiązek stosowania wzmożonych środków bezpieczeństwa finansowego, polegający m.in. na wprowadzeniu procedury opartej na ocenie ryzyka w celu ustalenia, czy klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne.

1.1. Obowiązek rejestracji transakcji

Obowiązek rejestracji określonego rodzaju transakcji dokonuje się w rejestrze prowadzonym na podstawie art. 8 ust. 1 w związku z art. 13 pkt 1 PrzeciwwPPU oraz przepisów wykonawczych do PrzeciwwPPU – rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 21 września 2001 r. w sprawie określenia wzoru rejestru transakcji, sposobu jego prowadzenia oraz trybu dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej (Dz. U. Nr 113, poz. 1210 z późn. zm.; por. ZAŁĄCZNIK NR 5).

W oparciu o § 1 ww. rozporządzenia określono:

- ♦ wzór rejestru transakcji o wartości przekraczającej 15 000 euro przeprowadzanej również w drodze więcej niż jednej operacji, których okoliczności wskazują, że są ze sobą powiązane, a także transakcji, której okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, bez względu na jej wartość i charakter;
- ♦ sposób prowadzenia rejestru oraz tryb dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi;
- ♦ tryb przekazywania Generalnemu Inspektorowi informacji o transakcjach, przy wykorzystaniu elektronicznych nośników informacji.

1.1.1. Zakres informacji o transakcjach zarejestrowanych

Zgodnie z art. 12 PrzeciwwPPU, **informacje o transakcjach zarejestrowanych** powinny zawierać w szczególności następujące dane:

- 1) datę przeprowadzenia transakcji;
- 2) dane identyfikacyjne stron transakcji, w tym (por. art. 12 ust. 1 w związku z art. 9 ust. 1):
 - a) w przypadku osób fizycznych i ich przedstawicieli – ustalenie i zapisanie cech dokumentu stwierdzającego na podstawie odrębnych przepisów tożsamość osoby, a także imienia, nazwiska, obywatelstwa oraz adresu osoby dokonującej transakcji, a ponadto numeru PESEL lub daty urodzenia w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, lub numeru dokumentu stwierdzającego tożsamość cudzoziemca, lub kodu kraju w przypadku przedstawienia paszportu;
 - b) w przypadku osób prawnych – zapisanie aktualnych danych z wyciągu z rejestru sądowego lub innego dokumentu, wskazującego nazwę (firmę), formę organizacyjną osoby prawnej, siedzibę i jej adres, numer identyfikacji podatkowej, a także imienia, nazwiska i numeru PESEL lub daty urodzenia w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, osoby reprezentującej tę osobę prawną;

- c) w przypadku jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej – zapisanie aktualnych danych z dokumentu wskazującego nazwę, formę organizacyjną, siedzibę i jej adres, numer identyfikacji podatkowej, także imienia, nazwiska i numeru PESEL lub daty urodzenia w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, osoby reprezentującej tę jednostkę. W przypadku identyfikacji klienta i weryfikacji jego tożsamości na podstawie dokumentów lub informacji publicznie dostępnych, identyfikacja dotyczy także stron transakcji niebędących klientami i obejmuje ustalenie i zapisanie ich nazwy (firmy) lub imienia i nazwiska oraz adresu, w zakresie, w jakim dane te instytucja obowiązana może ustalić przy zachowaniu należytej staranności – por. art. 9 ust. 2 w związku z art. 8b ust. 3 pkt 1) PrzeciwPPU;
- 3) kwotę, walutę i rodzaj transakcji;
- 4) numery rachunków, które zostały wykorzystane do przeprowadzenia transakcji, w przypadku transakcji z udziałem takich rachunków;
- 5) uzasadnienie oraz miejsce, datę i sposób złożenia dyspozycji w przypadku przekazywania informacji o transakcji, w stosunku do której okoliczności wskazują, że może ona mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu.

1.1.2. Procedura rejestracji transakcji

Dane do rejestru transakcji wprowadza się **bezzwłocznie**, nie później jednak niż następnego dnia roboczego po zrealizowaniu transakcji. Rejestr transakcji prowadzi radca prawny w formie papierowej lub przy użyciu elektronicznych nośników informacji.

Rejestr w formie papierowej powinien być prowadzony w postaci zbroszowanych i kolejno ponumerowanych kart transakcji, sporządzanych i wypełnianych oddzielnie dla każdej rejestrowanej transakcji. Wzór karty transakcji określa załącznik nr 1 do rozporządzenia z dnia 21 września z 2001 r. (zob. ZAŁĄCZNIK NR 5).

Karty transakcji powinny być wypełniane ręcznie lub maszynowo, w sposób staranny, czytelny i trwały, a stwierdzone błędy poprawia się przez:

- ♦ skreślenie dotychczasowej treści i wpisanie nowej, z zachowaniem czytelności błędnego zapisu;
- ♦ umieszczenie daty oraz czytelnego podpisu osoby dokonującej poprawki.

Z kolei, **rejestr prowadzony przy użyciu elektronicznych nośników informacji** składa się z zapisów elektronicznych sporządzanych oddzielnie dla każdej rejestrowanej transakcji. Rejestr prowadzony w tej formie powinien być prowadzony w systemie informatycznym, umożliwiającym **niewzłoczny** odczyt lub wydruk całości lub części zapisanych danych. Strukturę zapisu elektronicznego określa załącznik nr 2 do rozporządzenia z dnia 21 września z 2001 r. (zob. ZAŁĄCZNIK NR 5).

Instytucja obowiązana, prowadząca rejestr przy użyciu elektronicznych nośników informacji, powinna:

- ♦ posiadać określoną na piśmie, szczegółową instrukcję obsługi programu komputerowego, wykorzystywanego do prowadzenia rejestru;
- ♦ stosować system informatyczny uniemożliwiający likwidację lub zmianę raz wprowadzonych zapisów elektronicznych i gwarantujący poprawność formatu danych przekazywanych Generalnemu Inspektorowi.

Błędy w rejestrze są poprawiane za pomocą zapisu korygującego.

1.2. Obowiązek stosowania środków bezpieczeństwa finansowego

1.2.1. Istota środków bezpieczeństwa finansowego

Obowiązek stosowania środków bezpieczeństwa finansowego został nałożony na wszystkie instytucje obowiązane, a więc także na radców prawnych. Zgodnie z art. 8b ust. 1 PrzeciwiPPU, instytucje obowiązane stosują wobec swoich klientów **środki bezpieczeństwa finansowego**. Zakres ich stosowania jest określany na podstawie oceny ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu dokonanej w wyniku analizy, z uwzględnieniem w szczególności rodzaju klienta, stosunków gospodarczych, produktów lub transakcji. Przepis zobowiązuje do stosowania środków bezpieczeństwa finansowego, wskazując ich katalog (ust. 3), a także moment, w którym powinny być zastosowane (ust. 4). Podkreślić przy tym trzeba, że wskazany w ust. 3 katalog środków bezpieczeństwa stosowanych przez radców prawnych jako instytucje obowiązane obejmuje środki z pkt. 1, tj. identyfikację klienta i weryfikację jego tożsamości na podstawie dokumentów lub informacji publicznie dostępnych.

Normatywne uregulowanie w PrzeciwiPPU środków bezpieczeństwa finansowego umożliwia dokonanie oceny ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Przepis ten daje jednocześnie wskazówkę, jakich informacji należy szukać, dokonując analizy transakcji. Szczegółowy opis kryteriów analiz jest zawarty w art. 10a ust. 3 PrzeciwiPPU. Dotyczy on co prawda bezpośrednio analiz będących podstawą oceny ryzyka, a nie bieżących analiz transakcji, jednak należy przyjąć, że kryteria są te same. Innymi słowy, obowiązki analityczne są realizowane na tych samych podstawach i według tych samych kryteriów, ale służą dwóm różnym celom: wyłonieniu transakcji podejrzanych oraz ocenie ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Różnicę można zilustrować następująco: transakcja, która nie należy do kategorii transakcji wysokiego ryzyka, może być uznana za podejrzaną, w kontekście danych zebranych na temat konkretnego klienta. Z kolei, transakcja należąca do kategorii transakcji wysokiego ryzyka może być uznana za legalną, w kontekście danych zebranych na temat konkretnego klienta.

Zgodnie z art. 8b ust. 4 PrzeciwiPPU, środki bezpieczeństwa finansowego są stosowane w szczególności:

- ♦ przy zawieraniu umowy z klientem;

- ♦ przy przeprowadzaniu transakcji z klientem, z którym instytucja obowiązana nie zawarła uprzednio umowy, której równowartość przekracza 15 000 euro, bez względu na to, czy transakcja jest przeprowadzana jako pojedyncza operacja, czy kilka operacji, których okoliczności wskazują, że są one ze sobą powiązane;
- ♦ gdy istnieje podejrzenie prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu bez względu na wartość transakcji, formę organizacyjną oraz rodzaj klienta;
- ♦ gdy zachodzi wątpliwość, czy otrzymane wcześniej dane, o których mowa w art. 9 PrzeciwiPPU są prawdziwe lub pełne.

W związku z rozbiciem opisu obowiązków analitycznych instytucji obowiązanych na kilka przepisów, należy – dbając o prawidłową rekonstrukcję tych obowiązków – stosować łącznie art. 8a, art. 8b ust. 1 i art. 10a ust. 3.

W pierwszej kolejności powinno dojść do identyfikacji klienta na podstawie dokumentów określonych w art. 9 ust. 1 PrzeciwiPPU. Środki bezpieczeństwa finansowego stosowane przez radców prawnych polegają na **identyfikacji klienta i weryfikacji jego tożsamości** na podstawie dokumentów lub informacji publicznie dostępnych (art. 8b ust. 3 pkt 1) PrzeciwiPPU). Celem tej regulacji jest uniemożliwienie wykorzystywania anonimowości (klientów) do prowadzenia nielegalnych operacji finansowych.

Następnie dochodzi do weryfikacji, czyli sprawdzenia i potwierdzenia danych identyfikacyjnych określonych w art. 9 ust. 1 i 3 PrzeciwiPPU, m.in. na podstawie dokumentów lub informacji publicznie dostępnych. Do takich należą np. Krajowy Rejestr Sądowy (KRS) i Biuletyn Informacji Publicznej. Jak wskazuje A. Damasiewicz, możliwe jest zastosowanie środka bezpieczeństwa finansowego (art. 9 ust. 3 pkt 1 PrzeciwiPPU), polegającego na użyciu tylko jednego dokumentu tożsamości, pod warunkiem, że dalsza weryfikacja, choćby w ramach działalności samej instytucji obowiązanej, bez angażowania w to klienta, jest później możliwa. Zakres realizacji tego obowiązku powinien być także dostosowany do stopnia ryzyka, jakiemu podlegają dana transakcja czy dany klient (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 9 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010).

Zgodnie z art. 8b ust. 5 PrzeciwiPPU, jeżeli radca prawny jako instytucja obowiązana nie może dokonać identyfikacji klienta i weryfikacji jego tożsamości, to nie przeprowadza transakcji, nie podpisuje umowy z klientem lub rozwiązuje zawarte umowy oraz przekazuje Generalnemu Inspektorowi, według ustalonego wzoru z uwzględnieniem ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, informacje o danym kliencie wraz z posiadanymi informacjami o planowanej przez niego transakcji.

Zgodnie z interpretacją przepisów PrzeciwiPPU przez Generalnego Inspektora – od dnia 22 kwietnia 2010 r. – radca prawny jako instytucja obowiązana w odniesieniu do nowych klientów powinien stosować środki bezpieczeństwa finansowego bezpośrednio w oparciu o przepisy PrzeciwiPPU.

1.2.2. Stosowanie środków bezpieczeństwa finansowego a ochrona danych osobowych

Instytucja obowiązana, gromadząc dane, dokonuje ich przetwarzania w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.). Powstaje pytanie, czy i w jakim zakresie ma obowiązek informować klienta o tym fakcie. Zgodnie z art. 24 ust. 1 OchrDanychU, istnieje obowiązek informowania osoby, której dane dotyczą, o obowiązku ich podania, a także o podstawie prawnej obowiązku ich podania, określonej w obydwu ustawach (OchrDanychU i PrzeciwnPPU). Radca prawny jako instytucja obowiązana nie musi natomiast uzyskać na to zgody, ponieważ przetwarzanie danych wynika w omawianym przypadku z konieczności realizacji obowiązków nałożonych przez omawianą ustawę (por. art. 23 ust. 1 pkt 2).

Zgodnie z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego, zgoda na przetwarzanie danych osobowych, i to wyrażona w sposób jednoznaczny i wyraźny przez osobę, której dane dotyczą, może odnosić się wyłącznie do tych danych, które są niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratora danych (por. wyrok NSA z dnia 16 lutego 2007 r., sygn. akt I OSK 478/06, LEX nr 349585; zob. ZAŁĄCZNIK NR 6).

W ww. wyroku Sąd stwierdził, iż przepisy art. 9 ust. 2 PrzeciwnPPU (katalog danych identyfikacyjnych, jakie mogą pozyskiwać instytucje obowiązane od klientów) zawiera zamknięty katalog danych, które podlegają rejestracji w celu identyfikacji klientów także przez podmiot prowadzący działalność leasingową. Nie występuje więc żadna kolizja norm zawartych w PrzeciwnPPU z normami zamieszczonymi w OchrDanychU. Nie można więc traktować unormowań zawartych w PrzeciwnPPU jako *lex specialis* w stosunku do OchrDanychU, w tym znaczeniu, że owe normy szczególne uchylają obowiązywanie ogólnej regulacji zawartej w OchrDanychU.

Zdaniem Sądu, okoliczność, że w art. 12 PrzeciwnPPU zamieszczono zwrot „w szczególności” w odniesieniu do zarejestrowanych transakcji, o których informacje przekazywane muszą być Generalnemu Inspektorowi, nie oznacza, że organowi temu mają być przekazywane szersze dane osobowe niż wymaga tego art. 9 PrzeciwnPPU. Nie można bowiem przekazywać szerszej kategorii danych osobowych niż te, które objęte są obowiązkiem identyfikacji klientów.

1.3. Obowiązek stosowania wzmożonych środków bezpieczeństwa finansowego

Obowiązek stosowania, na podstawie analizy ryzyka, wzmożonych środków bezpieczeństwa finansowego (art. 9e PrzeciwnPPU) wprowadziła ustawa nowelizacyjna z dnia 25 czerwca 2009 r. Stosowane są one wobec klienta w przypadkach, które mogą wiązać się z wyższym ryzykiem prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu. Do radców prawnych ma zastosowanie wyłącz-

nie art. 9e ust. 4 PrzeciwiPPU (zob. art. 10d PrzeciwiPPU zawierający stosowne wyłączenia), na mocy którego radcowie prawni w odniesieniu do osób mających miejsce zamieszkania poza terytorium RP zajmujących tzw. eksponowane stanowiska polityczne (wymienione w art. 2 pkt l) lit. f) PrzeciwiPPU):

- 1) wprowadzają procedury oparte na ocenie ryzyka w celu ustalenia, czy klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne;
- 2) stosują środki odpowiednie do określonego przez instytucję obowiązującą ryzyka w celu ustalenia źródła pochodzenia wprowadzanych do obrotu wartości majątkowych;
- 3) prowadzą stałą kontrolę przeprowadzanych transakcji;
- 4) zawierają umowę z klientem po uprzednim uzyskaniu zgody zarządu, wskazanego członka zarządu lub osoby wyznaczonej przez zarząd lub odpowiedzialnej za działalność instytucji obowiązanej.

Na mocy art. 10d PrzeciwiPPU, radcowie prawni zostali zwolnieni z obowiązku wprowadzenia pisemnej, wewnętrznej procedury określonej w art. 10a PrzeciwiPPU. Mają natomiast obowiązek wprowadzenia procedury, o której mowa w art. 9e ust. 4 pkt 1) PrzeciwiPPU, opartej na ocenie ryzyka i na jej podstawie stosować wzmożone środki bezpieczeństwa finansowego w odniesieniu do osób zajmujących eksponowane stanowiska polityczne. Każda osoba zajmująca eksponowane stanowisko polityczne jest klientem podwyższonego ryzyka. To, czy wobec osoby zajmującej eksponowane stanowisko polityczne należy stosować wzmożone środki bezpieczeństwa finansowego, zależeć będzie od analizy oceny ryzyka. Mimo że z art. 10d PrzeciwiPPU wynika wyłączenie z konieczności tworzenia procedur wewnętrznych, można zalecać kancelariom radcowskim tworzenie własnych procedur celem ułatwienia wykonywania obowiązków informacyjnych wobec Generalnego Inspektora.

Radcowie prawni mają również obowiązek ustalania, czy klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne, tj. czy jest klientem podwyższonego ryzyka. Pod rygorem odpowiedzialności karnej za podanie danych niezgodnych ze stanem faktycznym radcowie prawni jako instytucje obowiązane mogą przyjmować oświadczenia na piśmie, czy dany klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne (art. 9e ust. 5 PrzeciwiPPU).

2. Obowiązki związane z przekazywaniem informacji do Generalnego Inspektora Informacji Finansowej

2.1. Zakres informacji podlegających przekazaniu

Instytucje obowiązane przekazują Generalnemu Inspektorowi informacje o transakcjach zarejestrowanych. Rejestry w tym zakresie muszą prowadzić i informacje przekazywać wszystkie instytucje obowiązane, każda oddzielnie (instytucją obowiązana jest radca prawny), z wyjątkami wskazanymi

w tym przepisie, umożliwiającymi przekazywanie ich za pośrednictwem innych podmiotów.

Jeżeli radcowie prawni wykonują swój zawód w ramach spółki cywilnej lub spółki prawa handlowego, wówczas każdy z nich jako instytucja obowiązana powinien wypełniać obowiązki wynikające z PrzeciwiPPU, w tym wysyłać dane z rejestru.

Radcowie prawni mają obowiązek przekazywać następujące dane i informacje:

- ♦ informacje o transakcjach zarejestrowanych (art. 8 ust. 3 i 3b PrzeciwiPPU);
- ♦ informacje o niedokonanych jeszcze transakcjach, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mogą one mieć związek z popełnieniem przestępstwa określonego w art. 165a lub art. 299 KK (art. 16 ust. 1 PrzeciwiPPU);
- ♦ informacje dotyczące transakcji objętych przepisami PrzeciwiPPU, przekazywane niezwłocznie na pisemne żądanie Generalnego Inspektora w formie pisemnej lub elektronicznej (art. 13a ust. 1 i 3 PrzeciwiPPU).

2.2. Sposoby przekazywania informacji o transakcjach

Przekazanie Generalnemu Inspektorowi informacji o transakcjach zarejestrowanych polega na przesłaniu lub dostarczeniu danych z rejestru transakcji, także z wykorzystaniem informatycznych nośników danych (art. 11 ust. 1 PrzeciwiPPU).

Radca prawny, który dokonał rejestracji transakcji zobowiązany jest do przekazywania informacji o tych transakcjach do Generalnego Inspektora na adres: Ministerstwo Finansów – Departament Informacji Finansowej, 00-926 Warszawa, ul. Świętokrzyska 12.

Przepis art. 11 ust. 4 PrzeciwiPPU odnosi się wprost do radców prawnych, wskazując, że informacje o transakcjach mogą być przekazywane Generalnemu Inspektorowi **za pośrednictwem właściwego miejscowo organu samorządu zawodowego radców prawnych i prawników zagranicznych**, o ile krajowy organ tego samorządu podejmie uchwałę określającą szczegółowe zasady i tryb przekazywania takich informacji Generalnemu Inspektorowi. Krajowy organ samorządu przekazuje Generalnemu Inspektorowi wykaz osób odpowiedzialnych za przekazywanie takich informacji. Do tej pory Krajowa Rada Radców Prawnych nie podjęła takiej uchwały.

Przekazywanie danych z rejestru przy użyciu elektronicznych nośników informacji wymaga umieszczenia ich na stronie internetowej: <https://www.giif.mofnet.gov.pl/giif/>. Na ww. stronę zalogować się mogą wyłącznie instytucje obowiązane, które posiadają już certyfikat kwalifikowany, wystawiony przez Kwalifikowany Urząd Certyfikacji działający zgodnie z przepisami ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.). System informatyczny Generalnego Inspektora akceptuje certyfikaty I i II kategorii, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów

z dnia 7 sierpnia 2002 r. w sprawie określenia warunków technicznych i organizacyjnych dla kwalifikowanych podmiotów świadczących usługi certyfikacyjne, polityk certyfikacji dla kwalifikowanych certyfikatów wydawanych przez te podmioty oraz warunków technicznych dla bezpiecznych urządzeń służących do składania i weryfikacji podpisu elektronicznego (Dz. U. Nr 128, poz. 1094).

Instytucja obowiązana, prowadząca rejestr przy użyciu elektronicznych nośników informacji, powinna:

- ♦ posiadać określoną na piśmie, szczegółową instrukcję obsługi programu komputerowego, wykorzystywanego do prowadzenia rejestru, oraz
- ♦ stosować system informatyczny uniemożliwiający likwidację lub zmianę raz wprowadzonych zapisów elektronicznych i gwarantujący poprawność formatu danych przekazywanych Generalnemu Inspektorowi.

Błędy w rejestrze są poprawiane za pomocą zapisu korygującego.

Dane z rejestru instytucje obowiązane dostarczają zasadniczo w postaci kopii karty transakcji lub w formie zapisu na dyskietce komputerowej, w standardzie: 3,5" FAT 1,4 lub na płycie CD-ROM, w standardzie ISO 9660. Dane z rejestru mogą być przekazywane również drogą teletransmisji lub przy użyciu innych elektronicznych nośników informacji, po wcześniejszym uzgodnieniu z Generalnym Inspektorem warunków organizacyjno-technicznych tych form przekazu. Instytucja obowiązana, dostarczając dane z rejestru po raz pierwszy, ma obowiązek przekazać jednocześnie wypełniony formularz identyfikacyjny. W przypadku zaistnienia błędu lub zmiany danych zawartych w formularzu, instytucja obowiązana przesyła do Generalnego Inspektora nowy formularz identyfikacyjny. Wzór formularza identyfikacyjnego stanowi załącznik nr 3 do ww. rozporządzenia. Dane z rejestru można przekazywać w formie kopii karty transakcji wyłącznie w przypadku, gdy dostarczane w ten sposób informacje dotyczą jednej transakcji.

Do przekazywania danych można użyć dyskietki komputerowej, wyłącznie gdy wszystkie przekazywane dane znajdują się na jednej dyskietce. W przypadku przekazywania danych drogą teletransmisji lub przy użyciu elektronicznych nośników informacji wymagane jest zachowanie struktury przekazywanych plików w formacie tekstowym lub rozszerzalnego języka znaczników (XML), z wyłączeniem zmian struktury plików dokonanych w wyniku kodowania lub zastosowania podpisu elektronicznego, o którym mowa w PodpEIU.

W przypadku użycia drogi elektronicznej, przekazywanie danych do „Systemu informatycznego do obsługi zadań Generalnego Inspektora Informacji Finansowej” (SI*GIIF) za pośrednictwem strony internetowej możliwe jest w dni robocze, w godzinach 8.30–15.30.

Dane przekazywane w formie elektronicznej są opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, w rozumieniu PodpEIU, osoby wyznaczonej. Dane na nośniku elektronicznym są przekazywane wraz z opisem wykonanym przez osobę wyznaczoną na etykiecie zewnętrznej nośnika.

Dane w formie kopii kart transakcji lub przy użyciu elektronicznych nośników informacji są przekazywane przez pracownika instytucji obowiązanej. Dane te mogą być również przekazywane za pośrednictwem:

- ♦ przedsiębiorcy posiadającego koncesję na prowadzenie działalności w zakresie ochrony osób i mienia, wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 145, poz. 1221 z późn. zm.);
- ♦ państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”;
- ♦ podmiotu posiadającego koncesję na prowadzenie usług pocztowych.

Jeśli instytucja obowiązana wykorzystuje inne podmioty do przekazywania powyższych danych, wówczas dane te mogą być nadawane wyłącznie przesyłką za zwrotnym potwierdzeniem odbioru. W tych przypadkach wymagane jest umieszczenie na przesyłce widocznego dopisku „w kancelarii nie otwierać”.

Instytucja obowiązana, która stwierdziła **błędy w dostarczonej informacji**, przekazuje Generalnemu Inspektorowi, w terminie siedmiu dni od dnia ich ujawnienia, skorygowane dane. Dane te są dostarczane z wykorzystaniem takiego samego nośnika informacji, jakiego instytucja obowiązana użyła do przekazu korygowanej informacji.

Generalny Inspektor może zażądać **ponownego przekazania danych**, w przypadku, gdy stwierdzi, że otrzymana przesyłka jest uszkodzona lub dane z rejestru zostały przekazane z naruszeniem trybu ustalonego w rozporządzeniu. Instytucja obowiązana, która otrzyma żądanie Generalnego Inspektora, o którym mowa w ust. 1, jest zobowiązana niezwłocznie, jednakże nie później niż w ciągu trzech dni roboczych od daty wpływu żądania, przekazać żądane informacje z zachowaniem wymogów określonych w rozporządzeniu z dnia 7 sierpnia 2002 r. W przypadku powyższym, instytucja obowiązana przekazuje dane w oddzielnej przesyłce, z widocznym dopiskiem „przesyłka powtórna”. Dopisek ten umieszcza się na etykiecie elektronicznego nośnika informacji lub na kopii karty transakcji.

2.3. Informowanie o transakcjach niedokonanych

Przepisy PrzeciwiPPU wskazują również o sposobie informowania o niedokonanych jeszcze transakcjach, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mogą one mieć związek z popełnieniem przestępstwa określonego w art. 165a lub art. 299 KK.

Na podstawie art. 16 ust. 1 PrzeciwiPPU, radca prawny ma obowiązek **niezwłocznego zawiadomienia** na piśmie Generalnego Inspektora o planowanej transakcji, co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie, że może ona mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 165a KK i art. 299 KK, a więc przestępstwa prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. W tym przypadku, nałożono także obowiązek przekazania danych wymienionych w art. 12 ust. 1 i art. 12a PrzeciwiPPU wraz ze wskazaniem

przesłanek przemawiających za wstrzymaniem transakcji lub blokadą rachunku oraz wskazania przewidywanego terminu jej realizacji. Ustawa nie wskazuje definicji transakcji, ani też nie określa sposobów typowania transakcji, „co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie”.

W przypadku wystosowania takiego zawiadomienia, Generalny Inspektor ma obowiązek **niezwłocznego potwierdzenia** jego przyjęcia, w formie pisemnej, podając datę i godzinę przyjęcia zawiadomienia. Zawiadomienie i potwierdzenie może zostać przekazane również przy użyciu informatycznych nośników danych.

Zasady informowania Generalnego Inspektora o planowanych transakcjach określają przepisy art. 16–19 PrzeciwpPU.

Jeżeli zawiadomienia powyższego, nie można dokonać przed wykonaniem albo podczas wykonywania dyspozycji lub zlecenia przeprowadzenia transakcji, instytucja obowiązana przekazuje informację o transakcji niezwłocznie po jej przeprowadzeniu, podając przyczyny braku wcześniejszego zawiadomienia. Jeżeli z zawiadomienia wynika, że transakcja, która ma zostać przeprowadzona, może mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 KK, Generalny Inspektor może w ciągu 24 godzin od daty i godziny wskazanych w potwierdzeniu, przekazać instytucji obowiązanej pisemne **żądanie wstrzymania tej transakcji** lub **blokady rachunku** na okres nie dłuższy niż 72 godziny od daty i godziny wskazanych w tym potwierdzeniu. Równocześnie Generalny Inspektor zawiadamia właściwego prokuratora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa oraz przekazuje mu informacje i dokumenty dotyczące wstrzymywanej transakcji lub blokowanego rachunku (art. 17 PrzeciwpPU).

Definicję wstrzymania transakcji zawiera art. 2 pkt 5), a definicję blokady rachunku – art. 2 pkt 6) PrzeciwpPU. Różnica między tymi dwoma instrumentami działania polega na tym, że wstrzymanie transakcji uniemożliwia tylko określony sposób dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku, a blokada rachunku – wszystkie sposoby dysponowania tymi środkami. Blokada rachunku daje znacznie szersze możliwości niż samo wstrzymanie pojedynczej transakcji.

Blokada rachunku może nastąpić tylko w wyniku procedury wszczętej przez dokonanie zawiadomienia o transakcji podejrzanej przez instytucję obowiązaną. Oznacza to, że instytucja obowiązana nie może nie wskazać konkretnej transakcji, zwracając się do Generalnego Inspektora o decyzję w sprawie blokady rachunku.

Problematyczne pozostaje, czy wstrzymanie transakcji dotyczy danej transakcji w wykonaniu tylko określonej osoby, która próbowała ją wykonać, czy jakiegokolwiek osoby upoważnionej do dokonania tej transakcji, która następnie chciałaby ją wykonać, np. właściciela środków, jego pełnomocnika, pośrednika czy beneficjenta. W związku z powyższym należy odwołać się do przyczyn powzięcia podejrzenia. Jeśli są one związane z transakcją, niezależnie od podmiotu zlecającego wykonanie transakcji, to procedura wstrzymania

transakcji, na wszystkich etapach, jest realizowana, niezależnie od tego, kto próbuje ją realizować, choćby te podmioty się zmieniały. Jeśli natomiast podejrzenie co do transakcji było ściśle powiązane z osobą zlecającego, a następnie stan podejrzenia zniknął, wskutek wyjaśnienia się okoliczności przez inną osobę upoważnioną do realizacji transakcji, to teoretycznie powód wstrzymania odpada. Jednak jeżeli dokonanie transakcji zostało wstrzymane, to ciężar weryfikacji spoczywa na Generalnym Inspektorze, a jeśli już wstrzymał transakcję lub zablokował konto, to weryfikacji dokonuje prokurator, decydując jednocześnie o przedłużeniu lub nieprzedłużeniu wstrzymania lub blokady po upływie 72 godzin, na jakie wstrzymał transakcję lub zablokował rachunek Generalny Inspektor (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 16 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010).

Żądanie wstrzymania transakcji lub blokady rachunku może być wydane tylko przez Generalnego Inspektora lub łącznie dwóch upoważnionych przez niego na piśmie pracowników jednostki. Instytucja obowiązana **wstrzymuje transakcję lub blokuje rachunek** niezwłocznie po otrzymaniu tego żądania. Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku przez instytucję obowiązaną w tym trybie nie rodzi odpowiedzialności dyscyplinarnej, cywilnej, karnej ani innej określonej odrębnymi przepisami.

Generalny Inspektor może przekazać instytucji obowiązanej pisemne żądanie wstrzymania transakcji lub blokady rachunku bez uprzedniego otrzymania od niej zawiadomienia, jeżeli posiadane informacje wskazują na prowadzenie działań mających na celu pranie pieniędzy lub finansowanie terroryzmu (art. 18a PrzeciwpPU). W tym przypadku Generalny Inspektor może żądać wstrzymania transakcji lub blokady rachunku na okres nie dłuższy niż 72 godziny od momentu otrzymania tego żądania przez instytucję obowiązaną (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 16...*).

W przypadku otrzymania od Generalnego Inspektora zawiadomienia, o którym mowa w art. 18 ust. 1 zdanie drugie PrzeciwpPU, prokurator może postanowieniem wstrzymać transakcję lub dokonać blokady rachunku na czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż trzy miesiące od otrzymania tego zawiadomienia.

W związku z powyższym w postanowieniu wydanym w tej sprawie Generalny Inspektor ma obowiązek określić zakres, sposób i termin wstrzymania transakcji lub blokady rachunku. Na postanowienie przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku upada, jeżeli przed upływem trzech miesięcy od otrzymania zawiadomienia nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym.

Instytucja obowiązana ma zawiadomić o transakcji podejrzanej, niezależnie od tego, czy ją przeprowadza w rozumieniu regulacji zawartych w przepisach PrzeciwpPU, czy nie przeprowadza, a jedynie o niej wie, że ma zostać przeprowadzona, natomiast jest podejrzana, jako mogąca mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu. Oprócz przekazania samych

danych transakcji, ma także uzasadnić podejrzenia i wskazać, dlaczego transakcja jest typowana do wstrzymania lub wskazuje na konieczność blokady rachunku (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 16...*).

W kwestiach dotyczących wstrzymania transakcji lub blokowania rachunku nieuregulowanych w PrzeciwiPPU stosuje się przepisy KPK.

W przypadku, gdy rachunek został zablokowany lub transakcja została wstrzymana z naruszeniem prawa, odpowiedzialność za wynikłą szkodę ponosi Skarb Państwa na zasadach określonych w KC (art. 20 PrzeciwiPPU). Zgodnie z art. 20c PrzeciwiPPU, instytucja obowiązana, na żądanie zlecającego transakcję lub posiadacza rachunku, może poinformować go o wstrzymaniu transakcji lub blokadzie rachunku i wskazać organ, który tego zażądał.

Odpowiedzialność Skarbu Państwa opiera się w tym przypadku na przepisach art. 417 KC. Zgodnie z poglądem A. Damasiewicz, może ona obejmować konieczność pokrycia znacznych odszkodowań, dlatego że np. „możliwość wstrzymania niektórych transakcji przez Generalnego Inspektora może wywołać daleko idące konsekwencje prawne (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 20 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010).

Zwolnienie instytucji obowiązanych z odpowiedzialności za szkody wynikłe z wstrzymania transakcji lub blokady rachunku jest warunkiem „[...] prawidłowej realizacji ustawy w tym zakresie”. Odpowiedzialność instytucji obowiązanej jest całkowicie wyłączona tylko wtedy, gdy instytucja ta dochowała procedury określonej w art. 16–19 PrzeciwiPPU (zob. A. Damasiewicz, *Komentarz do art. 20...*).

2.4. Informowanie o transakcjach na skutek żądania skierowanego przez Generalnego Inspektora

Obowiązek przekazania określonych informacji powstaje również w wyniku wystosowania pisemnego żądania Generalnego Inspektora (art. 13a PrzeciwiPPU), tym różni się od określonego w art. 11 PrzeciwiPPU, że termin przekazania informacji został określony jako niezwłoczny, a zakres przedmiotowy przekazywanych informacji jest szerszy. Informacje te mogą dotyczyć w szczególności stron transakcji, zawartości dokumentów, w tym sald i obrotów na rachunku, potwierdzonych kopii tych dokumentów lub udostępnienia ich do wglądu upoważnionym pracownikom jednostki organizacyjnej wyodrębnionej w strukturze Ministerstwa Finansów w celu sporządzenia kopii bądź notatek. Informacje dotyczące transakcji objętych przepisami PrzeciwiPPU, przekazywane niezwłocznie **na żądanie Generalnego Inspektora w formie pisemnej lub elektronicznej**.

Radca prawny ma **obowiązek wstrzymać transakcję** natychmiast po otrzymaniu pisemnego żądania Generalnego Inspektora. Wstrzymanie transakcji przez radcę prawnego w tym trybie nie rodzi odpowiedzialności dyscyplinarnej, cywilnej, karnej ani innej określonej odrębnymi przepisami.

W razie otrzymania od Generalnego Inspektora zawiadomienia prokurator może postanowieniem wstrzymać transakcję lub dokonać blokady rachunku na czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż trzy miesiące od otrzymania tego zawiadomienia. W postanowieniu prokurator określa zakres, sposób i termin wstrzymania transakcji lub blokady rachunku. Na postanowienie przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy. Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku upada, jeżeli przed upływem trzech miesięcy od otrzymania przez prokuratora zawiadomienia od Generalnego Inspektora nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym.

3. Obowiązki o charakterze organizacyjnym

W grupie tychże obowiązków nałożonych przez ustawodawcę na instytucje obowiązane wskazać można kilka.

Na podstawie art. 9d ust. 1 pkt 2) lit. a) i b) PrzeciwiPPU na instytucje obowiązane (w tym radców prawnych) nałożono **obowiązek przechowywania informacji** (rejestr transakcji, informacji o transakcjach, dokumentów dotyczących transakcji, informacji uzyskanych w wyniku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego).

Obowiązkiem radcy prawnego jako instytucji obowiązanej jest odpowiednie **zabezpieczenie i przechowywanie rejestru transakcji**, informacji o transakcjach, dokumentów dotyczących zarejestrowanych transakcji, informacji uzyskanych w wyniku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego oraz informacji, o których mowa w art. 9d ust. 1 pkt 2) lit. a) i b) PrzeciwiPPU.

Rejestr transakcji przechowywany jest przez okres pięciu lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym transakcje zostały zarejestrowane (zob. art. 8 ust. 4 i 4b PrzeciwiPPU). Informacje o transakcjach przeprowadzanych przez radcę prawnego jako instytucję obowiązaną oraz dokumenty dotyczące transakcji są przechowywane przez okres pięciu lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym dokonano ostatniego zapisu związanego z transakcją (zob. art. 8 ust. 4a i 4b PrzeciwiPPU). Natomiast informacje uzyskane w wyniku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego oraz wzmożonych środków bezpieczeństwa finansowego, o których mowa w art. 8b i art. 9e PrzeciwiPPU, są przechowywane przez okres pięciu lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym przeprowadzono transakcję z klientem (art. 9k PrzeciwiPPU). Do przechowywania informacji, o których mowa w art. 9d ust. 1 pkt 1 i 2 lit. a) i b) PrzeciwiPPU, art. 9k stosuje się odpowiednio (art. 9d ust. 4 PrzeciwiPPU).

W przypadku likwidacji, połączenia, podziału lub przekształcenia instytucji obowiązanej do przechowywania dokumentacji, stosuje się przepisy art. 76 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.).

Wśród obowiązków o charakterze informacyjnym wskazać należy również **obowiązek przeszkolenia się przez radcę prawnego oraz zapewnienia udziału pracowników w programach szkoleniowych.**

W związku z opublikowaniem w dniu 7 października 2009 r. ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 166, poz. 1317), której celem jest dostosowanie przepisów do dyrektywy 2005/60/WE oraz dyrektywy 2006/70/WE Komisji ustanawiającej środki wykonawcze do dyrektywy 2005/60/WE w odniesieniu do definicji osoby zajmującej eksponowane stanowisko polityczne, jak również w odniesieniu do technicznych kryteriów stosowania uproszczonych zasad należytej staranności wobec klienta oraz wyłączenia z uwagi na działalność finansową prowadzoną w sposób sporadyczny lub w bardzo ograniczonym zakresie (Dz. Urz. UE L 214/29 z 4.08.2006 r.), od dnia 12 października 2009 r. udostępniony został kurs e-learningowy pt. *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu* pod adresem: <http://www.giif.wortalszkoleniowy.pl>. Celem kursu jest przybliżenie tematyki przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w zakresie obowiązujących przepisów. Mając to na uwadze, kurs dedykowany jest w szczególności instytucjom obowiązany, w dalszej kolejności jednostkom współpracującym oraz innym pomiotom. Osoba zainteresowana uzyskaniem dostępu do kursu powinna: posiadać konto internetowe, zapoznać się z informacją Generalnego Inspektora o zasadach uczestnictwa w kursie, wyrazić zgodę na przetwarzanie danych osobowych oraz wypełnić i przesłać pocztą elektroniczną formularz ankiety znajdujący się na stronie pod ww. adresem internetowym. Dostęp do kursu będzie wynosił maksymalnie dwa tygodnie, liczone od dnia otrzymania drogą elektroniczną hasła i identyfikatora. Kurs zawiera część testową. Zaliczenie testu skutkuje otrzymaniem drogą elektroniczną zaświadczenia o ukończeniu kursu.

Obowiązek wzięcia udziału przez radcę prawnego w programie szkoleniowym oraz obowiązek zapewnienia udziału pracowników, wykonujących obowiązki z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w instytucjach obowiązanych, w programach szkoleniowych. Obowiązek ten wszedł w życie z dniem 22 października 2009 r. (art. 20 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r.). W tej formie szkolenia może wziąć udział radca prawny oraz inne wyznaczone przez niego osoby wykonujące obowiązki związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu.

Nowym obowiązkiem wprowadzonym ustawą z dnia 25 czerwca 2009 r. jest **obowiązek przesyłania w terminie wskazanym w protokole pokontrolnym informacji o sposobie wykonania wniosków i zaleceń pokontrolnych lub informacji o przyczynach ich niewykonania, ze wskazaniem przewidywanego terminu ich wykonania** (zob. art. 25 ust. 4 PrzeciwpPPU).

ROZDZIAŁ IX

Kontrola instytucji obowiązanej

Na podmiotach obowiązanym (w tym radcach prawnych) ciąży obowiązek poddania się **kontroli** w zakresie przestrzegania przepisów PrzeciwpPU. Instytucja obowiązana – radca prawny ma obowiązek umożliwić kontrolę przeprowadzaną przez pracowników (kontrolerów) Departamentu Informacji Finansowej oraz przedłożyć dokumenty i materiały niezbędne do przeprowadzenia kontroli (art. 21–27 PrzeciwpPU).

Kontrola wobec radców prawnych obejmuje sprawdzenie realizacji obowiązków nałożonych ustawą. Kontrolą objęto więc wykonywanie następujących przepisów PrzeciwpPU:

- ♦ art. 8 ust. 3b w związku z ust. 3, art. 8 ust. 4, art. 8 ust. 4a i ust. 4b, art. 9k oraz art. 9d ust. 4 i art. 9k PrzeciwpPU – prowadzenie rejestru i rejestracji, o którym mowa w tych przepisach, oraz przechowywanie rejestru transakcji, informacji o przeprowadzonych transakcjach, dokumentów dotyczących transakcji i informacji uzyskanych w wyniku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego przez wymagany okres, informacji, o których mowa w art. 9d ust. 1 pkt 1) i pkt 2) lit. a) i b);
- ♦ art. 8b ust. 1 i ust. 3 oraz art. 9e ust. 4 PrzeciwpPU – stosowanie środków bezpieczeństwa finansowego i wzmoczonych środków bezpieczeństwa finansów (w tym wprowadzenia procedury opartej na ocenie ryzyka w celu ustalenia, czy klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne);
- ♦ przeprowadzenie w stosunku do dotychczasowych klientów na podstawie analizy oceny ryzyka, o której mowa w art. 8b ust. 1 PrzeciwpPU;
- ♦ art. 8 ust. 3b w związku z art. 11 ust. 1, art. 16 ust. 1 oraz art. 13a PrzeciwpPU – przekazywanie do Generalnego Inspektora informacji o zarejestrowanych transakcjach, informacji o transakcjach, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 165a i art. 299 KK wraz z danymi określonymi w art. 12 ust. 1 i art. 12a oraz informacji dotyczących transakcji objętych przepisami PrzeciwpPU na pisemne żądanie Generalnego Inspektora;
- ♦ art. 18 PrzeciwpPU – wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku;
- ♦ art. 10a ust. 4 oraz art. 10b ust. 3 PrzeciwpPU – odbycie przeszkolenia przez radcę prawnego oraz zapewnienie udziału pracownikom w programach szkoleniowych;
- ♦ art. 34 PrzeciwpPU – zachowanie tajemnicy służbowej;

- ♦ art. 25 ust. 4 PrzeciwPPU – wykonanie w terminie wniosku lub zalecenia pokontrolnego.

Zgodnie z art. 21 PrzeciwPPU, kontrolę wypełniania przez instytucje obowiązane obowiązków w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu sprawuje Generalny Inspektor. Kontrolę przeprowadzają pisemnie upoważnieni przez Generalnego Inspektora pracownicy jednostki wyodrębnionej w Ministerstwie Finansów, po okazaniu legitymacji służbowej kontrolera oraz pisemnego upoważnienia.

Nakładanie kar pieniężnych w związku z naruszeniami stwierdzonymi w wyniku kontroli należy do właściwości Generalnego Inspektora.

Zgodnie z art. 22 PrzeciwPPU, na żądanie kontrolera instytucje obowiązane są zobowiązane do przedkładania wszelkich dokumentów i materiałów niezbędnych do przeprowadzenia kontroli, z wyłączeniem dokumentów i materiałów zawierających informacje niejawne. Instytucje obowiązane zapewniają kontrolerowi warunki do sprawnego przeprowadzenia kontroli, w szczególności niezwłoczne przedstawianie do kontroli żądanych dokumentów i materiałów oraz terminowe udzielanie wyjaśnień przez pracowników jednostki.

Kontrolerzy mają prawo do:

- ♦ wstępu do obiektów i pomieszczeń instytucji obowiązanej w obecności kontrolowanego;
- ♦ wglądu do dokumentów i innych materiałów dowodowych, objętych zakresem kontroli oraz uzyskiwania ich potwierdzonych kopii;
- ♦ żądania od pracowników instytucji obowiązanej ustnych i pisemnych wyjaśnień, w zakresie prowadzonej kontroli.

Kontrolerzy, w związku z wykonywaniem czynności kontrolnych, korzystają z ochrony przewidzianej w KK dla funkcjonariuszy publicznych. Kontroler jest upoważniony do swobodnego poruszania się po terenie instytucji obowiązanej bez obowiązku uzyskania przepustki oraz nie podlega kontroli osobistej.

Wyniki przeprowadzonej kontroli dyrektor jednostki przedstawia w **protokole pokontrolnym** kierownikowi instytucji obowiązanej lub upoważnionej przez niego osobie w terminie trzydziestu dni od dnia zakończenia kontroli. Protokół pokontrolny zawiera ustalenia stanu faktycznego, ocenę kontrolowanej działalności, w tym ewentualnie stwierdzone nieprawidłowości i wskazanie osób za nie odpowiedzialnych, oraz wnioski i zalecenia pokontrolne.

Przed przedstawieniem protokołu pokontrolnego dyrektor jednostki może zwrócić się do instytucji obowiązanej o złożenie w wyznaczonym terminie dodatkowych wyjaśnień na piśmie w zakresie stwierdzonych podczas kontroli nieprawidłowości.

Instytucja obowiązana ma prawo zgłoszenia do Generalnego Inspektora umotywowanych zastrzeżeń co do ustaleń zawartych w protokole pokontrolnym (art. 25 PrzeciwPPU). Zastrzeżenia zgłasza się na piśmie do Generalnego Inspektora w terminie czternastu dni od dnia otrzymania protokołu pokon-

trolnego. Po rozpatrzeniu zastrzeżeń Generalny Inspektor przekazuje na piśmie swoje stanowisko zgłaszającemu zastrzeżenia w terminie trzydziestu dni od dnia otrzymania tych zastrzeżeń. Instytucja obowiązana przesyła do dyrektora jednostki w terminie wskazanym w protokole pokontrolnym, informację o sposobie wykonania wniosków i zaleceń pokontrolnych lub przyczynach ich niewykonania, ze wskazaniem przewidywanego terminu ich wykonania.

Zgodnie z brzmieniem art. 27 PrzeciwwPPU, pisemną informację o wynikach kontroli Generalny Inspektor przekazuje:

- ♦ organom sprawującym nadzór nad instytucjami obowiązany;
- ♦ organowi powołanemu do ścigania przestępstw lub wykroczeń, w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

ROZDZIAŁ X

Ochrona i udostępnianie przez Generalnego Inspektora zgromadzonych danych

Wskazać należy w tym miejscu na brzmienie art. 29 PrzeciwiPPU, zgodnie z którym do ujawnienia Generalnemu Inspektorowi wszelkich informacji w trybie i zakresie przewidzianym ustawą nie stosuje się przepisów ograniczających udostępnianie danych objętych tajemnicą, z wyjątkiem informacji niejawnych. Przepis powyższy budził szereg kontrowersji już od chwili wejścia w życie PrzeciwiPPU. Szereg protestów skierowały również środowiska prawnicze. Jednakże przepisy uchylające ochronę informacji będących tajemnicą prawnie chronioną są konieczne, aby umożliwić przepływ informacji między instytucjami obowiązаныmi a Generalnym Inspektorem oraz pomiędzy nim a innymi instytucjami zaangażowanymi w walkę z praniem pieniędzy.

Wszelkie informacje uzyskane i przekazywane przez organy informacji finansowej w trybie przewidzianym w PrzeciwiPPU podlegają ochronie określonej w przepisach odrębnych ustaw regulujących zasady ich ochrony (art. 30 PrzeciwiPPU). Przepis ten *de facto* zamyka możliwość ujawniania informacji stanowiących tajemnicę prawnie chronioną, z chwilą spełnienia się celów uchylenia tej tajemnicy.

Jeżeli podejrzenie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 KK, wynika z posiadanych przez Generalnego Inspektora informacji, ich przetworzenia lub analizy, Generalny Inspektor zawiadamia prokuratora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa oraz jednocześnie przekazuje mu materiały uzasadniające takie podejrzenie.

Informacje zgromadzone w trybie i zakresie przewidzianym przepisami PrzeciwiPPU są udostępniane przez Generalnego Inspektora sądom i prokuratorom na potrzeby postępowania karnego, na ich pisemny wniosek (art. 32 PrzeciwiPPU). W celu sprawdzenia danych zawartych w zawiadomieniu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 KK, prokurator może żądać od Generalnego Inspektora udostępnienia informacji chronionych prawem, w tym objętych tajemnicą bankową lub ubezpieczeniową, także w postępowaniu sprawdzającym prowadzonym na podstawie art. 307 KPK. Jeżeli Generalny Inspektor nie dysponuje informacjami wystarczającymi do wydania przez prokuratora postanowienia w przedmiocie wszczęcia postępowania przygotowawczego w sprawie

o przestępstwo, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 KK, żądanie to można skierować do instytucji obowiązanej.

Generalny Inspektor przekazuje, z zastrzeżeniem art. 33 ust. 1a PrzeciwPPU, posiadane informacje, na pisemny i uzasadniony wniosek (art. 33 ust. 1 PrzeciwPPU):

- ♦ ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub osób przez niego upoważnionych;
- ♦ Szefów: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego lub osób przez nich upoważnionych – w zakresie ich kompetencji ustawowych.

Informacje, które są przekazywane na podstawie art. 8 ust. 1 PrzeciwPPU, Generalny Inspektor przekazuje ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz Szefom: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, na pisemny i uzasadniony wniosek, złożony za zgodą Prokuratora Generalnego.

Informacje o transakcjach objętych przepisami PrzeciwPPU, mogą być udostępniane przez Generalnego Inspektora na pisemny i uzasadniony wniosek:

- ♦ Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej, dyrektorów izb skarbowych oraz dyrektorów urzędów kontroli skarbowej – wyłącznie w zakresie ich zadań ustawowych;
- ♦ Szefa Służby Celnej lub osób przez niego upoważnionych – wyłącznie w zakresie wykonywania zadań Służby Celnej;
- ♦ Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego lub osób przez niego upoważnionych – wyłącznie w sprawach związanych z wykonywaniem nadzoru bankowego, w sprawach związanych z wykonywaniem nadzoru nad działalnością ubezpieczeniową oraz w stosunku do firm inwestycyjnych i banków powierniczych w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi oraz podmiotów, zagranicznych osób prawnych prowadzących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność maklerską w zakresie obrotu towarami giełdowymi, towarowych domów maklerskich w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych oraz w stosunku do funduszy inwestycyjnych, towarzystw funduszy inwestycyjnych i Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A.;
- ♦ dyrektorów izb celnych – wyłącznie w sprawach dotyczących egzekwowania długu celnego oraz należności podatkowych, wynikających z wymiany gospodarczej z zagranicą;
- ♦ Prezesa Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej lub osób przez niego upoważnionych – wyłącznie w sprawach związanych z wykonywaniem nadzoru nad działalnością spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych;

- ♦ Prezesa Najwyższej Izby Kontroli – w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania kontrolnego.

Generalny Inspektor może przekazywać informacje o transakcjach objętych przepisami PrzeciwPPU, również z własnej inicjatywy.

Ujawnienie osobom nieuprawnionym, w tym także stronom transakcji lub posiadaczom rachunku, faktu poinformowania Generalnego Inspektora o transakcjach, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z prania pieniędzy albo o rachunkach podmiotów, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mają związek z finansowaniem terroryzmu oraz o transakcjach dokonywanych przez te podmioty, jest zabronione (art. 34 PrzeciwPPU).

ROZDZIAŁ XI

Sankcje

Przepisy o karach pieniężnych za naruszenie przepisów PrzeciwiPPU, zamieszczono w jej rozdziale 7a.

Zgodnie z art. 34a PrzeciwiPPU, instytucje obowiązane podlegają karze pieniężnej, jeżeli:

- ♦ nie dopełniają obowiązku rejestracji transakcji, przekazania Generalnemu Inspektorowi dokumentów dotyczących tej transakcji lub przechowywania przez wymagany okres rejestru tych transakcji lub dokumentów dotyczących tej transakcji;
- ♦ nie dopełniają obowiązku przeprowadzenia analizy ryzyka w celu zastosowania odpowiednich środków bezpieczeństwa finansowego;
- ♦ nie dopełniają obowiązku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego;
- ♦ nie dopełniają obowiązku przechowywania przez wymagany okres udokumentowanych wyników analizy;
- ♦ nie dopełniają obowiązku zapewnienia udziału pracowników w programie szkoleniowym;
- ♦ nie dopełniają obowiązku wykonania w terminie wniosku lub zalecenia pokontrolnego;
- ♦ nawiązują lub utrzymują współpracę z bankiem fikcyjnym.

Zgodnie z art. 34b ust. 1 PrzeciwiPPU, karze pieniężnej podlega instytucja obowiązana, która wbrew następującym przepisom rozporządzenia nr 1781/2006:

- ♦ art. 5–7 – nie zapewnia, aby przekazowi pieniężnemu towarzyszyły pełne informacje o zleceniodawcy;
- ♦ art. 8 – nie dysponuje skuteczną procedurą pozwalającą na wykrycie braku informacji o zleceniodawcy;
- ♦ art. 9 – nie informuje Generalnego Inspektora o fakcie regularnego zaniedbywania przekazywania wymaganych informacji o zleceniodawcy przez dostawcę usług płatniczych odbiorcy;
- ♦ art. 12 – pośrednicząc, jako dostawca usług płatniczych, nie zachowuje wszystkich otrzymanych informacji o zleceniodawcy, które towarzyszą przekazom pieniężnym;
- ♦ art. 14 – nie udziela na zapytanie Generalnego Inspektora pełnej odpowiedzi dotyczącej informacji o zleceniodawcy towarzyszącej przekazom pieniężnym oraz nie przekazuje Generalnemu Inspektorowi, na jego żądanie, odpowiednich dokumentów.

Tej samej karze podlega instytucja obowiązana, która – wbrew przepisowi art. 20d ust. 1 PrzeciwiPPU – nie zamraża wartości majątkowych osoby, grupy lub podmiotu lub nie przekazuje Generalnemu Inspektorowi wszystkich posiadanych danych uzasadniających zamrożenie wartości majątkowych (art. 34b ust. 2 PrzeciwiPPU).

Na podstawie art. 34c ust. 1 PrzeciwiPPU, karę pieniężną nakłada Generalny Inspektor w drodze decyzji, w wysokości nie większej niż 750 000 zł, a w razie naruszenia, o którym mowa w art. 34a pkt 5) PrzeciwiPPU – w wysokości nie większej niż 100 000 zł. W myśl art. 34c ust. 2–9, ustalając wysokość kary pieniężnej, Generalny Inspektor uwzględnia rodzaj i zakres naruszenia, dotychczasową działalność instytucji obowiązanej oraz jej możliwości finansowe. Kara pieniężna stanowi dochód budżetu państwa. W przypadku stwierdzenia przez Generalnego Inspektora w toku kontroli naruszenia, o którym mowa w art. 34a PrzeciwiPPU, możliwe jest nałożenie tylko jednej kary pieniężnej. Postępowanie w sprawie nałożenia kary pieniężnej toczy się na podstawie przepisów KPA. Od decyzji Generalnego Inspektora przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw instytucji finansowych w terminie czternastu dni od jej doręczenia. Kary pieniężne podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie egzekucji obowiązków o charakterze pieniężnym. Informacja o nałożonej karze pieniężnej jest przekazywana instytucji nadzorującej działalność danej instytucji obowiązanej.

ROZDZIAŁ XII

Przepisy karne

Rozdział 8 PrzeciwnPPU zawiera przepisy karne.

Zgodnie z art. 35 ust. 1 PrzeciwnPPU, karze pozbawienia wolności do lat trzech podlega ten, kto, działając w imieniu lub interesie instytucji obowiązanej, wbrew przepisom PrzeciwnPPU, nie dopełnia obowiązku:

- ♦ rejestracji transakcji, przekazania Generalnemu Inspektorowi dokumentów dotyczących tej transakcji lub przechowywania przez wymagany okres rejestru tych transakcji lub dokumentów dotyczących tej transakcji;
- ♦ zachowania środków bezpieczeństwa finansowego, zgodnie z procedurą określoną w PrzeciwnPPU lub przechowywania informacji uzyskanych w związku ze stosowaniem środków bezpieczeństwa finansowego;
- ♦ zawiadomienia Generalnego Inspektora o transakcji, którą instytucja obowiązana wstrzymała;
- ♦ wstrzymania transakcji lub blokady rachunku;
- ♦ wprowadzenia wewnętrznej procedury;
- ♦ wyznaczenia osoby odpowiedzialnej za wykonywanie przepisów PrzeciwnPPU.

Tej samej karze podlega, kto wbrew przepisom ustawy ujawnia osobom nieuprawnionym, posiadaczom rachunku lub osobom, których transakcja dotyczy informacje zgromadzone zgodnie z upoważnieniem PrzeciwnPPU lub wykorzystuje te informacje w inny sposób niezgodny z przepisami PrzeciwnPPU.

Jeżeli sprawca czynu określonego powyżej działa nieumyślnie, podlega grzywnie.

Zgodnie z art. 36 PrzeciwnPPU, karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu podlega ten, kto działając w imieniu lub interesie instytucji obowiązanej, wbrew przepisom PrzeciwnPPU:

- ♦ odmawia przekazania Generalnemu Inspektorowi informacji lub dokumentów, albo
- ♦ przekazuje Generalnemu Inspektorowi nieprawdziwe lub zataja prawdziwe dane dotyczące transakcji, rachunków lub osób.

Stosownie do brzmienia art. 37 PrzeciwnPPU, karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do lat ośmiu podlega ten, kto dopuszcza się czynu określonego w art. 35 ust. 1 lub ust. 2 albo w art. 36, wyrządzając znaczną szkodę. I w końcu, na podstawie art. 37a PrzeciwnPPU, grzywnie podlega ten, kto udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie czynności kontrolnych.

ROZDZIAŁ XIII

Pranie pieniędzy a tajemnica radcowska

1. Tajemnica radcowska a przeciwdziałanie praniu pieniędzy – regulacja ustawowa

Swoistą, a zarazem immanentną cechą zawodów zaufania publicznego jest obowiązek osób wykonujących te zawody zachowania w tajemnicy informacji pozyskanych w toku czynności zawodowych. Zagadnienie tajemnicy zawodowej radców prawnych stanowiło przedmiot rozważań także Trybunału Konstytucyjnego. W sprawie o sygn. SK 64/03 (zob. wyrok z dnia 22 listopada 2004 r., OTK ZU 2004, nr 10A, poz. 107) zachowanie tej tajemnicy Trybunał uznał za element prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i – szerzej – całego systemu ochrony prawnej w demokratycznym państwie.

Zgodnie z art. 3 ust. 3 RadcPrU, radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej. Przepis powyższy statuuje obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej (zob. szerzej – Z Klatka, *Dochowanie tajemnicy zawodowej*, [w:] A. Bereza (red.), *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, Warszawa 2010, s. 132). Zgodnie z art. 6 ust. 3–5 RadcPrU, radca prawny jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie. Radca prawny nie może być zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się, udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę. Jak się wydaje, skoro radca prawny nie może być zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej poza sytuacjami wskazanymi wprost w przepisach rangi ustawowej, zwolnienia takiego nie może udzielić także klient radcy.

Wobec uregulowania kwestii związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy zasadniczo w PrzeciwPPU, problematyka ta nie straciła zupełnie na znaczeniu w świetle innych ustaw. Odwołanie do PrzeciwPPU, przewiduje przepis art. 3 ust. 6 RadcPrU. W myśl tego przepisu, **obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów PrzeciwPPU – w zakresie określonym tymi przepisami**. Regulację zawartą w art. 3 ust. 6 RadcPrU potraktować można jako *lex specialis* do PrzeciwPPU, nie stanowiącą tym samym *superfluum* ustawowego.

2. Orzecznictwo europejskie

Granice ingerencji w tajemnicę zawodową osób wykonujących zawody prawnicze były przedmiotem badania przez sądy unijne. Warto w tym miejscu wskazać, że problem podstaw prawnych (źródła normatywnego) ochrony tej tajemnicy pojawił się już także na szczeblu europejskim w związku z wyrokiem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26 czerwca 2007 r., sprawa C-305/05 (por. ZAŁĄCZNIK NR 7) mającym za przedmiot wydanie (na podstawie art. 234 TWE) orzeczenia w trybie prejudycjalnym na wniosek belgijskiego sądu konstytucyjnego (*Cour Constitutionnelle*, przed zmianą *Cour d'Arbitrage*). Obowiązki informowania i współpracy z władzami odpowiedzialnymi za zwalczanie prania pieniędzy, wprowadzone w art. 6 ust. 1 nieobowiązującej już dyrektywy 91/308/EWG w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy, zmienionej dyrektywą 2001/97/WE i nałożone na adwokatów w art. 2a pkt 5 tej dyrektywy, z zastrzeżeniem art. 6 ust. 3 akapit drugi tej dyrektywy, nie naruszają prawa do rzetelnego procesu sądowego, jaki gwarantuje art. 6 EKPCz i art. 6 ust. 2 TUE.

Rozważania podjęte w ramach tej sprawy dotyczyły wprawdzie adwokatów, lecz zważywszy, że w państwie, którego sąd wystąpił z pytaniem prejudycjalnym do ETS, nie istnieje odrębna wśród zawodów prawniczych kategoria radców prawnych, nadto zaś ze względu na umocowanie tajemnicy zawodowej adwokata także poza prawem do obrony, o czym niżej, dokonane ustalenia w znacznej mierze zachowują aktualność również w odniesieniu do radców prawnych.

W opinii z dnia 14 grudnia 2006 r. wydanej w ww. sprawie Rzecznik Generalny wskazał, iż badania porównawcze systemów prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej dowodzą, że **tajemnica zawodowa adwokatów istnieje w większości tych państw, posiadając rangę prawa podstawowego i status reguły porządku publicznego**. Zakres ochrony tajemnicy zawodowej jest jednak zmienny i ma różną postać w poszczególnych systemach. Dlatego zasadnicze znaczenie, jako podstawy ochrony tajemnicy zawodowej adwokatów we wspólnotowym porządku prawnym, Rzecznik Generalny przypisał prawu do rzetelnego procesu (art. 6 EKPCz w związku z art. 6 TUE) oraz podstawowemu prawu do ochrony życia prywatnego. Dwoistość umocowania ochrony tajemnicy zawodowej adwokata powoduje, że nie musi być ona zachowana jedynie „w ramach i w celu prawa do obrony”, ale może rozciągać się także szerszy zakres informacji powierzonych profesjonalście przez klienta.

Jest znamienne, że także w tej sprawie jednym z kluczowych zagadnień wymagających rozstrzygnięcia było ustalenie, według jakich kryteriów można dokonać rozdziału tego, co obejmuje tajemnica zawodowa, od tego, co nie jest nią objęte. Rzecznik Generalny wskazał, że w każdej sytuacji, w której adwokat wykonuje swe obowiązki zawodowe, musi on dokonać oceny sytuacji prawnej klienta. Czym innym jest jednak – według rzecznika – tłumacze-

nie zawilości prawnych zamierzonej operacji, a czym innym dokonywanie oceny w celu dokonania wyboru najlepszej strategii w interesie klienta dla doprowadzenia do transakcji ekonomicznej lub handlowej. Jeśli ocena ma na celu wyłącznie udzielenie pomocy klientowi w zorganizowaniu jego działań w poszanowaniu prawa i poddaniu jego zamierzeń regułom prawnym, ocena ta powinna być rozumiana jako udzielanie porady i nie powinna podlegać obowiązkowi przekazania informacji na jej temat, bez względu na kontekst, w jakim jest dokonywana. Jeśli zaś ocena jest dokonywana przede wszystkim w celu doprowadzenia do lub przeprowadzenia transakcji handlowej lub finansowej i jeśli podlega ona instrukcjom klienta (zwłaszcza dążącego do znalezienia najkorzystniejszego ekonomicznie rozwiązania), adwokat nie działa już jako niezależny adwokat, lecz jako „przedstawiciel interesów”, który wykorzystuje swoją wiedzę w działalności pozaprawniczej.

Istotą tajemnicy zawodowej adwokata (również przez Rzecznika Generalnego rozumianej jako wartość i obowiązek, a nie atrybut adwokata) jest nić zaufania, która winna istnieć między klientem a adwokatem. Utrzymanie tej relacji ma podwójne znaczenie: jest potrzebne klientowi, który powierzając sekrety, może znaleźć oparcie w zaufanej osobie swego adwokata, a ponadto jest także korzystne dla ogółu społeczeństwa, ponieważ ułatwiając poznanie prawa i realizację prawa do obrony, przyczynia się do poprawnego wymiaru sprawiedliwości oraz ujawnienia prawdy. Relacja łącząca adwokata z klientem jest jednak bardzo wrażliwa. Powinna rozwijać się w szczególnie chronionych warunkach.

Podobne stanowisko co do znaczenia tajemnicy zawodowej zajmuje również Parlament Europejski, który z rezolucji z dnia 23 marca 2006 r. w sprawie zawodów prawniczych i interesu ogólnego w funkcjonowaniu systemów prawnych (P6 TA(2006)0108), wskazał m.in., że: „w pełni uznaje istotną rolę, jaką odgrywają zawody prawnicze w demokratycznym społeczeństwie w zapewnieniu poszanowania praw podstawowych, rządów prawa i bezpieczeństwa w jego stosowaniu, zarówno wtedy, gdy adwokaci reprezentują i bronią swoich klientów w sądzie, jak i wtedy, gdy udzielają im porad prawnych (K.1.)” oraz „odnotowuje wysokie kwalifikacje wymagane do dostępu do zawodów prawniczych, potrzebę ochrony tych kwalifikacji, które charakteryzują zawody prawnicze, w interesie obywateli Europy, oraz potrzebę ustanowienia szczególnej regulacji opartej na zaufaniu pomiędzy osobami wykonującymi zawody prawnicze i ich klientami (K.3.)” i wezwał Komisję m.in. do „ważnego rozpatrzenia zasad i problemów wyrażonych w niniejszej rezolucji przy przeprowadzaniu analizy zasad wykonywania zawodów prawniczych w Państwach Członkowskich”.

W przedmiotowym wyroku Europejski Trybunał Sprawiedliwości wskazał co następuje:

- ♦ Z art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308/EWG wynika, że obowiązki informowania i współpracy obejmują adwokatów tylko o tyle, o ile udzielają swemu klientowi pomocy w przygotowaniu lub przeprowadzeniu pew-

nych transakcji, przede wszystkim o charakterze finansowym i dotyczących nieruchomości, o których stanowi ten przepis w lit. a), lub o ile działają w imieniu i na rzecz swych klientów przy transakcjach finansowych lub transakcjach dotyczących nieruchomości. Co do zasady tego typu działania, z samej swej natury, znajdują się w kontekście, który nie ma związku z postępowaniem sądowym, i tym samym pozostają poza zakresem prawa do rzetelnego procesu sądowego.

- ♦ Co więcej, od chwili, gdy zwrócono się do adwokata działającego w ramach transakcji, o której mowa w art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308/EWG, o pomoc w przeprowadzeniu obrony lub o reprezentowanie przed sądami, lub w uzyskaniu porady w kwestii sposobu wszczęcia lub uniknięcia postępowania sądowego, adwokat ten zostaje wyłączony, na podstawie art. 6 ust. 3 akapit drugi tej dyrektywy, z obowiązków określonych w ust. 1 tego artykułu, i w tej kwestii bez znaczenia jest to, czy informacje uzyskane lub otrzymane zostały wcześniej, w trakcie lub po postępowaniu. Wyłączenie takie pozwala chronić prawo klienta do rzetelnego procesu sądowego.
- ♦ Ponieważ wymogi wynikające z prawa do rzetelnego procesu sądowego oznaczają z definicji powiązanie z postępowaniem sądowym oraz, uwzględniając okoliczność, że art. 6 ust. 3 akapit drugi dyrektywy 91/308/EWG wyłącza adwokatów w sytuacji, gdy ich działalność charakteryzuje takie powiązanie, z obowiązków informowania i współpracy, o których stanowi art. 6 ust. 1 tej dyrektywy, wyżej wymienione wymogi zostają zachowane.

Warto również w tym kontekście dodać, że w wyroku francuskiej Rady Stanu z dnia 10 kwietnia 2008 r., dotyczącym ochrony tajemnicy zawodowej w związku z obowiązkiem informacyjnym wynikającym z dyrektywy 91/308/EWG, potwierdzono, że generalnie obowiązek ochrony tajemnicy zawodowej prawników przeważa nad obowiązkami wynikającymi z dyrektywy 91/308/EWG zmienionej dyrektywą 2001/97/WE. Artykuł 6 dyrektywy 2001/97/WE w istocie wprowadza obowiązek, a nie możliwość zwolnienia prawników z dostarczenia informacji o podejrzanych transakcjach. Francuska Rada Stanu uznała, że doradztwo prawne podlega obowiązkowi zachowania tajemnicy zawodowej, a jedynymi przypadkami, które uzasadniają uchylenie tajemnicy adwokackiej jest przypadek, gdy adwokat bierze udział w czynnościach prania pieniędzy lub udzielana porada ma na celu umożliwienie prania pieniędzy, lub adwokat wie, że klient szuka porady prawnej dla celów prania pieniędzy. Trybunał stwierdził również, że nie tylko informacje o podejrzanych transakcjach, ale również odpowiedzi na zapytania powinny być kierowane nie bezpośrednio do organów państwowych, ale za pośrednictwem prezesa Izby Adwokackiej (bądź innego wyznaczonego organu) – zob. M. Wach, *Orzeczenie francuskiej Rady Stanu w sprawie przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy*, „Radca Prawny” 2008, nr 3, s. 149–151.

3. Tajemnica radcowska a przeciwdziałanie praniu pieniędzy – wyrok Trybunału Konstytucyjnego

Tajemnicy zawodowej radcy prawnego w szczególności w kontekście wykonywania przepisów PrzeciwPPU dotyczy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r., sygn. akt K 41/05 (OTK ZU 2007, nr 7A, poz. 72) – zob. ZAŁĄCZNIK NR 8.

Skargę na zgodność z Konstytucją przepisów PrzeciwPPU wniosła Krajowa Rada Radców Prawnych. Zakwestionowane przez KRRP przepisy należą do wszystkich trzech wymienionych wyżej kategorii.

Do pierwszej grupy, czyli regulacji związanych z gromadzeniem informacji, przewidzianych przez przepisy PrzeciwPPU, zaliczyć należy:

- ♦ art. 8 ust. 3 – stanowiący, że „Instytucja obowiązana przyjmująca dyspozycję lub zlecenie klienta do przeprowadzenia transakcji, której okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, ma obowiązek zarejestrować taką transakcję, bez względu na jej wartość i charakter”;
- ♦ art. 9 ust. 1 – przewidujący, że: „W celu wykonania obowiązku rejestracji instytucje obowiązane dokonują identyfikacji swoich klientów w każdym przypadku złożenia dyspozycji lub zlecenia do przeprowadzenia transakcji na podstawie dokumentów przedstawionych przy złożeniu dyspozycji lub zlecenia przeprowadzenia transakcji albo przy zawieraniu umowy z klientem”.

Do drugiej grupy, obejmującej regulacje związane z obowiązkami przekazywania informacji Generalnemu Inspektorowi, należą:

- ♦ art. 11 ust. 1 – zgodnie z którym: „Instytucje obowiązane przekazują Generalnemu Inspektorowi informacje o transakcjach zarejestrowanych zgodnie z art. 8 ust. 1 i 3. Przekazanie to polega na przesłaniu lub dostarczeniu danych z rejestru transakcji, o którym mowa w art. 8 ust. 4, także z wykorzystaniem elektronicznych nośników informacji” oraz art. 11 ust. 5 – który precyzuje, iż: „Obowiązek informowania o transakcjach objętych przepisami ustawy nie dotyczy przypadku, gdy adwokaci, radcowie prawni i prawnicy zagraniczni, biegli rewidenci oraz doradcy podatkowi reprezentują klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzielają porady służącej temu postępowaniu”;
- ♦ art. 16 ust. 1 – przewidujący, że: „Instytucja obowiązana, która otrzymała dyspozycję lub zlecenie przeprowadzenia transakcji lub mająca przeprowadzić transakcję, co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie, że może ona mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 299 KK, ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić na piśmie Generalnego Inspektora, przekazując wszystkie posiadane dane [...] wraz ze wskazaniem przesłanek przemawiających za wstrzymaniem transakcji

lub blokadą rachunku, oraz wskazać przewidywany termin jej realizacji. [...]” oraz ust. 1a tego przepisu – stanowiący, iż: „W przypadku, gdy instytucja dokonująca zawiadomienia zgodnie z ust. 1 nie jest instytucją mającą przeprowadzić transakcję, zawiadomienie zawiera również wskazanie instytucji, która ma przeprowadzić transakcję”.

Trzecia grupa zakwestionowanych przez KRRP przepisów, regulujących inne obowiązki o charakterze organizacyjnym, których celem jest zapewnienie właściwego wypełnienia podstawowych zadań instytucji obowiązanych, wynikających z przepisów PrzeciwpPU, obejmuje:

- ♦ art. 8 ust. 4 – stanowiący, że „Rejestr transakcji [...] oraz dokumenty dotyczące zarejestrowanych transakcji, przechowywane są przez okres 5 lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym dokonano ostatniego zapisu związanego z transakcją”, oraz zawierający odesłanie – na wypadek likwidacji, połączenia, podziału lub przekształcenia instytucji obowiązanej – do odpowiedniego stosowania do przechowywania rejestrów i dokumentacji art. 76 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 z późn. zm.);
- ♦ art. 13a – zgodnie z którym: „Instytucja obowiązana udostępnia niezwłocznie informacje dotyczące transakcji objętych przepisami ustawy, także na pisemne żądanie Generalnego Inspektora. Udostępnienie polega w szczególności na przekazaniu informacji o stronach transakcji, zawartości dokumentów, w tym dotyczących sald i obrotów na rachunku, przekazaniu ich potwierdzonych kopii lub udostępnieniu odpowiednich dokumentów do wglądu upoważnionym pracownikom jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, w celu sporządzenia notatek bądź kopii (ust. 1). Informacje, o których mowa w ust. 1, są przekazywane Generalnemu Inspektorowi nieodpłatnie (ust. 2)”;
- ♦ art. 22 ust. 1 – przewidujący, że „Na żądanie kontrolera instytucje obowiązane są zobowiązane do przedkładania wszelkich dokumentów i materiałów niezbędnych do przeprowadzenia kontroli, o której mowa w art. 21 ust. 1, z wyłączeniem dokumentów i materiałów zawierających informacje objęte tajemnicą państwową” oraz art. 22 ust. 2 – wskazujący, iż: „Instytucje obowiązane zapewniają kontrolerowi warunki do sprawnego przeprowadzenia kontroli, w szczególności niezwłoczne przedstawianie do kontroli żądanych dokumentów i materiałów oraz terminowe udzielanie wyjaśnień przez pracowników jednostki”;
- ♦ art. 34 – w myśl którego: „Ujawnienie osobom nieuprawnionym, w tym także stronom transakcji lub posiadaczom rachunku, faktu poinformowania Generalnego Inspektora o transakcjach, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, albo o rachunkach podmiotów, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mają związek z popełnianiem aktów terrorystycznych, oraz o transakcjach dokonywanych przez te podmioty jest zabronione”.

We wniosku KRRP zaskarżone zostały ponadto również takie przepisy PrzeciwwPPU, które nie określają bezpośrednio sfery obowiązków radców prawnych, a przez to pośrednio także praw ich klientów. Wśród tych przepisów znajdują się:

- ♦ art. 16 ust. 2 – który brzmi: „Po otrzymaniu zawiadomienia Generalny Inspektor dokonuje niezwłocznego potwierdzenia jego przyjęcia w formie pisemnej”, i ust. 3 tego przepisu: „Zawiadomienie i potwierdzenie, o których mowa w ust. 1 i 2, może zostać przekazane również przy użyciu elektronicznych nośników informacji”;
- ♦ art. 22 ust. 3 – stanowiący, że: „Kontrolerzy mają prawo do: 1) wstępu do obiektów i pomieszczeń instytucji obowiązanej w obecności kontrolowanego; 2) wglądu do dokumentów i innych materiałów dowodowych, objętych zakresem kontroli oraz uzyskiwania ich potwierdzonych kopii; 3) żądania od pracowników instytucji obowiązanej ustnych i pisemnych wyjaśnień, w zakresie prowadzonej kontroli”, oraz ust. 4 tego przepisu: „Kontrolerzy, w związku z wykonywaniem czynności kontrolnych, korzystają z ochrony przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych”;
- ♦ art. 32 ust. 1 – zgodnie z którym: „Informacje o transakcjach objętych przepisami ustawy są udostępniane przez Generalnego Inspektora sądom i prokuratorom na potrzeby postępowania karnego, na ich pisemny wniosek”;
- ♦ art. 33 – zawierający katalog instytucji, którym – na ich pisemny i uzasadniony wniosek (w niektórych wypadkach złożony za zgodą Prokuratora Generalnego) – Generalny Inspektor przekazuje posiadane informacje o transakcjach objętych przepisami ustawy, jak również nakłada obowiązek na wybrane podmioty zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy.

Jak wskazuje słusznie W. Bujko, „[...] w wyroku tym TK dokonał analizy regulacji konstytucyjnych dotyczących tajemnicy zawodowej zawodów prawniczych w aspekcie pozytywnym, wskazując na te wyrażone w Konstytucji RP prawa i wartości, które stanowią konstytucyjne umocowanie tajemnicy zawodowej przedstawicieli zawodów prawniczych także w zakresie wykraczającym poza tajemnicę obrońcy” (ta ostatnia bowiem wywodzona jest przez Trybunał z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, tj. z prawa do obrony) – zob. W. Bujko, *Tajemnica zawodowa radcy prawnego*, [w:] A. Bereza (red.), *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, Warszawa 2010, s. 226.

Trybunał Konstytucyjny wskazał, że wymiana informacji dokonująca się w ramach stosunku pomiędzy radcą prawnym a jego klientem podlega ochronie na podstawie art. 49 Konstytucji RP, zgodnie z którym zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. W wyroku wskazano, że zarówno wolność, jak i ochrona tajemnicy komunikowania się podlega ograniczeniom, które mogą być ustanowione w drodze ustawy i które ponadto spełniać muszą przesłanki przewidziane w art. 31 ust. 3 Konstytu-

cji RP. Ochrona tajemnicy może zostać ograniczona dla realizacji innej normy konstytucyjnej, poddającej pod ochronę dobro, które w danym wypadku ma przed nią pierwszeństwo. Ograniczenia te muszą być przy tym zgodne z zasadą proporcjonalności. Jednocześnie – w ocenie Trybunału – zakres „[...] dopuszczalnej ingerencji ustawodawcy w tajemnicę komunikowania się uwzględniać musi specyfikę, jaka w demokratycznym państwie prawnym cechuje porozumiewanie się osób poszukujących pomocy prawnej z radcami prawnymi, będącymi przedstawicielami zawodu zaufania publicznego”. Trybunał przypominał przy tym, że zgodnie z poglądami wyrażonymi przez siebie w dotychczasowym orzecznictwie zawodem zaufania publicznego jest „[...] zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi”. Cechą charakterystyczną zawodów zaufania publicznego jest zatem dostęp do „osobistych, a niekiedy wręcz intymnych informacji”, który jest niezbędnym warunkiem prawidłowego i efektywnego wykonywania tych zawodów.

Trybunał Konstytucyjny wskazał, że aby udzielana pomoc prawna była adekwatna do sytuacji, w której faktycznie znajduje się osoba poszukująca tej pomocy, informacje przekazywane przez tę osobę muszą być przedstawione prawnikowi w sposób pełny i odpowiadający rzeczywistości. Tylko bowiem pełny i prawdziwy obraz sytuacji faktycznej danej osoby pozwala na udzielenie jej skutecznej pomocy prawnej. W ocenie Trybunału, gdyby osoba korzystająca z pomocy prawnika nie mogła mieć pewności, że informacje przekazywane przez nią nie zostaną wykorzystane przeciwko niej, mogłoby to prowadzić do przedstawiania prawnikowi stanu faktycznego w niepełnym zakresie, z pominięciem niektórych okoliczności, co z kolei uniemożliwiłoby udzielenie skutecznej pomocy prawnej. Wobec tego Trybunał uznał, że tajemnica zawodowa (jej istnienie) „stanowi [...] *conditio sine qua non* wykonywania zawodu radcy prawnego”.

Jednocześnie Trybunał Konstytucyjny wskazał, że prawo jednostki zaangażowanej w sprawę sądową do korzystania z profesjonalnej pomocy prawnika stanowi element prawa do rzetelnego procesu sądowego, a to z kolei prawo jest elementem prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Prawo do rzetelnego procesu sądowego wymaga bowiem – w ocenie Trybunału – nie tylko tego, aby każdy mógł przedstawić swoją sprawę sądowi, ale aby mógł to zrobić we właściwy sposób, a to wymaga pomocy ze strony profesjonalnego prawnika. W powyższy sposób, TK wskazał, że prawo do sądu obejmuje, jako jeden z jego elementów, także prawo dostępności adwokata (w szerokim rozumieniu tego słowa, tj. w rozumieniu profesjonalnego prawnika w ogólności), zarówno w sprawach cywilnych, jak i karnych (zob. W. Bujko, *Tajemnica...*, s. 226).

Powyższe prawo obejmuje korzystanie z profesjonalnej pomocy prawnika nie tylko w trakcie samego postępowania sądowego (sprawy sądowej),

ale również na etapie bezpośrednio poprzedzającym wszczęcie sprawy oraz na etapie następującym po jej formalnym zakończeniu, o ile pomoc prawnika pozostaje w związku ze sprawą sądową. Ponieważ pomoc profesjonalnego prawnika w sprawie sądowej świadczona może być prawidłowo jedynie wówczas, gdy istnieją gwarancje poufności powierzanych prawnikowi informacji, ochrona tajemnicy komunikowania się osoby poszukującej pomocy prawnej z przedstawicielem zawodu zaufania publicznego może być – w ocenie Trybunału – wywodzona także z prawa do rzetelnego procesu sądowego (prawa do sądu).

Trybunał Konstytucyjny wskazuje, że „[...] istnienie niezależnego od organów władzy publicznej systemu świadczeń pomocy prawnej stanowi nadto wymóg demokratycznego państwa prawa. Warunkiem zaś prawidłowego funkcjonowania tego systemu jest to, by osoby potrzebujące mogły w nieskrępowany sposób przekazywać pełne informacje o własnej sytuacji faktycznej i prawnej osobom udzielającym im pomocy. W konsekwencji ochrona tajemnicy informacji pozyskanych w toku świadczonej pomocy prawnej (w tym zwłaszcza prowadzonej sprawy sądowej) wynika również z zasady państwa prawnego, a jej instytucjonalną gwarancję przynosi art. 17 ust. 1 Konstytucji RP”.

Trybunał podkreśla, że fundamentem demokratycznego państwa prawnego jest „[...] m.in. dbałość o umacnianie praw i wolności jednostek [...]”. Realizacja zasady demokratycznego państwa prawnego w praktyce wymaga przy tym istnienia instytucji oraz procedur gwarantujących faktyczną realizację tych praw i wolności. To z kolei wymaga – w ocenie Trybunału – „[...] stworzenia wszystkim podmiotom podlegającym jurysdykcji Rzeczypospolitej Polskiej warunków do ubiegania się o profesjonalną pomoc prawną i bezpiecznego z niej korzystania w związku z postępowaniem sądowym, a w ramach tego komunikowania się z prawnikami wykonującymi zawód zaufania publicznego”.

Jak słusznie podkreśla W. Bujko, „[...] Trybunał wyróżnił pewien zakres tajemnicy zawodowej prawniczych zawodów zaufania publicznego, w którym ochrona tej tajemnicy znajduje oparcie w prawie do sądu jako instytucjonalnej gwarancji poszanowania praw i wolności jednostek (zob. W. Bujko, *Tajemnica...*, s. 228).

Trybunał Konstytucyjny wyraźnie wskazał, że „[...] w demokratycznym państwie prawnym ochrona tajemnicy komunikowania się osoby poszukującej pomocy prawnej u przedstawiciela zawodu zaufania publicznego, jako wywodzona m.in. z prawa do rzetelnego procesu sądowego, dotyczy tych sytuacji, w których spełnione są następujące warunki:

- ♦ komunikują się dwa podmioty: klient (lub osoba dążąca do uzyskania tego statusu) oraz prawnik występujący w swoim charakterze zawodowym (np. radcy prawnego czy adwokata);

- ♦ komunikacja ma miejsce w ramach poufnego stosunku, którego charakter stwarza jego uczestnikom uzasadnione oczekiwanie prywatności i nieujawniania [...];
- ♦ komunikacja odnosi się do faktów lub okoliczności, o których prawnik został poinformowany, świadcząc pomoc prawną mającą związek z postępowaniem sądowym;
- ♦ fakty lub okoliczności, których dotyczy komunikacja, nie służą popełnieniu przestępstwa ani innemu naruszeniu prawa”.

Trybunał Konstytucyjny zauważył, że tajemnica zawodowa oraz gwarancje jej dochowania nie mogą być wykorzystywane przez prawników wykonujących zawody zaufania publicznego do podejmowania działań sprzecznych z prawem, w tym np. działań mających ukryć przestępne pochodzenie środków, czy zabezpieczyć je przed zajęciem (por. podobnie Uchwała nr 10/99 VI Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 6 listopada 1999 r. w sprawie tajemnicy zawodowej, „Radca Prawny” 1999, nr 6, s. 14).

W tym zakresie (w jakim dotyczy ona pomocy prawnej udzielanej w związku z postępowaniem sądowym) Trybunał przyznał tajemnicy zawodowej prawniczych zawodów zaufania publicznego ochronę mocniejszą niż w zakresie, w jakim ochrona ta nie jest wywodzona z prawa do sądu (rzetelnego procesu sądowego), a więc niż w przypadkach, gdy tajemnica zawodowa dotyczy pomocy prawnej, która nie ma związku z postępowaniem sądowym, uznając w tym drugim przypadku za dopuszczalną dalej idącą ingerencję przez ustawodawcę zwykłego w tajemnicę zawodową prawników wykonujących zawód zaufania publicznego. Przykładowo, w konkretnym, rozstrzyganym przedmiotowym wyrokiem przypadku Trybunał uznał za dopuszczalne nałożenie na radców prawnych obowiązków związanych z przeciwdziałaniem wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz z przeciwdziałaniem finansowaniu terroryzmu, a prowadzących do naruszenia tajemnicy zawodowej w zakresie, w jakim obowiązki te dotyczą przypadków, w których świadczona przez radców prawnych pomoc prawna nie ma związku z postępowaniem sądowym, a zakwestionował dopuszczalność tego rodzaju ingerencji w ochronę tajemnicy zawodowej w zakresie przypadków, w których świadczona przez radców prawnych pomoc prawna polega na ustalaniu sytuacji prawnej klienta w związku z postępowaniem sądowym lub wykonywaniu innych czynności mających związek z takim postępowaniem (choćby jeszcze niewyszczętym lub już zakończonym).

Dokonując interpretacji zaskarżonych przepisów PrzeciwiPPU, Trybunał wskazał, iż nałożenie obowiązków informacyjnych na radców prawnych przez PrzeciwiPPU, rozpatrywane jako metoda wejścia przez organy władzy publicznej w posiadanie wiedzy na temat jednostek, budzi poważne wątpliwości. Zastrzeżenia nasuwa przy tym nie tylko to, że jednostki te nie są pytane o zgodę na dalsze przekazywanie przez radców prawnych szczegółów dotyczących ich życia lub spraw osobistych, ani nawet *ex post* powiadamia-

ne o fakcie tego przekazania. Znacznie większy sprzeciw wywołuje bowiem okoliczność, że cały mechanizm wykreowany przez PrzeciwnPPU w zakresie odnoszącym się do radców prawnych nosi wyraźne cechy podstępstwa stosowanego wobec podmiotów poszukujących pomocy prawnej.

Trybunał podkreślał, iż „przyjęta w analizowanej ustawie konstrukcja może przyczyniać się do wprowadzenia klienta prawnika wykonującego zawód zaufania publicznego w błąd co do skutków, jakie ubieganie się o pomoc prawną spowoduje dla niego samego lub osób z nim związanych. Przedstawiając w toku komunikowania się np. z radcą prawnym czy adwokatem fakty oraz okoliczności wyczerpująco i prawdziwie, klient zakłada, że tylko pełny obraz jego sytuacji daje możliwość udzielenia mu skutecznej pomocy, a ponadto, że informacje te nie będą wykorzystane przeciwko niemu. Należy przyjąć, że gdyby zakres przekazywanych przez klienta informacji warunkowany był świadomością ryzyka, jakie wiąże się z ich dalszym udostępnieniem, to często zakres ten nie byłby pełny, a tym samym pomoc prawna nie mogłaby być adekwatna do sytuacji, w której faktycznie znajduje się klient. W konsekwencji należy uznać, że wybór pozostawiony przez ustawodawcę podmiotom uczestniczącym w obrocie prawnym sprowadza się do alternatywy, czy podjąć ryzyko związane z wejściem w posiadanie przez organy państwowe informacji powierzonych przedstawicielowi zawodu zaufania publicznego, czy narazić się na negatywne następstwa niezasięgnięcia pomocy prawnej”.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza ponadto, że na gruncie przepisów znolizowanej PrzeciwnPPU trudno jest w ogóle mówić o ochronie tajemnicy komunikowania się z radcą prawnym, jako osobą wykonującą zawód zaufania publicznego. Po pierwsze, uzyskane informacje nie tylko nie są tajemnicą dla podmiotów postronnych, tj. niebiorących jako uczestnicy udziału w procesie komunikacji, ale wręcz stanowią dane pozyskiwane, gromadzone i przekazywane przez radcę prawnego na rzecz organów państwa w tajemnicy przed osobą ubiegającą się o pomoc prawną. Po drugie zaś, brak jest podstaw instytucjonalnych oraz gwarancji formalnych, żeby zaufać osobie, której powierza się informacje prawnie relewantne, pomimo że nominalnie wykonuje ona zawód zaufania publicznego.

Wykonywanie przez radców prawnych, a – ze względu na konstytucyjne prawo do obrony, które jednak nie stanowi odniesienia do kontroli zakwestionowanych przepisów w niniejszej sprawie – tym bardziej adwokatów, czynności zawodowych na takich warunkach, jakie stworzyła PrzeciwnPPU, nie może więc – w ocenie Trybunału – dotyczyć ustalania sytuacji prawnej klienta ani innych czynności związanych z postępowaniem sądowym. Niezgodne z zasadami rzetelnego procesu, stanowiącymi komponent konstytucyjnego prawa do sądu, byłyby takie regulacje, które pozbawiałyby jednostkę włączoną w proces wymiaru sprawiedliwości dostępu do pomocy prawnej. Gdyby przewidziane przez przepisy PrzeciwnPPU obowiązki gromadzenia i przekazywania informacji o klientach odnoszone były do tej sfery aktyw-

ności zawodowej, która dotyczy przygotowania, prowadzenia lub kształtowania czy ustalania następstw postępowania sądowego, to nie można byłoby mówić o świadczeniu pomocy prawnej, albowiem czynności osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego mogłyby *per saldo* pogarszać, zamiast poprawiać, sytuację klienta. Ponadto, w ramach tak zdeformowanej „pomocy” prawnej, ochrona prawna interesów podmiotów, na których rzecz jest świadczona, stanowiłaby jedynie nominalny (por. art. 2 RadcPrU) czy nawet wręcz iluzoryczny cel podejmowanej działalności, gdyż *de facto* służyłaby ona organom władzy państwowej mającym w ten sposób dostęp do poufnych informacji powierzonych prawnikom przez ich klientów.

Dokonując istotnej interpretacji zaskarżonych przepisów Trybunał Konstytucyjny wskazał, że „[...] **zakwestionowane regulacje naruszałyby samą wręcz istotę konstytucyjnego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się z osobami wykonującymi zawód zaufania publicznego w demokratycznym państwie prawnym, a konkretnie – na tle i w granicach rozpatrywanego wniosku – zawód polegający na świadczeniu pomocy prawnej (tj. radcy prawnego oraz adwokata) w zakresie, w jakim nakładałyby obowiązki związane z gromadzeniem oraz przekazywaniem informacji pozyskanych w toku ustalania sytuacji prawnej klienta lub innych czynności podejmowanych w związku z postępowaniem sądowym**”.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 8 ust. 3, art. 11 ust. 1 w związku z ust. 5, art. 13a ust. 1, art. 16 ust. 1 i 1a, art. 22 ust. 1 i 2 oraz art. 34 Przeciww-PPU, w zakresie, w jakim nie dotyczą sytuacji, gdy instytucje obowiązane w rozumieniu tej ustawy, świadczące pomoc prawną, ustalają sytuację prawną klienta lub wykonują inne czynności mające związek z postępowaniem sądowym, są zgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Powyższy wyrok Trybunału Konstytucyjnego dokonał istotnej interpretacji zakresu ochrony tajemnicy zawodowej radców prawnych (ale również przedstawicieli innych korporacji prawniczych) przy wykonywaniu obowiązków wynikających z przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

BIBLIOGRAFIA

- Bieniek B., *Pranie pieniędzy w prawie międzynarodowym, europejskim oraz polskim*, Warszawa 2010.
- Buczowski K., Wojtaszek M., *Pranie pieniędzy*, Warszawa 2001.
- Bujko W., *Tajemnica zawodowa radcy prawnego*, [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, pod red. A. Berezy, Warszawa 2010.
- Damasiewicz A., *Komentarz do art. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010.
- Damasiewicz A., *Komentarz do art. 9 ustawy o przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010.
- Damasiewicz A., *Komentarz do art. 16 ustawy o przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010.
- Damasiewicz A., *Komentarz do art. 20 ustawy o przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, LEX/el. 2010.
- Filipkowski W., *Rola domów maklerskich w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 11.
- Jaltoszek J., *Kancelarie notarialne a obowiązek przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2003, nr 4.
- Jasiński W., *Nowe rozwiązania prawne w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2002, nr 4.
- Kacprzak M., Nakielska I., *Regulamin dla radców prawnych i adwokatów w związku z przepisami ustawy o praniu brudnych pieniędzy*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 16.
- Klatka Z., *Dochowanie tajemnicy zawodowej*, [w:] *Zawód radcy prawnego. Historia zawodu i zasady jego wykonywania*, pod red. A. Berezy, Warszawa 2010.
- Klatka Z., *Prace nad zmianą ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzania do obrotu finansowego tzw. „brudnych pieniędzy”*, „Radca Prawny” 2004, nr 2.
- Klatka Z., *Wykonywanie zawodu radcy prawnego i adwokata*, Warszawa 2004.
- Kurcz B., *Dyrektywy Wspólnoty Europejskiej i ich implementacja do prawa krajowego*, Kraków 2004.
- Marek A., *Komentarz*, LEX/el. 2010.
- Nowicki K., Woźniak Ł., *Prawne regulacje dotyczące prania brudnych pieniędzy*, [w:] *Pranie brudnych pieniędzy*, pod red. J. Grzywacza, Warszawa 2005.
- Prengel M., *Środki zwalczania przestępczości prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, Toruń 2003.
- Spratek A., Sura R., *Rola radcy prawnego w procesie przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy*, „Radca Prawny” 2009, nr 6.
- Stecyk T., *Nowe zadania wolnych zawodów prawniczych w świetle znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu procederowi „prania brudnych pieniędzy”*, „Radca Prawny” 2004, nr 3.
- Stecyk T., *Obowiązek ustalenia wewnętrznej procedury przez „wolne zawody prawnicze” – jako instytucje obowiązane*, „Radca Prawny” 2004, nr 4.

- Stecyk T., *Obowiązki radców prawnych świetle ustawy o przeciwdziałaniu procederowi „prania brudnych pieniędzy” - w tym obowiązki ustalenia procedury*, „Radca Prawny” 2006, nr 6.
- Wach M., *Orzeczenie francuskiej Rady Stanu w sprawie przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy*, „Radca Prawny” 2008, nr 3.
- Wąsek A., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna, t. 2: Komentarz do artykułów 222–316*, Warszawa 2010.

Witryny internetowe

<http://www.poznan.oirp.pl>, *Pranie brudnych pieniędzy*, cz. 1.

Wykaz aktów prawnych

- Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 158 z późn. zm.).
- Konwencja Rady Europy z dnia 16 maja 2005 r. o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, która weszła w życie w dniu 1 maja 2008 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 165, poz. 1028).
- Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Rzymie dnia 25 marca 1957 r. (Dz. Urz. UE C 325 z 24.12.2002 r. z późn. zm.).
- Dyrektywa 91/308/EWG z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. UE L 166 z 28.06.1991 r.).
- Dyrektywa 2001/97/WE z dnia 4 grudnia 2001 r. zmieniająca dyrektywę 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. WE L 344 z 28.12.2001 r.).
- Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005 r. z późn. zm.).
- Rozporządzenie (WE) nr 1781/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie informacji o zleceńodawcach, które towarzyszą przekazom pieniężnym (Dz. Urz. UE L 345 z 8.12.2006 r.).
- Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz. U. Nr 37, poz. 282 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (Dz. U. Nr 37, poz. 283 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

- Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn. Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. Nr 126, poz. 615).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 145, poz. 1221 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 141, poz. 1178 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 197, poz. 1661 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 211, poz. 1384).
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 166, poz. 1317).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 21 września 2001 r. w sprawie określenia wzoru rejestru transakcji, sposobu jego prowadzenia oraz trybu dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej (Dz. U. Nr 113, poz. 1210 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2002 r. w sprawie określenia warunków technicznych i organizacyjnych dla kwalifikowanych podmiotów świadczących usługi certyfikacyjne, polityk certyfikacji dla kwalifikowanych certyfikatów wydawanych przez te podmioty oraz warunków technicznych dla bezpiecznych urządzeń służących do składania i weryfikacji podpisu elektronicznego (Dz. U. Nr 128, poz. 1094).
- Uchwała nr 10/99 VI Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 6 listopada 1999 r. w sprawie tajemnicy zawodowej, „Radca Prawny” 1999, nr 6.

Wykaz najważniejszych orzeczeń

- Wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26 czerwca 2007 r., sprawa C-305/05, „Zbiory Orzecznictwa Trybunału Europejskiego” 2007, s. I-05305.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 lutego 2007 r., sygn. akt I OSK 478/06, LEX nr 349585.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 kwietnia 1995 r., sygn. akt K 11/94, OTK 1995, nr 1, poz. 12.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., sygn. akt SK 64/03, OTK ZU 2004, nr 10A, poz. 107.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lipca 2007 r., sygn. akt K 41/05, OTK ZU 2007, nr 7A, poz. 72.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1

**KONWENCJA
NARODÓW ZJEDNOCZONYCH**

**przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej,¹
przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych
dnia 15 listopada 2000 r.**

(Dz. U. z dnia 31 stycznia 2005 r., Nr 18, poz. 158)

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 15 listopada 2000 r. została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, w następującym brzmieniu:

Przekład

¹ Konwencja została uzupełniona przez:

- Protokół z dnia 15 listopada 2000 r. o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 160) z dniem 25 grudnia 2003 r.
- Protokół z dnia 15 listopada 2000 r. przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną (Dz. U. z 2005 r. Nr 18, poz. 162) z dniem 28 stycznia 2004 r.
- Protokół z dnia 31 maja 2001 r. przeciwko nielegalnemu wytwarzaniu i obrotowi bronią palną, jej częściami i komponentami oraz amunicją (Dz. U. z 2005 r. Nr 252 poz. 2120) z dniem 3 lipca 2005 r.

KONWENCJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej

[fragmenty]

Artykuł 1 Określenie celu

Celem niniejszej konwencji jest promowanie współpracy, aby skuteczniej zapobiegać i zwalczać międzynarodową przestępczość zorganizowaną.

Artykuł 2 Wyjaśnienie pojęć

Dla celów niniejszej konwencji:

[...]

- (d) „mienie” oznacza wszelkiego rodzaju dobra, zarówno materialne, jak i niematerialne, ruchome i nieruchome, a także dokumenty oraz instrumenty prawne stanowiące o istnieniu tytułu własności lub uprawnień do tych dóbr;
- (e) „dochody z przestępstwa” oznaczają każde mienie pochodzące lub uzyskane, w sposób bezpośredni lub pośredni, z popełnienia przestępstwa;
- (f) „zakaz obrotu” lub „zajęcie” oznacza czasowy zakaz transferu, zamiany, rozporządzania mieniem oraz przemieszczania go lub czasowe objęcie nadzoru lub kontroli nad mieniem na podstawie nakazu wydanego przez sąd lub inny właściwy organ;
- (g) „konfiskata”, co obejmuje również przepadek mienia w sytuacji, gdzie ma to zastosowanie, oznacza trwale pozbawienie mienia na mocy nakazu sądu lub innego właściwego organu;
- (h) „przestępstwo źródłowe” oznacza każde przestępstwo, w wyniku którego uzyskano dochody, które mogą stać się przedmiotem przestępstwa określonego w artykule 6 niniejszej konwencji;

[...]

Artykuł 3 Zakres stosowania

1. Konwencja, o ile jej postanowienia nie przewidują inaczej, ma zastosowanie do zapobiegania oraz ścigania:
 - (a) przestępstw określonych na podstawie artykułów 5, 6, 8 oraz 23 niniejszej konwencji, oraz
 - (b) poważnych przestępstw w rozumieniu artykułu 2 niniejszej konwencji,

jeżeli przestępstwo ma charakter międzynarodowy oraz jest w nie zaangażowana zorganizowana grupa przestępcza.

2. Dla celów ustępu 1 niniejszego artykułu, przestępstwo posiada charakter międzynarodowy, jeżeli:

- (a) zostało popełnione w więcej niż jednym państwie;
- (b) zostało popełnione w jednym państwie, lecz istotna część przygotowań do niego, planowania, kierowania lub kontroli nad nim odbywała się w innym państwie;
- (c) zostało popełnione w jednym państwie, lecz była w nie zaangażowana zorganizowana grupa przestępcza prowadząca działalność przestępczą w więcej niż jednym państwie; lub
- (d) zostało popełnione w jednym państwie, lecz powoduje istotne skutki w innym państwie.

[...]

Artykuł 6

Penalizacja prania dochodów z przestępstwa

1. Każde Państwo-Strona przyjmie, zgodnie ze swoimi fundamentalnymi zasadami prawa wewnętrznego, środki ustawodawcze i inne, jakie okażą się konieczne dla uznania za przestępstwa następujących czynów popełnionych umyślnie:

- (a) (i) konwersji lub transferu mienia ze świadomością, że stanowi ono dochód z przestępstwa, w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenia pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa źródłowego, dla umożliwienia jej uniknięcia prawnych konsekwencji swego czynu;
- (ii) zatajenia lub ukrycia prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do takiego mienia ze świadomością, że mienie to stanowi dochód z przestępstwa;
- (b) zgodnie z podstawowymi pojęciami swojego systemu prawnego:
 - (i) nabycia, posiadania lub korzystania z mienia, ze świadomością w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód z przestępstwa;
 - (ii) udziału w popełnieniu któregośkolwiek z przestępstw określonych na podstawie niniejszego artykułu, udziału w związku lub zмовie w celu jego popełnienia, usiłowania, pomocnictwa, podżegania, ułatwiania oraz doradzania przy jego popełnieniu.

2. Dla implementacji i stosowania ustępu 1 niniejszego artykułu:

- (a) każde Państwo-Strona będzie dążyło do stosowania ustępu 1 niniejszego artykułu w stosunku do jak najszerszego zakresu przestępstw źródłowych;

- (b) każde Państwo-Strona obejmie zakresem przestępstw źródłowych wszelkie poważne przestępstwa w rozumieniu artykułu 2 konwencji oraz przestępstwa określone na podstawie artykułów 5, 8 i 23 konwencji. W przypadku Państw-Stron, których ustawodawstwo podaje wykaz przestępstw źródłowych, obejmie on, jako minimum, pełny zakres przestępstw związanych z zorganizowanymi grupami przestępczymi;
- (c) dla celów litery (b), przestępstwa źródłowe obejmują przestępstwa popełnione zarówno w ramach jurysdykcji danego Państwa-Strony, jak i poza nią. Jednakże przestępstwa popełnione poza jurysdykcją Państwa-Strony będą stanowiły przestępstwa źródłowe jedynie wtedy, gdy dane zachowanie stanowi przestępstwo na mocy prawa wewnętrznego państwa, w którym zostało popełnione, oraz stanowiłoby przestępstwo na mocy prawa wewnętrznego Państwa-Strony implementującego lub stosującego niniejszy artykuł, gdyby zostało tam popełnione;
- (d) każde Państwo-Strona dostarczy Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych teksty ustaw stosowanych dla wykonania niniejszego artykułu oraz teksty wszelkich kolejnych zmian tych ustaw lub ich opis;
- (e) jeżeli jest to wymagane przez fundamentalne zasady prawa wewnętrznego Państwa-Strony, można przyjąć, że przestępstwa wyszczególnione w ustępie 1 niniejszego artykułu nie mają zastosowania do osób, które popełniły przestępstwo źródłowe;
- (f) świadomość, zamiar lub cel stanowiące znamiona przestępstwa przewidzianego w ustępie 1 niniejszego artykułu mogą zostać ustalone na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych.

Artykuł 7

Środki dla zwalczania prania pieniędzy

1. Każde Państwo-Strona:

- (a) w celu przeciwdziałania wszelkim formom prania pieniędzy oraz w celu ich wykrywania wprowadzi w zakresie swojej właściwości kompleksowy wewnętrzny reżim o charakterze regulacyjnym i nadzorczym dla banków oraz pozabankowych instytucji finansowych oraz, tam gdzie jest to właściwe, dla innych instytucji szczególnie podatnych na pranie pieniędzy, który to reżim będzie w szczególności określał wymagania dotyczące identyfikacji klienta, prowadzenia dokumentacji oraz informowania o podejrzanych transakcjach;
- (b) zapewni, bez uszczerbku dla artykułów 18 i 27 niniejszej konwencji, aby organy administracyjne, regulacyjne i ścigania oraz inne organy zajmujące się zwalczaniem prania pieniędzy (w tym – tam, gdzie ma to zastosowanie na mocy prawa wewnętrznego – organy sądowe) miały możliwość współpracy oraz wymiany informacji na szczeblu krajowym i międzynarodowym w ramach warunków określonych przez prawo wewnętrzne, oraz rozważy w tym celu ustanowienie jednostki wywiadu

- finansowego mającego służyć jako krajowe centrum gromadzenia, analizy oraz rozpowszechniania informacji dotyczących prania pieniędzy.
2. Państwa-Strony rozważą implementację możliwych do zastosowania środków w celu wykrywania oraz monitorowania przepływu przez swoje granice gotówki oraz odpowiednich zbywalnych papierów handlowych, pod warunkiem zapewnienia właściwego wykorzystania informacji oraz bez naruszania w jakikolwiek sposób przepływu legalnego kapitału. Takie środki mogą obejmować wymóg, aby osoby oraz firmy informowały o transgranicznym transferze znacznych ilości gotówki oraz odpowiednich zbywalnych papierów handlowych.
 3. Przy ustanawianiu wewnętrznego reżimu regulacji i nadzoru na warunkach niniejszego artykułu, bez uszczerbku dla jakiegokolwiek innego artykułu niniejszej konwencji, wzywa się Państwa-Strony do wykorzystania w charakterze wytycznych odpowiednich inicjatyw organizacji regionalnych, międzyregionalnych oraz wielostronnych zajmujących się zwalczaniem prania pieniędzy.
 4. Państwa-Strony podejmą wysiłki ukierunkowane na rozwijanie oraz promowanie współpracy globalnej, regionalnej, ponadregionalnej oraz dwustronnej pomiędzy organami sądowymi, ścigania oraz finansowymi organami regulacyjnymi, w celu zwalczania prania pieniędzy.

[...]

Artykuł 11

Ściganie, orzekanie oraz sankcje

1. Każde Państwo-Strona spowoduje, aby popełnienie przestępstwa określonego na podstawie artykułów 5, 6, 8 i 23 niniejszej konwencji podlegało sankcjom uwzględniającym wagę takiego przestępstwa.
2. Każde Państwo-Strona będzie starało się zapewnić, aby przewidziane w prawie wewnętrznym uprawnienia dyskrejonalne stosowane przy ściganiu osób podejrzanych o popełnienie przestępstw objętych zakresem niniejszej konwencji były wykorzystywane tak, aby zapewnić maksymalną skuteczność środków działania organów ścigania w odniesieniu do tych przestępstw, oraz z należnym uwzględnieniem konieczności przeciwdziałania popełnianiu tych przestępstw.
3. W przypadku przestępstw określonych na podstawie artykułów 5, 6, 8 oraz 23 niniejszej konwencji, każde Państwo-Strona podejmie, zgodnie ze swoim prawem wewnętrznym oraz przy należnym poszanowaniu prawa do obrony, odpowiednie środki, dążąc do zapewnienia, aby warunki nałożone w związku z decyzjami o zwolnieniu oskarżonego przed rozpoczęciem rozprawy głównej lub postępowania odwoławczego uwzględniały potrzebę zagwarantowania obecności oskarżonego w dalszym toku postępowania karnego.
4. Każde Państwo-Strona zapewni, aby jego sądy i inne właściwe organy miały na względzie poważny charakter przestępstw objętych zakresem

niniejszej konwencji przy rozważaniu możliwości wcześniejszego lub warunkowego zwolnienia osób skazanych za takie przestępstwa.

5. Każde Państwo-Strona, tam gdzie jest to właściwe, ustanowi w prawie wewnętrznym długi okres przedawnienia odnoszący się do rozpoczęcia postępowania w sprawie któregośkolwiek przestępstwa objętego zakresem niniejszej konwencji i jeszcze dłuższy okres w sytuacji, gdy domniemany sprawca uchyla się od wymiaru sprawiedliwości.
6. Żadne z postanowień niniejszej konwencji nie narusza zasady, że określenie przestępstw ustanowionych na podstawie niniejszej konwencji, stosownych środków obrony prawnej oraz innych zasad prawnych stanowiących o bezprawności zachowania należy do prawa wewnętrznego Państwa-Strony oraz, że przestępstwa te będą ścigane i karane zgodnie z tym prawem.

[...]

ZAŁĄCZNIK NR 2

KONWENCJA RADY EUROPY

**o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów
pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu,**

sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 r.

(Dz. U. z dnia 12 września 2008 r., Nr 165, poz. 1028)

[fragmenty]

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 16 maja 2005 r. została sporządzona w Warszawie Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, w następującym brzmieniu:

Przekład

KONWENCJA RADY EUROPY

**o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów
pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu**

PREAMBUŁA

Państwa Członkowskie Rady Europy i inni Sygnatariusze niniejszej Konwencji,

Zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności między jej członkami;

Przekonane o potrzebie prowadzenia wspólnej polityki karnej w celu ochrony społeczeństwa.

Zważywszy, że zwalczanie ciężkich przestępstw, które stają się coraz poważniejszym problemem międzynarodowym, wymaga użycia nowoczesnych i skutecznych metod działania w skali międzynarodowej;

Wierząc, że jedna z tych metod polega na pozbawianiu sprawców przestępstw dochodów z tych przestępstw oraz narzędzi;

Zważywszy, że osiągnięcie tego celu wymaga również utworzenia dobrze funkcjonującego systemu współpracy międzynarodowej;

Biorąc pod uwagę Konwencję Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa (ETS nr 141 – zwana dalej „Konwencją z 1990 roku”)

Powołując się również na Rezolucję 1373 (2001) o zagrożeniach dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa aktami terroryzmu, przyjętą przez Radę Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych dnia 28 września 2001 roku, a szczególnie jej ustęp 3 literę d;

Powołując się na Międzynarodową Konwencję o Zwalczaniu Finansowania Terroryzmu przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1999 roku, a szczególnie jej artykuły 2 i 4, które zobowiązują Państwa Strony do uznania finansowania terroryzmu za przestępstwo kryminalne;

Przekonane o potrzebie podjęcia natychmiastowych kroków w kierunku ratyfikacji i pełnego wdrożenia Międzynarodowej Konwencji o Zwalczaniu Finansowania Terroryzmu, wymienionej powyżej,

Uzgodniły, co następuje:

ROZDZIAŁ I TERMINOLOGIA

Artykuł 1 Terminologia

W rozumieniu niniejszej Konwencji:

- a. „dochody” oznaczają każdą korzyść ekonomiczną pochodzącą lub uzyskaną, bezpośrednio lub pośrednio, z przestępstw. Może ona stanowić każde mienie, o którym mowa w literze b niniejszego artykułu;
- b. „mienię” obejmuje mienie każdego rodzaju, zarówno materialne, jak i niematerialne, ruchome lub nieruchome, oraz dokumenty prawne lub inne stanowiące dowód tytułu do tego mienia lub prawo na tym mieniu;
[...]

ROZDZIAŁ II FINANSOWANIE TERRORYZMU

Artykuł 2 **Stosowanie Konwencji do finansowania terroryzmu**

1. Każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne dla umożliwienia jej stosowania postanowień zawartych w rozdziałach III, IV i V niniejszej Konwencji do finansowania terroryzmu.
2. W szczególności, każda Strona zapewni, że jest zdolna do poszukiwania, śledzenia, identyfikacji, zamrażania, zajmowania i konfiskowania mienia, pochodzącego z legalnego bądź nielegalnego źródła, użytego lub przeznaczonego w jakikolwiek sposób, w całości lub w części, do finansowania terroryzmu, lub dochodów z tego przestępstwa, oraz do współpracy w tym celu w możliwie najszerszym zakresie.

ROZDZIAŁ III ŚRODKI PODEJMOWANE NA POZIOMIE KRAJOWYM

Część 1

Przepisy ogólne

[...]

Artykuł 9 **Przestępstwa prania**

1. Każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne dla uznania za przestępstwa w jej prawie wewnętrznym następujących czynów popełnionych umyślnie:
 - a. zamiana lub przekazania mienia wiedząc, że stanowi ono dochód, w celu zatajenia lub ukrycia nielegalnego pochodzenia tego mienia lub udzielenia pomocy osobie, która uczestniczy w popełnieniu przestępstwa bazowego, w celu uniknięcia prawnych konsekwencji jej czynu;
 - b. zatajenie lub ukrycie prawdziwej natury mienia, źródła jego pochodzenia, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do takiego mienia, wiedząc, że mienie to stanowi dochód; i, z zastrzeżeniem jej zasad konstytucyjnych i podstaw jej systemu prawnego;
 - c. nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia, wiedząc, w chwili jego otrzymania, że mienie to stanowi dochód;
 - d. udział w popełnieniu któregośkolwiek z czynów uznanych za przestępstwo zgodnie z niniejszym artykułem, udział w związku lub zмовie w celu jego popełnienia, pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy jego popełnieniu.
2. Dla wdrożenia lub stosowania ustępu 1 niniejszego artykułu:

- a. nie ma znaczenia, czy przestępstwo bazowe jest karalne zgodnie z ustawodawstwem Strony;
 - b. można zastrzec, że przestępstwa przewidziane w tym ustępie nie mają zastosowania do sprawców przestępstwa bazowego,
 - c. wiedza, zamiar lub cel, stanowiące znamiona przestępstwa przewidzianego w niniejszym ustępie, mogą zostać ustalone na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych.
3. Każda Strona może przyjąć środki ustawodawcze lub inne, konieczne dla uznania za przestępstwa w swoim prawie wewnętrznym wszystkich lub niektórych czynów wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu, w którymkolwiek lub w obu następujących przypadkach, kiedy sprawca:
- a. podejrzewał, że mienie stanowi dochód.
 - b. powinien był przypuszczać, że dane mienie stanowi dochód,
4. Biorąc pod uwagę, że ustęp 1 niniejszego artykułu dotyczy kategorii przestępstw bazowych wymienionych w załączniku do Konwencji, każde Państwo lub Wspólnota Europejska może oświadczyć, w chwili podpisywania lub składania dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, przez oświadczenie skierowane do Sekretarza Generalnego Rady Europy, że ustęp 1 niniejszego artykułu ma zastosowanie:
- a. tylko w przypadku, gdy przestępstwo bazowe podlega karze pozbawienia wolności lub aresztu w wymiarze dłuższym niż jeden rok, lub dla tych Stron, które stosują w swoich systemach prawnych minimalny wymiar kary za przestępstwa, w przypadku, gdy przestępstwo podlega karze pozbawienia wolności lub aresztu w minimalnym wymiarze ponad sześciu miesięcy; i/lub
 - b. tylko do listy wymienionych przestępstw bazowych; i/lub
 - c. do kategorii poważnych przestępstw zgodnie z krajowym prawem Strony.
5. Każda Strona zapewni, że wydany wcześniej lub równocześnie wyrok skazujący za przestępstwo bazowe nie stanowi podstawy do skazania za pranie pieniędzy.
6. Każda Strona zapewni, że wyrok skazujący za pranie pieniędzy zgodnie z niniejszym artykułem jest możliwy w przypadku, gdy zostało udowodnione, że mienie, stanowiące przedmiot ustępu 1 litera a lub b niniejszego artykułu, pochodzi z przestępstwa bazowego, bez konieczności szczegółowego ustalania, jakie to było przestępstwo.
7. Każda Strona zapewni rozszerzenie przestępstw bazowych dla prania pieniędzy o te czyny, które popełniono w innym Państwie, które stanowią przestępstwo w tym Państwie, i które stanowiłyby przestępstwo bazowe, gdyby zostały popełnione w kraju. Każda Strona może zastrzec, że jedyną podstawą jest fakt, że czyn stanowiłby przestępstwo bazowe, gdyby został popełniony w kraju.

[...]

Artykuł 13

Środki zapobiegania praniu pieniędzy

1. Każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne do ustanowienia wyczerpujących regulacji krajowych oraz nadzoru lub monitoringu mającego zapobiegać praniu pieniędzy i w należyty sposób uwzględni obowiązujące standardy międzynarodowe, w tym w szczególności zalecenia przyjęte przez Grupę Zadaniową ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF).
2. W związku z powyższym, każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, które są konieczne dla:
 - a. żądania od osób prawnych i fizycznych, biorących udział w działaniach, co do których istnieje szczególne prawdopodobieństwo wykorzystania do celów prania pieniędzy i w takim zakresie, w jakim dotyczy to tych działań;
 - i. identyfikacji i weryfikacji tożsamości ich klientów oraz, kiedy to możliwe, ich rzeczywistych beneficjentów, jak również prowadzenia bieżącej oceny stosunków gospodarczych w oparciu o zasady ryzyka;
 - ii. zgłaszania podejrzeń prania pieniędzy podlegających ochronie;
 - iii. podejmowania środków pomocniczych, takich jak przechowywanie danych dotyczących tożsamości klientów i transakcji, szkolenie personelu oraz ustanowienie wewnętrznej polityki i procedur, dostosowanych, jeśli to niezbędne, do rozmiarów przedsiębiorstwa jego profilu;
 - b. zakazywania, odpowiednio, osobom, o których mowa w literze a, ujawniania faktu przekazania zawiadomienia o transakcji podejrzaney lub związanych z tym informacji lub że prowadzone jest lub może być prowadzone dochodzenie w sprawie prania pieniędzy;
 - c. zapewnienia, że osoby, o których mowa w literze a podlegają skutecznym systemom monitoringu, a gdzie to stosowne – nadzoru, w celu zapewnienia zgodności z wymogami dotyczącymi zwalczania prania pieniędzy, gdzie to konieczne - na podstawie podatności na ryzyko.
3. W związku z powyższym, każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, które są konieczne do wykrywania znaczących transgranicznych przewozów gotówki i odpowiednich instrumentów zbywalnych na okaziciela.

Artykuł 14

Wstrzymywanie podejrzanych transakcji krajowych

Każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne dla umożliwienia JAF, lub, jeżeli to stosowne, jakiegokolwiek właściwej jednostce lub organowi, w przypadku, gdy powstaje podejrzenie, że transakcja związana jest z praniem pieniędzy, podjęcia natychmiastowych działań polegających na zawieszeniu lub wstrzymaniu zgody na przeprowadzenie dokonywanej

transakcji w celu przeprowadzenia analizy tej transakcji i potwierdzenia podejrzenia. Każda Strona może ograniczyć zastosowanie takiego środka do przypadków, w których zostało przedstawione zawiadomienie o transakcji podejrzanej. Maksymalny czas trwania jakiegokolwiek zawieszenia lub wstrzymania zgody na transakcję podlegać będzie odpowiednim przepisom prawa krajowego.

[...]

ZAŁĄCZNIK NR 3

**DYREKTYWA 2005/60/WE
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY**

z dnia 26 października 2005 r.

**w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego
w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu**

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

(Dz. Urz. UE L z dnia 25 listopada 2005 r.,
Nr 309, poz. 15 z późn. zm.)

[fragmenty]

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,
uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 47 ust. 2 zdanie pierwsze i trzecie oraz art. 95,
uwzględniając wniosek Komisji,
uwzględniając opinię Komitetu Ekonomiczno-Społecznego,
uwzględniając opinię Europejskiego Banku Centralnego
działając zgodnie z procedurą ustanowioną w art. 251 Traktatu,
a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Masowy przepływ brudnych pieniędzy może szkodzić stabilności i wiarygodności sektora finansowego oraz stanowić zagrożenie dla jednolitego rynku, zaś terroryzm wstrząsa podstawami naszego społeczeństwa. W uzupełnieniu instrumentów prawokarnych, rezultaty mogą przynieść działania zapobiegawcze prowadzone za pośrednictwem systemu finansowego.
- (2) Działania przestępców i ich współników podejmowane w celu ukrycia pochodzenia korzyści z przestępstwa lub przeznaczenia pieniędzy pochodzących z legalnych lub nielegalnych źródeł na cele terrorystyczne mogą stanowić poważne zagrożenie dla solidności, uczciwości i stabilności instytucji kredytowych i finansowych oraz dla zaufania do całego systemu

finansowego. W celu uniknięcia przyjęcia przez Państwa Członkowskie środków ochrony swoich systemów finansowych, które mogłyby kolidować z funkcjonowaniem rynku wewnętrznego oraz z zasadami państwa prawnego i wspólnotowej polityki publicznej, konieczne jest podjęcie przez Wspólnotę działań w tym obszarze.

[...]

- (9) Dyrektywa 91/308/EWG, mimo iż nałożyła obowiązek identyfikacji klienta, zawierała stosunkowo niewiele szczegółów dotyczących stosownych procedur. Mając na względzie kluczowe znaczenie tego aspektu zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, właściwe jest wprowadzenie, zgodnie z nowym standardem międzynarodowym, przepisów o większym stopniu szczegółowości dotyczących identyfikacji klienta i rzeczywistego beneficjenta oraz weryfikacji ich tożsamości. W tym celu niezbędna jest dokładna definicja „rzeczywistego beneficjenta”. W przypadkach, w których indywidualni beneficjenci podmiotu prawnego lub porozumienia prawnego, takich jak fundacja lub trust, jeszcze nie zostali określani, w związku z czym niemożliwa jest identyfikacja osoby jako rzeczywistego beneficjenta, wystarczyłaby identyfikacja kategorii osób, które mają być beneficjentami fundacji lub trustu. Wymóg ten nie powinien obejmować identyfikacji osób w obrębie tej kategorii osób.
- (10) Instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą powinny, zgodnie z niniejszą dyrektywą, identyfikować i weryfikować tożsamość rzeczywistego beneficjenta. Od tych instytucji i osób powinno zależeć, czy, aby spełnić ten wymóg, skorzystają z publicznych spisów rzeczywistych beneficjentów, poproszą swoich klientów o odpowiednie dane lub zdobędą informacje w inny sposób, biorąc pod uwagę, że zakres takich środków należytej staranności wobec klienta wiąże się z ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, zależnie od typu klienta, stosunków gospodarczych, produktów lub transakcji.

[...]

- (19) Dyrektywa 91/308/EWG objęła notariuszy i innych prawników wykonujących wolne zawody zakresem wspólnotowego systemu zwalczania prania pieniędzy; w niniejszej dyrektywie powinni oni nadal pozostać objęci tym systemem; prawnicy wykonujący wolne zawody, w znaczeniu określonym przez Państwa Członkowskie, powinni podlegać przepisom dyrektywy w przypadku udziału w transakcjach finansowych lub korporacyjnych, włączając w to świadczenie usług doradztwa podatkowego, wówczas gdy istnieje największe ryzyko, iż usługi świadczone przez tych prawników mogą być nadużywane do celów prania korzyści pochodzących z działalności przestępczej lub do celów finansowania terroryzmu.
- (20) W przypadku gdy niezależni przedstawiciele prawnie uznanych i kontrolowanych zawodów związanych z doradztwem prawnym, tacy jak adwokaci, ustalają sytuację prawną klienta lub reprezentują klienta w postępowaniu prawnym, nie byłoby właściwe, aby na podstawie niniejszej

dyrektywy nakładać na nich obowiązek raportowania w odniesieniu do takich działań podejrzeń o pranie pieniędzy lub finansowanie terroryzmu. Muszą istnieć odstępstwa od obowiązku raportowania informacji uzyskanych przed, w czasie lub po zakończeniu postępowania sądowego, albo przy ustalaniu sytuacji prawnej klienta. Doradztwo prawne podlega obowiązkowi zachowania tajemnicy zawodowej, chyba że doradca prawny bierze udział w praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu, porada prawna jest udzielana w celu prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu lub prawnik wie, że klient szuka porady prawnej do celów prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu.

- (21) Bezpośrednio porównywalne usługi należy traktować w ten sam sposób, gdy są one świadczone przez przedstawicieli zawodów, które podlegają niniejszej dyrektywie. W celu przestrzegania praw określonych w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz w Traktacie o Unii Europejskiej, w przypadku audytorów, zewnętrznych księgowych oraz doradców podatkowych, którzy, w niektórych Państwach Członkowskich, mogą bronić lub reprezentować klienta podczas postępowania prawnego lub ustalać sytuację prawną klienta, informacje, które uzyskują w trakcie wykonywania powyższych zadań nie powinny podlegać obowiązkowi raportowania zgodnie z niniejszą dyrektywą.
- (22) Należy przyznać, że ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu nie jest w każdym przypadku takie same. Zgodnie z podejściem opartym na ryzyku, należy wprowadzić do prawodawstwa wspólnotowego zasadę, zgodnie z którą w stosownych przypadkach dozwolone jest stosowanie uproszczonych zasad identyfikacji klienta.
- (23) Odstępstwo dotyczące identyfikacji rzeczywistych beneficjentów wspólnych rachunków posiadanych przez notariuszy lub innych prawników wykonujących zawód poza stosunkiem pracy powinno pozostawać bez uszczerbku dla zobowiązań, które ciążą zgodnie z niniejszą dyrektywą na tych notariuszach lub innych prawnikach wykonujących zawód poza stosunkiem pracy. Obejmuje to wymóg, aby tacy notariusze lub inni prawnicy wykonujący zawód poza stosunkiem pracy sami dokonywali identyfikacji rzeczywistych beneficjentów wspólnych rachunków, które posiadają.

[...]

- (48) Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Żaden z przepisów niniejszej dyrektywy nie powinien być interpretowany lub wykonywany w sposób, który nie jest zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ I
PRZEDMIOT, ZAKRES STOSOWANIA I DEFINICJE

Artykuł 1

1. Państwa Członkowskie zapewniają, że pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu jest zabronione.
2. Do celów niniejszej dyrektywy za pranie pieniędzy uznaje się następujące czyny popełnione umyślnie:
 - a) konwersję lub przekazywanie mienia, ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrywania lub zatajania nielegalnego pochodzenia tego mienia albo udzielenia pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności, dla umożliwienia jej uniknięcia konsekwencji prawnych takiego działania;
 - b) ukrycie lub zatajenie prawdziwego charakteru mienia, jego źródła, miejsca położenia, rozporządzania nim, przemieszczania, własności lub praw do mienia, ze świadomością, że mienie to pochodzi z działalności przestępczej lub z udziału w takiej działalności;
 - c) nabycie, posiadanie lub korzystanie z mienia, ze świadomością w momencie jego otrzymania, że mienie to pochodzi z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności;
 - d) udział lub współdziałanie w popełnieniu, usiłowanie popełnienia, jak też pomocnictwo, podżeganie, ułatwianie oraz doradzanie przy popełnieniu czynów określonych w powyższych literach.
3. Pranie pieniędzy zachodzi również w przypadku, gdy działania, w ramach których uzyskano mienie mające stać się przedmiotem prania, miały miejsce na terytorium innego Państwa Członkowskiego lub państwa trzeciego.
4. Do celów niniejszej dyrektywy „finansowanie terroryzmu” oznacza bezpośrednio lub pośrednio dostarczanie lub gromadzenie funduszy wszelkimi sposobami, z zamiarem ich użycia lub ze świadomością, że mają zostać użyte, w całości lub w części, w celu popełnienia któregośkolwiek z przestępstw określonych w art. 1–4 decyzji ramowej Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu⁽⁹⁾.
5. Świadomość, zamiar lub cel stanowiące znamiona działań określonych w ust. 2 i 4 mogą zostać ustalone na podstawie obiektywnych okoliczności faktycznych.

Artykuł 2

1. Niniejszą dyrektywę stosuje się wobec:
 - [...]
 - 3) następujących osób prawnych lub fizycznych podczas wykonywania swych czynności zawodowych:
 - [...]

b) notariuszy oraz prawników wykonujących wolne zawody, gdy uczestniczą, działając w imieniu i na rzecz swojego klienta, w transakcjach finansowych lub transakcjach dotyczących nieruchomości lub gdy świadczą klientowi pomoc w planowaniu lub realizowaniu transakcji dotyczących:

- i) kupna i sprzedaży nieruchomości lub podmiotów gospodarczych;
- ii) zarządzania pieniędzmi, papierami wartościowymi lub innymi aktywami;
- iii) otwierania lub zarządzania kontami bankowymi, rachunkami oszczędnościowymi lub rachunkami papierów wartościowych;
- iv) organizacji wkładu niezbędnego do tworzenia lub prowadzenia działalności spółek lub zarządzania nimi;
- v) tworzenia lub działalności trustów, spółek albo podobnych struktur lub zarządzania nimi;

[...]

e) inne osoby fizyczne lub prawne handlujące towarami, w zakresie, w jakim płatności są dokonywane w gotówce w kwocie co najmniej 15.000 EUR, bez względu na to, czy transakcja jest dokonywana jako pojedyncza operacja czy kilka operacji, które wydają się być wzajemnie ze sobą powiązane;

[...]

Artykuł 5

W celu zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu Państwa Członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać w mocy bardziej rygorystyczne przepisy w dziedzinie regulowanej niniejszą dyrektywą.

ROZDZIAŁ II

ZASADY NALEŻYTEJ STARANNOŚCI WOBEC KLIENTA

SEKCJA 1

Przepisy ogólne

[...]

Artykuł 7

Instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą stosują środki należytej staranności wobec klienta w następujących przypadkach:

- a) przy nawiązywaniu stosunków gospodarczych;
- b) przy przeprowadzaniu sporadycznych transakcji w wysokości 15.000 EUR lub więcej bez względu na to, czy transakcja jest przeprowadzana jako pojedyncza operacja czy kilka operacji, które wydają się być ze sobą powiązane.

- c) gdy istnieje podejrzenie prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu bez względu na jakiekolwiek odstępstwo, zwolnienie lub wartości graniczne;
- d) gdy istnieją wątpliwości co do prawdziwości lub odpowiedniości wcześniej otrzymanych danych dotyczących tożsamości klienta.

Artykuł 8

1. Środki należytej staranności wobec klienta obejmują:
 - a) identyfikację klienta i weryfikację jego tożsamości na podstawie dokumentów, danych lub informacji pochodzących z rzetelnego i niezależnego źródła;
 - b) identyfikowanie, w odpowiednich przypadkach, rzeczywistego beneficjenta i podejmowanie uzależnionych od ryzyka i uzasadnionych środków weryfikowania jego tożsamości, tak by dana instytucja lub osoba objęta niniejszą dyrektywą była przekonana, że wie, kim jest rzeczywisty beneficjent, włączając, w przypadku podmiotów prawnych, trustów i podobnych porozumień prawnych, podejmowanie uzależnionych od ryzyka i uzasadnionych środków w celu zrozumienia struktury własności i kontroli klienta;
 - c) uzyskanie informacji na temat celu i zamierzonego charakteru stosunków gospodarczych;
 - d) prowadzenie bieżącego monitoringu stosunków gospodarczych, włącznie z badaniem transakcji podejmowanych w trakcie trwania tych stosunków w celu zapewnienia, że prowadzone transakcje są zgodne z wiedzą danej instytucji lub osoby na temat klienta, profilu działalności oraz ryzyka, w tym, w miarę konieczności, źródeł pochodzenia środków, jak również zapewnienie, że posiadane dokumenty, dane lub informacje są na bieżąco uaktualniane.
2. Instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą stosują wszystkie wymagania dotyczące należytej staranności wobec klienta określone w ust. 1, lecz mogą określić zakres podejmowanych środków w oparciu o ocenę ryzyka w zależności od typu klienta, stosunków gospodarczych, produktu lub transakcji. Instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą zobowiązane są być w stanie wykazać właściwym organom określonym w art. 37, w tym organom samorządu, że zakres środków jest odpowiedni, biorąc pod uwagę ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

Artykuł 9

1. Państwa Członkowskie wymagają, aby weryfikacja tożsamości klienta i rzeczywistego beneficjenta odbywała się przed nawiązaniem stosunków gospodarczych lub przed realizacją transakcji.
2. Na zasadzie odstępstwa od ust. 1, Państwa Członkowskie mogą zezwolić na zakończenie weryfikacji tożsamości klienta i rzeczywistego benefi-

cjenta podczas nawiązywania stosunków gospodarczych, jeżeli konieczne jest, aby nie przerywać normalnego prowadzenia działalności gospodarczej oraz o ile występuje niewielkie ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu. W takich sytuacjach procedury te są doprowadzane do końca tak szybko, jak to możliwe po nawiązaniu pierwszego kontaktu.

3. Na zasadzie odstępstwa od ust. 1 i 2, Państwa Członkowskie mogą, w odniesieniu do działalności w zakresie ubezpieczeń na życie, zezwolić, aby weryfikacja tożsamości beneficjenta polisy miała miejsce po nawiązaniu stosunków gospodarczych. W takim przypadku weryfikacja ma miejsce w momencie wypłaty lub przed jej dokonaniem, albo w momencie, w którym beneficjent zamierza wykonać prawa przyznane w ramach polisy, lub przed powzięciem przez niego takiego zamiaru.
4. W drodze odstępstwa od ust. 1 i 2, Państwa Członkowskie mogą zezwolić na otworenie rachunku bankowego, pod warunkiem że istnieją odpowiednie zabezpieczenia zapewniające, że transakcje nie są przeprowadzane przez klienta lub w jego imieniu dopóki nie zostaną w pełni spełnione wymogi określone w wyżej wymienionych przepisach.
5. W przypadku gdy dana instytucja lub osoba nie jest w stanie spełnić wymogów art. 8 ust. 1 lit. a), b) i c), Państwa Członkowskie wymagają, aby nie przeprowadzała ona transakcji za pomocą rachunku bankowego, nie nawiązywała stosunków gospodarczych ani nie realizowała transakcji lub aby rozwiązała stosunki gospodarcze, a następnie rozważyła złożenie zawiadomienia dotyczącego danego klienta jednostce analityki finansowej (FIU) zgodnie z art. 22.

Państwa Członkowskie nie są zobowiązane do stosowania akapitu pierwszego w sytuacjach, gdy notariusze, prawnicy wykonujący wolne zawody, audytorzy, zewnątrzni księgowi i doradcy podatkowi są w trakcie ustalania sytuacji prawnej ich klienta, wykonywania obowiązków obrońcy, reprezentowania tego klienta w postępowaniu sądowym lub w sprawach dotyczących tego postępowania, włącznie z udzielaniem porad w sprawie wszczęcia lub możliwości uniknięcia postępowania.

6. Państwa Członkowskie zobowiązują instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą do stosowania procedur należytej staranności wobec klienta nie tylko wobec wszystkich nowych klientów, ale także we właściwym czasie wobec aktualnych klientów w oparciu o ocenę ryzyka.

[...]

SEKCJA 2

Uprozczone zasady należytej staranności wobec klienta

Artykuł 11

[...]

2. W drodze odstępstwa od art. 7 lit. a), b) i d), art. 8 i art. 9 ust. 1, Państwa Członkowskie mogą zezwolić instytucjom i osobom objętym niniejszą dy-

rektywą na niestosowanie wymogów należytej staranności w odniesieniu do:

- a) spółek notowanych na giełdzie, których papiery wartościowe są dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, w rozumieniu dyrektywy 2004/39/WE, w co najmniej jednym Państwie Członkowskim oraz notowanych na giełdzie spółek z państw trzecich podlegających wymaganiom ujawniania informacji zgodnym z przepisami wspólnotowymi;
 - b) rzeczywistych beneficjentów rachunków połączonych notariuszy i innych prawników wykonujących wolne zawody z Państw Członkowskich lub państw trzecich, pod warunkiem że są oni zobowiązani do przestrzegania wymogów w zakresie zwalczania prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu zgodnych ze standardami międzynarodowymi oraz są objęci nadzorem pod względem zgodności z tymi wymogami, a także pod warunkiem że informacja o tożsamości rzeczywistego beneficjenta jest udostępniana na wniosek instytucjom działającym w charakterze instytucji depozytowych dla rachunków połączonych;
 - c) krajowych organów władzy publicznej,
- lub w odniesieniu do każdego innego klienta, w przypadku którego ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu jest niewielkie i który spełnia kryteria techniczne określone zgodnie z art. 40 ust. 1 lit. b).
3. W przypadkach określonych w ust. 1 i 2, instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą w każdym przypadku gromadzą wystarczające informacje w celu ustalenia, czy klient kwalifikuje się do wyłączenia określonego w tych ustępach.

[...]

SEKCJA 3

WzmóŜona naleŜyta staranność wobec klienta

Artykuł 13

1. Państwa Członkowskie zobowiązują instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą do stosowania, w oparciu o ocenę ryzyka, oprócz środków określonych w art. 7, 8 i art. 9 ust. 6, środków wzmóŜonej naleŜytej staranności wobec klienta, w sytuacjach, które z natury mogą wiąŝać się z wyŜszym ryzykiem prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, a przynajmniej w sytuacjach określonych w ust. 2, 3 i 4 oraz w innych przypadkach wiążących się z wysokim ryzykiem prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, w których spełnione są kryteria techniczne określone zgodnie z art. 40 ust. 1 lit. c).
2. W przypadku gdy klient nie jest fizycznie obecny dla celów identyfikacji, Państwa Członkowskie wymagają od tych instytucji i osób podjęcia specjalnych i odpowiednich środków w celu zrekompensowania podwyŜszanego ryzyka, na przykład poprzez stosowanie co najmniej jednego z następujących środków:

- a) zapewnienie, że tożsamość klienta jest ustalana na podstawie dodatkowych dokumentów, danych lub informacji;
 - b) dodatkowe środki weryfikacji lub potwierdzenia autentyczności przedstawionych dokumentów lub wymaganie poświadczenia ich zgodności przez instytucję kredytową lub finansową objętą niniejszą dyrektywą;
 - c) zapewnienie, aby pierwsza płatność w ramach operacji została zrealizowana za pośrednictwem rachunku otwartego w imieniu klienta w instytucji kredytowej.
3. W odniesieniu do transgranicznych stosunków w ramach bankowości korespondencyjnej z instytucjami będącymi korespondentami z państw trzecich, Państwa Członkowskie nakazują, aby instytucje kredytowe:
- a) gromadziły wystarczające informacje o instytucji będącej korespondentem w celu zrozumienia w pełni charakteru jej działalności, ustalenia na podstawie publicznie dostępnych informacji wiarygodności instytucji i jakości nadzoru;
 - b) oceniały środki kontroli w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu stosowane przez instytucję będącą korespondentem;
 - c) uzyskiwały zgodę zwierzchników najwyższego szczebla przed ustanowieniem nowej relacji bankowości korespondencyjnej;
 - d) sporządzały dokumentację określającą zakres odpowiedzialności każdej instytucji;
 - e) w odniesieniu do kont przejściowych upewniały się, że instytucja kredytowa będąca korespondentem przeprowadziła weryfikację tożsamości i podjęła odpowiednie działania w ramach bieżących procedur zachowania należytej staranności w stosunku do klientów mających bezpośredni dostęp do rachunków bankowych korespondenta oraz że ma on możliwość udostępnienia na żądanie tej instytucji stosownych danych dotyczących zachowania należytej staranności wobec klienta.
4. W odniesieniu do transakcji lub stosunków gospodarczych z osobami zajmującymi eksponowane stanowiska polityczne mieszkającymi w innym Państwie Członkowskim lub w państwie trzecim, Państwa Członkowskie wprowadzają wobec instytucji i osób objętych niniejszą dyrektywą wymóg:
- a) posiadania odpowiednich procedur opartych na ocenie ryzyka w celu ustalenia, czy klient jest osobą zajmującą politycznie eksponowane stanowisko;
 - b) uzyskania zezwolenia zwierzchników najwyższego szczebla na nawiązanie stosunków gospodarczych z takimi klientami;
 - c) podejmowania odpowiednich środków w celu ustalenia źródła majątku i źródła pochodzenia środków zaangażowanych w ramach stosunków gospodarczych lub transakcji;
 - d) prowadzenia ciągłej, wzmożonej kontroli danego stosunku gospodarczego.

5. Państwa Członkowskie zabraniają instytucjom kredytowym nawiązywania lub kontynuowania stosunków w ramach bankowości korespondencyjnej z bankiem fikcyjnym oraz wprowadzają wymóg podejmowania uzasadnionych środków przez instytucje kredytowe w celu zapewnienia, że nie nawiązują relacji w ramach bankowości korespondencyjnej ani ich nie utrzymują z bankiem, o którym wiadomo, iż pozwala na korzystanie ze swoich rachunków bankowi fikcyjnemu.
6. Państwa Członkowskie zapewniają, aby instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą zwracały szczególną uwagę na zagrożenie praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, które może wynikać z produktów lub transakcji sprzyjających anonimowości i w miarę potrzeby podejmowały odpowiednie środki w celu przeciwdziałania wykorzystaniu takich produktów lub transakcji do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu.

SEKCJA 4

Spełnienie wymogów przy udziale stron trzecich

Artykuł 14

Państwa Członkowskie mogą zezwolić instytucjom i osobom objętym niniejszą dyrektywą na korzystanie z usług stron trzecich w zakresie spełnienia wymogów określonych w art. 8 ust. 1 lit. a)-c). Ostateczną odpowiedzialność za spełnienie tych wymogów ponosi jednak instytucja lub osoba objęta niniejszą dyrektywą, która korzysta z usług strony trzeciej.

[...]

ROZDZIAŁ IV

PRZECHOWYWANIE REJESTRÓW I DANE STATYSTYCZNE

Artykuł 30

Państwa Członkowskie zobowiązują instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą do przechowywania następujących dokumentów i informacji, które mogą być wykorzystane w każdym dochodzeniu związanym z przypadkiem prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu albo do celów analizy możliwego prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu przez jednostkę analityki finansowej lub przez inne właściwe organy zgodnie z prawem krajowym:

- a) w przypadku ustalania tożsamości klienta z zachowaniem należytej staranności, kopii lub wypisów z wymaganych dowodów przez okres co najmniej pięciu lat od momentu zakończenia stosunków gospodarczych z danym klientem;
- b) w przypadku stosunków gospodarczych i transakcji, dotyczących ich dowodów i rejestrów składających się z oryginalnych dokumentów lub ich kopii, które, zgodnie z odpowiednimi przepisami krajowymi, mogą stanowić dowód w postępowaniach sądowych, przez okres co najmniej

pięciu lat od momentu przeprowadzenia transakcji lub zakończenia stosunków gospodarczych.

[...]

ROZDZIAŁ V ŚRODKI WYKONAWCZE

SEKCJA 1

Procedury wewnętrzne, szkolenia i informacje zwrotne

Artykuł 34

1. Państwa Członkowskie zobowiązują instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą do ustanowienia wystarczających i odpowiednich polityk i procedur w zakresie należytej staranności wobec klienta, raportowania, przechowywania rejestrów, kontroli wewnętrznej, oceny ryzyka, zarządzania ryzykiem, zapewnienia przestrzegania przepisów i komunikacji w celu przeciwdziałania i zapobiegania operacjom związanym z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu.

[...]

Artykuł 35

1. Państwa Członkowskie zobowiązują instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą do podjęcia odpowiednich środków mających na celu upowszechnianie wśród swoich odpowiednich pracowników wiedzy o obowiązujących przepisach opartych na niniejszej dyrektywie.

Środki te obejmują udział odpowiednich pracowników w specjalnych programach szkoleniowych, dotyczących identyfikowania działań mogących mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu oraz postępowania w takich przypadkach.

[...]

ZAŁĄCZNIK NR 4

USTAWA

z dnia 16 listopada 2000 r.

o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁾

(tekst jedn. Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276)

ROZDZIAŁ 1 PRZEPISY OGÓLNE

Art. 1.

Ustawa określa zasady oraz tryb przeciwdziałania praniu pieniędzy, przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu, stosowania szczególnych środków ograniczających przeciwko osobom, grupom i podmiotom oraz obowiązki podmiotów uczestniczących w obrocie finansowym w zakresie gromadzenia i przekazywania informacji.

Art. 2.

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) instytucji obowiązanej – rozumie się przez to:
 - a) oddziały instytucji kredytowych w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665, z późn. zm.²⁾),
 - b) instytucje finansowe mające siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oddziały instytucji finansowych niemających siedziby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe,
 - c) banki krajowe, oddziały banków zagranicznych, w rozumieniu ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe,
 - d) Narodowy Bank Polski – w zakresie, w jakim prowadzi rachunki bankowe dla osób prawnych, sprzedaż monet, banknotów i numizmatów przeznaczonych na cele kolekcjonerskie oraz na inne cele, skup złota i wymianę zniszczonych środków płatniczych na podsta-

- wie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2, z późn. zm.³⁾),
- e) instytucje pieniądza elektronicznego, oddziały zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego oraz agentów rozliczeniowych, prowadzących działalność na podstawie ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169, poz. 1385, z późn. zm.⁴⁾),
 - f) firmy inwestycyjne, banki powiernicze, w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz. U. Nr 183, poz. 1538, z późn. zm.⁵⁾),
 - g) zagraniczne osoby prawne prowadzące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność maklerską oraz towarowe domy maklerskie w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych (Dz. U. z 2005 r. Nr 121, poz. 1019, z późn. zm.⁶⁾) oraz spółki handlowe, o których mowa w art. 50a tej ustawy,
 - h) Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. – w zakresie, w jakim prowadzi rachunki papierów wartościowych,
 - i)⁽¹⁾ podmioty prowadzące działalność – w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych i gier na automatach oraz gier na automatach o niskich wygranych,
 - i)⁽²⁾ *podmioty prowadzące działalność w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych i gier na automatach,*
 - j) zakłady ubezpieczeń w zakresie ubezpieczeń na życie, w tym ubezpieczycieli krajowych, główne oddziały ubezpieczycieli z państwa niebędącego członkiem Unii Europejskiej, oddziały ubezpieczycieli z państwa członkowskiego Unii Europejskiej, pośredników ubezpieczeniowych w zakresie ubezpieczeń na życie, chyba że za ich działania odpowiedzialność ponosi ubezpieczyciel,
 - k) fundusze inwestycyjne, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, w rozumieniu ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych (Dz. U. Nr 146, poz. 1546, z późn. zm.⁷⁾),
 - l) spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe,
 - m) publicznego operatora w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1159 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97 i Nr 168, poz. 1323),
 - n) notariuszy – w zakresie czynności notarialnych dotyczących obrotu wartościami majątkowymi, adwokatów wykonujących zawód, radców prawnych wykonujących zawód poza stosunkiem pracy w urzędach obsługujących organy administracji rządowej i jednostkach samorządu terytorialnego, prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy, biegłych rewidentów wykonujących zawód, doradców podatkowych wykonujących zawód,
 - o) podmioty prowadzące działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych,

- p) podmioty prowadzące działalność kantorową,
 - q) przedsiębiorców prowadzących: domy aukcyjne, antykwariaty, działalność factoringową, działalność w zakresie obrotu metalami lub kamieniami szlachetnymi i półszlachetnymi, sprzedaży komisowej lub pośrednictwa w obrocie nieruchomościami,
 - r) fundacje,
 - s) stowarzyszenia posiadające osobowość prawną, utworzone na podstawie ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z 2003 r. Nr 96, poz. 874, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 oraz z 2007 r. Nr 112, poz. 766) oraz przyjmujące płatności w gotówce o wartości równej lub przekraczającej równowartość 15.000 euro, również w drodze więcej niż jednej operacji,
 - t) przedsiębiorców w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095, z późn. zm.⁸⁾), przyjmujących płatności za towary w gotówce o wartości równej lub przekraczającej równowartość 15.000 euro, również gdy należność za określony towar jest dokonywana w drodze więcej niż jednej operacji,
 - u)⁽³⁾ instytucje płatnicze, oddziały unijnych instytucji płatniczych, biura usług płatniczych oraz ich agentów w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175);
- 1a) beneficjencie rzeczywistym – rozumie się przez to:
- a) osobę fizyczną lub osoby fizyczne, które są właścicielami osoby prawnej lub sprawują kontrolę nad klientem albo mają wpływ na osobę fizyczną, w imieniu której przeprowadzana jest transakcja lub prowadzona jest działalność,
 - b) osobę fizyczną lub osoby fizyczne, które są udziałowcami lub akcjonariuszami lub posiadają prawo głosu na zgromadzeniu wspólników w wysokości powyżej 25% w tej osobie prawnej, w tym za pomocą pakietów akcji na okaziciela, z wyjątkiem spółek, których papiery wartościowe są w obrocie zorganizowanym, podlegających lub stosujących przepisy prawa Unii Europejskiej w zakresie ujawniania informacji, a także podmiotów świadczących usługi finansowe na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej albo państwa równoważnego - w przypadku osób prawnych,
 - c) osobę fizyczną lub osoby fizyczne, które sprawują kontrolę nad co najmniej 25% majątku – w przypadku podmiotów, którym powierzono administrowanie wartościami majątkowymi oraz rozdzielanie takich wartości, z wyjątkiem podmiotów wykonujących czynności, o których mowa w art. 69 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi;
- 1b) podmiocie świadczącym usługi finansowe – rozumie się przez to instytucję obowiązaną lub inną instytucję, która posiada siedzibę poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz prowadzi we własnym imieniu

- i na własny rachunek, na podstawie zezwolenia właściwego państwowego organu nadzoru nad takim podmiotem, działalność polegającą na:
- a) przyjmowaniu depozytów lub innych wartości majątkowych powierzonych pod tytułem zwrotnym,
 - b) udzielaniu kredytów,
 - c) zawieraniu umów leasingu finansowego,
 - d) udzielaniu gwarancji i poręczeń,
 - e) obrocie na własny rachunek lub na rachunek klienta instrumentami rynku pieniężnego, dewizami, opcjami i terminowymi umowami na instrumenty finansowe typu futures,
 - f) uczestniczeniu w emisji instrumentów finansowych i świadczeniu usług związanych z taką emisją,
 - g) doradztwie dla przedsiębiorców w zakresie struktury kapitałowej, strategii przemysłowej oraz doradztwie dotyczącym łączenia się oraz nabywania przedsiębiorstw,
 - h) pośrednictwie na rynku pieniężnym,
 - i) zarządzaniu portfelem lub doradztwie inwestycyjnym,
 - j) przechowywaniu instrumentów finansowych lub administrowaniu nimi,
 - k) udostępnianiu skrytek sejfowych;
- 1c) banku fikcyjnym – rozumie się przez to podmiot świadczący usługi finansowe lub prowadzący równoważną działalność, utworzony na terytorium państwa, w którym nie posiada siedziby, w taki sposób, aby występowało rzeczywiste zarządzanie nim i kierowanie oraz który to podmiot nie jest stowarzyszony z grupą finansową działającą w sposób prawnie uregulowany;
- 1d) stosunkach gospodarczych – rozumie się przez to relacje instytucji obowiązyanych z klientem związane z działalnością gospodarczą, w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, które w chwili ich nawiązywania rokuje długotrwałą współpracę;
- 1e) przeprowadzaniu transakcji – rozumie się przez to wykonanie zlecenia lub dyspozycji klienta przez instytucję obowiązaną;
- 1f) osobach zajmujących eksponowane stanowiska polityczne – rozumie się przez to osoby fizyczne:
- a) szefów państw, szefów rządów, ministrów, wiceministrów lub zastępców ministrów, członków parlamentu, sędziów sądów najwyższych, trybunałów konstytucyjnych oraz innych organów sądowych, których orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu, z wyjątkiem trybów nadzwyczajnych, członków trybunałów obrachunkowych, członków zarządów banków centralnych, ambasadorów, *chargés d'affaires* oraz wyższych oficerów sił zbrojnych, członków organów zarządzających lub nadzorczych przedsiębiorstw państwowych – którzy sprawują lub sprawowali te funkcje publiczne w okresie roku od dnia zaprzestania spełniania przesłanek określonych w tych przepisach,

- b) małżonków osób, o których mowa w lit. a, lub osoby pozostające z nimi we wspólnym pożyciu, rodziców i dzieci osób, o których mowa w lit. a, małżonków tych rodziców i dzieci lub osoby pozostające z nimi we wspólnym pożyciu,
 - c) które pozostają lub pozostawały z osobami, o których mowa w lit. a, w ścisłej współpracy zawodowej lub gospodarczej lub są współwłaścicielami podmiotów prawa, a także jedynymi uprawnionymi do majątku podmiotów prawa, jeżeli zostały one założone na rzecz tych osób
- mające miejsce zamieszkania poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) transakcji - rozumie się przez to dokonywane we własnym, jak i w cudzym imieniu, na własny, jak i na cudzy rachunek:
 - a) wpłaty i wypłaty w formie gotówkowej lub bezgotówkowej, w tym przekazy pieniężne w rozumieniu art. 2 pkt 7 rozporządzenia nr 1781/2006, zlecone zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i poza nim,
 - b) kupno i sprzedaż wartości dewizowych,
 - c) przeniesienie własności lub posiadania wartości majątkowych, w tym oddanie w komis lub pod zastaw takich wartości, oraz przeniesienie wartości majątkowych pomiędzy rachunkami należącymi do tego samego klienta,
 - d) zamianę wierzytelności na akcje lub udziały;
 - 3) wartościach majątkowych - rozumie się przez to środki płatnicze, instrumenty finansowe w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi, a także inne papiery wartościowe lub wartości dewizowe, prawa majątkowe, rzeczy ruchome oraz nieruchomości;
 - 4)⁽⁴⁾ rachunku - rozumie się przez to rachunek bankowy, rachunek prowadzony w instytucji finansowej, rachunek płatniczy w instytucji płatniczej, rachunek prowadzony w instytucji kredytowej, rachunek w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej, rachunek papierów wartościowych i rachunek pieniężny służący do jego obsługi, rejestr uczestników funduszu, ewidencję uczestników funduszu inwestycyjnego;
 - 5) wstrzymaniu transakcji - rozumie się przez to czasowe ograniczenie dysponowania i korzystania z wartości majątkowych, polegające na uniemożliwieniu przeprowadzenia określonej transakcji przez instytucję obowiązującą;
 - 6) blokadzie rachunku - rozumie się przez to czasowe uniemożliwienie dysponowania i korzystania ze wszystkich wartości majątkowych zgromadzonych na rachunku, w tym również przez instytucję obowiązującą;
 - 6a) zamrażaniu - rozumie się przez to zapobieganie przenoszeniu, zmianie, wykorzystaniu wartości majątkowych lub przeprowadzaniu transakcji w jakikolwiek sposób, który może spowodować zmianę ich wielkości, wartości, miejsca, własności, posiadania, charakteru, przeznaczenia lub

- jakąkolwiek inną zmianę, która może umożliwić korzystanie z wartości majątkowych;
- 7) (uchylony);
- 8) jednostkach współpracujących – rozumie się przez to organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz inne państwowe jednostki organizacyjne, a także Narodowy Bank Polski, Komisję Nadzoru Finansowego i Najwyższą Izbę Kontroli;
- 9) praniu pieniędzy – rozumie się przez to zamierzone postępowanie polegające na:
- a) zamianie lub przekazaniu wartości majątkowych pochodzących z działalności o charakterze przestępczym lub z udziału w takiej działalności, w celu ukrycia lub zatajenia bezprawnego pochodzenia tych wartości majątkowych albo udzieleniu pomocy osobie, która bierze udział w takiej działalności w celu uniknięcia przez nią prawnych konsekwencji tych działań,
 - b) ukryciu lub zatajeniu prawdziwego charakteru wartości majątkowych lub praw związanych z nimi, ich źródła, miejsca przechowywania, rozporządzania, faktu ich przemieszczania, ze świadomością, że wartości te pochodzą z działalności o charakterze przestępczym lub udziału w takiej działalności,
 - c) nabyciu, objęciu w posiadanie albo używaniu wartości majątkowych pochodzących z działalności o charakterze przestępczym lub udziału w takiej działalności,
 - d) współdziałaniu, usiłowaniu popełnienia, pomocnictwie lub podżeganiu w przypadkach zachowań określonych w lit. a-c
- również jeżeli działania, w ramach których uzyskano wartości majątkowe, były prowadzone na terytorium innego państwa niż Rzeczpospolita Polska;
- 10) finansowaniu terroryzmu – rozumie się przez to czyn określony w art. 165a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.⁹⁾);
- 11) państwie równoważnym – rozumie się przez to państwo niebędące członkiem Unii Europejskiej, w którym stosowane są przepisy dotyczące przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, zgodne z prawem Unii Europejskiej;
- 12) rozporządzeniu nr 1781/2006 – rozumie się przez to rozporządzenie (WE) nr 1781/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie informacji o zleceńodawcach, które towarzyszą przekazom pieniężnym (Dz. Urz. UE L 345 z 08.12.2006, str. 1).

Art. 2a.

Przy ustalaniu równowartości w euro, o której mowa w ustawie, stosuje się średni kurs Narodowego Banku Polskiego dla danej waluty, obowiązujący

w dniu dokonywania transakcji lub w dniu złożenia dyspozycji, lub w dniu zlecenia przeprowadzenia transakcji.

ROZDZIAŁ 2
ORGANY WŁAŚCIWE W SPRAWACH PRZECIWDZIAŁANIA PRANIU
PIENIĘDZY ORAZ FINANSOWANIU TERRORYZMU

Art. 3.

1. Organami administracji rządowej właściwymi w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, zwanymi dalej „organami informacji finansowej”, są:
 - 1) minister właściwy do spraw instytucji finansowych, jako naczelny organ informacji finansowej;
 - 2) Generalny Inspektor Informacji Finansowej, zwany dalej „Generalnym Inspektorem”.
2. Generalnego Inspektora powołuje i odwołuje na wniosek ministra właściwego do spraw instytucji finansowych Prezes Rady Ministrów.
3. Generalny Inspektor jest podsekretarzem stanu w Ministerstwie Finansów.
4. Generalny Inspektor wykonuje swoje zadania przy pomocy jednostki organizacyjnej wyodrębnionej w tym celu w strukturze Ministerstwa Finansów.
5. Przepisy ust. 1 nie naruszają przepisów ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154) określających zadania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu.

Art. 4.

1. Do zadań Generalnego Inspektora należy uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji w trybie określonym w ustawie oraz podejmowanie działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, a w szczególności:
 - 1) badanie przebiegu transakcji, co do których Generalny Inspektor powziął uzasadnione podejrzenia;
 - 2) przeprowadzanie procedury wstrzymania transakcji lub blokady rachunku;
 - 3) rozstrzyganie w przedmiocie zwolnienia zamrożenia wartości majątkowych;
 - 4) udostępnianie i żądanie przekazania informacji o transakcjach;
 - 5) przekazywanie uprawnionym organom dokumentów uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;
 - 6) inicjowanie i podejmowanie innych działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w tym szkolenie pracowników instytucji obowiązanych w zakresie zadań nałożonych na te instytucje;

- 7) sprawowanie kontroli przestrzegania przepisów dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
 - 8) współpraca z zagranicznymi instytucjami i międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu;
 - 9) nakładanie kar pieniężnych, o których mowa w ustawie.
2. Zadania organu, o którym mowa w art. 15 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 1781/2006, wykonuje Generalny Inspektor.

Art. 4a.

1. Generalny Inspektor przedstawia Prezesowi Rady Ministrów roczne sprawozdanie ze swojej działalności w ciągu 3 miesięcy od zakończenia roku, za który składane jest sprawozdanie.
2. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 1, zawiera w szczególności liczbę zgłoszonych przez instytucje obowiązane transakcji, opis działań podjętych w odpowiedzi na te zgłoszenia oraz liczbę spraw, w których przeprowadzono postępowanie, liczbę osób, którym przedstawiono zarzut popełnienia przestępstw, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, i osób nieprawomocnie i prawomocnie skazanych za przestępstwa, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, oraz określenie wartości majątkowych, w stosunku do których dokonano zamrożenia, blokady i wstrzymania transakcji lub orzeczono zajęcie, zabezpieczenie majątkowe lub przepadek.
3. Minister Sprawiedliwości przekazuje Generalnemu Inspektorowi informacje o liczbie postępowań karnych, liczbie osób, w stosunku do których wszczęto postępowanie, i osób nieprawomocnie i prawomocnie skazanych za przestępstwa, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, oraz o wartościach majątkowych, w stosunku do których dokonano zamrożenia, blokady i wstrzymania transakcji lub orzeczono zajęcie, zabezpieczenie majątkowe lub przepadek -- w terminie 2 miesięcy od zakończenia roku, za który przekazywane są informacje.
4. Sprawozdanie, o którym mowa w ust. 1, po przekazaniu Prezesowi Rady Ministrów minister właściwy do spraw instytucji finansowych udostępnia na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów.

Art. 4b.

1. Generalny Inspektor podlega wyłączeniu od wykonywania zadań, o których mowa w art. 18 i 18a oraz art. 21 ust. 1, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać wątpliwość co do jego bezstronności.
2. Wyłączenie następuje na wniosek Generalnego Inspektora złożony w formie pisemnej ministrowi właściwemu do spraw instytucji finansowych.
3. W razie wyłączenia Generalnego Inspektora, jego zadania wykonuje minister właściwy do spraw instytucji finansowych.

Art. 5.

1. Minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych, mogą delegować pracowników lub funkcjonariuszy jednostek i organów im podległych lub przez nich nadzorowanych do pracy w jednostce, o której mowa w art. 3 ust. 4.
2. Szczegółowe warunki i tryb delegowania funkcjonariuszy jednostek i organów podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych lub przez niego nadzorowanych regulują odrębne przepisy.
3. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych może wyznaczyć żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w jednostce, o której mowa w art. 3 ust. 4.
4. Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb i warunki oddelegowania funkcjonariuszy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, w tym dane, jakie powinien zawierać wniosek, z którym Generalny Inspektor występuje o oddelegowanie funkcjonariusza, z uwzględnieniem stanowiska przeznaczonego dla oddelegowanego, zakresu wykonywanych na tym stanowisku zadań i obowiązków oraz proponowanego uposażenia, dane, jakie powinien zawierać rozkaz personalny o oddelegowaniu, z uwzględnieniem warunków i czasu trwania oddelegowania, a także rodzaje przysługujących oddelegowanemu funkcjonariuszowi uprawnień i świadczeń oraz zasady wypłacania uposażenia i innych należności pieniężnych, z uwzględnieniem podziału na uposażenia i należności wypłacane przez jednostkę organizacyjną Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz jednostkę organizacyjną, do której funkcjonariusz został oddelegowany.
5. Minister właściwy do spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb i warunki oddelegowania pracowników jednostek i organów mu podległych, w tym dane, jakie powinien zawierać wniosek, z którym Generalny Inspektor występuje o oddelegowanie, z uwzględnieniem stanowiska przeznaczonego dla oddelegowanego, zakresu wykonywanych na tym stanowisku zadań i obowiązków oraz proponowanego uposażenia, a także rodzaje przysługujących oddelegowanemu uprawnień i świadczeń oraz zasady wypłacania uposażenia i innych należności pieniężnych, z uwzględnieniem podziału na uposażenia i należności wypłacane przez jednostkę delegującą oraz jednostkę organizacyjną, do której pracownik został oddelegowany.
6. Szczegółowe zasady i tryb postępowania przy wyznaczaniu żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w jednostce, o której mowa w art. 3 ust. 4, a także szczegółowe zasady przyznawania uposażenia oraz innych świadczeń przysługujących w czasie pełnienia służby w tej jednostce określa ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2008 r. Nr 141, poz. 892, z późn. zm.¹⁰⁾).

Art. 6. (uchylony).

Art. 7.

1. W przypadku prowadzenia postępowania kontrolnego w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o Najwyższej Izbie Kontroli, Generalny Inspektor udostępnia kontrolerom informacje uzyskane w wyniku realizacji zadań, o których mowa w art. 4, na podstawie odrębnego upoważnienia Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.
2. W przypadku kontroli Najwyższej Izby Kontroli stosuje się art. 34.

ROZDZIAŁ 3
OBOWIĄZKI INSTYTUCJI OBOWIĄZANYCH

Art. 8.

1. Instytucja obowiązana przeprowadzająca transakcję, której równowartość przekracza 15.000 euro, ma obowiązek zarejestrować taką transakcję również w przypadku, gdy jest ona przeprowadzana za pomocą więcej niż jednej operacji, których okoliczności wskazują, że są one ze sobą powiązane i zostały podzielone na operacje o mniejszej wartości z zamiarem uniknięcia obowiązku rejestracji.
- 1a. W przypadku podmiotu prowadzącego kasyno gry w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540) obowiązek, o którym mowa w ust. 1, dotyczy zakupu lub sprzedaży żetonów o wartości stanowiącej co najmniej równowartość 1.000 euro.
- 1b. Do transakcji określonych w ust. 1a stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące transakcji, o których mowa w ust. 1.
- 1c. (uchylony).
- 1d. (uchylony).
- 1e. Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy:
 - 1) przelewu z rachunku na rachunek lokaty terminowej, które należą do tego samego klienta w tej samej instytucji obowiązanej;
 - 2) przelewu na rachunek z rachunku lokaty terminowej, które należą do tego samego klienta w tej samej instytucji obowiązanej;
 - 3) przelewów przychodzących, z wyjątkiem przelewów przychodzących z zagranicy;
 - 4) transakcji związanych z gospodarką własną instytucji obowiązanych;
 - 5) transakcji zawieranych na rynku międzybankowym;
 - 6) przypadków określonych w art. 9d ust. 1;
 - 7) banków zrzeszających banki spółdzielcze, o ile transakcja została zarejestrowana w zrzeszonym banku spółdzielczym;
 - 8) transakcji tymczasowego przewłaszczenia na zabezpieczenie wartości majątkowych, wykonanej na czas trwania umowy przewłaszczenia z instytucją obowiązaną.

2. (uchylony).
3. Instytucja obowiązana przeprowadzająca transakcję, której okoliczności wskazują, że może ona mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, ma obowiązek zarejestrować taką transakcję, bez względu na jej wartość i charakter.
- 3a. W przypadku gdy instytucja obowiązana nie przyjmuje dyspozycji lub zlecenia do przeprowadzenia transakcji, obowiązek, o którym mowa w ust. 3, stosuje się także, gdy instytucja ta wie lub przy zachowaniu należytej staranności powinna wiedzieć o takiej transakcji w związku z wykonaniem umowy z klientem.
- 3b. Instytucje obowiązane będące adwokatami, radcami prawnymi oraz prawnikami zagranicznymi obowiązek, o którym mowa w ust. 3, wykonują, jeżeli uczestniczą w transakcjach w związku ze świadczeniem klientowi pomocy w planowaniu lub przeprowadzaniu transakcji dotyczących:
 - 1) kupna i sprzedaży nieruchomości lub przedsiębiorstw;
 - 2) zarządzania pieniędzmi, papierami wartościowymi lub innymi wartościami majątkowymi;
 - 3) otwierania rachunków lub zarządzania nimi;
 - 4) organizacji wpłat i dopłat na kapitał zakładowy i akcyjny, organizacji wkładu do tworzenia lub prowadzenia działalności spółek lub zarządzania nimi;
 - 5) tworzenia, działalności przedsiębiorców w innej formie organizacyjnej, a także zarządzania nimi.
4. Rejestr transakcji, o których mowa w ust. 1 i 3, jest przechowywany przez okres 5 lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym transakcje zostały zarejestrowane. W przypadku likwidacji, połączenia, podziału oraz przekształcenia instytucji obowiązanej, do przechowywania rejestrów i dokumentacji stosuje się odpowiednio przepisy art. 76 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, Nr 157, poz. 1241 i Nr 165, poz. 1316).
- 4a. Informacje o transakcjach przeprowadzanych przez instytucje obowiązane oraz dokumenty dotyczące transakcji są przechowywane przez okres 5 lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym dokonano ostatniego zapisu związanego z transakcją.
- 4b. Przepisy ust. 4 i 4a stosuje się odpowiednio do informacji zarejestrowanych na podstawie ust. 3a i 3b.
5. Obowiązek rejestracji transakcji, o których mowa w ust. 1, nie dotyczy przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie pośrednictwa w obrocie nieruchomościami, instytucji pieniądza elektronicznego, oddziałów zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego, agentów rozliczeniowych, adwokatów, radców prawnych i prawników zagranicznych oraz biegłych rewidentów i doradców podatkowych.

Art. 8a.

1. Instytucje obowiązane prowadzą bieżącą analizę przeprowadzanych transakcji. Wyniki analiz powinny być dokumentowane w formie papierowej lub elektronicznej.
2. Wyniki analiz przechowywane są przez okres 5 lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym zostały przeprowadzone. W przypadku likwidacji, połączenia, podziału oraz przekształcenia instytucji obowiązanej do przechowywania dokumentacji stosuje się odpowiednio przepisy art. 76 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

Art. 8b.

1. Instytucje obowiązane stosują wobec swoich klientów środki bezpieczeństwa finansowego. Zakres stosowania jest określany na podstawie oceny ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, zwanej dalej „oceną ryzyka”, dokonanej w wyniku analizy, z uwzględnieniem w szczególności rodzaju klienta, stosunków gospodarczych, produktów lub transakcji.
2. Środki bezpieczeństwa finansowego nie są stosowane przez:
 - 1) Narodowy Bank Polski;
 - 2) operatora publicznego, o którym mowa w art. 2 pkt 1 lit. m, przy świadczeniu usług przekazów pieniężnych.
3. Środki bezpieczeństwa finansowego, o których mowa w ust. 1, polegają na:
 - 1) identyfikacji klienta i weryfikacji jego tożsamości na podstawie dokumentów lub informacji publicznie dostępnych;
 - 2) podejmowaniu czynności, z zachowaniem należytej staranności, w celu identyfikacji beneficjenta rzeczywistego i stosowaniu uzależnionych od oceny ryzyka odpowiednich środków weryfikacji jego tożsamości w celu uzyskania przez instytucję obowiązaną danych dotyczących tożsamości beneficjenta rzeczywistego, w tym ustalaniu struktury własności i zależności klienta;
 - 3) uzyskiwaniu informacji dotyczących celu i zamierzonego przez klienta charakteru stosunków gospodarczych;
 - 4) bieżącym monitorowaniu stosunków gospodarczych z klientem, w tym badaniu przeprowadzanych transakcji w celu zapewnienia, że przeprowadzane transakcje są zgodne z wiedzą instytucji obowiązanej o kliencie i profilu jego działalności oraz z ryzykiem, a także, w miarę możliwości, badaniu źródła pochodzenia wartości majątkowych oraz bieżącym aktualizowaniu posiadanych dokumentów i informacji.
4. Środki bezpieczeństwa finansowego są stosowane w szczególności:
 - 1) przy zawieraniu umowy z klientem;
 - 2) przy przeprowadzaniu transakcji z klientem, z którym instytucja obowiązana nie zawarła uprzednio umowy, której równowartość przekracza 15.000 euro, bez względu na to czy transakcja jest przeprowadzana

- jako pojedyncza operacja czy kilka operacji, których okoliczności wskazują, że są one ze sobą powiązane;
- 3) gdy istnieje podejrzenie prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu bez względu na wartość transakcji, formę organizacyjną oraz rodzaj klienta;
 - 4) gdy zachodzi wątpliwość czy otrzymane wcześniej dane, o których mowa w art. 9 są prawdziwe lub pełne.
 5. W przypadku gdy instytucja obowiązana nie może wykonać obowiązków, o których mowa w ust. 3 pkt 1-3, nie przeprowadza transakcji, nie podpisuje umowy z klientem lub rozwiązuje zawarte umowy oraz przekazuje Generalnemu Inspektorowi, według ustalonego wzoru, w uzasadnionych przypadkach z uwzględnieniem ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, informacje o danym kliencie wraz z posiadanymi informacjami o planowanej przez niego transakcji.
 6. Instytucje obowiązane, na żądanie organów informacji finansowej i organów, o których mowa w art. 21 ust. 3, wykazują środki bezpieczeństwa finansowego zastosowane przez nie w związku z ryzykiem prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

Art. 9.

1. Identyfikacja, o której mowa w art. 8b ust. 3 pkt 1, obejmuje:
 - 1) w przypadku osób fizycznych i ich przedstawicieli – ustalenie i zapisanie cech dokumentu stwierdzającego na podstawie odrębnych przepisów tożsamość osoby, a także imienia, nazwiska, obywatelstwa oraz adresu osoby dokonującej transakcji, a ponadto numeru PESEL lub daty urodzenia w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, lub numeru dokumentu stwierdzającego tożsamość cudzoziemca, lub kodu kraju w przypadku przedstawienia paszportu;
 - 2) w przypadku osób prawnych – zapisanie aktualnych danych z wyciągu z rejestru sądowego lub innego dokumentu, wskazującego nazwę (firmę), formę organizacyjną osoby prawnej, siedzibę i jej adres, numer identyfikacji podatkowej, a także imienia, nazwiska i numeru PESEL lub daty urodzenia w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, osoby reprezentującej tę osobę prawną;
 - 3) w przypadku jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej – zapisanie aktualnych danych z dokumentu wskazującego nazwę, formę organizacyjną, siedzibę i jej adres, numer identyfikacji podatkowej, a także imienia, nazwiska i numeru PESEL lub daty urodzenia w przypadku osoby nieposiadającej numeru PESEL, osoby reprezentującej tę jednostkę.
2. Identyfikacja, o której mowa w art. 8b ust. 3 pkt 1, dotyczy także stron transakcji niebędących klientami i obejmuje ustalenie i zapisanie ich nazwy (firmy) lub imienia i nazwiska oraz adresu, w zakresie, w jakim dane

te instytucja obowiązana może ustalić przy zachowaniu należytej staranności.

3. Identyfikacja, o której mowa w art. 8b ust. 3 pkt 2, obejmuje ustalenie i zapisanie imienia, nazwiska i adresu oraz dodatkowo innych danych identyfikacyjnych, o których mowa w ust. 1 pkt 1, w zakresie, w jakim instytucja obowiązana może je ustalić.

Art. 9a.

1. Weryfikacja, o której mowa w art. 8b ust. 3 pkt 1 i 2, polega na sprawdzeniu i potwierdzeniu danych, o których mowa w art. 9 ust. 1 i 3, i następuje przed zawarciem umowy z klientem lub przed przeprowadzeniem transakcji.
2. Weryfikacja, o której mowa w art. 8b ust. 3 pkt 1 i 2, może być zakończona po nawiązaniu stosunków gospodarczych, jedynie jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia dalszego prowadzenia działalności gospodarczej oraz gdy występuje niewielkie ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu ustalone na podstawie przeprowadzonej analizy.
3. W przypadku działalności ubezpieczeniowej, w zakresie ubezpieczeń na życie, weryfikacja tożsamości uposażonego lub uprawnionego z tytułu polisy może nastąpić w chwili wypłaty lub przed jej dokonaniem albo w chwili gdy uposażony lub uprawniony zamierza wykonać prawa wynikające z umowy ubezpieczenia.

Art. 9b.

1. W uzasadnionych przypadkach możliwe jest otwarcie rachunku bez dopełnienia obowiązku, o którym mowa w art. 8b ust. 1-4.
2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, dokonanie transakcji za pośrednictwem rachunku jest możliwe z chwilą zawarcia umowy o prowadzenie takiego rachunku.

Art. 9c.⁽⁵⁾

W przypadku podmiotu prowadzącego kasyno gry lub salon gry bingo pieniężne, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych, środki, o których mowa w art. 8b ust. 3 pkt 1, stosuje się przy wejściu klienta do kasyna gry oraz salonu gry bingo pieniężne, niezależnie od wartości żetonów lub kartonów zakupionych do gry.

Art. 9d.

1. Instytucje obowiązane, przy uwzględnieniu ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, mogą odstąpić od stosowania przepisów art. 8b ust. 3 pkt 1-3:
 - 1) gdy klient jest podmiotem świadczącym usługi finansowe, mającym siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej albo państwa równoważnego;

- 2) w stosunku do:
 - a) organów administracji rządowej, organów samorządu terytorialnego oraz organów egzekucyjnych,
 - b) umów ubezpieczenia na życie, w przypadku gdy składka roczna nie przekracza równowartości 1.000 euro lub składka jednorazowa nie przekracza równowartości 2.500 euro,
 - c) polis ubezpieczeniowych występujących w powiązaniu z ubezpieczeniem emerytalnym, o ile warunki ubezpieczenia nie zawierają klauzuli o odpłatnym zrzeczeniu się przez ubezpieczonego praw wynikających z polisy oraz o ile polisy te nie mogą być użyte jako zabezpieczenie kredytu lub pożyczki,
 - d) pieniądza elektronicznego, w rozumieniu ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych, jeżeli maksymalna kwota przechowywana na nośniku nie przekracza:
 - równowartości 150 euro - w przypadku urządzenia, które nie może zostać ponownie naładowane, lub
 - równowartości 2.500 euro w danym roku kalendarzowym - w przypadku urządzenia, które może zostać ponownie naładowane, chyba że kwota wykupu wynosi co najmniej równowartość 1.000 euro w danym roku kalendarzowym,
 - e)⁽⁶⁾ transakcji, gdy dostawca usług płatniczych odbiorcy jest w stanie za pomocą indywidualnego numeru referencyjnego monitorować wstecz, do zleceniodawcy, przekaz pieniężny pochodzący od osoby prawnej, jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej lub osoby fizycznej, która zawarła z odbiorcą umowę na dostawę towarów i usług, także gdy kwota transakcji nie przekracza równowartości 1.000 euro.
2. W przypadku gdy klient jest spółką, której papiery wartościowe są dopuszczone do publicznego obrotu na rynku regulowanym w co najmniej jednym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub w państwie równoważnym, instytucje obowiązane, przy uwzględnieniu ryzyka prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, mogą ograniczyć stosowanie środków bezpieczeństwa finansowego do przypadków i środków określonych w art. 8b ust. 3 pkt 1 i ust. 4 pkt 1 i 3.
3. W przypadkach określonych w ust. 1 pkt 1 i pkt 2 lit. a i b instytucje obowiązane gromadzą informacje w celu ustalenia, czy klient spełnia warunki określone w tych przepisach.
4. Do gromadzenia informacji, o których mowa w ust. 3, art. 9k stosuje się odpowiednio.
5. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych może określić, w drodze rozporządzenia, inne niż wskazane w ust. 1 i 2 kategorie podmiotów lub rodzaje działalności, z którymi jest związane niewielkie ryzyko prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, w stosunku do których możliwe jest niestosowanie przepisów art. 8b ust. 3 pkt 2-4 i ust. 4 pkt 2 i 4

– z uwzględnieniem prawidłowości wykonania środków bezpieczeństwa finansowego przez instytucje obowiązane.

6. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych określi, w drodze rozporządzenia, listę państw równoważnych, uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowości wykonania środków bezpieczeństwa finansowego przez instytucje obowiązane oraz oceny w zakresie spełniania przez dane państwo standardów w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, dokonywane przez organizacje międzynarodowe.

Art. 9e.

1. Instytucje obowiązane stosują, na podstawie analizy ryzyka, wzmożone środki bezpieczeństwa finansowego wobec klienta w przypadkach, które mogą wiązać się z wyższym ryzykiem prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, a w szczególności w przypadkach określonych w ust. 2–5.
2. W przypadku gdy klient nie jest obecny, dla celów identyfikacji instytucje obowiązane stosują, w celu zmniejszenia ryzyka, co najmniej jeden z następujących środków:
 - 1) ustalenie tożsamości klienta na podstawie dodatkowych dokumentów lub informacji;
 - 2) dodatkową weryfikację autentyczności przedstawionych dokumentów lub poświadczenie ich zgodności z oryginałem przez notariusza, organ administracji rządowej, organ samorządu terytorialnego lub podmiot świadczący usługi finansowe;
 - 3) ustalenie, że pierwsza transakcja została przeprowadzona za pośrednictwem rachunku klienta w podmiocie świadczącym usługi finansowe.
3. W zakresie transgranicznych stosunków z instytucjami będącymi korespondentami z państw innych niż państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz państwa równoważne, instytucje obowiązane będące podmiotami świadczącymi usługi finansowe:
 - 1) gromadzą informacje pozwalające na ustalenie zakresu działalności oraz czy podmiot świadczący usługi finansowe podlega nadzorowi państwowemu;
 - 2) oceniają środki stosowane przez podmiot świadczący usługi finansowe będący korespondentem w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
 - 3) sporządzają dokumentację określającą zakres odpowiedzialności każdego podmiotu świadczącego usługi finansowe;
 - 4) ustalają – w odniesieniu do kont przejściowych, że podmiot świadczący usługi finansowe będący korespondentem przeprowadził weryfikację tożsamości i podjął odpowiednie działania w ramach procedur zachowania środków bezpieczeństwa finansowego w stosunku do klientów mających bezpośredni dostęp do rachunków bankowych korespondenta oraz że ma możliwość udostępnienia na żądanie korespondenta da-

- nych dotyczących zachowania środków bezpieczeństwa finansowego wobec klienta;
- 5) nawiązują współpracę po uprzednim uzyskaniu zgody zarządu lub wyznaczonego członka zarządu lub osoby wyznaczonej przez zarząd lub osoby wyznaczonej zgodnie z art. 10b ust. 1.
 4. W odniesieniu do osób zajmujących eksponowane stanowiska polityczne, instytucje obowiązane:
 - 1) wprowadzają procedury oparte na ocenie ryzyka w celu ustalenia, czy klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne;
 - 2) stosują środki odpowiednie do określonego przez instytucję obowiązana ryzyka w celu ustalenia źródła pochodzenia wprowadzanych do obrotu wartości majątkowych;
 - 3) prowadzą stałą kontrolę przeprowadzanych transakcji;
 - 4) zawierają umowę z klientem po uprzednim uzyskaniu zgody zarządu, wskazanego członka zarządu lub osoby wyznaczonej przez zarząd lub odpowiedzialnej za działalność instytucji obowiązanej.
 5. Instytucje obowiązane mogą przyjmować oświadczenia na piśmie, czy dany klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne, pod rygorem odpowiedzialności karnej za podanie danych niezgodnych ze stanem faktycznym.

Art. 9f.

1. Instytucja obowiązana, będąca podmiotem świadczącym usługi finansowe, nie nawiązuje i nie utrzymuje współpracy w ramach bankowości korespondencyjnej z bankiem fikcyjnym.
2. Instytucje obowiązane nie nawiązują i nie utrzymują współpracy w ramach bankowości korespondencyjnej z instytucją obowiązana, będącą podmiotem świadczącym usługi finansowe, który zawiera umowy o prowadzenie rachunków z bankiem fikcyjnym.

Art. 9g.

Instytucje obowiązane stosują odpowiednie środki bezpieczeństwa finansowego w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu, które może wynikać z produktów lub transakcji pozwalających na zachowanie anonimowości.

Art. 9h.

Instytucje obowiązane mogą korzystać z usług innych podmiotów w zakresie wykonania obowiązków określonych w art. 8b ust. 3 pkt 1-3. Odpowiedzialność za ich wykonanie ponosi instytucja obowiązana.

Art. 9i.

1. Instytucja obowiązana przeprowadzająca transakcję na podstawie zlecenia lub dyspozycji przyjętej lub otrzymanej przez podmiot świadczący

usługi finansowe, mający siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa równoważnego, może uznać obowiązki, o których mowa w art. 8b ust. 3 pkt 1-3, za wykonane pod warunkiem zapewnienia przekazania na każde żądanie instytucji obowiązanej kopii dokumentów lub informacji potwierdzających zastosowanie środków bezpieczeństwa finansowego.

2. Instytucja obowiązana przyjmująca zlecenie lub dyspozycję udostępnia niezwłocznie, na żądanie instytucji przeprowadzającej transakcję, kopie dokumentów i informacje, o których mowa w ust. 1.
3. Instytucja obowiązana nie stosuje przepisu ust. 1, w przypadkach gdy środki bezpieczeństwa finansowego zostały wykonane przez podmiot świadczący usługi finansowe, związane z transferem środków pieniężnych.
4. Do udostępniania informacji, o którym mowa w ust. 1, nie stosuje się przepisów ograniczających udostępnianie danych objętych tajemnicą prawnie chronioną, wynikających z właściwych przepisów ze względu na rodzaj prowadzonej przez instytucję obowiązaną działalności.

Art. 9j.

1. Instytucje obowiązane posiadające oddziały i filie na terytorium państw niebędących państwami członkowskimi Unii Europejskiej stosują w tych oddziałach i filiach środki bezpieczeństwa finansowego określone w ustawie.
2. W przypadku braku możliwości wykonania obowiązku określonego w ust. 1, instytucje obowiązane dokonują wszelkich czynności w celu skutecznego przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, przewidzianych w przepisach prawa państw, o których mowa w ust. 1.
3. Instytucje obowiązane informują oddziały i filie, o których mowa w ust. 1, o wprowadzonych wewnętrznych procedurach w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

Art. 9k.

Informacje uzyskane w wyniku stosowania środków, o których mowa w art. 8b i 9e, są przechowywane przez okres 5 lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym przeprowadzono transakcję z klientem. W przypadku likwidacji, połączenia, podziału lub przekształcenia instytucji obowiązanej, do przechowywania dokumentacji stosuje się przepisy art. 76 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości.

Art. 10. (uchylony).

Art. 10a.

1. Instytucje obowiązane wprowadzają w formie pisemnej wewnętrzną procedurę w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

2. Wewnętrzna procedura, o której mowa w ust. 1, powinna w szczególności zawierać określenie sposobu wykonania środków bezpieczeństwa finansowego, rejestracji transakcji, sposobu analizy i oceny ryzyka, przekazywania informacji o transakcjach Generalnemu Inspektorowi, procedury wstrzymania transakcji, blokady rachunku i zamrożenia wartości majątkowych, sposób przyjmowania oświadczeń, o których mowa w art. 9e ust. 5, o ile są przyjmowane, oraz sposób przechowywania informacji.
3. Przy dokonywaniu analizy w celu określenia wysokości ryzyka instytucja obowiązana powinna uwzględnić w szczególności następujące kryteria:
 - 1) ekonomiczne – polegające na ocenie transakcji klienta pod względem celu prowadzonej przez niego działalności gospodarczej;
 - 2) geograficzne – polegające na dokonywaniu transakcji nieuzasadnionych charakterem działalności gospodarczej zawieranych z podmiotami z państw, w których występuje wysokie zagrożenie prania pieniędzy i finansowania terroryzmu;
 - 3) przedmiotowe – polegające na prowadzeniu przez klienta działalności gospodarczej wysokiego ryzyka z punktu widzenia podatności na pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu;
 - 4) behawioralne – polegające na nietypowym, w danej sytuacji, zachowaniu klienta.
4. Instytucje obowiązane zapewniają udział pracowników, wykonujących obowiązki związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu w instytucji obowiązanej, w programach szkoleniowych dotyczących tych obowiązków.

Art. 10b.

1. Instytucje obowiązane wyznaczają osoby odpowiedzialne za wykonanie obowiązków określonych w ustawie. W przypadku instytucji obowiązanych będących kapitałowymi spółkami handlowymi, bankami spółdzielczymi lub państwowymi, osobą odpowiedzialną za wykonanie obowiązków określonych w ustawie jest członek zarządu wyznaczony przez zarząd, a w odniesieniu do oddziałów banków zagranicznych lub instytucji kredytowych taką osobą jest dyrektor oddziału.
2. W przypadku instytucji obowiązanych wykonujących działalność jednoosobowo, osobą odpowiedzialną jest osoba wykonująca tę działalność.
3. Do instytucji obowiązanych wykonujących działalność jednoosobowo przepis art. 10a ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 10c.

1. Przepisów rozporządzenia nr 1781/2006 nie stosuje się w przypadku, gdy dostawca usług płatniczych odbiorcy jest w stanie przy pomocy indywidualnego numeru referencyjnego monitorować wstecz, do zleceniodawcy, przekaz pieniężny pochodzący od osoby prawnej, jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej lub osoby fizycznej, która zawarła

z odbiorcą umowę na dostawę towarów i usług, także gdy kwota transakcji nie przekracza równowartości 1.000 euro.

2. Przepisu art. 5 rozporządzenia nr 1781/2006 nie stosuje się do dostawców usług płatniczych posiadających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w stosunku do przekazów pieniężnych na rzecz organizacji niedziałających w celu osiągnięcia zysku, prowadzących działalność charytatywną, religijną, kulturalną, edukacyjną, społeczną, naukową, jeżeli przekaz pieniężny nie przekracza równowartości 150 euro i odbywa się wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 10d.

Do instytucji obowiązanych będących adwokatami, radcami prawnymi lub prawnikami zagranicznymi przepisy art. 8a, art. 8b ust. 3 pkt 2–4, art. 9e ust. 1–3, art. 9f–9j, art. 10a ust. 1–3, art. 10b ust. 1 i art. 10c nie mają zastosowania.

ROZDZIAŁ 4

ZASADY PRZEKAZYWANIA INFORMACJI GENERALNEMU INSPEKTOROWI

Art. 11.

1. Instytucje obowiązane przekazują Generalnemu Inspektorowi informacje o transakcjach zarejestrowanych zgodnie z art. 8 ust. 1 i 3. Przekazanie to polega na przesłaniu lub dostarczeniu danych z rejestru transakcji, o którym mowa w art. 8 ust. 4, także z wykorzystaniem informatycznych nośników danych.
2. (uchylony).
3. Informacje o transakcjach, o których mowa w art. 8 ust. 1, mogą być przekazywane Generalnemu Inspektorowi za pośrednictwem izb gospodarczych zrzeszających instytucje obowiązane i banków zrzeszających banki spółdzielcze.
4. Informacje o transakcjach, o których mowa w art. 8, mogą być przekazywane Generalnemu Inspektorowi za pośrednictwem właściwego miejscowo organu samorządu zawodowego notariuszy, adwokatów, radców prawnych i prawników zagranicznych, o ile krajowy organ tego samorządu podejmie uchwałę określającą szczegółowe zasady i tryb przekazywania takich informacji Generalnemu Inspektorowi. Krajowy organ samorządu przekazuje Generalnemu Inspektorowi wykaz osób odpowiedzialnych za przekazywanie takich informacji.
5. Obowiązek informowania o transakcjach objętych przepisami ustawy nie dotyczy przypadku, gdy adwokaci, radcowie prawni i prawnicy zagraniczni, biegli rewidenci oraz doradcy podatkowi reprezentują klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzielają porady służącej temu postępowaniu.

Art. 12.

1. Informacje o transakcjach zarejestrowanych zgodnie z art. 8 ust. 1 i 3 powinny zawierać w szczególności następujące dane:
 - 1) datę przeprowadzenia transakcji;
 - 2) dane identyfikacyjne stron transakcji, o których mowa w art. 9 ust. 1 i 2;
 - 3) kwotę, walutę i rodzaj transakcji;
 - 4) numery rachunków, które zostały wykorzystane do przeprowadzenia transakcji, w przypadku transakcji z udziałem takich rachunków;
 - 5) (uchylony);
 - 6) (uchylony);
 - 7) uzasadnienie oraz miejsce, datę i sposób złożenia dyspozycji w przypadku przekazywania informacji o transakcji, o których mowa w art. 8 ust. 3.
2. Informacje o transakcjach zarejestrowanych zgodnie z art. 8 ust. 1 i 3, zawierające dane określone w ust. 1, przekazuje się do Generalnego Inspektora:
 - 1) w terminie 14 dni po upływie każdego miesiąca kalendarzowego – w przypadku transakcji, o których mowa w art. 8 ust. 1;
 - 2) niezwłocznie – w przypadku transakcji, o których mowa w art. 8 ust. 3.
3. Przepisu ust. 1 pkt 2 nie stosuje się, w odniesieniu do danych identyfikacyjnych strony transakcji niebędącej klientem, w przypadku transakcji przeprowadzanych na rynku regulowanym w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi.

Art. 12a.

W przypadku transakcji, o której mowa w art. 8 ust. 3, instytucja obowiązana przekazuje dodatkowe dane o stronach transakcji, będące w jej posiadaniu, w tym informacje o ich rachunkach osobistych oraz związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą, niewykorzystanych w przedmiotowej transakcji.

Art. 13.⁽⁷⁾

Minister właściwy do spraw instytucji finansowych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego oraz Prezesa Narodowego Banku Polskiego, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wzór rejestru, o którym mowa w art. 8 ust. 4, sposób jego prowadzenia oraz tryb dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi;
- 2) tryb przekazywania Generalnemu Inspektorowi informacji o transakcjach, o których mowa w art. 8 ust. 1 i 3, przy wykorzystaniu informatycznych nośników danych;
- 3) wzór formularza i sposób przekazywania informacji, o których mowa w art. 8b ust. 5.

Art. 13a.

1. Instytucja obowiązana udostępnia niezwłocznie informacje dotyczące transakcji objętych przepisami ustawy na pisemne żądanie Generalnego Inspektora. Udostępnienie polega w szczególności na przekazaniu informacji o stronach transakcji, zawartości dokumentów, w tym dotyczących sald i obrotów na rachunku, przekazaniu ich potwierdzonych kopii lub udostępnieniu odpowiednich dokumentów do wglądu upoważnionym pracownikom jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, w celu sporządzenia notatek bądź kopii.
2. Informacje, o których mowa w ust. 1, są przekazywane Generalnemu Inspektorowi nieodpłatnie.
3. Generalny Inspektor może żądać przekazania informacji, o których mowa w ust. 1, w formie elektronicznej.

Art. 14.

1. (uchylony).
2. Prokuratura, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne oraz jednostki podległe ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych i przez niego nadzorowane informują niezwłocznie, w granicach swoich ustawowych kompetencji, Generalnego Inspektora o wszystkich przypadkach:
 - 1) uzyskania informacji wskazujących na podejrzenie popełnienia przestępstw, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, w formie zestawienia zbiorczego, nie później niż do końca miesiąca następującego po miesiącu, w którym uzyskano te informacje;
 - 2) przedstawienia zarzutu popełnienia przestępstw, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego;
 - 3) wszczęcia i zakończenia postępowania w sprawie o przestępstwa, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego.
3. Informacja, o której mowa w ust. 2, powinna wskazywać w szczególności okoliczności dotyczące popełnienia przestępstwa oraz osoby biorące w nim udział.
4. Generalny Inspektor niezwłocznie powiadamia podmioty, o których mowa w ust. 2, o okolicznościach wskazujących na związek między informacjami uzyskanymi w trybie określonym w tym przepisie a informacjami o transakcjach, o których mowa w art. 8 ust. 3, art. 16 ust. 1 i 1a oraz art. 17.

Art. 15.

Jednostki współpracujące, w granicach swoich ustawowych kompetencji, są obowiązane udostępniać, na wniosek Generalnego Inspektora, informacje niezbędne do realizacji jego zadań w zakresie zapobiegania przestępstwom, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego.

Art. 15a.

1. Jednostki współpracujące, z wyłączeniem organów, o których mowa w art. 14 ust. 2, są obowiązane, w granicach swoich ustawowych kompetencji, współpracować z Generalnym Inspektorem w zakresie zapobiegania przestępstwom, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, przez:
 - 1) niezwłoczne powiadamianie Generalnego Inspektora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przetrzymywania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu;
 - 2) przekazywanie potwierdzonych kopii dokumentów dotyczących transakcji, co do których zachodzi podejrzenie, że mają one związek z popełnieniem przestępstw, o których mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, oraz informacji o stronach tych transakcji.
2. Jednostki współpracujące są obowiązane do opracowania instrukcji postępowania w przypadkach, o których mowa w ust. 1.
3. Organy kontroli skarbowej, organy podatkowe i organy celne powiadamiają niezwłocznie Generalnego Inspektora także o wszelkich ujawnionych w toku swojej działalności okolicznościach, mogących wskazywać na prowadzenie działań mających na celu popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego.
4. Powiadomienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 i ust. 3, powinno zawierać w szczególności opis ujawnionych okoliczności wraz z przyczynami, dla których powiadamiający uznał, że mogą one wskazywać na prowadzenie działań mających na celu popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego.
5. Organy Straży Granicznej oraz organy celne przekazują Generalnemu Inspektorowi informacje, o których mowa w art. 5 rozporządzenia (WE) nr 1889/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie kontroli środków pieniężnych wwożonych do Wspólnoty lub wywożonych ze Wspólnoty (Dz. Urz. UE L 309 z 25.11.2005, str. 9), oraz informacje zawarte w zgłoszeniu określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 21 ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (Dz. U. Nr 141, poz. 1178, z późn. zm.¹¹⁾). Informacje te są przekazywane odpowiednio za pośrednictwem Komendanta Głównego Straży Granicznej lub Szefa Służby Celnej, w terminie do 14 dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym dokonano przywozu środków pieniężnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub wywozu środków pieniężnych z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
6. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych określi, w drodze rozporządzenia, formę i tryb przekazywania informacji, o których mowa w ust. 5, z uwzględnieniem konieczności sprawnego przekazywania Generalnemu Inspektorowi informacji zgromadzonych przez organy Straży Granicznej oraz organy celne.

Art. 15b.

W uzasadnionych przypadkach Generalny Inspektor może zwrócić się do organu podatkowego lub organu kontroli skarbowej o zbadanie legalności pochodzenia określonych wartości majątkowych. Informacja o wynikach przeprowadzonych działań jest przekazywana Generalnemu Inspektorowi niezwłocznie.

ROZDZIAŁ 5

PROCEDURA WSTRZYMYWANIA TRANSAKCJI I BLOKADY RACHUNKU

Art. 16.

1. Instytucja obowiązana, która otrzymała dyspozycję lub zlecenie przeprowadzenia transakcji, mająca przeprowadzić transakcję lub posiadająca informacje o zamiarze przeprowadzenia transakcji, co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie, że może ona mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić na piśmie Generalnego Inspektora, przekazując wszystkie posiadane dane określone w art. 12 ust. 1 oraz art. 12a wraz ze wskazaniem przesłanek przemawiających za wstrzymaniem transakcji lub blokadą rachunku, oraz wskazać przewidywany termin jej realizacji. Przepisu art. 11 ust. 4 nie stosuje się.
- 1a. W przypadku gdy instytucja dokonująca zawiadomienia zgodnie z ust. 1 nie jest instytucją mającą przeprowadzić transakcję, zawiadomienie zawiera również wskazanie instytucji, która ma przeprowadzić transakcję.
2. Po otrzymaniu zawiadomienia Generalny Inspektor dokonuje niezwłocznego potwierdzenia jego przyjęcia, w formie pisemnej, podając datę i godzinę przyjęcia zawiadomienia.
3. Zawiadomienie i potwierdzenie, o których mowa w ust. 1 i 2, może zostać przekazane również przy użyciu informatycznych nośników danych.
4. Do czasu otrzymania żądania, o którym mowa w art. 18 ust. 1, nie dłużej niż 24 godziny, od momentu potwierdzenia przyjęcia zawiadomienia, o którym mowa w art. 16 ust. 2, instytucja obowiązana nie wykonuje transakcji, której dotyczy zawiadomienie.

Art. 16a. (uchylony).

Art. 17.

Jeżeli zawiadomienia, o którym mowa w art. 16 ust. 1, nie można dokonać przed wykonaniem albo podczas wykonywania dyspozycji lub zlecenia przeprowadzenia transakcji, instytucja obowiązana przekazuje informację o transakcji niezwłocznie po jej przeprowadzeniu, podając przyczyny braku wcześniejszego zawiadomienia.

Art. 18.

1. Jeżeli z zawiadomienia, o którym mowa w art. 16 ust. 1, wynika, że transakcja, która ma zostać przeprowadzona, może mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, Generalny Inspektor może w ciągu 24 godzin od daty i godziny wskazanych w potwierdzeniu, o którym mowa w art. 16 ust. 2, przekazać instytucji obowiązanej pisemne żądanie wstrzymania tej transakcji lub blokady rachunku na okres nie dłuższy niż 72 godziny od daty i godziny wskazanych w tym potwierdzeniu. Równocześnie Generalny Inspektor zawiadamia właściwego prokuratora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa i przekazuje mu informacje i dokumenty dotyczące wstrzymywanej transakcji lub blokowanego rachunku.
2. Żądanie wstrzymania transakcji lub blokady rachunku może być wydane tylko przez Generalnego Inspektora lub łącznie dwóch upoważnionych przez niego na piśmie pracowników jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4.
3. Instytucja obowiązana wstrzymuje transakcję lub blokuje rachunek niezwłocznie po otrzymaniu żądania, o którym mowa w ust. 1.
4. Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku przez instytucję obowiązaną w trybie określonym w ust. 1 i 3 nie rodzi odpowiedzialności dyscyplinarnej, cywilnej, karnej, ani innej określonej odrębnymi przepisami.
5. Do liczenia terminów, o których mowa w ust. 1, nie wlicza się sobót, niedziel i dni ustawowo wolnych od pracy.

Art. 18a.

1. Generalny Inspektor może przekazać instytucji obowiązanej pisemne żądanie wstrzymania transakcji lub blokady rachunku bez uprzedniego otrzymania od niej zawiadomienia, o którym mowa w art. 16 ust. 1, jeżeli posiadane informacje wskazują na prowadzenie działań mających na celu pranie pieniędzy lub finansowanie terroryzmu.
2. W przypadku określonym w ust. 1, Generalny Inspektor może żądać wstrzymania transakcji lub blokady rachunku na okres nie dłuższy niż 72 godziny od momentu otrzymania tego żądania przez instytucję obowiązaną.
3. Przepisy art. 18, 19 i 20 stosuje się odpowiednio.

Art. 19.

1. W przypadku otrzymania od Generalnego Inspektora zawiadomienia, o którym mowa w art. 18 ust. 1 zdanie drugie, prokurator może postanowieniem wstrzymać transakcję lub dokonać blokady rachunku na czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż 3 miesiące od otrzymania tego zawiadomienia.
2. W postanowieniu, o którym mowa w ust. 1, określa się zakres, sposób i termin wstrzymania transakcji lub blokady rachunku. Na postanowienie przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

3. (uchylony).
4. Wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku upada, jeżeli przed upływem 3 miesięcy od otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w art. 18 ust. 1 zdanie drugie, nie zostanie wydane postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym.
5. W kwestiach dotyczących wstrzymania transakcji lub blokowania rachunku nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Art. 20.

W przypadku gdy rachunek został zablokowany lub transakcja została wstrzymana z naruszeniem prawa, odpowiedzialność za wynikłą szkodę ponosi Skarb Państwa na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

Art. 20a. (uchylony).

Art. 20b.

Przepisy art. 19 i 20 stosuje się odpowiednio również w toku wszczętego postępowania karnego o przestępstwo wymienione w art. 165a Kodeksu karnego, gdy otrzymane przez prokuratora zawiadomienie o przestępstwie pochodzi z innych źródeł.

Art. 20c.

Instytucja obowiązana, na żądanie zlecającego transakcję lub posiadacza rachunku, może poinformować go o wstrzymaniu transakcji lub blokadzie rachunku i wskazać organ, który tego zażądał.

ROZDZIAŁ 5A

SZCZEGÓLNE ŚRODKI OGRANICZAJĄCE PRZECIWKO OSOBOM, GRUPOM I PODMIOTOM

Art. 20d.

1. Instytucja obowiązana dokonuje zamrożenia wartości majątkowych, z zachowaniem należytej staranności, z wyłączeniem rzeczy ruchomych i nieruchomości, na podstawie:
 - 1) prawa Unii Europejskiej wprowadzającego szczególne środki ograniczające przeciwko niektórym osobom, grupom lub podmiotom oraz
 - 2) przepisów wydanych na podstawie ust. 4.
2. Instytucja obowiązana, dokonując zamrożenia, przekazuje wszystkie posiadane dane związane z zamrożeniem wartości majątkowych Generalnemu Inspektorowi, w formie elektronicznej lub papierowej.
3. Do zamrażania wartości majątkowych przepis art. 20 stosuje się odpowiednio.

4. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych może określić, w drodze rozporządzenia, listę osób, grup lub podmiotów, w stosunku do których dokonuje się zamrożenia, o którym mowa w ust. 1, z uwzględnieniem konieczności wykonania zobowiązań wynikających z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych lub wiążących uchwał organizacji międzynarodowych, oraz mając na uwadze konieczność zwalczania terroryzmu i przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu.
5. Tworzy się Międzyresortowy Komitet Bezpieczeństwa Finansowego, zwany dalej „Komitetem”, działający przy Generalnym Inspektorze. Komitet pełni funkcję opiniodawczą i doradcą w zakresie stosowania szczególnych środków ograniczających przeciwko osobom, grupom i podmiotom.
6. Do zadań Komitetu należy w szczególności przedstawianie propozycji zamieszczenia albo usunięcia z listy osób, grup lub podmiotów, określonej na podstawie ust. 4, osób, grup lub podmiotów.
7. W skład Komitetu wchodzi przedstawiciele:
 - 1) ministra właściwego do spraw instytucji finansowych;
 - 2) ministra właściwego do spraw finansów publicznych;
 - 3) ministra właściwego do spraw zagranicznych;
 - 4) Ministra Sprawiedliwości;
 - 5) Ministra Obrony Narodowej;
 - 6) ministra właściwego do spraw wewnętrznych;
 - 7) ministra właściwego do spraw gospodarki;
 - 8) Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego;
 - 9) Prezesa Narodowego Banku Polskiego;
 - 10) Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
 - 11) Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
 - 12) Generalnego Inspektora.
8. Regulamin w sprawie trybu i zasad prac Komitetu określa Komitet.
9. Osoby, grupy lub podmioty znajdujące się na liście określonej na podstawie ust. 4, mogą wystąpić z umotywowanym wnioskiem do ministra właściwego do spraw instytucji finansowych, o usunięcie ich z tej listy. Wniosek taki podlega zaopiniowaniu na najbliższym posiedzeniu Komitetu.
10. W przypadku zamrożenia wartości majątkowych na podstawie listy osób, grup lub podmiotów określonej na podstawie ust. 4, Generalny Inspektor, o ile to możliwe, przekazuje niezwłocznie informację osobie, grupie lub podmiotowi, których wartości majątkowe zostały zamrożone. Informacja taka powinna zawierać uzasadnienie zamrożenia środków finansowych oraz pouczenie na temat możliwości podejmowania dalszych działań mających na celu wykreślenie z tej listy, wniesienia odwołania lub zwolnienia zamrożenia wartości majątkowych.

Art. 20e.

1. W razie zamrożenia wartości majątkowych osoby, grupy lub podmiotu, który:
 - 1) nie jest wymieniony w aktach prawa Unii Europejskiej wprowadzających szczególne środki ograniczające lub na liście osób, grup lub podmiotów, określonej na podstawie art. 20d ust. 4, lub
 - 2) znajduje się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej
 - osoba, grupa lub podmiot może wystąpić z wnioskiem do Generalnego Inspektora o zwolnienie zamrożenia wartości majątkowych.
2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, rozstrzyga się o całkowitym zwolnieniu zamrożenia wartości majątkowych.
3. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, Generalny Inspektor może, o ile minister właściwy do spraw zagranicznych nie wniesie sprzeciwu, po zasięgnięciu opinii Komitetu, rozstrzygnąć o całkowitym lub częściowym zwolnieniu zamrożenia wartości majątkowych, jeżeli nie jest to sprzeczne z wiążącymi uchwałami organizacji międzynarodowych.
4. Sprzeciw, o którym mowa w ust. 3, jest wnoszony, w drodze postanowienia, w terminie 14 dni od dnia doręczenia wystąpienia Generalnego Inspektora. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Generalny Inspektor, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych, przedłuża termin na wniesienie sprzeciwu do 30 dni od dnia doręczenia wystąpienia Generalnego Inspektora.
5. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, Generalny Inspektor rozstrzyga w sprawie zwolnienia zamrożonych wartości majątkowych z urzędu.
6. W celu ustalenia faktów i okoliczności, o których mowa w ust. 1, jednostki współpracujące mają obowiązek udzielenia wszelkiej pomocy, w tym przekazania niezbędnych kopii dokumentów.
7. Rozstrzygnięcie w sprawie zwolnienia zamrożenia następuje w drodze decyzji wydanej przez Generalnego Inspektora.
8. Odwołanie od decyzji Generalnego Inspektora, o której mowa w ust. 7, przysługuje do ministra właściwego do spraw instytucji finansowych w terminie 14 dni od dnia doręczenia tej decyzji.
9. Postępowanie toczy się według przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.
10. Od decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw instytucji finansowych przysługuje skarga do sądu administracyjnego.

ROZDZIAŁ 6

KONTROLOWANIE INSTYTUCJI OBOWIĄZANYCH

Art. 21.

1. Kontrolę wypełniania przez instytucje obowiązane, z wyłączeniem Narodowego Banku Polskiego, obowiązków w zakresie przeciwdziałania

- praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, sprawuje Generalny Inspektor.
2. Kontrolę przeprowadzają pisemnie upoważnieni przez Generalnego Inspektora pracownicy jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, zwani dalej „kontrolerami”, po okazaniu legitymacji służbowej kontrolera, zwanej dalej „legitymacją kontrolera”, i pisemnego upoważnienia.
 3. Kontrolę, o której mowa w ust. 1, realizują również w ramach sprawowanego nadzoru lub kontroli, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach:
 - 1) Prezes Narodowego Banku Polskiego – w odniesieniu do podmiotów prowadzących działalność kantorową;
 - 2) Komisja Nadzoru Finansowego;
 - 3)⁽⁸⁾ właściwi naczelnicy urzędów celnych w stosunku do podmiotów zarządzających i prowadzących gry losowe, zakłady wzajemne, gry na automatach oraz gry na automatach o niskich wygranych;
 - 3)⁽⁹⁾ *właściwi naczelnicy urzędów celnych w stosunku do podmiotów zarządzających i prowadzących gry losowe, zakłady wzajemne oraz gry na automatach;*
 - 4) prezesi sądów apelacyjnych – w odniesieniu do notariuszy;
 - 5) Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa;
 - 6) właściwi wojewodowie lub starostowie – w odniesieniu do stowarzyszeń;
 - 7) organy kontroli skarbowej.
 - 3a. Nakładanie kar pieniężnych w związku z naruszeniami stwierdzonymi w wyniku kontroli, o której mowa w ust. 3, należy do właściwości Generalnego Inspektora.
 - 3b. Podmioty wymienione w ust. 3 przekazują Generalnemu Inspektorowi plany kontroli w terminie dwóch tygodni od ich sporządzenia.
 - 3c. Na wniosek ministra właściwego do spraw finansów publicznych, Generalny Inspektor przeprowadza kontrolę, o której mowa w ust. 1, wobec instytucji obowiązanej ubiegającej się o udzielenie koncesji lub zezwolenia, o których mowa w ustawie z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych.
 4. Pisemna informacja o wynikach kontroli, o której mowa w ust. 3, w zakresie przestrzegania przepisów ustawy, jest przekazywana Generalnemu Inspektorowi w terminie 14 dni od jej zakończenia.
 - 4a. Generalny Inspektor może zwrócić się do podmiotów wymienionych w ust. 3 o przekazanie potwierdzonych kopii dokumentacji zgromadzonej w toku kontroli.
 5. Minister właściwy do spraw instytucji finansowych określa, w drodze rozporządzenia, wzór legitymacji kontrolera oraz ustala zasady jej wydawania i wymiany.

Art. 22.

- 1.⁽¹⁰⁾ Na żądanie kontrolera instytucje obowiązane są zobowiązane do przedkładania wszelkich dokumentów i materiałów niezbędnych do przeprowadzenia kontroli, o której mowa w art. 21 ust. 1, z wyłączeniem dokumentów i materiałów zawierających informacje niejawne.
2. Instytucje obowiązane zapewniają kontrolerowi warunki do sprawnego przeprowadzenia kontroli, w szczególności niezwłoczne przedstawianie do kontroli żądanych dokumentów i materiałów oraz terminowe udzielanie wyjaśnień przez pracowników jednostki.
3. Kontrolerzy mają prawo do:
 - 1) wstępu do obiektów i pomieszczeń instytucji obowiązanej w obecności kontrolowanego;
 - 2) wglądu do dokumentów i innych materiałów dowodowych, objętych zakresem kontroli oraz uzyskiwania ich potwierdzonych kopii;
 - 3) żądania od pracowników instytucji obowiązanej ustnych i pisemnych wyjaśnień, w zakresie prowadzonej kontroli.
4. Kontrolerzy, w związku z wykonywaniem czynności kontrolnych, korzystają z ochrony przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych.

Art. 23.

Kontroler jest upoważniony do swobodnego poruszania się po terenie instytucji obowiązanej bez obowiązku uzyskania przepustki oraz nie podlega kontroli osobistej.

Art. 24.

1. Wyniki przeprowadzonej kontroli dyrektor jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, przedstawia w protokole pokontrolnym kierownikowi instytucji obowiązanej lub upoważnionej przez niego osobie w terminie 30 dni od dnia zakończenia kontroli.
 - 1a. Przed przedstawieniem protokołu pokontrolnego dyrektor jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, może zwrócić się do instytucji obowiązanej o złożenie w wyznaczonym terminie dodatkowych wyjaśnień na piśmie w zakresie stwierdzonych podczas kontroli nieprawidłowości.
 - 1b. Do terminu określonego w ust. 1 nie wlicza się okresu od dnia wysłania pisma, o którym mowa w ust. 1a, do dnia otrzymania dodatkowych wyjaśnień.
2. Protokół pokontrolny zawiera ustalenia stanu faktycznego, ocenę kontrolowanej działalności, w tym ewentualnie stwierdzone nieprawidłowości i wskazanie osób za nie odpowiedzialnych, oraz wnioski i zalecenia pokontrolne.

Art. 25.

1. Instytucja obowiązana ma prawo zgłoszenia do Generalnego Inspektora umotywowanych zastrzeżeń co do ustaleń zawartych w protokole pokontrolnym.
2. Zastrzeżenia zgłasza się na piśmie do Generalnego Inspektora w terminie 14 dni od dnia otrzymania protokołu pokontrolnego.
3. Po rozpatrzeniu zastrzeżeń Generalny Inspektor przekazuje na piśmie swoje stanowisko zgłaszającemu zastrzeżenia w terminie 30 dni od dnia otrzymania tych zastrzeżeń.
4. Instytucja obowiązana przesyła do dyrektora jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, w terminie wskazanym w protokole pokontrolnym, informację o sposobie wykonania wniosków i zaleceń pokontrolnych lub przyczynach ich niewykonania, ze wskazaniem przewidywanego terminu ich wykonania.
5. W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń zgodnie z ust. 1, termin, o którym mowa w ust. 4, liczy się od dnia otrzymania stanowiska Generalnego Inspektora.

Art. 26. (uchylony).

Art. 27.

Pisemną informację o wynikach kontroli, o której mowa w art. 21 ust. 1, Generalny Inspektor przekazuje:

- 1) organom sprawującym nadzór nad instytucjami obowiązany;
- 2) organowi powołanemu do ścigania przestępstw lub wykroczeń, w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

ROZDZIAŁ 7

OCHRONA I UDOSTĘPNIANIE ZGROMADZONYCH DANYCH

Art. 28. (uchylony).

Art. 29.⁽¹¹⁾

Do ujawnienia Generalnemu Inspektorowi wszelkich informacji w trybie i zakresie przewidzianym ustawą nie stosuje się przepisów ograniczających udostępnianie danych objętych tajemnicą, z wyjątkiem informacji niejawnych.

Art. 30.

Wszelkie informacje uzyskane i przekazywane przez organy informacji finansowej w trybie przewidzianym w ustawie podlegają ochronie określonej w przepisach odrębnych ustaw regulujących zasady ich ochrony.

Art. 30a.

1. Organy informacji finansowej, pracownicy i osoby wykonujące czynności na rzecz jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, są obowiązane zachować w tajemnicy informacje, z którymi zapoznali się w toku wykonywanych czynności – na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach.
2. Zachowanie tajemnicy, o której mowa w ust. 1, obowiązuje również po ustaniu zatrudnienia w jednostce, o której mowa w art. 3 ust. 4, a także wykonywania na jej rzecz czynności na podstawie umów prawa cywilnego.

Art. 31.

1. Jeżeli podejrzenie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, wynika z posiadanych przez Generalnego Inspektora informacji, ich przetworzenia lub analizy, Generalny Inspektor zawiadamia prokuratora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa oraz jednocześnie przekazuje mu materiały uzasadniające takie podejrzenie.
2. Jeżeli podstawą zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1, była informacja o transakcji, o której mowa w art. 8 ust. 3, art. 16 ust. 1 lub art. 17 przekazana przez instytucję obowiązaną lub jednostkę współpracującą, o której mowa w art. 15a ust. 1, Generalny Inspektor przekazuje jej informację o tym fakcie, nie później niż w terminie 90 dni od przekazania zawiadomienia.

Art. 32.

1. Informacje zgromadzone w trybie i zakresie przewidzianym przepisami ustawy są udostępniane przez Generalnego Inspektora sądom i prokuratorom na potrzeby postępowania karnego, na ich pisemny wniosek.
2. W celu sprawdzenia danych zawartych w zawiadomieniu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, prokurator może żądać od Generalnego Inspektora udostępnienia informacji chronionych prawem, w tym objętych tajemnicą bankową lub ubezpieczeniową, także w postępowaniu sprawdzającym prowadzonym na podstawie art. 307 Kodeksu postępowania karnego.
3. Jeżeli Generalny Inspektor nie dysponuje informacjami wystarczającymi do wydania przez prokuratora postanowienia w przedmiocie wszczęcia postępowania przygotowawczego w sprawie o przestępstwo, o którym mowa w art. 165a lub art. 299 Kodeksu karnego, żądanie, o którym mowa w ust. 2, można skierować do instytucji obowiązanej.

Art. 33.

1. Generalny Inspektor przekazuje, z zastrzeżeniem ust. 1a, posiadane informacje, na pisemny i uzasadniony wniosek:
 - 1) ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub osób przez niego upoważnionych;

- 2) Szefów: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego lub osób przez nich upoważnionych – w zakresie ich kompetencji ustawowych.
- 1a. Informacje, o których mowa w art. 8 ust. 1, Generalny Inspektor przekazuje ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych oraz Szefom: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego, na pisemny i uzasadniony wniosek, złożony za zgodą Prokuratora Generalnego.
2. Informacje o transakcjach objętych przepisami ustawy, mogą być udostępniane przez Generalnego Inspektora na pisemny i uzasadniony wniosek:
 - 1) Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej, dyrektorów izb skarbowych oraz dyrektorów urzędów kontroli skarbowej – wyłącznie w zakresie ich zadań ustawowych;
 - 1a)⁽¹²⁾ Szefa Służby Celnej lub osób przez niego upoważnionych – wyłącznie w zakresie wykonywania zadań Służby Celnej;
 - 2)⁽¹³⁾ Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego lub osób przez niego upoważnionych – wyłącznie w sprawach związanych z wykonywaniem nadzoru bankowego, w sprawach związanych z wykonywaniem nadzoru nad działalnością ubezpieczeniową oraz w stosunku do firm inwestycyjnych i banków powierniczych w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi oraz podmiotów, o których mowa w art. 71 ust. 1 tej ustawy, zagranicznych osób prawnych prowadzących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność maklerską w zakresie obrotu towarami giełdowymi, towarowych domów maklerskich w rozumieniu ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych, funduszy inwestycyjnych, towarzystw funduszy inwestycyjnych i Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. oraz w stosunku do instytucji płatniczych, oddziałów unijnych instytucji płatniczych, biur usług płatniczych oraz ich agentów w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych;
 - 3) dyrektorów izb celnych – wyłącznie w sprawach dotyczących egzekwowania długu celnego oraz należności podatkowych, wynikających z wymiany gospodarczej z zagranicą;
 - 4) (uchylony);
 - 5) (uchylony);
 - 6) (uchylony);
 - 7) Prezesa Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej lub osób przez niego upoważnionych – wyłącznie w sprawach związanych z wykonywaniem nadzoru nad działalnością spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych;
 - 8) (uchylony);
 - 9) (uchylony);

- 10) Prezesa Najwyższej Izby Kontroli – w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania kontrolnego.
3. W przypadkach określonych w ust. 1 i 2 Generalny Inspektor może przekazywać informacje o transakcjach objętych przepisami ustawy, również z własnej inicjatywy.
4. W zakresie informacji objętych tajemnicą bankową Generalny Inspektor przekazuje i udostępnia informacje organom, o których mowa w ust. 2, zgodnie z zakresem upoważnień i trybem określonym w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.
5. Informacje związane z wprowadzaniem do systemu finansowego wartości majątkowych pochodzących z prania pieniędzy, a także z finansowaniem terroryzmu, mogą być udostępniane przez Generalnego Inspektora zagranicznym instytucjom, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 8, na zasadzie wzajemności, w trybie określonym w dwustronnych porozumieniach zawartych przez Generalnego Inspektora, także za pomocą informatycznych nośników danych.
6. Osoby, które weszły w posiadanie informacji uzyskanych w trybie określonym w ust. 1–3, są obowiązane chronić informacje prawnie chronione, na zasadach i w trybie określonym w odrębnych przepisach. Zachowanie tajemnicy obowiązuje również po ustaniu stosunku pracy, wykonywania czynności na podstawie umów prawa cywilnego lub ustaniu służby.
7. Obowiązek zachowania w tajemnicy uzyskanych na podstawie ustawy informacji, do których nie stosuje się przepisów odrębnych ustaw regulujących zasady ich ochrony, obejmuje również pracowników instytucji obowiązanych, izb gospodarczych zrzeszających instytucje obowiązane, banków zrzeszających banki spółdzielcze oraz osoby wykonujące na ich rzecz czynności na podstawie umów prawa cywilnego. Zachowanie tajemnicy obowiązuje również po ustaniu stosunku pracy lub zaprzestaniu wykonywania czynności na podstawie umów prawa cywilnego.

Art. 34.

Ujawnienie osobom nieuprawnionym, w tym także stronom transakcji lub posiadaczom rachunku, faktu poinformowania Generalnego Inspektora o transakcjach, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z prania pieniędzy albo o rachunkach podmiotów, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mają związek z finansowaniem terroryzmu oraz o transakcjach dokonywanych przez te podmioty, jest zabronione.

ROZDZIAŁ 7A KARY PIENIĘŻNE

Art. 34a.

Instytucja obowiązana, z wyłączeniem Narodowego Banku Polskiego, która:

- 1) nie dopełnia obowiązku rejestracji transakcji, o której mowa w art. 8 ust. 1, przekazania Generalnemu Inspektorowi dokumentów dotyczących tej transakcji lub przechowywania przez wymagany okres rejestru tych transakcji lub dokumentów dotyczących tej transakcji,
- 2) nie dopełnia obowiązku przeprowadzenia analizy ryzyka w celu zastosowania odpowiednich środków bezpieczeństwa finansowego,
- 3) nie dopełnia obowiązku stosowania środków bezpieczeństwa finansowego,
- 4) nie dopełnia obowiązku przechowywania przez wymagany okres udokumentowanych wyników analizy,
- 5) nie dopełnia obowiązku zapewnienia udziału pracowników w programie szkoleniowym,
- 6) nie dopełnia obowiązku wykonania w terminie wniosku lub zalecenia pokontrolnego,
- 7) nawiązuje lub utrzymuje współpracę z bankiem fikcyjnym
– podlega karze pieniężnej.

Art. 34b.

1. Instytucja obowiązana, która wbrew następującym przepisom rozporządzenia nr 1781/2006:
 - 1) art. 5-7, nie zapewnia, aby przekazowi pieniężnemu towarzyszyły pełne informacje o zleceniodawcy,
 - 2) art. 8, nie dysponuje skuteczną procedurą pozwalającą na wykrycie braku informacji o zleceniodawcy,
 - 3) art. 9, nie informuje Generalnego Inspektora o fakcie regularnego zaniebywania przekazywania wymaganych informacji o zleceniodawcy przez dostawcę usług płatniczych odbiorcy,
 - 4) art. 12, pośrednicząc, jako dostawca usług płatniczych, nie zachowuje wszystkich otrzymanych informacji o zleceniodawcy, które towarzyszą przekazom pieniężnym,
 - 5) art. 14, nie udziela na zapytanie Generalnego Inspektora pełnej odpowiedzi dotyczącej informacji o zleceniodawcy towarzyszącej przekazom pieniężnym oraz nie przekazuje Generalnemu Inspektorowi, na jego żądanie, odpowiednich dokumentów
– podlega karze pieniężnej.
2. Tej samej karze podlega instytucja obowiązana, która, wbrew przepisowi art. 20d ust. 1, nie zamraża wartości majątkowych osoby, grupy lub podmiotu lub nie przekazuje Generalnemu Inspektorowi wszystkich posiadanych danych uzasadniających zamrożenie wartości majątkowych.

Art. 34c.

1. Karę pieniężną nakłada Generalny Inspektor w drodze decyzji, w wysokości nie większej niż 750.000 zł, a w razie naruszenia, o którym mowa w art. 34a pkt 5 – w wysokości nie większej niż 100.000 zł.

2. Ustalając wysokość kary pieniężnej, Generalny Inspektor uwzględnia rodzaj i zakres naruszenia, dotychczasową działalność instytucji obowiązanej oraz jej możliwości finansowe.
3. Kara pieniężna stanowi dochód budżetu państwa.
4. W przypadku stwierdzenia, przez Generalnego Inspektora w toku kontroli, naruszenia, o którym mowa w art. 34a, możliwe jest nałożenie tylko jednej kary pieniężnej.
5. Postępowanie w sprawie nałożenia kary pieniężnej toczy się na podstawie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.
6. Od decyzji Generalnego Inspektora przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw instytucji finansowych w terminie 14 dni od jej doręczenia.
7. Kary pieniężne podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji w zakresie egzekucji obowiązków o charakterze pieniężnym.
8. W sprawach nieuregulowanych do kary pieniężnej stosuje się odpowiednio przepisy działu III ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, z późn. zm.¹²⁾).
9. Informacja o nałożonej karze pieniężnej jest przekazywana instytucji nadzorującej działalność danej instytucji obowiązanej.

ROZDZIAŁ 8 PRZEPISY KARNE

Art. 35.

1. Kto, działając w imieniu lub interesie instytucji obowiązanej, wbrew przepisom ustawy, nie dopełnia obowiązku:
 - 1) rejestracji transakcji, przekazania Generalnemu Inspektorowi dokumentów dotyczących tej transakcji lub przechowywania przez wymagany okres rejestru tych transakcji lub dokumentów dotyczących tej transakcji,
 - 2) zachowania środków bezpieczeństwa finansowego, zgodnie z procedurą, o której mowa w art. 10a ust. 1, lub przechowywania informacji uzyskanych w związku ze stosowaniem środków bezpieczeństwa finansowego,
 - 3) zawiadomienia Generalnego Inspektora o transakcji, o której mowa w art. 16 ust. 1,
 - 4) wstrzymania transakcji lub blokady rachunku,
 - 5) wprowadzenia wewnętrznej procedury, o której mowa w art. 10a ust. 1,
 - 6) wyznaczenia osoby odpowiedzialnej zgodnie z art. 10b ust. 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3,
2. Tej samej karze podlega, kto wbrew przepisom ustawy ujawnia osobom nieuprawnionym, posiadaczom rachunku lub osobom, których transakcja dotyczy informacje zgromadzone zgodnie z upoważnieniem ustawy lub

wykorzystuje te informacje w inny sposób niezgodny z przepisami ustawy.

3. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie.

Art. 36.

Kto, działając w imieniu lub interesie instytucji obowiązanej, wbrew przepisom ustawy:

- 1) odmawia przekazania Generalnemu Inspektorowi informacji lub dokumentów,
- 2) przekazuje Generalnemu Inspektorowi nieprawdziwe lub zataja prawdziwe dane dotyczące transakcji, rachunków lub osób, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 37.

Kto dopuszcza się czynu określonego w art. 35 ust. 1 lub 2 lub w art. 36 wyrządzając znaczną szkodę, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 37a.

1. Kto udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie czynności kontrolnych, o których mowa w rozdziale 6, podlega grzywnie.
2. (uchylony).

ROZDZIAŁ 9

ZMIANY W PRZEPISACH OBOWIĄZUJĄCYCH ORAZ PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE

Art. 38.

W ustawie z dnia 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. z 1996 r. Nr 11, poz. 62, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 88, poz. 554, Nr 107, poz. 685, Nr 121, poz. 769 i 770 i Nr 139, poz. 934, z 1998 r. Nr 155, poz. 1015, z 1999 r. Nr 49, poz. 483, Nr 101, poz. 1178 i Nr 110, poz. 1255 oraz z 2000 r. Nr 43, poz. 483, Nr 48, poz. 552, Nr 70, poz. 819 i Nr 114, poz. 1193) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 39.

W ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. Nr 22, poz. 91, z 1997 r. Nr 28, poz. 153, z 1999 r. Nr 101, poz. 1178 oraz z 2000 r. Nr 48, poz. 551 i Nr 94, poz. 1037) w art. 18 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Obowiązek zachowania tajemnicy nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł.”

Art. 40.

W ustawie z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz. U. z 1999 r. Nr 54, poz. 572 i Nr 83, poz. 931 oraz z 2000 r. Nr 70, poz. 816 i Nr 104, poz. 1103) w art. 34a w ust. 1 po pkt 1 dodaje się pkt 1a w brzmieniu:

„1a) Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej – zgodnie z przepisami o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł,”.

Art. 41.

W ustawie z dnia 29 lipca 1992 r. o grach losowych, zakładach wzajemnych i grach na automatach (Dz. U. z 1998 r. Nr 102, poz. 650, Nr 145, poz. 946, Nr 155, poz. 1014 i Nr 160, poz. 1061 oraz z 2000 r. Nr 9, poz. 117 i Nr 70, poz. 816) w art. 11 w ust. 6 po wyrazach „ministra właściwego do spraw finansów publicznych” dodaje się wyrazy „, Generalnego Inspektora Informacji Finansowej”.

Art. 42.

W ustawie z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz. U. Nr 142, poz. 702, z 1997 r. Nr 88, poz. 554, z 1998 r. Nr 162, poz. 1118 i z 1999 r. Nr 83, poz. 931) w art. 15 w ust. 2 dodaje się pkt 6 w brzmieniu:

„6) Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej – w celu wykonywania obowiązków, wynikających z przepisów o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł.”

Art. 43.

W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 i Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931 oraz z 2000 r. Nr 48, poz. 548 i Nr 93, poz. 1027) w art. 299:

1) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Kto środki płatnicze, papiery wartościowe lub inne wartości dewizowe, prawa majątkowe albo mienie ruchome lub nieruchome, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, przekazuje lub wywozi za granicę, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.”;

2) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto będąc pracownikiem banku, instytucji finansowej lub kredytowej albo innego podmiotu, na którym

z mocy przepisów prawa ciąży obowiązek rejestracji transakcji i osób dokonujących transakcji, przyjmuje w gotówce, wbrew przepisom, pieniądze lub inne wartości dewizowe, dokonuje ich transferu lub konwersji albo przyjmuje je w innych okolicznościach wzbudzających uzasadnione podejrzenie, że stanowią one przedmiot czynu określonego w § 1, albo świadczy inne usługi mające ukryć ich przestępne pochodzenie lub usługi w zabezpieczeniu przed zajęciem.”;

3) § 7 otrzymuje brzmienie:

„§ 7. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2, sąd orzeka przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio albo pośrednio z przestępstwa, a także korzyści z tego przestępstwa lub ich równowartość, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy. Przepadku nie orzeka się w całości lub w części, jeżeli przedmiot, korzyść lub jej równowartość podlega zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi.”

Art. 44.

W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz. U. Nr 118, poz. 754 i Nr 141, poz. 945, z 1998 r. Nr 107, poz. 669 i Nr 113, poz. 715 oraz z 2000 r. Nr 22, poz. 270, Nr 60, poz. 702 i 703, Nr 94, poz. 1037, Nr 103, poz. 1099 i Nr 114, poz. 1191) w art. 161 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

„5. Zakres oraz zasady udzielania informacji poufnych oraz stanowiących tajemnicę zawodową udostępnianych przez Komisję Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej reguluje odrębna ustawa.”

Art. 45.

W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (Dz. U. Nr 140, poz. 939, z 1998 r. Nr 160, poz. 1063 i Nr 162, poz. 1118, z 1999 r. Nr 11, poz. 95 i Nr 40, poz. 399 oraz z 2000 r. Nr 93, poz. 1027, Nr 94, poz. 1037 i Nr 114, poz. 1191) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 46.

W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz. U. Nr 137, poz. 926 i Nr 160, poz. 1083, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 11, poz. 95 i Nr 92, poz. 1062 oraz z 2000 r. Nr 94, poz. 1037) w art. 297 w § 1 po pkt 2 dodaje się pkt 2a w brzmieniu:

„2a) Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej - zgodnie z przepisami o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł,”.

Art. 47.

W ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. Nr 133, poz. 883 oraz z 2000 r. Nr 12, poz. 136 i Nr 50, poz. 580) w art. 43 w ust. 1 po pkt 2 dodaje się pkt 2a w brzmieniu:

„2a) przetwarzanych przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej,”.

Art. 47a.

W okresie od dnia 31 marca 2002 r. do dnia 31 grudnia 2002 r. przepisy ustawy stosuje się również do wymiany znaków pieniężnych nominowanych w walutach narodowych na znaki pieniężne nominowane w euro, dokonywanej na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o skutkach wprowadzenia w niektórych państwach członkowskich Unii Europejskiej wspólnej waluty euro (Dz. U. Nr 63, poz. 640), w tym także przez Narodowy Bank Polski.

Art. 47b.

W okresie od dnia 1 grudnia 2002 r. do dnia 31 grudnia 2003 r. obowiązku zarejestrowania czynności, o której mowa w art. 8 ust. 1, nie stosuje się.

Art. 48. (uchylony).

Art. 49.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem:

- 1) art. 3–6, art. 13 oraz art. 15, które wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia;
- 2) (uchylony);
- 3) art. 45 pkt 3 lit. b w zakresie dotyczącym art. 106 ust. 4 i 5, który wchodzi w życie z dniem 31 grudnia 2003 r.

¹⁾ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia następujących dyrektyw Wspólnot Europejskich:

1) dyrektywy 91/308/EWG z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz. Urz. WE L 166 z 28.06.1991);
2) dyrektywy 2001/97/WE z dnia 4 grudnia 2001 r. zmieniającej dyrektywę 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy – Deklaracja Komisji (Dz. Urz. WE L 344 z 18.12.2001).

Dane dotyczące ogłoszenia aktów prawa Unii Europejskiej, zamieszczone w niniejszej ustawie – z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej – dotyczą ogłoszenia tych aktów w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej – wydanie specjalne.

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 126, poz. 1070, Nr 141, poz. 1178, Nr 144, poz. 1208, Nr 153, poz. 1271, Nr 169, poz. 1385 i 1387 i Nr 241, poz. 2074, z 2003 r. Nr 50, poz. 424, Nr 60, poz. 535, Nr 65, poz. 594, Nr 228, poz. 2260 i Nr 229, poz. 2276, z 2004 r. Nr 64, poz. 594, Nr 68, poz. 623, Nr 91, poz. 870, Nr 96, poz. 959, Nr 121, poz. 1264, Nr 146, poz. 1546 i Nr 173, poz. 1808, z 2005 r. Nr 83, poz. 719, Nr 85, poz. 727, Nr 167, poz. 1398 i Nr 183, poz. 1538, z 2006 r. Nr 104, poz. 708, Nr 157, poz. 1119, Nr 190, poz. 1401 i Nr 245, poz. 1775, z 2007 r. Nr 42, poz. 272 i Nr 112, poz. 769, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056, Nr 192, poz. 1179, Nr 209, poz.

- 1315 i Nr 231, poz. 1546, z 2009 r. Nr 18, poz. 97, Nr 42, poz. 341, Nr 65, poz. 545, Nr 71, poz. 609, Nr 127, poz. 1045, Nr 131, poz. 1075, Nr 144, poz. 1176, Nr 165, poz. 1316, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323 i Nr 201, poz. 1540 oraz z 2010 r. Nr 40, poz. 226.
- ³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 157, poz. 1119, z 2007 r. Nr 25, poz. 162 i Nr 61, poz. 410, z 2008 r. Nr 209, poz. 1315 i 1317 oraz z 2009 r. Nr 69, poz. 589 i Nr 143, poz. 1164.
- ⁴⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 91, poz. 870 i Nr 96, poz. 959, z 2006 r. Nr 157, poz. 1119, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97.
- ⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i Nr 157, poz. 1119, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056, z 2009 r. Nr 13, poz. 69, Nr 42, poz. 341, Nr 77, poz. 649, Nr 78, poz. 659, Nr 165, poz. 1316, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 201, poz. 1540 i Nr 223, poz. 1776 oraz z 2010 r. Nr 44, poz. 252.
- ⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 183, poz. 1537 i 1538, z 2006 r. Nr 157, poz. 1119, z 2007 r. Nr 112, poz. 769, z 2008 r. Nr 171, poz. 1056, z 2009 r. Nr 165, poz. 1316, Nr 168, poz. 1323, Nr 201, poz. 1540 oraz z 2010 r. Nr 21, poz. 104.
- ⁷⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 83, poz. 719, Nr 183, poz. 1537 i 1538 i Nr 184, poz. 1539, z 2006 r. Nr 157, poz. 1119, z 2007 r. Nr 112, poz. 769, z 2008 r. Nr 231, poz. 1546 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97, Nr 42, poz. 341, Nr 168, poz. 1323 i Nr 201, poz. 1540.
- ⁸⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 180, poz. 1280, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 116, poz. 732, Nr 141, poz. 888, Nr 171, poz. 1056 i Nr 216, poz. 1367 oraz z 2009 r. Nr 3, poz. 11, Nr 18, poz. 97, Nr 168, poz. 1323 i Nr 201, poz. 1540.
- ⁹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027 i Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889 i Nr 243, poz. 2426, z 2005 r. Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 132, poz. 1109, Nr 163, poz. 1363, Nr 178, poz. 1479 i Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 190, poz. 1409, Nr 218, poz. 1592 i Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, Nr 123, poz. 850, Nr 124, poz. 859 i Nr 192, poz. 1378, z 2008 r. Nr 90, poz. 560, Nr 122, poz. 782, Nr 171, poz. 1056, Nr 173, poz. 1080 i Nr 214, poz. 1344, z 2009 r. Nr 62, poz. 504, Nr 63, poz. 533, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 190, poz. 1474, Nr 201, poz. 1540 i Nr 206, poz. 1589 oraz z 2010 r. Nr 7, poz. 46 i Nr 40, poz. 227 i 229.
- ¹⁰⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 206, poz. 1288 i Nr 208, poz. 1308, z 2009 r. Nr 26, poz. 157, Nr 79, poz. 669, Nr 161, poz. 1278 i Nr 219, poz. 1706 oraz z 2010 r. Nr 28, poz. 143.
- ¹¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2260, z 2004 r. Nr 91, poz. 870 i Nr 173, poz. 1808, z 2006 r. Nr 157, poz. 1119, z 2007 r. Nr 61, poz. 410, z 2008 r. Nr 228, poz. 1506 oraz z 2009 r. Nr 18, poz. 97 i Nr 69, poz. 589.
- ¹²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 85, poz. 727, Nr 86, poz. 732 i Nr 143, poz. 1199, z 2006 r. Nr 66, poz. 470, Nr 104, poz. 708, Nr 143, poz. 1031, Nr 217, poz. 1590 i Nr 225, poz. 1635, z 2007 r. Nr 112, poz. 769, Nr 120, poz. 818, Nr 192, poz. 1378 i Nr 225, poz. 1671, z 2008 r. Nr 118, poz. 745, Nr 141, poz. 888, Nr 180, poz. 1109 i Nr 209, poz. 1316, 1318 i 1320, z 2009 r. Nr 18, poz. 97, Nr 44, poz. 362, Nr 57, poz. 466, Nr 131, poz. 1075, Nr 157, poz. 1241, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 213, poz. 1652 i Nr 216, poz. 1676 oraz z 2010 r. Nr 40, poz. 230.

Przypisy:

- ¹⁾ W tym brzmieniu obowiązuje do dnia 2 stycznia 2016 r., tj. do dnia wejścia w życie art. 106 pkt 1 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540).
- ²⁾ W brzmieniu ustalonym przez art. 106 pkt 1 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540), która wejdzie w życie z dniem 2 stycznia 2016 r.
- ³⁾ Art. 2 pkt 1 lit. u) dodana przez art. 160 pkt 1 lit. a) ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175) z dniem 24 października 2011 r.
- ⁴⁾ Art. 2 pkt 4 zmieniony przez art. 160 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175) z dniem 24 października 2011 r.
- ⁵⁾ Art. 9c zmieniony przez art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy o grach hazardowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 134, poz. 779) z dniem 14 lipca 2011 r.
- ⁶⁾ Art. 9d ust. 1 pkt 2 lit. e) dodana przez art. 160 pkt 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175) z dniem 24 października 2011 r.
- ⁷⁾ Art. 13 zmieniony przez art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 166, poz. 1317) z dniem 8 października 2010 r.
- ⁸⁾ W tym brzmieniu obowiązuje do dnia 2 stycznia 2016 r., tj. do dnia wejścia w życie art. 106 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540).
- ⁹⁾ W brzmieniu ustalonym przez art. 106 pkt 4 lit. a ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1540), która wchodzi w życie z dniem 2 stycznia 2016 r.
- ¹⁰⁾ Art. 22 ust. 1 zmieniony przez art. 129 pkt 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 182, poz. 1228) z dniem 2 stycznia 2011 r.
- ¹¹⁾ Art. 29 zmieniony przez art. 129 pkt 2 ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 182, poz. 1228) z dniem 2 stycznia 2011 r.
- ¹²⁾ Art. 33 ust. 2 pkt 1a dodany przez art. 4 pkt 2 ustawy z dnia 26 maja 2011 r. o zmianie ustawy o grach hazardowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 134, poz. 779) z dniem 14 lipca 2011 r.
- ¹³⁾ Art. 33 ust. 2 pkt 2 zmieniony przez art. 160 pkt 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175) z dniem 24 października 2011 r.

ZAŁĄCZNIK NR 5

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA FINANSÓW**

z dnia 21 września 2001 r.

**w sprawie określenia wzoru rejestru transakcji, sposobu
jego prowadzenia oraz trybu dostarczania danych z rejestru
Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej.**

(Dz. U. Nr 113, poz. 1210)

Na podstawie art. 13 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz. U. Nr 116, poz. 1216 i z 2001 r. Nr 63, poz. 641) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Rozporządzenie określa:

- 1) wzór rejestru transakcji, której wartość przekracza 15 000 euro przeprowadzanej również w drodze więcej niż jednej operacji, których okoliczności wskazują, że są ze sobą powiązane, a także transakcji, której okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, bez względu na jej wartość i charakter,
- 2) sposób prowadzenia rejestru oraz tryb dostarczania danych z rejestru Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej, zwanemu dalej „Generalnym Inspektorem”,
- 3) tryb przekazywania Generalnemu Inspektorowi informacji o transakcjach, o których mowa w pkt 1, przy wykorzystaniu elektronicznych nośników informacji.

§ 2.

1. Rejestr transakcji, o którym mowa w art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, zwanej dalej „ustawą”, jest prowadzony przez instytucje obowiąz-

zane w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy w formie papierowej lub przy użyciu elektronicznych nośników informacji.

2. Dane do rejestru transakcji, o którym mowa w ust. 1, zwanego dalej „rejestrem”, wprowadza się bezzwłocznie, nie później jednak niż następnego dnia roboczego po zrealizowaniu transakcji.

§ 3.

1. Rejestr w formie papierowej jest prowadzony w postaci zbroszurowanych i kolejno ponumerowanych kart transakcji, sporządzanych i wypełnianych oddzielnie dla każdej rejestrowanej transakcji.
2. Wzór karty transakcji określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.
3. Karty transakcji, o których mowa w ust. 1, powinny być wypełniane ręcznie lub maszynowo, w sposób staranny, czytelny i trwały, a stwierdzone błędy poprawia się przez:
 - 1) skreślenie dotychczasowej treści i wpisanie nowej, z zachowaniem czytelności błędnego zapisu,
 - 2) umieszczenie daty oraz czytelnego podpisu osoby dokonującej poprawki.

§ 4.

1. Rejestr prowadzony przy użyciu elektronicznych nośników informacji składa się z zapisów elektronicznych sporządzanych oddzielnie dla każdej rejestrowanej transakcji.
2. Rejestr, o którym mowa w ust. 1, powinien być prowadzony w systemie informatycznym, umożliwiającym niezwłoczny odczyt lub wydruk całości lub części zapisanych danych.
3. Strukturę zapisu elektronicznego określa załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 5.

1. Instytucja obowiązana, prowadząca rejestr przy użyciu elektronicznych nośników informacji, powinna:
 - 1) posiadać określoną na piśmie, szczegółową instrukcję obsługi programu komputerowego, wykorzystywanego do prowadzenia rejestru,
 - 2) stosować system informatyczny uniemożliwiający likwidację lub zmianę raz wprowadzonych zapisów elektronicznych i gwarantujący poprawność formatu danych przekazywanych Generalnemu Inspektorowi.
2. Błędy w rejestrze są poprawiane za pomocą zapisu korygującego.

§ 6.

1. Dane z rejestru instytucje obowiązane dostarczają, z zastrzeżeniem ust. 2–5, w postaci kopii karty transakcji lub w formie zapisu na dyskietce komputerowej, w standardzie: 3,5” FAT 1,4 lub na płycie CD-ROM, w standardzie ISO 9660.

2. Dane z rejestru mogą być przekazywane również drogą teletransmisji lub przy użyciu innych niż wymienione w ust. 1 elektronicznych nośników informacji, po wcześniejszym uzgodnieniu z Generalnym Inspektorem warunków organizacyjno-technicznych tych form przekazu.
3. Instytucja obowiązana, dostarczając dane z rejestru po raz pierwszy, przekazuje równocześnie wypełniony formularz identyfikacyjny.
4. W przypadku zaistnienia błędu lub zmiany danych zawartych w formularzu, o którym mowa w ust. 3, instytucja obowiązana przesyła do Generalnego Inspektora nowy formularz identyfikacyjny.
5. Wzór formularza identyfikacyjnego stanowi załącznik nr 3 do rozporządzenia.

§ 7.

1. Dane z rejestru można przekazywać w formie kopii karty transakcji wyłącznie w przypadku, gdy dostarczane w ten sposób informacje dotyczą jednej transakcji.
2. Jeżeli kopia, o której mowa w ust. 1, została sporządzona z karty transakcji, na której w związku ze stwierdzonymi błędami naniesione zostały zgodnie z § 3 ust. 3 poprawki, to do przekazywanej Generalnemu Inspektorowi kopii karty transakcji instytucja obowiązana dołącza dodatkową kartę dotyczącą tej samej transakcji, wypełnioną prawidłowymi danymi, bez jakichkolwiek poprawek.
3. Do przekazywania danych można użyć dyskietki komputerowej, wyłącznie gdy wszystkie przekazywane dane znajdują się na jednej dyskietce.
4. W przypadku przekazywania danych drogą teletransmisji lub przy użyciu elektronicznych nośników informacji wymagane jest zachowanie struktury przekazywanych plików w formacie tekstowym lub rozszerzalnego języka znaczników (XML), z wyłączeniem zmian struktury plików dokonanych w wyniku kodowania lub zastosowania podpisu elektronicznego, o którym mowa w ustawie z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz. U. Nr 130, poz. 1450 oraz z 2002 r. Nr 153, poz. 1271).
5. Wzór struktury plików w formacie tekstowym określa załącznik nr 4 do rozporządzenia.
6. Wzór struktury plików w formacie rozszerzalnego języka znaczników (xml) określa załącznik nr 5 do rozporządzenia.

§ 8.

1. Kopia karty transakcji przekazywana Generalnemu Inspektorowi zawiera potwierdzenie za zgodność z oryginałem dokonane przez jedną z osób, które w związku z art. 28 ustawy zostały wyznaczone do realizacji obowiązków określonych w ustawie.
- 1a. Dane przekazywane w formie elektronicznej są opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym, w rozumieniu ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym, osoby, o której mowa w ust. 1.

2. Dane na nośniku elektronicznym są przekazywane wraz z opisem wykonanym przez osobę, o której mowa w ust. 1, na etykiecie zewnętrznej nośnika.
3. Opis, o którym mowa w ust. 2, zawiera:
 - 1) pełną nazwę instytucji obowiązanej,
 - 2) nazwy plików i liczby zawartych w nich rekordów,
 - 3) imię i nazwisko oraz podpis osoby, o której mowa w ust. 1.

§ 9.

1. Dane w formie kopii kart transakcji lub przy użyciu elektronicznych nośników informacji są przekazywane do jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 3 ust. 4 ustawy, z zastrzeżeniem ust. 2, przez pracownika instytucji obowiązanej.
2. Dane, o których mowa w ust. 1, mogą być również przekazywane za pośrednictwem:
 - 1) przedsiębiorcy posiadającego koncesję na prowadzenie działalności w zakresie ochrony osób i mienia, wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. Nr 114, poz. 740, z 1999 r. Nr 11, poz. 95, z 2000 r. Nr 29, poz. 357 oraz z 2001 r. Nr 4, poz. 23 i Nr 27, poz. 298),
 - 2) państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”,
 - 3) podmiotu posiadającego koncesję na prowadzenie usług pocztowych, wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (Dz. U. z 1995 r. Nr 117, poz. 564, z 1996 r. Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 88, poz. 554, Nr 106, poz. 675, Nr 121, poz. 770 i Nr 137, poz. 926, z 1998 r. Nr 137, poz. 887 i Nr 150, poz. 984, z 1999 r. Nr 47, poz. 461, z 2000 r. Nr 62, poz. 718, Nr 73, poz. 852 i Nr 120, poz. 1268 oraz z 2001 r. Nr 67, poz. 678).
3. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 i ust. 2 pkt 1, osoba dostarczająca dane potwierdza ich przekazanie w rejestrze prowadzonym w tym celu w jednostce organizacyjnej, o której mowa w art. 3 ust. 4 ustawy.
4. Dane przekazywane za pośrednictwem podmiotów, o których mowa w ust. 2 pkt 2 i 3, mogą być nadawane wyłącznie przesyłką za zwrotnym potwierdzeniem odbioru na adres jednostki organizacyjnej, o której mowa w ust. 3. W tych przypadkach wymagane jest umieszczenie na przesyłce widocznego dopisku „w kancelarii nie otwierać”.

§ 10.

1. Instytucja obowiązana, która stwierdziła błędy w dostarczonej informacji, przekazuje Generalnemu Inspektorowi, w terminie siedmiu dni od dnia ich ujawnienia, skorygowane dane.

2. Dane, o których mowa w ust. 1, są dostarczane z wykorzystaniem takiego samego nośnika informacji, jakiego instytucja obowiązana użyła do przekazu korygowanej informacji.
3. Przepisy § 6 ust. 2 oraz § 8 i 9 stosuje się odpowiednio.

§ 11.

1. Generalny Inspektor może zażądać ponownego przekazania danych, w przypadku gdy stwierdzi, że otrzymana przesyłka jest uszkodzona lub dane z rejestru zostały przekazane z naruszeniem trybu ustalonego w rozporządzeniu.
2. Instytucja obowiązana, która otrzyma żądanie Generalnego Inspektora, o którym mowa w ust. 1, jest zobowiązana niezwłocznie, jednakże nie później niż w ciągu trzech dni roboczych od daty wpływu żądania, przekazać żądane informacje do jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 3 ust. 4 ustawy, z zachowaniem wymogów określonych w rozporządzeniu.
3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, instytucja obowiązana przekazuje dane w oddzielnej przesyłce, z widocznym dopiskiem „przesyłka powtórna”.
4. Dopisek, o którym mowa w ust. 3, umieszcza się na etykiecie elektronicznego nośnika informacji lub na kopii karty transakcji.

§ 11a.

Przepisy rozporządzenia stosuje się odpowiednio do przekazywania danych za pośrednictwem podmiotów, o których mowa w art. 11 ust. 3 ustawy.

§ 12.

W okresie do dnia 30 grudnia 2003 r. przepisów rozporządzenia nie stosuje się do banków oraz oddziałów banków zagranicznych, w odniesieniu do których obowiązują przepisy uchwały nr 4/98 Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 30 czerwca 1998 r. w sprawie trybu postępowania banków w przypadkach prania pieniędzy oraz ustalenia wysokości kwoty i warunków prowadzenia rejestru wpłat gotówkowych powyżej określonej kwoty oraz danych o osobach dokonujących wpłaty i na rzecz których wpłata została dokonana (Dz. Urz. NBP Nr 18, poz. 40).

§ 13.

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Finansów: *H. Wasilewska-Trenkne*

Załącznik nr 1

WZÓR KARTY TRANSAKCJI

A. Karta transakcji składa się z 45 pól ponumerowanych, które zostały zamieszczone na następnej stronie.

B. Pola karty transakcji wypełnia się dużymi literami, wyraźnym pismem drukowanym lub maszynowym, rozpoczynając od lewej strony. Jedna komórka oznacza jeden znak (litera, cyfra, znak interpunkcyjny).

W razie popełnienia błędu przy wypełnianiu karty należy przekreślić niewłaściwy ciąg znaków i wpisać prawidłowe dane w kolejnych komórkach odpowiedniego pola.

W przypadku braku danych lub w przypadku niewystępowania danych odpowiednie pola należy pozostawić niewypełnione. Jeżeli uwagi do formularza nie mieszczą się w przewidzianym w formularzu polu, należy dołączyć je na osobnych kartkach, dopisując w polu Uwagi: „uwagi w załączeniu”.

C. Wszelkie daty mają strukturę;

rrrrmmdd (rok – 4 cyfry; miesiąc – 2 cyfry; dzień – 2 cyfry).

D. Numeracja pól karty transakcji odpowiada numeracji pól rekordu transakcji (załącznik nr 2). Opis pól rekordu transakcji stosuje się również do pól karty transakcji. Opis pól rekordu transakcji zawiera załącznik nr 2.

KARTA TRANSAKCJI		numer karty			numer NIP instytucji obowiązanej		
IDENTYFIKACJA							
01. Numer ewidencyjny transakcji				02. numer rejestracji transakcji			
03. data rejestracji transakcji				04. numer jednostki organizacyjnej IO		05. status	
TRANSAKCJA WYNIKAJĄCA Z DYSPOZYCJI							
06. kod rodzaju transakcji		07. kod powiązania transakcji Tak-1 Nie-0		08. kod transakcji podległej		09. sposób wydania dyspozycji	
10. numer dokumentu transakcji							
11. data realizacji transakcji		12. miejsce transakcji (miejscowość)					
13. kwota transakcji		14. jednostka transakcji					
15. kwota po zamianie		16. jednostka po zamianie					
PODMIOT, KTÓRY WYDAJE DYSPOZYCJĘ						17. typ podmiotu	
18. nazwisko, imię / nazwa						19. obywatelstwo	
20. kraj		21. kod pocztowy		22. miejscowość			
23. ulica							
24. PESEL		25. nprn		26. nr rej. sądowego		28. NIP	
27. numer SWIFT							
29. rodzaj dokumentu: 00-dowód walutowy, 06-powzrost 07-dowód synchroniczny KP-karta podległa 08-inne		30. seria i numer dokumentu					
PODMIOT, W IMIENIU KTÓREGO WYDAWANA JEST DYSPOZYCJA						31. typ podmiotu	
32. nazwisko, imię / nazwa							
33. kraj		34. kod pocztowy		35. miejscowość			
36. ulica							
BENEFICJENT						37. typ podmiotu	
38. nazwisko, imię / nazwa							
39. kraj		40. kod pocztowy		41. miejscowość			
42. ulica							
RACHUNKI UCZESTNICZĄCE W TRANSAKCJI							
43. numer rachunku źródłowego							
44. numer rachunku docelowego							
UWAGI							
45. uwagi							
Dane osoby wypełniającej kartę:							
Imię i nazwisko							
Stanowisko							
Podpis							

STRUKTURA ZAPISU ELEKTRONICZNEGO

A. Rekord transakcji składa się z 45 pól, które zostały przedstawione poniżej. Ze względu na czytelność opisu przedstawiono je w siedmiu grupach.

B. Przyjęte w załączniku oznaczenia:

IO – instytucja obowiązana

N – cyfra z zakresu 0 – 9

A – litera z zakresu a – ż, A – Ż (standard polskich liter: ISO 8859-2)

X – dowolny znak

n – maksymalna długość pola

n – stała długość pola.

C. Wszelkie daty mają strukturę:

rrrrmmdd (rok – 4 cyfry; miesiąc – 2 cyfry; dzień – 2 cyfry).

D. Pola rekordu

1. IDENTYFIKACJA

Wymogi integralności bazy danych powodują, że pola 02, 03, 04, 05 zawsze muszą zawierać dane.

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
01	nrEwT	25N	Numer ewidencyjny transakcji. Niepowtarzalny numer transakcji w ewidencji IO prowadzonej na podstawie odrębnych przepisów (np. ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości – Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694, ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie – Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369).
02	nrRejDat	12X	Numer rejestracji transakcji. Numer sekwencyjny transakcji w dniu wskazanym w polu 03.
03	rejDat	8N	Data rejestracji transakcji. Data wprowadzenia transakcji do rejestru IO.
04	jedIO	8N	Numer jednostki organizacyjnej IO. Numer jednostki realizującej dyspozycję do przeprowadzenia transakcji, który jest nadawany w ramach wewnętrznych procedur przez IO, w przypadku posiadania jednostek organizacyjnych przez IO. Jest to kod unikatowy bez możliwości powtórznego wykorzystania.

05	Status	1N	Status rekordu transakcji.
			1 - nowa transakcja
			0 - korekta transakcji - w tym przypadku należy przesłać skorygowany rekord.

2. TRANSAKCJA

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
06	kRodzTr	4X	Kod rodzaju transakcji.
			Zasady kodowania wraz z wykazem kodów zawarte są w lit. E
07	kPwz	1X	Kod powiązania transakcji.
			kod 1 - transakcja powiązana
			kod 0 - transakcja niepowiązana
			W przypadku wpisania kodu transakcji powiązanej w polu Uwagi należy podać szczegóły (m.in. z jaką lub jakimi transakcjami jest powiązana).
08	kPdjrz	4X	Kod transakcji podejrzanej.
			kod 0000 - transakcja, której okoliczności wskazują, że środki użyte w transakcji mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł
			kod 9000 - transakcja, której okoliczności wskazują, że środki użyte w transakcji mogą służyć finansowaniu terroryzmu
			W przypadku wypełnienia tego pola w polu Uwagi należy podać szczegóły. Po uzgodnieniu z Generalnym Inspektorem Informacji Finansowej IO może otrzymać dwucyfrowe oznaczenia wskazujące kategorie okoliczności, że środki użyte w transakcji mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł.
09	spDysp	1N	Sposób wydania dyspozycji.
			1 - osobiście,
			2 - telefonicznie (także faks),
			3 - elektronicznie (np. Internet),
			4 - wrzutnia depozytowa, depozyt,
			5 - za pośrednictwem poczty,
			0 - inne - w tym przypadku należy w polu Uwagi podać szczegóły.
10	nrDokT	12X	Numer dokumentu transakcji. Numer dokumentu, na podstawie którego zrealizowana została transakcja, np. nr czeku, nr umowy itp.

11	tDat	8N	Data realizacji transakcji. Data przeprowadzenia transakcji przez IO.
12	tM	35X	Miejsce realizacji transakcji. Miejscowość, w której została zrealizowana transakcja.
13	tKw	15N	Kwota transakcji. Kwota zrealizowanej transakcji. Separator miejsc dziesiętnych: znak przecinka. Kwotę należy podać z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.
14	tJ	3A	Jednostka transakcji. Symbol waluty transakcji zgodnie z symbolami walutowymi ISO 4217 (w przypadku polskich złotych: PLN).
15	tKwZ	15N	Kwota transakcji po zamianie (konwersji). Kwota po dokonaniu transakcji wymiany wartości dewizowych; pole to należy wypełnić tylko w przypadku transakcji wymiany wartości dewizowych. Separator miejsc dziesiętnych: znak przecinka. Kwotę należy podać z dokładnością do dwóch miejsc po przecinku.
16	tJZ	3A	Jednostka transakcji po zamianie (konwersji). Symbol waluty po dokonaniu transakcji wymiany wartości dewizowych; pole to należy wypełnić tylko w przypadku transakcji wymiany wartości dewizowych zgodnie z symbolami walutowymi ISO 4217 (w przypadku polskich złotych: PLN).

3. PODMIOT, KTÓRY WYDAJE DYSPOZYCJĘ

Dane dotyczące podmiotu są ustalane na podstawie dokumentów tożsamości, wyciągów z rejestrów sądowych, pełnomocnictw do przeprowadzenia transakcji, danych zawartych w systemie IO i innych informacji uzyskanych z zachowaniem należytej staranności.

Jeśli dane adresowe podmiotu (pola 18, 21, 22, 23) na dyspozycji są zawarte w formie ciągłej, można powyższe dane adresowe zapisać również w formie ciągłej w polu 18, bez konieczności dzielenia danych na poszczególne pola (dotyczy to wyłącznie zleceń składanych w ramach systemów rozliczeń międzybankowych, w szczególności takich, jak SWIFT, ELIKSIR).

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
17	zTypPo	2X	Typ podmiotu. Kod statusu prawnego podmiotu. Wykaz kodów zawiera lit. F.
18	zNz	140X	Nazwisko, imię/nazwa. Nazwisko i imię osoby fizycznej lub nazwa osoby prawnej, jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.

19	zObyw	2A	Obywatelstwo. Symbol kraju, którego osoba fizyczna jest obywatelem (ISO 3166 dwuliterowy). W przypadku podwójnego obywatelstwa należy w polu Uwagi podać szczegóły.
20	zAdrKr	2A	Adres: kraj. Symbol kraju zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej (ISO 3166 dwuliterowy).
21	zAdrKod	10X	Adres: kod pocztowy. Kod miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
22	zAdrM	35X	Adres: miejscowość. Nazwa miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
23	zAdrUl	35X	Adres: ulica. Nazwa ulicy (placu, alei) oraz nr domu, mieszkania w miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
24	zNrPes	11X	Numer PESEL. Numer PESEL osoby fizycznej.
25	zNrReg	9X	Numer REGON. Numer Regon podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą.
26	zNrReS	10X	Numer rejestru sądowego. Numer rejestru sądowego podmiotu (W polu Uwagi należy podać rodzaj numeru KRS. W razie nieposiadania przez podmiot numeru KRS należy wpisać numer RHB).
27	zNrSwt	15X	Numer SWIFT. Numer SWIFT instytucji finansowej.
28	zNip	10N	Numer Identyfikacji Podatkowej. NIP podmiotu.
29	zRodzDokTo	2X	Dokument tożsamości. Symbol dokumentu tożsamości, na podstawie którego stwierdzono tożsamość osoby fizycznej:
			DO – dowód osobisty,
			PA – paszport,
			DT – dowód tymczasowy,
			KP – karta pobytu,
			00 – inne – w tym przypadku w polu Uwagi należy podać szczegóły.
30	zNrDokTo	25X	Seria, numer dokumentu tożsamości. Seria, numer dokumentu tożsamości, na podstawie którego stwierdzono tożsamość osoby fizycznej.

4. PODMIOT, W IMIENIU KTÓREGO WYDAWANA JEST DYSPOZYCJA

Dane dotyczące podmiotu są ustalane na podstawie dokumentów tożsamości, wyciągów z rejestrów sądowych, pełnomocnictw do przeprowadzenia transakcji, danych zawartych w systemie IO i innych informacji uzyskanych z zachowaniem należytej staranności.

Jeśli pola w tej części pozostają niewypełnione, oznacza to, że podmiot, w imieniu którego wydawana jest dyspozycja, jest identyczny z podmiotem wydającym dyspozycję.

Jeśli dane adresowe podmiotu (pola 32, 34, 35, 36) na dyspozycji są zawarte w formie ciągłej, można powyższe dane adresowe zapisać również w formie ciągłej w polu 32, bez konieczności dzielenia danych na poszczególne pola (dotyczy to wyłącznie zleceń składanych w ramach systemów rozliczeń międzybankowych, w szczególności takich, jak SWIFT, ELIKSIR).

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
31	pTypPo	2X	Typ podmiotu. Kod statusu prawnego podmiotu. Wykaz kodów zawiera lit. F.
32	pNz	140X	Nazwisko, imię/nazwa. Nazwisko i imię osoby fizycznej albo nazwa osoby prawnej, jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
33	pAdrKr	2A	Adres: kraj. Symbol kraju zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej (ISO 3166 dwuliterowy).
34	pAdrKod	10X	Adres: kod pocztowy. Kod miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
35	pAdrM	35X	Adres: miejscowość. Nazwa miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
36	pAdrUl	35X	Adres: ulica. Nazwa ulicy (placu, alei itp.) oraz nr domu, mieszkania w miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.

5. BENEFICJENT

Dane dotyczące podmiotu są ustalane na podstawie dokumentów tożsamości, wyciągów z rejestrów sądowych, pełnomocnictw do przeprowadzenia transakcji, danych zawartych w systemie IO i innych informacji uzyskanych z zachowaniem należytej staranności.

Jeśli pola w tej części pozostają niewypełnione, oznacza to, że beneficjent transakcji jest identyczny z podmiotem wydającym dyspozycję.

Jeśli dane adresowe podmiotu (pola 38, 40, 41, 42) na dyspozycji są zawarte w formie ciągłej, można powyższe dane adresowe zapisać również w formie ciągłej w polu 38 bez konieczności dzielenia danych na poszczególne pola (dotyczy to wyłącznie zleceń składanych w ramach systemów rozliczeń międzybankowych, w szczególności takich, jak SWIFT, ELIKSIR).

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
37	bTypPo	2X	Typ podmiotu. Kod statusu prawnego podmiotu. Wykaz kodów zawiera lit. F.
38	bNz	140X	Nazwisko, imię/nazwa. Nazwisko i imię osoby fizycznej lub nazwa osoby prawnej, jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
39	bAdrKr	2A	Adres: kraj. Symbol kraju zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej (ISO 3166 dwuliterowy).
40	bAdrKod	10X	Adres: kod pocztowy. Kod miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
41	bAdrM	35X	Adres: miejscowość. Nazwa miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.
42	bAdrUl	35X	Adres: ulica. Nazwa ulicy (placu, alei) oraz nr domu, mieszkania w miejscowości zameldowania osoby fizycznej albo siedziby osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.

6. RACHUNKI UCZESTNICZĄCE W TRANSAKCJI

Dane dotyczące rachunków są ustalane na podstawie wydanej dyspozycji, pełnomocnictwa do przeprowadzenia transakcji lub danych zawartych w systemie IO.

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
43	nrRachZ	56X	Numer rachunku źródłowego. Numer rachunku podmiotu wydającego dyspozycję w swoim imieniu lub w imieniu którego dyspozycję wydano.

44	nrRachN	56X	Numer rachunku docelowego. Numer rachunku beneficjenta.
----	---------	-----	--

7. UWAGI

etykieta pola	nazwa pola	długość pola	opis pola
45	Uwagi	1500X	Uwagi. Ewentualne uwagi osoby wypełniającej kartę transakcji; struktura pola:
			[etykieta pola, którego uwagi dotyczą: treść uwag]
			[etykieta pola, którego uwagi dotyczą: treść uwag]
			[etykieta pola, którego uwagi dotyczą: treść uwag]
			[etykieta pola, którego uwagi dotyczą: etc.

E. Rodzaj transakcji – zasady kodowania i wykaz kodów

Kodowanie polega na wpisaniu w polu 06 sekwencji znaków, która pozwoli na określenie rodzaju transakcji. Kod składa się z czterech cyfr (NNNN):

- pierwsza i druga cyfra oznaczają kod kategorii transakcji (wykaz kodów poniżej)
- trzecia i czwarta cyfra oznaczają kod tytułu transakcji (wykaz kodów poniżej)

KATEGORIE TRANSAKCJI (NN)

01. wypłata gotówkowa
02. wpłata gotówkowa
03. przelew wychodzący
04. przelew wewnętrzny
05. przelew przychodzący zagraniczny
06. zamiana wartości dewizowych
07. transakcje bez widocznego obrotu pieniężnego

TYTUŁY TRANSAKCJI (NN)

01. umowa rachunku
02. realizacja czeków gotówkowych
03. realizacja czeków rozrachunkowych
04. polecenie zapłaty
05. zlecenie wypłaty, w przypadkach wypłat gotówkowych
06. obrót czekami podróżnymi
07. obrót walutą obcą
08. umowa kredytowa
09. realizacja (wykonanie) zabezpieczenia kredytu
10. umowa pożyczki
11. realizacja (wykonanie) zabezpieczenia pożyczki

12. realizacja gwarancji
13. realizacja poręczenia
14. akredytywa
15. inkaso dokumentowe
16. inkaso finansowe
17. operacje wekslowe
18. transakcja realizowana kartą płatniczą
19. terminowe operacje finansowe
20. kupno akcji
21. sprzedaż akcji
22. kupno obligacji
23. sprzedaż obligacji
24. kupno innych papierów wartościowych
25. sprzedaż innych papierów wartościowych
26. obrót udziałami
27. obrót jednostkami uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
28. obrót wkładami/udziałami w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych
29. zamiana wierzytelności na akcje
30. zamiana wierzytelności na udziały
31. zamiana papierów wartościowych
32. umowa przenosząca własność nieruchomości, zakończona aktem notarialnym
33. umowa przenosząca własność rzeczy ruchomej
34. umowa przenosząca posiadanie nieruchomości
35. umowa przenosząca posiadanie rzeczy ruchomej
36. zamiana nieruchomości
37. umowa leasingu
38. umowa factoringu
39. umowa komisu
40. składka z tytułu ubezpieczenia osobowego
41. realizacja polisy z tytułu ubezpieczenia osobowego
42. składka z tytułu ubezpieczenia majątkowego
43. realizacja polisy z tytułu ubezpieczenia majątkowego
44. przepływy wartości majątkowych związanych z grami losowymi
45. przepływy wartości majątkowych związanych z zakładami wzajemnymi
46. przepływy wartości majątkowych związanych z grą na automatach
00. inne – w tym przypadku należy podać szczegóły w polu 45 (Uwagi)

F. Status prawny podmiotu – wykaz kodów

01. osoba fizyczna
02. osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą
03. osoba fizyczna wykonująca wolny zawód
04. spółka cywilna

- 05. spółka jawna
- 06. spółka partnerska
- 07. spółka komandytowa
- 08. spółka komandytowo-akcyjna
- 09. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
- 10. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji
- 11. spółka akcyjna
- 12. spółka akcyjna w organizacji
- 13. spółdzielnia
- 14. przedsiębiorstwo państwowe
- 15. towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych
- 16. główny oddział zagranicznego zakładu ubezpieczeń
- 17. jednostka badawczo-rozwojowa
- 18. stowarzyszenie
- 19. fundacja
- 20. organizacja społeczna i zawodowa
- 21. przedsiębiorca określony w przepisach o zasadach prowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne, zwany dalej „przedsiębiorstwem zagranicznym”
- 22. oddział lub przedstawicielstwo przedsiębiorcy zagranicznego działającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej
- 00. inne – w tym przypadku należy podać szczegóły w polu 45 (Uwagi)

ZAŁĄCZNIK NR 6

**WYROK
NACZELNEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO
W WARSZAWIE**

z dnia 16 lutego 2007 r.

sygn. akt I OSK 478/06

(LEX nr 349585)

Okoliczność, że w art. 12 ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. Nr 116, poz. 1216 ze zm.) zamieszczono zwrot „w szczególności” w odniesieniu do zarejestrowanych transakcji, o których informacje przekazywane muszą być Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej, nie oznacza w tej sytuacji, że organowi temu mają być przekazywane szersze dane osobowe niż wymaga tego art. 9 ustawy. Nie można bowiem przekazywać szerszej kategorii danych osobowych niż te, które objęte są obowiązkiem identyfikacji klientów.

Skład orzekający

Przewodniczący: Sędzia NSA Wojciech Chróścielewski (spr.).

Sędziowie NSA: Henryk Ożóg, Joanna Runge-Lissowska.

Protokolant: Joanna Szcześniak.

Sentencja

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu w dniu 16 lutego 2007 r. na rozprawie w Izbie Ogólnoadministracyjnej skargi kasacyjnej „B.” S.A. z siedzibą w W. od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 1 grudnia 2005 r., sygn. akt II SA/Wa 917/05, w sprawie ze skargi „B.” S.A. z siedzibą w W. na decyzję Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z dnia 10 marca 2005 r. w przedmiocie przetwarzania danych osobowych:

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie faktyczne

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 1 grudnia 2005 r., sygn. akt II SA/Wa 917/05, oddalił skargę „B.” S.A. z siedzibą w W. na decyzję Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z dnia 10 marca 2005 r. w przedmiocie przetwarzania danych osobowych. Wyrok został wydany w następujących okolicznościach sprawy:

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych decyzją z dnia 29 grudnia 2004 r., na podstawie art. 12 pkt 2 i art. 22 oraz art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.), nakazał „B.” S.A. z siedzibą w W. usunięcie uchybień w procesie przetwarzania danych osobowych poprzez:

1. zaprzestanie zbierania danych osobowych w zakresie szerszym, niż jest to niezbędne dla realizacji celu przetwarzania danych – zawarcia i realizacji umowy leasingu – to jest w zakresie informacji, czy wobec osoby występującej z wnioskiem o zawarcie umowy leasingu toczy się postępowanie karnoskarbowe, a także w zakresie wizerunku, rysopisu, imion rodziców, miejsca urodzenia, poprzednich adresów zameldowania, informacji o dzieciach oraz kategorii i dacie nadania uprawnienia do prowadzenia pojazdów;
2. zaprzestanie zbierania danych osobowych w zakresie szerszym, niż jest to niezbędne dla realizacji celu przetwarzania danych (identyfikacji osób składających zlecenie, prowadzonej w celu wykonania obowiązku rejestracji transakcji), tj. w zakresie obejmującym wizerunek, rysopis, imiona rodziców, miejsce urodzenia, poprzednie adresy zameldowania, a w pozostałym zakresie postępowanie umorzył.

W wyniku złożenia przez stronę wniosku o ponowne rozpoznanie sprawy Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych decyzją z dnia 10 marca 2005 r. wydaną na podstawie art. 12 pkt 2, art. 18 ust. 1 pkt 1 i art. 22 w związku z art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję.

W uzasadnieniu GODO wskazał, że stosownie do art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy zostaje spełniona przynajmniej jedna przesłanka wymieniona w tym przepisie, w tym m.in. dopuszczająca przetwarzanie danych, gdy jest to niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku. W przypadku „B.” S.A. przetwarzanie danych osobowych w związku z dokonywaniem transakcji oraz identyfikacją klientów jest niezbędne dla spełnienia obowiązków wynikających z przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505 ze zm.). Stosownie do treści art. 8 ust. 3 powołanej ustawy instytucja obowiązana przyjmująca dyspozycję lub zlecenie klienta do przeprowadzenia trans-

akcji, której okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, ma obowiązek zarejestrować taką transakcję, bez względu na jej wartość i charakter. Zgodnie z art. 9 ust. 1 tej ustawy w celu wykonania obowiązku rejestracji instytucje obowiązane dokonują identyfikacji swoich klientów, w każdym przypadku złożenia dyspozycji lub zlecenia do przeprowadzenia transakcji na podstawie dokumentów przedstawionych przy złożeniu dyspozycji lub zlecenia przeprowadzenia transakcji albo przy zawieraniu umowy z klientem. Organ wskazał ponadto, że zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy o ochronie danych osobowych administrator danych przetwarzający je powinien dołożyć szczególnej staranności w celu ochrony interesów osób, których dane dotyczą, a w szczególności jest obowiązany zapewnić, aby dane te były merytorycznie poprawne i adekwatne w stosunku do celów, w jakich są przetwarzane, w związku z tym katalog niezbędnych informacji pozyskiwanych przez „B.” S.A. w szerszym zakresie narusza zasadę adekwatności wyrażoną w tym przepisie. Równocześnie organ wskazał, że ustawodawca wyznaczając zamknięty katalog danych, które mieszczą się w ewidencji działalności gospodarczej, nie zaliczył do niego informacji dotyczących prowadzenia postępowania karnoskarbowego wobec przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną.

Spółka zaskarżyła decyzję Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w uzasadnieniu swego wyroku uznał, że w rozpatrywanej sprawie zasadniczym przedmiotem sporu jest:

- zbieranie danych osobowych w zakresie wizerunku, rysopisu, imion rodziców, miejsca urodzenia i poprzednich adresów zameldowania, informacji o dzieciach oraz kategorii i dacie nadania uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych przy zawarciu i realizacji umowy leasingu oraz w zakresie informacji, czy wobec osoby występującej z wnioskiem o zawarcie umowy leasingu toczy się postępowanie karnoskarbowe,
- zbieranie danych osobowych niezbędnych dla realizacji celu przetwarzania danych (identyfikacji osób składających zlecenie w celu wykonania obowiązku rejestracji transakcji), tj. w zakresie obejmującym wizerunek, rysopis, imiona rodziców, miejsce urodzenia, poprzednie adresy zameldowania.

Sąd uznał, że art. 23 ustawy ustanawia przesłanki przetwarzania danych osobowych, które mają charakter generalny. Katalog przesłanek uchylających zakaz przetwarzania danych osobowych wymienionych w art. 23 ma charakter zamknięty. Dla swobody posługiwania się danymi osobowymi nie ma znaczenia okoliczność, czy w danym przypadku występuje jedna czy dwie lub więcej przesłanek legalizujących. Każda z wymienionych w art. 23 okoliczności usprawiedliwiających przetwarzanie danych ma charakter autonomiczny i niezależny. Oczywiście, może zdarzyć się, że przetwarzanie jest legalizowane przez więcej niż jedną przesłankę. Skarżący podnosi, że pre-

tworząc dane osobowe w oparciu o przesłankę legalizującą zapisaną w art. 23 ust. 1 pkt 1 – osoba, której dane dotyczą, wyraziła zgodę na przetwarzanie danych, a – jego zdaniem – wyrażenie zgody wyłącza stosowanie zasady adekwatności. Zdaniem Sądu, nie można zgodzić się z argumentacją skarżącego, ponieważ zgoda może obejmować przetwarzanie danych osobowych jedynie w zakresie wyznaczonym zasadą adekwatności. Udzielenie tej zgody w zakresie szerszym nie może być prawnie skuteczne. Ponadto, zgoda nie może być dorozumiana, ale musi mieć charakter oświadczenia woli. Zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy administrator danych przetwarzający je powinien dolożyć należytej staranności w celu ochrony interesów osób, których dane dotyczą – musi zapewnić, aby dane te były merytorycznie poprawne i adekwatne w stosunku do celów, dla jakich są przetwarzane. Dlatego wykazanie przez administratora danych, że legitymuje się przynajmniej jedną z przesłanek przewidzianych w art. 23 ust. 1 ustawy, nie wyłącza oceny adekwatności danych osoby w stosunku do celów, w jakich są one przetwarzane. Nawet zgoda podmiotu danych nie zmienia tego, że zbierane informacje nie mogą wykraczać poza niezbędny zakres do realizacji zamierzonego, zgodnego z prawem celu. Zasada adekwatności ma charakter bezwzględnie obowiązujący. Sąd zgodził się z poglądem GODO, że pozyskiwanie przez Spółkę danych osobowych w zakresie szerszym niż jest to niezbędne dla osiągnięcia celów przetwarzania danych nie może prowadzić do naruszania sfery prywatności klientów. Za oczywisty uznał brak adekwatności danych pozyskiwanych przy dokonywaniu kserokopii „starych” praw jazdy – dotyczących kategorii i daty nadania uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych – ze względu na zawarcie i realizację umowy leasingu. Prawo jazdy jest wyłącznie dokumentem stwierdzającym uprawnienie do kierowania pojazdem silnikowym, nie jest zaś dokumentem potwierdzającym tożsamość, dlatego informacje w zakresie kategorii i daty nadania uprawnienia do prowadzenia pojazdów są zbędne dla realizacji celu ich zbierania, tj. identyfikacji osoby. Kopiowanie różnego rodzaju dokumentów w ramach zawierania umów leasingu prowadzi do zbierania danych osobowych w innym zakresie w stosunku i w odniesieniu do każdego z leasingobiorców, a w konsekwencji słusznie poddaje w wątpliwość zasadności gromadzenia danych osobowych, które wykraczają poza katalog informacji zbieranych w stosunku do każdego z leasingobiorców. Sąd podzielił również stanowisko organu administracji, iż zbierania danych w celu ewentualnego zapobieżenia przypadkom bezprawnego posługiwania się cudzymi dokumentami, a także w celu wykorzystania kopii dokumentów w toku postępowania karnego oraz dochodzenia roszczeń, w tym ustalenia składników majątku nieuczciwego dłużnika, jest zbieraniem danych w celu gromadzenia „na zapas”, jest więc niezgodne z przepisami o ochronie danych osobowych. Zgodnie z utrwalonym orzecnictwem NSA zakres danych osobowych przetwarzanych w związku z koniecznością wywiązania się z umowy powinien być zróżnicowany w zależności od charakteru i znaczenia umowy. W przypadku umów o istot-

nym znaczeniu gospodarczym lub społecznym bezpieczeństwo obrotu prawnego wymaga dokładnej identyfikacji stron zawierających umowę i może uzasadniać gromadzenie danych osobowych w zakresie gwarantującym należyte wywiązanie się ze zobowiązania. Do takich umów nie należy jednak umowa leasingu. Sąd nie zgodził się z poglądem reprezentowanym przez Spółkę, że działalność leasingowa jest działalnością podobną do działalności kredytowej realizowanej przez banki. Umowę leasingu normuje art. 709 § 1 k.c. Zawarta w nim definicja jest zbliżona do umów dzierżawy. Skarżący wskazuje również, że prowadzi działalność gospodarczą nastawioną na zysk, wobec czego przy zawieraniu umów o bardzo dużej wartości niezwykle istotne są wszelkie informacje pozwalające na dokładne ustalenie tożsamości klienta, jego wiarygodności i sytuacji płatniczej, aby mógł w przyszłości dochodzić roszczeń wynikających z zawartej umowy. Jednak podmiot prowadzący szeroką działalność gospodarczą nastawioną na zysk musi w kalkulować w tę działalność również ryzyko związane z jej prowadzeniem. Sąd podzielił również pogląd GODO, że informacje dotyczące prowadzenia postępowania karnoskarbowego wobec przedsiębiorcy wnioskującego o zawarcie umowy leasingu stanowią dane osobowe w rozumieniu art. 6 ustawy o ochronie danych osobowych, jeżeli odnoszą się do osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą. Przepisy ustawy o ochronie danych osobowych stosuje się do osób fizycznych, nie normują one natomiast przetwarzania informacji o innych podmiotach. Stosownie do przepisu art. 7a ust. 2 ustawy Prawo działalności gospodarczej, obowiązującego na mocy art. 66 pkt 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807) do dnia 31 grudnia 2006 r., dane osobowe zawarte w ewidencji działalności gospodarczej nie podlegają przepisom ustawy o ochronie danych osobowych. Z powyższego uregulowania wynika, że pozostałe informacje o przedsiębiorcy nieumieszczone w ewidencji działalności gospodarczej stanowią dane osobowe podlegające ochronie. Ustawodawca wyznaczając zamknięty katalog danych, które są umieszczone w ewidencji działalności gospodarczej, nie zaliczył do niego informacji dotyczących postępowania karnoskarbowego wobec przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, a także wizerunku, rysopisu, imion rodziców, miejsca urodzenia, poprzednich adresów zameldowania, informacji o dzieciach oraz kategorii i dacie uzyskania uprawnień do prowadzenia pojazdów. Skarżąca Spółka jako przedsiębiorca prowadzący działalność leasingową, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu, jest obowiązana na podstawie art. 9 ust. 1 powołanej ustawy do dokonania identyfikacji swoich klientów w każdym z przypadków złożenia dyspozycji lub zlecenia do „przeprowadzenia transakcji na podstawie dokumentów przedstawionych przy złożeniu dyspozycji lub zlecenia przeprowadzenia transakcji albo przy zawieraniu umowy z klientem”. Iden-

tyfikacja obejmuje w przypadku osób fizycznych i ich przedstawicieli – ustalenie i zapisanie cech dokumentu stwierdzającego na podstawie odrębnych przepisów tożsamość lub paszportu, a także imienia, nazwiska, obywatelstwa oraz adresu osoby dokonującej transakcji, a ponadto numeru PESEL, w przypadku przedstawienia dowodu osobistego lub kodu kraju w przypadku przedstawienia paszportu, a w przypadku osoby, w imieniu i na rzecz której jest dokonywana transakcja – ustalenie i zapisanie jej imienia, nazwiska, adresu; w przypadku osób prawnych – zapisanie aktualnych danych z wyciągu rejestru sądowego lub innego dokumentu, wskazującego nazwę (firmę), formę organizacyjną osoby prawnej, siedzibę, jej adres oraz aktualnego dokumentu potwierdzającego umocowanie osoby przeprowadzającej transakcję do reprezentowania tej osoby prawnej, a także ww. danych osobowych, dotyczących osoby reprezentującej; w przypadku jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej – zapisanie danych z dokumentu, wskazującego formę organizacyjną i adres jej siedziby oraz dokumentu potwierdzającego umocowanie osób przeprowadzających transakcję do reprezentowania tej jednostki, a także ww. danych osobowych dotyczących osoby reprezentującej. Nie można zgodzić się ze stanowiskiem Spółki, że nie jest możliwe, aby instytucja obowiązana dopełniła powyższego obowiązku bez pozyskania informacji o kliencie w szerszym zakresie niż to przewiduje przepis art. 9 ww. ustawy. Wskazać należy, że sposób prowadzenia rejestracji transakcji, a tym samym zakres danych pozyskiwanych w związku z realizacją tego obowiązku, został określony w art. 9 ustawy. Artykuł 8 ust. 3 cytowanej ustawy nie stanowi samoistnej podstawy przetwarzania danych osobowych. Nie można wyłącznie powoływać się na art. 8 ust. 3 bez uwzględnienia przedstawionego w art. 9 ustawy katalogu i zasad dotyczących identyfikacji klientów. Ustawodawca wymienił wprost – w ramach zamkniętego katalogu – dane, które są niezbędne do identyfikacji klientów w celu wykonania obowiązku rejestracji. Ponadto, zgodnie z art. 12 ust. 1 powołanej ustawy informacje o transakcjach zarejestrowane zgodnie z art. 8 ust. 1 i 3 ustawy przekazywane Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej (GIIF) powinny zawierać w szczególności: imię, nazwisko, obywatelstwo, adres, numer PESEL lub kod kraju oraz cechy dokumentu, na podstawie którego dokonano identyfikacji osoby dokonującej transakcji, numer rachunku, który został wykorzystany do dokonania transakcji, oraz dane dotyczące posiadacza lub dysponenta tego rachunku, dane osoby fizycznej, prawnej lub jednostki organizacyjnej, niemającej osobowości prawnej, w imieniu której została dokonana transakcja, imię, nazwisko lub nazwę firmy i adres beneficjenta transakcji, a w przypadku braku możliwości ustalenia jego adresu – nazwę (firmę) jego banku. W odniesieniu do samych danych osobowych zakres niezbędnych informacji został wskazany w sposób zamknięty i są to dane wystarczające do realizacji celu, zaś poszerzeniu może ulec jedynie zakres kategorii informacji, o których mowa w art. 12 ust. 1 ustawy. W art. 11 i art. 12 ustawy poddano regulacji zasady przekazywania informacji GIIF, których katalog – w zakresie danych osobowych – zo-

stał wprost w sposób enumeratywny wymieniony w art. 9 ust. 2. Wobec tego, że wymienione w art. 9 dane stanowią zamknięty katalog, zakres danych pozyskanych poprzez dokonanie kserokopii ww. dokumentów wykracza poza katalog wskazany przez ustawodawcę w art. 9 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu, słusznie GIODO nakazał zaprzestania zbierania danych w zakresie nieadekwatnym do celu ich zbierania, tj. wywiązania się z obowiązku identyfikacji, o którym mowa w ustawie, tj. obejmujących wizerunek, rysopis, imiona rodziców, miejsce urodzenia, poprzednie adresy zameldowania.

Sąd zwrócił uwagę, że sama Skarżąca w § 4 ust. 5 „Regulaminu przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu” określiła, że pozyskiwanie przez kopiowanie dokumentów potwierdzających tożsamość danych osobowych klientów powinno odbywać się w przypadku podpisywania umów na odległość przez osoby fizyczne i bez bezpośredniego kontaktu. Sama Spółka zatem dopuściła możliwość dokonywania czynności kserowania dokumentów tylko w tych przypadkach.

W skardze kasacyjnej „B.” S.A. w W. zaskarżyła wyrok Sądu I instancji w całości, zarzucając mu:

I. z mocy art. 174 pkt 2 p.p.s.a.:

- a) naruszenie przepisu postępowania – art. 141 § 4 p.p.s.a. poprzez nieodniesienie się do podniesionego w skardze zarzutu naruszenia przez GIODO art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych (dalej w skrócie „u.o.d.o.”) w związku z art. 23 ust. 4 pkt 2 u.o.d.o., co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż błędem jest w umowach wzajemnych zawieranych w obrocie gospodarczym z przedsiębiorcami ograniczanie zakresu przetwarzania danych osobowych tylko do koniecznych dla zawarcia tych umów, gdy tymczasem zamiarem stron jest zarówno zawarcie, jak i wykonanie umowy przybierające niejednokrotnie postać dochodzenia roszczeń w drodze zinstytucjonalizowanego przymusu państwowego;
- b) naruszenie przepisu postępowania – art. 106 § 3 p.p.s.a. poprzez niezażądanie z urzędu od stron dokumentów, w których osoby uprawnione wyrażały zgodę na przetwarzanie przez skarżącą ich danych osobowych, co było niezbędne do wyjaśnienia istotnych wątpliwości wywołanych zarzutem z punktu a skargi, a wiązało się z naruszeniem przez GIODO art. 22 u.o.d.o. w związku art. 77 § 1 k.p.a. w ten sposób, że selektywnie zbierano dowody, w wyniku czego pominięto składane przez leasingobiorców pisemne zgody na przetwarzanie ich danych osobowych;

II. z mocy art. 174 pkt 1 p.p.s.a. zaskarżonemu wyrokowi zarzucono:

- a) naruszenie prawa materialnego – art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a. w związku z art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. i art. 12 pkt 2 u.o.d.o. poprzez błędną ich wykładnię i w jej wyniku niestwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji, w sytuacji gdy zawarty w niej nakaz zaprzestania „na przyszłość” zbierania określonych danych osobowych pozbawia ją charakteru decyzji administracyjnej i powoduje, że wydana ona została bez podstawy prawnej;
- b) naruszenie prawa materialnego – art. 7 pkt 5 u.o.d.o. oraz art. 23 ust. 1 pkt 1 u.o.d.o. w związku z art. 26 ust. 1 pkt 3 u.o.d.o. przez błędną ich wykładnię poprzez przyjęcie, iż skarżąca nie miała zgody na przetwarzanie danych osobowych w zakresie szerszym niż wyznaczony zasadą adekwatności danych do celu, w jakim dane te były zebrane, oraz że udzielenie zgody na przetwarzanie danych osobowych w zakresie szerszym niż wyznaczony tą zasadą nie może być prawnie skuteczne;
- c) naruszenie prawa materialnego – art. 26 ust. 1 pkt 3 u.o.d.o. przez błędną jego wykładnię poprzez przyjęcie, że zasada adekwatności nie została zachowana, jak również, że zasada ta zezwala na zakazanie „na przyszłość” zbierania określonych danych osobowych we wszystkich bliżej nie sprecyzowanych sprawach, gdy tymczasem mająca postać klauzuli generalnej zasada adekwatności z istoty swojej wymaga każdorazowej oceny ściśle określonych okoliczności faktycznych czynionej w odniesieniu do konkretnego stanu faktycznego;
- d) naruszenie prawa materialnego – art. 9 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (zwanej dalej ustawą z 16 listopada 2000 r.) poprzez błędną wykładnię i w jej wyniku wadliwe przyjęcie, że skarżąca nie może pozyskiwać danych osobowych poza koniecznymi do wykonania obowiązku rejestracji transakcji, podczas gdy pozyskiwanie tych danych osobowych odbywa się automatycznie na podstawie samego okazania dokumentu stwierdzającego tożsamość lub paszportu, zaś wskazany w art. 9 ust. 2 tej ustawy katalog danych dotyczy jedynie tych danych, które w celu wykonania obowiązku rejestracji powinny być utrwalone na nośniku papierowym lub elektronicznym i w ten sposób przechowywane przez okres 5 lat zgodnie z art. 9 ust. 4 tej ustawy;
- e) naruszenie prawa materialnego – art. 16 ust. 1 i art. 17 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r., które miało wpływ na wynik sprawy, poprzez niezastosowanie tych przepisów przy konstruowaniu dyspozycji normy prawnej nakazującej i uprawniającej do typowania transakcji podejrzanych, a tym samym odmówienie takim działaniom typującym przymiotu spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa – art. 23 ust. 1

pkt 2 u.o.d.o. oraz prawnie usprawiedliwionego celu, o którym mówi art. 23 ust. 1 pkt 5 u.o.d.o.;

III. z mocy art. 8 ust. 2 Konstytucji RP zaskarżonemu wyrokowi zarzucono:

- a) naruszenie art. 64 ust. 2 i 3 Konstytucji poprzez ograniczenie własności w sposób naruszający jej istotę, a wyrażający się w przyjęciu, że skarżąca nie ma prawa zbierania od kontrahenta informacji dotyczących jego stanu rodzinnego, imion rodziców, wizerunku, poprzednich adresów zamieszkania, miejsca urodzenia oraz czy toczy się co do niego postępowanie karnoskarbowe, podczas gdy są to informacje konieczne dla ustalenia, czy składnik majątku skarżącej może być kontrahentowi bezpiecznie wydany; że skarżąca nie ma prawa zbierania od kontrahenta pełnej fotokopii jego dokumentu tożsamości, oraz dokumentu prawa jazdy, podczas gdy taka fotokopia dokumentu stanowi potwierdzenie dokonania identyfikacji kontrahenta, której celem jest niedopuszczenie do zawarcia umowy osób, które bez okazania tychże dokumentów mogłyby podawać się za inne osoby;
- b) naruszenie art. 47 Konstytucji na skutek odebrania kontrahentowi skarżącej prawa do decydowania o swoim życiu osobistym poprzez przyjęcie, iż zgoda na przetwarzanie danych osobowych może obejmować jedynie dane w zakresie wyznaczonym zasadą adekwatności.

W oparciu o podniesione zarzuty wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji oraz o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono:

Oдноśnie do zarzutu Ia:

W skardze do Sądu I instancji podniesiony został między innymi zarzut naruszenia art. 23 ust. 1 pkt 5 u.o.d.o. w związku z art. 23 ust. 4 pkt 2 u.o.d.o. Do tego zarzutu Sąd nie odniósł się w uzasadnieniu wyroku. Dla skarżącej niezakłócony przebieg umowy leasingu i jego późniejszy, zgodny z zamiarem wyrażonym przez strony w umowie, koniec ma nie mniejsze znaczenie niż samo zawarcie umowy. Z chwilą zawarcia umowy czynności obu stron nie tylko nie kończą się, a właściwie dopiero zaczynają. Umowa jest prowadzona przez dział realizacji kontraktów skarżącej, który na bieżąco analizuje braki płatności, ich przyczyny, co często prowadzi do restrukturyzacji umów czy też ich wypowiedzenia i dochodzenia należności na drodze sądowej. Wymaga to pełnej wiedzy o kliencie, przy czym im jest ona obszerniejsza, tym łatwiej umowę wykonywać czy też zakończyć. Artykuł 23 ust. 1 pkt 3 u.o.d.o. dopuszcza przetwarzanie danych, gdy jest to konieczne dla realizacji umowy, a dochodzenie roszczeń to przecież również realizacja umowy.

Odnosnie do zarzutu Ib:

Osoba zawierająca umowę ze skarżącą wyrażała zgodę na przetwarzanie jej danych osobowych. Sąd nie podzielił tej konstatacji, podnosząc, że zgoda nie może być dorozumiana czy domniemana, ale musi mieć charakter oświadczenia woli. Skarżąca uważa, że Sąd powinien na podstawie art. 77 § 1 k.p.a. postąpić z urzędu po myśli art. 106 § 3 p.p.s.a., skoro tego nie uczynił, zarzut naruszenia tego przepisu jest uzasadniony; przyjąć bowiem trzeba, że właśnie ustalając brak zgody uprawnionego Sąd uznał decyzję GIODO za zgodną z prawem.

Odnosnie do zarzutu IIa:

Zaskarżona decyzja wydana została na podstawie art. 12 pkt 2 u.o.d.o., zgodnie z którym Generalny Inspektor realizuje zwoje zadania między innymi poprzez wydawanie decyzji przy zastosowaniu art. 22 u.o.d.o. Zakaz zbierania określonych danych osobowych „na przyszłość” nie ma charakteru decyzji administracyjnej i w konsekwencji jako wydany bez podstawy prawnej musi być uznany za nieważny. Jak wynika z art. 18 ust. 1 pkt 1 u.o.d.o., Generalny Inspektor może w drodze decyzji administracyjnej nakazywać jedynie „przywrócenie stanu zgodnego z prawem”, nie może więc tworzyć obowiązków normujących hipotetyczne stany „na przyszłość”.

Odnosnie do zarzutu IIb:

Pogląd Sądu jest chybiony z dwóch powodów. Po pierwsze z tego, że dane dotyczące wizerunku, imion rodziców, poprzednich adresów, stanu rodzinnego, miejsca urodzenia i faktu, czy toczy się postępowanie karnoskarbowe, zostały zebrane od przedsiębiorcy właśnie na potrzeby umowy i – wbrew twierdzeniom Sądu – zgoda na przetwarzanie tych danych osobowych była przez tego przedsiębiorcę udzielona w formie oświadczenia woli. Po drugie dlatego, że zgoda uprawnionego na gromadzenie danych osobowych w ogóle nie może doznawać ograniczenia zasadą adekwatności. Przeciwnie rozumowanie ingerowałoby w sferę prywatności tej osoby, co z kolei byłoby sprzeczne z art. 47 Konstytucji. Takie ograniczanie zgody oznaczałoby, że osoba, której dane dotyczą, wbrew swojej woli nie mogłaby w ogóle pewnych swoich danych osobowych przekazać skarżącej. Podzielić można pogląd Sądu, iż zgoda uprawnionego nie może być dorozumiana, lecz musi mieć charakter oświadczenia woli – wynika on bowiem wprost z art. 7 pkt 5 u.o.d.o. Zauważyć jednak należy, że u.o.d.o. dla skuteczności prawnej owego oświadczenia woli nie przewiduje formy pisemnej, a więc zgoda może być wyrażona także ustnie. Domaganie się udzielania zgody na piśmie – na jakimś szczególnym formularzu – nie ma oparcia w prawie. Skoro zgoda uprawnionego może być wyrażona ustnie, a z uprawnionym zawarta została umowa leasingu, to uprawniony przed podpisaniem takiej umowy wyraził zgodę na udostępnienie swoich danych osobowych. Ciężar dowodu przeciwnego spoczywa na GIODO z mocy art. 22 u.o.d.o. w związku z art. 77 § 1 k.p.a. W postępowaniu administracyjnym ciężar dowodu spoczywa na organie administracyjnym. Sąd kwestii tych nie rozważał. Nie zajmował się nimi również GIODO, gdyż

nie analizował zawartych przez skarżącą umów z punktu widzenia istnienia zgód uprawnionych na przetwarzanie danych osobowych, w tym zgód pisemnych, które w dokumentach skarżącej znajdują się. Konsekwencja materialnoprawna analizowanej konstrukcji jest taka, że w relacjach prawnych między osobami oświadczenie woli może być wyrażone również w formie nie werbalnej i mimo tego pozostaje pełnym oświadczeniem woli zdolnym do wywołania skutków prawnych, nie będąc w ten sposób ani oświadczeniem domniemanym ani dorozumianym. W tym więc znaczeniu, wydanie fizyczne dowodu osobistego w celu uczynienia odbitki kserograficznej czy wydanie innego dokumentu zawierającego dane osobowe w tym celu spełnia walor oświadczenia woli, o którym mówi art. 7 pkt 3 u.o.d.o.

Odnosnie do zarzutu IIc:

Oprócz takich przesłanek jak zgoda kontrahenta na przetwarzanie danych osobowych, konieczność realizacji umowy czy realizowanie uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa, przetwarzanie to ma oparcie w art. 23 ust. 1 pkt 5 u.o.d.o. Prawnie usprawiedliwionym celem skarżącej jest bowiem doprowadzenie do zawarcia umowy z osobą, której tożsamość nie powinna budzić wątpliwości. Aby dopełnić tego minimalnego aktu staranności, skarżąca musi sprawdzić tę osobę z dokumentem tożsamości i w tym zakresie przetwarzać (co dzieje się już poprzez sam wgląd do tego dokumentu) wszystkie zawarte w nim dane osobowe. Nie sposób przyjąć, iż pewnych danych osobowych kwestionowanych przez Sąd skarżąca nie może zauważyć, a przez to je pozyskać (zebrać) dokonując identyfikacji na podstawie dokumentu tożsamości. Samo wykonanie kserokopii dokumentu nie jest zbieraniem danych osobowych zawartych w dokumencie, a jedynie potwierdzeniem (utrwaleniem) aktu identyfikacji i zebranych w ten sposób, a więc już wcześniej, danych osobowych. Powyższe różnice potwierdza definicja pojęcia „przetwarzania danych” zawarta w art. 7 pkt 2 ustawy z 16 listopada 2000 r., z której to wynika, że czym innym jest samo zbieranie danych osobowych, a czym innym ich utrwalanie; są to dwie różne postacie przetwarzania danych. Odmówienie skarżącej prawa do dokonywania identyfikacji klienta oznaczałoby, iż w praktyce pozbawiona byłaby ona podstawowego instrumentu w zapobieganiu wyłudzeniom, przywłaszczeniom czy innego rodzaju przestępstwom, co więcej - torowałoby sprawcom tych przestępstw drogę do ich popełniania. Odmowa prawa identyfikacji stanowiłaby zatem dla skarżącej nadmierną ingerencję w konstytucyjne prawo do ochrony własności. Wyrażenie przez Sąd poglądu, iż zasada adekwatności zezwala na zakazanie „na przyszłość” zbierania określonych danych osobowych we wszystkich bliżej nie sprecyzowanych sprawach wydaje się wynikać z niezrozumienia istoty klauzuli „adekwatności w stosunku do celów, w jakich dane osobowe są przetwarzane”, ale także i z niezrozumienia funkcji klauzul generalnych w systemie prawa w ogóle. Przez klauzule generalne rozumie się bowiem przepisy prawne, w których nie są dokładnie sprecyzowane wszystkie elementy składające się na hipotezę czy dyspozycję normy prawnej, a ocena kon-

kretnego stanu faktycznego zostaje przerzucona na organ stosujący prawo. Istotą i funkcją klauzul generalnych w prawie jest możliwość uwzględnienia w ocenie różnego rodzaju okoliczności faktycznych, które nie mogą (w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego) być – według jakiegoś schematu mającego walor bezwzględny – oceniane raz na zawsze i w sposób jednaki. Powołano się tu na orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 1979 r., sygn. akt III CRN 59/79. W tej sytuacji, tak GİODO, jak i Sąd nie mogą zakazywać, z powołaniem się na tę klauzulę generalną, „na przyszłość” zbierania określonych danych osobowych.

Odnosnie do zarzutu IId:

Instytucja obowiązana ma obowiązek identyfikacji swoich klientów na podstawie dokumentów tożsamości, tym samym pozyskuje ona dane w zakresie szerszym aniżeli jest to konieczne do wykonania obowiązku rejestracji. Pozyskiwanie danych osobowych to także pozyskiwanie wiedzy i utrwalanie jej w świadomości osoby dokonującej identyfikacji klienta. Tego nie można zabronić. Decyzja GİODO pod tym względem jest nielogiczna, ponieważ nie może zakazywać pozyskiwania wiedzy o kwestionowanych danych osobowych w ogóle. Decyzja nie precyzuje, co należy rozumieć pod pojęciem „zbierania danych osobowych”. Brak takiego uściślenia powoduje, że jest ona sprzeczna z przepisami ustawy z 16 listopada 2000 r., gdyż aby skarżąca mogła dostosować się do tej decyzji, musiałaby w ogóle zaprzestać wglądu do dokumentów tożsamości swoich klientów, co koliduje z obowiązkiem identyfikacji wyrażonym w art. 9 ust. 2 wskazanej ustawy. Sprzeczność ta przesądza o tym, iż wykaz danych określony w art. 9 ustawy z 16 listopada 2000 r. ma charakter enumeratywny tylko w odniesieniu do technicznego przeprowadzenia rejestracji transakcji - klient nie ma prawa odmówić podania instytucji obowiązanej wymienionych w tym przepisie informacji, instytucja obowiązana nie może zaniechać zażądania od klienta tych danych, instytucja obowiązana powinna utrwalić te dane na nośnikach papierowych lub elektronicznych i przechowywać je przez 5-letni okres (art. 9 ust. 4). Z analizy art. 12 i art. 13a ustawy z 16 listopada 2000 r. wynika ponadto, jakie dane dotyczące klienta i transakcji instytucja obowiązana jest zobligowana przekazywać i udostępniać Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej. Zwrot „w szczególności” wyraźnie wskazuje, że ustawodawca dopuszcza gromadzenie przez instytucję obowiązana innych danych niż wskazane w powyższych przepisach.

Odnosnie do zarzutu IIe:

Zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy z 16 listopada 2000 r. transakcje, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, bez względu na ich wartość i charakter, objęte są obligatoryjną rejestracją. W związku z powyższym, instytucje obowiązane muszą typować transakcje podejrzane (art. 16 ust. 1 i art. 17), co jest kategorią odmienną od opisanej w art. 9 ustawy i bardziej skomplikowaną, ponieważ opiera się na swego rodzaju prognozowaniu i przewidywaniu na-

ruszeń prawa. Nie jest możliwe, aby instytucja obowiązana zrealizowała ten obowiązek bez pozyskania o kliencie informacji w szerszym zakresie niż to przewiduje art. 9 ustawy. Każdą sprawę należy rozpatrywać indywidualnie, przy zastosowaniu wszystkich kryteriów, wspartych analizą poszczególnych transakcji i posiadaną wiedzą na temat osób dokonujących transakcji. Instytucja obowiązana ma prawo przetwarzać dane osobowe klientów w zakresie niezbędnym do wykonania ciążącego na niej obowiązku typowania transakcji podejrzanych. Skoro ustawodawca nałożył na firmę leasingową zadanie w postaci zagrożonego sankcją karną obowiązku zapobiegania przestępstwom związanym z praniem pieniędzy, to należy uznać, że jednocześnie wyraził aprobatę dla przetwarzania przez nią danych w szerszym zakresie, niż w przypadku innych uczestników obrotu. Tym samym, omawiana ustawa z 16 listopada 2000 r. stanowi *lex specialis* w stosunku do ustawy o ochronie danych osobowych. Z uwagi na masowy charakter usług leasingowych oraz skomplikowany charakter procesu typowania transakcji podejrzanych, kopiowanie dokumentów tożsamości w pełnym zakresie umożliwia firmie leasingowej prawidłowe wywiązanie się z obowiązków nałożonych na nią ustawą z 16 listopada 2000 r., tj. typowania transakcji podejrzanych, a w konsekwencji uczyniłoby martwymi przepisy art. 16 ust. 1 i art. 17 tej ustawy. Doprowadziłoby więc to do sytuacji, w której wykładnia art. 9 ustawy z 16 listopada 2000 r., jak proponowana w kwestionowanej decyzji, powoduje derogację innych przepisów tej ustawy, co sprzeczne jest z podstawową zasadą interpretacyjną: racjonalności prawodawcy. Z uwagi na masowy charakter usług leasingowych oraz skomplikowany charakter procesu typowania transakcji podejrzanych, kopiowanie dokumentów tożsamości w pełnym zakresie umożliwia firmie leasingowej prawidłowe wywiązanie się z obowiązków nałożonych na nią ustawą z 16 listopada 2000 r. Wykonanie kopii dokumentów przedłożonych przez klienta pozwala wyeliminować pomyłki w procesie gromadzenia danych, ale również zwiększa szansę prawidłowego wytypowania transakcji podejrzanych, a w dalszej perspektywie także wykrycia potencjalnych sprawców „prania brudnych pieniędzy” lub finansowania terroryzmu. W praktyce bowiem osoba, która ma bezpośredni kontakt z klientem, nie posiada wystarczających kwalifikacji i wiedzy, aby wytypować transakcję podejrzaną i podjąć samodzielnie decyzję, jakie konkretne dane będą niezbędne dla przeprowadzenia analizy. Zgodnie z wewnętrznymi regulacjami obowiązującymi w Spółce, kopie dokumentów zgromadzonych przy pierwszym kontakcie z klientem są przed podpisaniem umowy przekazywane pracownikowi odpowiedzialnemu za prowadzenie analizy i typowanie transakcji podejrzanych. Pozbawienie tej osoby możliwości dostępu do określonych danych może mieć znaczny wpływ na skuteczność realizowania przez Spółkę jej ustawowych zadań. Z uwagi na charakter i złożoność procesu typowania transakcji, nie można jednoznacznie ustalić, jakie dane będą niezbędne instytucji obowiązanej dla przeprowadzenia analizy transakcji. Jedną z najsukursniejszych metod przeciwdziałania procederowi prania pieniędzy zgodnie

z poglądami literatury jest posiadanie wiedzy dotyczącej klientów, z którymi dokonuje się transakcji. Zgodnie z zaleceniami Generalnego Inspektora Informacji Finansowej instytucje obowiązane powinny w szczególności dokładać starań, aby ustalić prawdziwą tożsamość wszystkich klientów starających się skorzystać z usług instytucji obowiązanej, zwrócić szczególną uwagę na ustalenie danych osobowych klientów i uzyskiwać od nich dowody tożsamości (por. *Zadania instytucji obowiązanych w przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, Poradnik dla instytucji obowiązanych*, Ministerstwo Finansów, Warszawa 2001, s. 44). Zdaniem Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, „obowiązkiem pierwszorzędym (instytucji obowiązanej) jest identyfikacja klienta; polega ona za zebraniu wyznaczonych ustawowo informacji o kliencie i dokonywanej przez niego transakcji, a w miarę możliwości maksymalnie szerokiego zbioru danych zarówno o kliencie, jak i transakcji”. Identyfikacja powinna odnosić się do każdej osoby, składającej dyspozycję przeprowadzania transakcji, bez względu na wysokość transakcji (a więc nie tylko przy transakcjach przekraczających równowartość 15 tys. EUR) i bez względu na to, czy przy składaniu tej dyspozycji transakcja wydaje się podejrzana czy nie. Tę ostatnią cechę stwierdzić może tylko odpowiednio przeszkolona osoba, np. na podstawie kopii dowodu tożsamości lub paszportu. Pozwalają one wytypować transakcję podejrzaną, np. wtedy, gdy dokumenty tożsamości, którymi posługują się pewne osoby, noszą ślady fałszu lub gdy przypuszcza się, że taki fałsz wystąpił. Na podstawie kopii dokumentu tożsamości możliwe jest też w pewnych przypadkach ustalenie powiązań rodzinnych przy przeprowadzaniu różnych transakcji. Można wtedy podjąć decyzję o zarejestrowaniu transakcji i zawiadomieniu Generalnego Inspektora Informacji Finansowej celem dokładnego zbadania przypadku. Gdyby jednak przyjąć, tak jak chce tego GIODO, że instytucja ma prawo identyfikacji klienta jedynie w odniesieniu do transakcji powyżej 15 tys. EUR i transakcji podejrzanych, wówczas oznaczałoby to, że przy transakcjach nie przekraczających 15 tys. EUR, ale wzbudzających uzasadnione podejrzenie „prania pieniędzy” lub finansowania terroryzmu, świadomy swoich praw klient mógłby odstąpić od transakcji po zażądaniu od niego okazania dokumentu tożsamości, gdyż takie żądanie byłoby dla niego jednoznacznie informacją o zawiadomieniu Generalnego Inspektora Informacji Finansowej. Klient mógłby też zażądać uzasadnienia żądania okazania dokumentu tożsamości, a instytucja obowiązana musiałaby przyznać się, że złożona przez klienta dyspozycja jest podejrzana w rozumieniu art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. Takie ujawnianie informacji jest sprzeczne z art. 34 ww. ustawy, co więcej – zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3 (art. 35 ust. 2 ww. ustawy). Z uwagi na wykazaną powyżej sprzeczność postanowień decyzji GIODO z przepisami ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. jest oczywiste, że instytucja obowiązana może dokonywać identyfikacji klientów na podstawie wglądu do dokumentów tożsamości, bez względu na kwotę transakcji oraz to, czy transakcja jest podejrzana czy nie w rozumieniu art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. Identyfi-

kacji klienta, podobnie jak przy identyfikacji w celu rejestracji, dokonuje się poprzez wgląd do dowodu osobistego, paszportu, prawa jazdy lub innego dokumentu urzędowego ze zdjęciem osoby składającej dyspozycję przeprowadzenia transakcji. Trudno bowiem wyobrazić sobie inny mniej skomplikowany sposób potwierdzenia, że osoba składająca dyspozycję (zlecenie) jest tą, za którą się podaje. Tym samym, instytucja obowiązana poprzez wgląd do tych dokumentów – nawet wtedy, gdy nie wykonuje kopii dokumentu tożsamości – pozyskuje dane osobowe w zakresie szerszym aniżeli byłyby konieczne dla zawarcia umowy, jej wykonania czy wykonania obowiązku rejestracji transakcji. Dla tak rozumianego przetwarzania danych osobowych nie ma znaczenia to, czy dane te będą później zapisane w formie kserokopii dokumentu czy też nie. Ma to znaczenie i wtedy, gdy taka kopia dokumentu stanowi dla instytucji obowiązanej (tak jak u skarżącej) jeden z niezbędnych instrumentów typowania transakcji podejrzanych w rozumieniu art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r.

Odnosnie do zarzutu IIIa:

Konstytucja gwarantuje ochronę własności, także wówczas, gdy właściciel rzecz tę udostępnia osobom trzecim na podstawie umów prawa cywilnego. W przypadku, gdy posiadanie przekazuje innej osobie, gwarantowane Konstytucją środki ochrony muszą przyjąć inną formę. Wówczas to ochrona własności musi być sprowadzona do stworzenia stanu rzetelnych i aktualnych informacji o czasowym posiadaczu, tak, aby w granicach dopuszczalnego ryzyka gospodarczego prawdopodobne było uzyskanie zwrotu przedmiotu własności bądź jego równowartości pieniężnej. Ekwiwalentem braku posiadania rozumianego jako władztwo faktyczne jest więc pewien koszyk danych o kontrahencie, w tym danych go identyfikujących, i bez niego jakiegokolwiek czasowe rozporządzenie przedmiotem własności przestaje być racjonalnym działaniem gospodarczym. Pamiętać bowiem należy, że działalność gospodarcza, aby mogła być podejmowana, musi być oparta nie na ryzyku jako takim, lecz na ryzyku rozsądnie skalkulowanym, gdyż statystycznie musi przynieść zysk. Założenie przeciwne prowadzi nieuchronnie do rozkładu rynku. Decyzja administracyjna nie może niweczyć konstytucyjnie chronionej własności. Firmy leasingowe, podobnie jak banki, narażone są na częste wyłudzenia, przywłaszczenia czy innego rodzaju przestępstwa. Jednym ze sposobów zapobiegania takim patologiom gospodarczym jest właściwa identyfikacja kontrahenta jeszcze przed zawarciem z nim umowy oraz utrwalenie tej identyfikacji w formie złożenia fotokopii dokumentu tożsamości lub prawa jazdy do akt transakcji. Zarzut Sądu zbierania danych osobowych „na zapas” jest chybiony. Fotokopie dokumentu dają informację nie tyle o danych osobowych, ile raczej o samym dokumencie (jego cechach), którym posługuje się kontrahent przy ubieganiu się o usługę leasingu. Chodzi więc o potwierdzenie informacji, że osoba starająca się o leasing jest tą, za którą się podaje, jak również, że osoba ta posługuje się lub posłużyła tym konkretnym dokumentem. Także w tym przypadku kopia dokumentu tożsamości ma to samo

znaczenie jak opisane w uzasadnieniu do zarzutu IIe powyżej. Tyle, że tutaj celem jest zapobieżenie próbom popełnienia przestępstwa bezpośrednio na szkodę skarżącej, a nie przeciwdziałanie „praniu brudnych pieniędzy”, chociaż cele te powinny być i z reguły są ze sobą coraz częściej zbieżne. Jeśli więc przyjąć, że kopia dokumentu zawiera dane osobowe zbędne do zawarcia umowy leasingu lub jej wykonania lub z innych powodów niedopuszczalne do przetwarzania przez skarżącą, to dane te nie mogą być z niej usunięte bez zniekształcenia obrazu dokumentu (zdjęcia). Gdyby kwestionowane dane osobowe jednak usunąć z kopii dokumentu (np. poprzez ich zamalowanie), wówczas taki zniekształcony obraz (kopia) dokumentu nie będzie stanowił wiarygodnej informacji o tym dokumencie i osobie, która nim się posłużyła.

Odnosnie do zarzutu IIIf:

Nie do przyjęcia jest w świetle zasady jednolitości ocen i spójności aksjologicznej systemu prawnego państwa, aby zgoda uprawnionego wystarczała do zniesienia bezprawności manipulacji na jego ciele i zdrowiu, natomiast była niewystarczająca do operacji na informacjach o jego byłych miejscach zamieszkania, ilości dzieci, stanie rodzinnym, imionach rodziców czy danych o toczącym się postępowaniu karnoskarbowym, i to tym bardziej, że gwarancję swobodnego decydowania o życiu osobistym daje powołany przepis Konstytucji.

W obszernej odpowiedzi na skargę kasacyjną Generalny Inspektor wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Uzasadnienie prawne

Naczelny Sąd Administracyjny zważył, co następuje:

Istota sporu prawnego, który jest przedmiotem rozpoznawanej sprawy, sprowadza się do rozstrzygnięcia, czy skarżąca Spółka, jako przedsiębiorca zawierający umowy leasingu i realizujący następnie te umowy, jest uprawniona do zbierania i przetwarzania danych osobowych w zakresie szerszym niż jest to niezbędne dla zawarcia i następnie realizacji umów leasingu, w szczególności w zakresie zbierania informacji dotyczących tego, czy wobec osoby ubiegającej się o zawarcie umowy toczy się postępowanie karnoskarbowe, a także w zakresie wizerunku, rysopisu, imion rodziców, miejsca urodzenia, poprzednich adresów zameldowania, informacji o dzieciach oraz kategorii i dacie nadania uprawnień do prowadzenia pojazdów. Spór oparty jest o przepisy ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 925 ze zm.) oraz przepisy ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. Nr 116, poz. 1216 ze zm.). Stosownie do art. 8 ust. 1 tej ostatniej ustawy instytucja obowiązana, którą zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy jest także podmiot prowadzący działalność leasingową, przyjmująca dyspozycję klienta do przeprowadzenia transakcji,

której równowartość przekracza 10.000 EURO w ramach operacji pojedynczej czy też w ramach kilku operacji ze sobą powiązanych, ma obowiązek zarejestrować taką czynność. W myśl ust. 3 tego samego art. 8 taki sam obowiązek ciąży na tej instytucji, gdy okoliczności przeprowadzenia transakcji wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł. Wykonanie tego obowiązku zgodnie z art. 9 ust. 2 obejmuje:

- w odniesieniu do osób fizycznych i ich przedstawicieli – „ustalenie i zapisanie cech dokumentu stwierdzającego na podstawie odrębnych przepisów tożsamość lub paszportu, a także imienia, nazwiska, obywatelstwa oraz adresu osoby dokonującej transakcji, a ponadto numeru PESEL w przypadku przedstawienia dowodu osobistego lub kodu kraju w przypadku przedstawienia paszportu, a w przypadku osoby, w imieniu lub na rzecz której jest dokonywana transakcja – ustalenie i zapisanie jej imienia, nazwiska oraz adresu (pkt 1);
- w przypadku osób prawnych – zapisanie aktualnych danych z wyciągu z rejestru sądowego lub innego dokumentu wskazującego nazwę, formę organizacyjną, siedzibę i jej adres oraz aktualny dokument potwierdzający umocowanie osoby przeprowadzającej transakcję do reprezentowania tej osoby prawnej, a także danych określonych w pkt 1, dotyczących osoby reprezentującej (pkt 2);
- w odniesieniu do jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej – zapisanie danych z dokumentu wskazującego formę organizacyjną i adres jej siedziby oraz dokumentu potwierdzającego umocowanie osoby przeprowadzającej transakcję do reprezentowania tej jednostki, a także danych określonych w pkt 1, dotyczących osoby reprezentującej (pkt 3).

Przywołane przepisy zawierają zamknięty katalog danych, które podlegają rejestracji w celu identyfikacji klientów także przez podmiot prowadzący działalność leasingową. Nie występuje więc żadna kolizja norm zawartych w ustawie z 16 listopada 2000 r. z normami zamieszczonymi w ustawie o ochronie danych osobowych. Nie można więc traktować unormowań zawartych w ustawie z 16 listopada 2000 r. jako *lex specialis* w stosunku do ustawy o ochronie danych osobowych, w tym znaczeniu, że owe normy szczególnie uchylają obowiązywanie ogólnej regulacji zawartej w ustawie o ochronie danych osobowych.

Można więc stwierdzić, że podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty nie posiadają usprawiedliwionych podstaw.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut określony jako Ia. Rację ma co prawda skarżąca Spółka, iż stosownie do art. 23 ust. 4 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych dochodzenie roszczeń z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej mieści się w pojęciu prawnie usprawiedliwionego celu realizowanego przez administratora danych osobowych – art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy. Nie zmienia to faktu, że ani organ administracji ani Sąd I instancji nie kwestionowali faktu przetwarzania danych osobowych przez skarżącą Spół-

kę, a jedynie zakres przetwarzanych danych. Z tego powodu, bez znaczenia w rozpatrywanej sprawie jest też okoliczność, czy skarżąca Spółka posiada dokumenty, w których jej klienci wyrażali zgodę na przetwarzania danych osobowych. Zauważyć przy tym można, że bezpośrednie powiązanie pomiędzy art. 106 § 3 p.p.s.a. a art. 77 § 1, które to przepisy miał naruszyć Sąd I instancji, jest błędne, skoro do uzupełniającego postępowania dowodowego stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c., a nie k.p.a. – art. 106 § 5 p.p.s.a.

Chybiony jest też zarzut określony jako IIa. Wbrew stanowisku składającej skargę kasacyjną, w ramach usunięcia uchybień w rozumieniu art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie danych osobowych mieści się możliwość nakazania zaprzestania zbierania i przetwarzania danych osobowych w zakresie szerszym niż wymaga tego zawarcie i realizacja umowy leasingu oraz wykonanie obowiązków wynikających z ustawy z 16 listopada 2000 r. Błędny jest bowiem pogląd, iż decyzja administracyjna nie może odnosić się do stanów faktycznych z przyszłości. Istotą decyzji administracyjnej – aktu władczego i jednostronnego jest kształtowanie praw i obowiązków indywidualnie określonego adresata w konkretnej sprawie. Konsekwencje prawne decyzji mogą odnosić się do przeszłości, teraźniejszości czy też przyszłości. W tym ostatnim przypadku można przywołać np. zakaz wykonywania określonego zawodu.

Nie można uznać także za zasadny zarzutu określonego w punkcie IIb skargi kasacyjnej. Przepis art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie danych osobowych musi być interpretowany w rozpatrywanej sprawie w kontekście pkt 5 tego samego artykułu i ustępu. Zgoda na przetwarzanie danych osobowych, i to wyrażona w sposób jednoznaczny i wyraźny przez osobę, której dane dotyczą, może odnosić się wyłącznie do tych danych, które są niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratora danych. Trudno uznać, aby z punktu widzenia zawarcia i wykonywania umowy leasingu niezbędne były wizerunek, imiona rodziców, poprzednie adresy, stan rodzinny, miejsce urodzenia czy też wiedza na temat postępowania karnoskarbowego. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że zgoda na przetwarzanie danych osobowych w zakresie szerszym niż wymaga tego zasada adekwatności nie może być prawnie skuteczna (por. A. Drozd: *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2005, s. 114). Trudno zaś uznać, aby wyliczone wcześniej dane były adekwatne do celów ich przetwarzania (art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy) – wykonania umowy leasingu.

Nie może być uwzględniony również zarzut wskazany jako IIc. Skarżąca upatruje naruszenia wyrażonej w art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy zasady adekwatności poprzez zabronienie jej przetwarzania danych osobowych niezbędnych dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów w rozumieniu art. 23 ust. 1 pkt 3 ustawy w postaci doprowadzenia do zawarcia umowy z osobą, której tożsamość nie budzi wątpliwości. Istota tego zarzutu, a jak się wydaje także większości pozostałych zarzutów skargi kasacyjnej, zdaje się sprowadzać do tego, iż skarżąca do tej pory kserowała poszczególne strony

dowodów osobistych i chciałaby to czynić nadal. Skoro jednak nie wszystkie zawarte w tym dokumencie dane, zwłaszcza w jego poprzednio obowiązującej „książeczkowej” wersji, były niezbędne dla realizacji umów leasingu, można – a nie jest to szczególnie kłopotliwe – dokonać wypisu z tego dokumentu tych danych osobowych, które są niezbędne zarówno dla realizacji umowy, jak i realizacji obowiązków wynikających z ustawy z 16 listopada 2000 r. Zawarte w uzasadnieniu tego zarzutu rozważania, sprowadzające się do zakazania jej prawa identyfikacji kontrahenta, są niczym nieuzasadnione. Zakazane przez Generalnego Inspektora zbieranie wyszczególnionych w zaskarżonej decyzji danych osobowych nie ma bowiem podstawowego znaczenia dla jego identyfikacji,

Zarzut z punktu II d skargi kasacyjnej był już wcześniej przedmiotem analizy. Dodać można, że czym innym jest wgląd w dokumenty przedstawiane przez kontrahentów, a czym innym utrwalanie i przetwarzanie niektórych zawartych w tych dokumentach danych osobowych. Nie może być przy tym wątpliwości, że katalog danych osobowych określonych w art. 9 ustawy z 16 listopada 2000 r. jest katalogiem enumeratywnym. Okoliczność, że w art. 12 tej samej ustawy zamieszczono zwrot „w szczególności” w odniesieniu do zarejestrowanych transakcji, o których informacje przekazywane muszą być Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej, nie oznacza w tej sytuacji, że organowi temu mają być przekazywane szersze dane osobowe niż wymaga tego art. 9 ustawy. Nie można bowiem przekazywać szerszej kategorii danych osobowych niż te, które objęte są obowiązkiem identyfikacji klientów.

Nieprzekonywające są argumenty, iż art. 8 ust. 3 ustawy z 16 listopada 2000 r., dotyczący transakcji, której okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, wymaga zbierania i przetwarzania danych osobowych w szerszym zakresie niż w stosunku do innych klientów. Nie bardzo bowiem wiadomo, w czym pomocne może się w takich sprawach okazać kopiowanie przedstawionych dokumentów. Wytypowanie ewentualnych przypadków posługiwania się sfałszowanymi dokumentami można osiągnąć także przez przeszkolenie pracowników w zakresie podstawowych cech dokumentów tożsamości i paszportów, tak np. jak czyni się to w odniesieniu do osób pracujących przy wymianie walut obcych.

Nie jest trafny także zarzut z punktu III a skargi kasacyjnej, odnoszący się do naruszenia art. 64 ust. 2 i 3 Konstytucji. Jest oczywiste, że firmy zawierające umowy leasingowe narażone są na częste wyłudzenia. Jednak środki, które te firmy podejmują celem zabezpieczenia się przed tymi patologicznymi przypadkami, muszą być zgodne z prawem.

Zgodnie z art. 47 Konstytucji „każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym”. W przypadku naruszenia tej sfery państwo powinno zapewnić ochronę osobie, której prawo do prywatności jest naruszane. Ochronie tej służy właśnie ustawa o ochronie danych osobowych, a także w pewnym

stopniu ustawa z 16 listopada 2000 r. Podniesione w uzasadnieniu argumenty dotyczące zgody znoszącej bezprawność manipulacji na ciele i zdrowiu osoby są chybione. Granicą bowiem takiej zgody jest bezprawność czynu.

Mając na uwadze podniesione wyżej względy, na podstawie art. 184 p.p.s.a. orzeczono jak w sentencji.

ZAŁĄCZNIK NR 7

**WYROK
TRYBUNAŁU
(Wielka Izba)**

z dnia 26 czerwca 2007 r.¹

sprawa C-305/05

(„Zbiory Orzecznictwa Trybunału Europejskiego” 2007, s. I-05305)

Dyrektywa 91/308/EWG – Przeciwdziałanie korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy – Nałożony na adwokatów obowiązek informowania właściwych organów o każdej okoliczności mogącej wskazywać na pranie pieniędzy – Prawo do rzetelnego procesu sądowego – Tajemnica zawodowa i niezależność adwokatów

W sprawie C-305/05

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour d’arbitrage, obecnie Cour constitutionnelle (Belgia), postanowieniem z dnia 13 lipca 2005 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 29 lipca 2005 r., w postępowaniu:

**Ordre des barreaux francophones et germanophone,
Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles,
Ordre des barreaux flamands,
Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles,**

przeciwko

Conseil des ministres,

przy udziale:

**Conseil des barreaux de l’Union européenne,
Ordre des avocats du barreau de Liège,**

¹ Język postępowania: francuski.

TRYBUNAŁ (wielka izba),
w składzie: V. Skouris, prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas,
K. Lenaerts, E. Juhász (sprawozdawca) i J. Klučka, prezesi izb, J.N. Cunha
Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, A. Borg Barthet, M. Ilešić
i J. Malenovský, sędziowie,
rzecznik generalny: M. Poiares Maduro,
sekretarz: M.-A. Gaudissart, dyrektor działu,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy
w dniu 12 września 2006 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Ordre des barreaux francophones oraz germanophone oraz
Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles przez F. Tulkensa
oraz V. Osta, avocats,
- w imieniu Ordre des barreaux flamands oraz Ordre néerlandais des
avocats du barreau de Bruxelles przez M. Stormego, avocat,
- w imieniu Conseil des barreaux de l'Union européenne przez M. Ma-
hieu, avocat,
- w imieniu Ordre des avocats du barreau de Liège przez E. Lemmensa,
avocat,
- w imieniu rządu belgijskiego przez M. Wimmera, działającego w cha-
rakterze pełnomocnika oraz przez L. Swartenbroux, avocat,
- w imieniu rządu włoskiego przez I.M. Braguglia, działającego w cha-
rakterze pełnomocnika oraz przez P. Gentilego, avvocato dello Stato,
- w imieniu rządu cypryjskiego przez E. Rossidou-Papakyriakou oraz
F. Komodromosa, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu austriackiego przez C. Pesendorfer, działającą w cha-
rakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu słowackiego przez R. Procházka, działającego w cha-
rakterze pełnomocnika,
- w imieniu Parlamentu Europejskiego przez A. Caiolę oraz C. Castillo
del Carpio, a następnie przez A. Caiolę i M. Dean, działających w cha-
rakterze pełnomocników,
- w imieniu Rady Unii Europejskiej przez M. Sims oraz M.-M. Josephi-
des, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez W. Bogensbergera
oraz R. Troostersa, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu
14 grudnia 2006 r.,

wyduje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy ważności art. 2a pkt 5 dyrektywy Rady 91/308/EWG z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.U. L 166, str. 77), zmienionej dyrektywą 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 grudnia 2001 r. (Dz.U. L 344, str. 76, zwanej dalej „dyrektywą 91/308”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach skarg wniesionych do sądu krajowego odpowiednio przez Ordre des barreaux francophones et germanophone (izbę adwokatów francusko- i niemieckojęzycznych), Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles (francuską izbę adwokatów w Brukseli), Ordre des barreaux flamands (izbę adwokatów flamandzkich), a także Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles (niderlandzką izbę adwokatów w Brukseli), o stwierdzenie nieważności niektórych artykułów ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r., zmieniającej ustawę z dnia 11 stycznia 1993 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy, ustawę z dnia 22 marca 1993 r. w sprawie statusu i kontroli instytucji kredytowych oraz ustawę z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie statusu przedsiębiorstw inwestycyjnych i ich kontroli, pośredników finansowych i doradców inwestycyjnych (*Moniteur belge* z dnia 23 stycznia 2004 r., str. 4352, zwanej dalej „ustawą z dnia 12 stycznia 2004 r.”), która dokonuje transpozycji dyrektywy 2001/97 do krajowego porządku prawnego.

Ramy prawne

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

- 3 Artykuł 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC”), zatytułowany „prawo do rzetelnego procesu sądowego”, stanowi:
 - „1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. [...]
 2. Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.
 3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
 - a niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
 - b posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;

- c bronienia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony – do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
- d przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
- e korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie”.

Uregulowania wspólnotowe

4 Zgodnie z trzecim motywem dyrektywy 91/308:

„proceder prania pieniędzy w ogólnym zakresie ma wyraźny wpływ na wzrost przestępczości zorganizowanej, a szczególnie na przemyt narkotyków; coraz bardziej wzrasta świadomość, że zwalczanie zjawiska prania pieniędzy należy do jednego z najbardziej efektywnych środków przeciwdziałania tej formie działalności przestępczej, która stanowi szczególne zagrożenie dla społeczeństw państw członkowskich”.

5 Motyw pierwszy, od czternastego do siedemnastego, a także dwudziesty dyrektywy 2001/97, mają następujące brzmienie:

„(1) Należy uaktualnić dyrektywę 91/308 [...], która jest jednym z podstawowych międzynarodowych instrumentów walki z praniem pieniędzy, przy uwzględnieniu wniosków Komisji i życzeń wyrażonych przez Parlament Europejski i państwa członkowskie. W ten sposób dyrektywa [91/308] powinna zostać dostosowana nie tylko do najlepszej międzynarodowej praktyki w tym zakresie, ale również utrzymać wysoki poziom ochrony sektora finansowego i innych działalności narażonych na niszczące skutki działań przestępczych.

[...]

(14) Podmioty piorące pieniądze mają tendencję do wykorzystywania zawodów niezwiązanych z finansami. Tego rodzaju ewolucja potwierdzona jest pracami GAFI (międzynarodowa grupa działań finansowych) o technikach i rodzajach prania pieniędzy.

(15) Należy rozszerzyć obowiązki nałożone przez dyrektywę [91/308] w przedmiocie ustalenia tożsamości klientów, zachowywania zapisów i deklaracji podejrzanych transakcji na ograniczoną liczbę działalności i zawodów, które okazują się szczególnie podatne na wykorzystanie w celach prania pieniędzy.

(16) Notariusze i przedstawiciele wolnych zawodów prawniczych, określonych przez państwa członkowskie, powinni zostać objęci przepisami dyrektywy [91/308], wtedy gdy uczestniczą w transakcjach o charakterze finansowym lub korporacyjnych, włączając w to doradzanie w sprawach podatkowych, w których to transakcjach ryzyko, iż usługi tych zawodów prawniczych zostaną wykorzystane w celach prania owoców przestępstwa jest podwyższone.

(17) Jednakże w przypadku, w którym przedstawiciele zgodnie z prawem uznanych i kontrolowanych wolnych zawodów, obejmującym udzielanie porad prawnych, na przykład adwokatów, oceniają sytuację prawną klienta lub reprezentują go w postępowaniu sądowym, nie będzie właściwe by dyrektywa [91/308] nakładała na nich obowiązek, w odniesieniu do tych działań, powiadamiania o ewentualnych podejrzeniach w dziedzinie prania pieniędzy. Należy wykluczyć wszelki obowiązek zadeklarowania informacji uzyskanych przed, podczas i po postępowaniu sądowym lub w związku z oceną sytuacji prawnej klienta. W konsekwencji porada prawna pozostaje poddana obowiązкови zachowania tajemnicy zawodowej, chyba że doradca prawny bierze udział w działaniu polegającym na praniu pieniędzy, porada prawna udzielana jest w celu prania pieniędzy lub adwokat wie, że jego klient pragnie uzyskać poradę prawną w celu prania pieniędzy.

[...]

- (20) W odniesieniu do notariuszy i przedstawicieli wolnych zawodów państwa członkowskie powinny mieć możliwość, w celu należytego wzięcia pod uwagę obowiązku tajemnicy zawodowej, który na nich ciąży w stosunku do ich klientów, wskazania izb adwokackich lub innych organizacji samorządowych dla przedstawicieli wolnych zawodów, jako organów, do których przypadki ewentualnego prania pieniędzy winny zostać zgłoszone przez tych członków. Państwa członkowskie winny określić reguły dotyczące postępowania z takimi deklaracjami i ich ewentualne późniejsze przekazanie »organom odpowiedzialnym za zwalczanie prania pieniędzy« oraz ogólnie odpowiednie formy współpracy między izbami lub organizacjami zawodowymi a tymi władzami”. [tłumaczenie nieoficjalne]
- 6 Zgodnie z art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308 obowiązkowi w niej określonym poddani są:
- „5) notariusze i pozostali przedstawiciele wolnych zawodów prawniczych, gdy uczestniczą oni
- a) pomagając swym klientom w przygotowaniu lub dokonaniu transakcji dotyczących:
 - i) zakupu i sprzedaży dóbr nieruchomości lub przedsiębiorstw handlowych;
 - ii) zarządu środkami pieniężnymi, papierami wartościowymi lub innymi aktywami należącymi do klienta;
 - iii) otwierania lub zarządzania kontami bankowymi, rachunkami oszczędnościowymi lub rachunkami papierów wartościowych;
 - iv) organizacji wkładu niezbędnego do tworzenia, zarządzania lub do prowadzenia działalności spółek;
 - v) tworzenia lub działalności trustów, spółek albo podobnych struktur lub zarządzania nimi;

b) lub działając w imieniu i na rzecz swojego klienta, w transakcjach finansowych lub transakcjach dotyczących nieruchomości”. [tłumaczenie nieoficjalne]

7 Artykuł 6 dyrektywy 91/308 stanowi:

„1. Państwa członkowskie zobowiązują instytucje i osoby objęte niniejszą dyrektywą, a w stosownych przypadkach także ich kierownictwo i pracowników do pełnej współpracy z władzami odpowiedzialnymi za zwalczanie zjawiska prania pieniędzy, polegającej na:

- a) informowaniu tych władz, z własnej inicjatywy, o każdym fakcie, który może wskazywać na dokonywanie prania pieniędzy;
- b) dostarczaniu na wniosek właściwych władz wszystkich niezbędnych informacji, zgodnie z postępowaniem ustalonym przez odpowiednie ustawodawstwo.

2. Informacje określone w ust. 1 są przekazywane władzom odpowiedzialnym za zwalczanie zjawiska prania pieniędzy tego państwa członkowskiego, na którego terytorium znajduje się instytucja lub osoba przekazująca informacje. Informacje są zwykle przekazywane przez osobę lub osoby wyznaczone przez instytucje kredytowe, lub osobę objętą niniejszą dyrektywą zgodnie z postępowaniem określonym w art. 11 ust. 1 lit. a).

3. W przypadku notariuszy i przedstawicieli wolnych zawodów prawnych, o których mowa w art. 2a pkt 5, państwa członkowskie mogą wyznaczyć odpowiedni organ danego samorządu zawodowego jako organ, do którego należy kierować informacje o faktach, o których mowa w ust. 1 lit. a) i w takiej sytuacji ustalają odpowiednie formy współpracy między tym organem a władzami odpowiedzialnymi za zwalczanie zjawiska prania pieniędzy.

Państwa członkowskie nie mają obowiązku stosowania wymagań określonych w ust. 1 w stosunku do notariuszy, przedstawicieli wolnych zawodów prawnych, audytorów, zewnętrznych księgowych oraz doradców podatkowych, w odniesieniu do informacji, które otrzymują od swojego klienta lub uzyskują na jego temat podczas ustalania jego sytuacji prawnej lub podczas wykonywania swoich obowiązków polegających na obronie lub reprezentowaniu tego klienta w postępowaniu sądowym, lub w związku z takim postępowaniem, włączając w to doradztwo w sprawie wszczynania lub unikania postępowania, bez względu na to, czy takie informacje są uzyskane lub otrzymane przed, w trakcie czy po zakończeniu takiego postępowania”. [tłumaczenie nieoficjalne]

Uregulowania krajowe

8 Artykuł 4 ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. wprowadził do ustawy z dnia 11 stycznia 1993 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu (*Moniteur*

belge z dnia 9 lutego 1993 r., str. 2828, zwanej dalej „ustawą z dnia 11 stycznia 1993 r.”) art. 2b o następującym brzmieniu:

„O ile wyraźnie to zastrzeżono, postanowienia niniejszej ustawy mają także zastosowanie do adwokatów:

1. w sytuacji gdy udzielają klientowi pomocy w przygotowaniu lub przeprowadzeniu transakcji dotyczącej:
 - a) zakupu lub sprzedaży dóbr nieruchomości lub przedsiębiorstw handlowych;
 - b) zarządu środkami pieniężnymi, papierami wartościowymi lub innych aktywów należących do klienta;
 - c) otwierania lub zarządzania kontami bankowymi, rachunkami oszczędnościowymi lub rachunkami papierów wartościowych;
 - d) organizacji wkładu niezbędnego do tworzenia, zarządzania lub do prowadzenia działalności spółek;
 - e) tworzenia lub działalności trustów, spółek albo podobnych struktur lub zarządzania nimi;
 2. lub gdy działają w imieniu i na rzecz swojego klienta w transakcjach finansowych lub transakcjach dotyczących nieruchomości”.
- 9 Artykuł 25 ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. dodał do art. 14a ustawy z dnia 11 stycznia 1993 r. ust. 3, zgodnie z którym:

„Osoby, o których mowa w art. 2b, które z racji wykonywania działalności wymienionych w tym artykule, stwierdzą istnienie okoliczności, o których wiedzą lub podejrzewają, że są związane z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu, zobowiązane są do natychmiastowego powiadomienia o nich dziekana izby, do której należą.

Jednakże osoby, o których mowa w art. 2b nie przekazują tych informacji, jeżeli otrzymały je od jednego ze swoich klientów lub które uzyskały na temat jednego ze swoich klientów w związku z oceną sytuacji prawnej tego klienta lub w związku z wykonywaniem swej funkcji obrońcy lub reprezentowania klienta w postępowaniu sądowym lub dotyczącym takiego postępowania, włączając w to porady w przedmiocie sposobu wszczęcia lub uniknięcia postępowania, niezależnie od tego, czy informacje te uzyskane lub otrzymane zostały przed, podczas lub po tym postępowaniu.

Dziekan dokonuje weryfikacji spełnienia przesłanek, o których mowa w art. 2b i w powyższym akapicie. Jeżeli przesłanki te są spełnione, przekazuje niezwłocznie te informacje do działu przetwarzania informacji finansowych”.

- 10 Artykuł 27 ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. zastąpił art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 11 stycznia 1993 r. w następujący sposób:

„§ 1. W razie gdy dział przetwarzania informacji finansowych otrzyma informację, o której mowa w art. 11 § 2, dział lub jeden z jego członków, lub jeden z członków jego personelu wyznaczony w tym celu przez sędziego, który nim kieruje, lub jego zastępcę, mogą zażądać przekazania w wy-

znaczonym przez siebie terminie wszelkich informacji uzupełniających, które uznają za potrzebne do wypełnienia zadań działu od:

1. wszystkich podmiotów i osób, o których mowa w art. 2, 2a i 2b, a także od dziekana, o którym mowa w art. 14a § 3,

[...]

Osoby, o których mowa w art. 2b i dziekan, o którym mowa w art. 14a § 3, nie przekazują tych informacji, gdy uzyskane one zostały przez osoby, o których mowa w art. 2b, od jednego z ich klientów lub które otrzymane zostały na temat jednego z ich klientów w związku z oceną sytuacji prawnej tego klienta lub w związku z wykonywaniem swej funkcji obrońcy, lub reprezentowania klienta w postępowaniu sądowym lub dotyczącym takiego postępowania, włączając w to porady w przedmiocie sposobu wszczęcia lub uniknięcia postępowania, niezależnie od tego, czy informacje te uzyskane lub otrzymane zostały przed, podczas lub po tym postępowaniu.

[...]”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 11 W dwóch skargach złożonych w dniu 22 lipca 2004 r. odpowiednio przez Ordre des barreaux francophones et germanophone oraz Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, z jednej strony, oraz przez Ordre des barreaux flamands i Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, z drugiej, zwrócono się do sądu krajowego o stwierdzenie nieważności art. 4, 5, 7, 25, 27, 30 i 31 ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. Conseil des barreaux de l'Union européenne (rada izb adwokackich Unii Europejskiej) oraz Ordre des avocats du barreau de Liège (izba adwokacka w Liège) wniosły interwencje w postępowaniu przez sądem krajowym.
- 12 Przed sądem krajowym skarżące izby twierdzą w szczególności, że art. 4, 25 i 27 ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. w zakresie, w jakim rozciąga się na adwokatów obowiązek informowania właściwych władz, gdy stwierdzą oni istnienie okoliczności, o których wiedzą lub podejrzewają, że mają związek z praniem pieniędzy i obowiązek przekazywania tym władzom informacji uzupełniających, które władze te uznają za potrzebne, stanowi nieuzasadniony zamach na zasady tajemnicy zawodowej i niezależności adwokata, będące elementem konstytucyjnym fundamentalnego prawa każdego podsądnego do rzetelnego procesu sądowego oraz zamach na gwarancję prawa do obrony. Wskazane artykuły naruszają ich zdaniem art. 10 i 11 belgijskiej konstytucji w związku z art. 6 EKPC, ogólnymi zasadami prawa do obrony, art. 6 ust. 2 UE oraz z art. 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, przyjętej w dniu 7 grudnia 2000 r. w Nicei (Dz.U. C 364, str. 1).
- 13 Skarżące izby oraz Conseil des barreaux de l'Union européenne są ponadto zdania, że twierdzenia tego nie podważa okoliczność, że belgijski ustawodawca dokonał transpozycji przepisów dyrektywy 91/308, ograniczając, jeżeli chodzi o adwokatów, obowiązki informowania i współ-

pracy. W tej kwestii Ordre des barreaux francophones et germanophone oraz Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles twierdzą, że rozróżnienie, jakiego dokonują te przepisy, według czynności adwokackich o zasadniczym lub pobocznym charakterze, jest z prawniczego punktu widzenia nie do utrzymania i prowadzi do sytuacji znacznej niepewności prawnej. Ordre des barreaux flamands oraz Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles podkreślają, że obowiązki denuncjacji i oskarżania klienta przekraczają zwykłe naruszenie tajemnicy zawodowej, tak że zrywają w sposób całkowity stosunek zaufania między nim a jego adwokatem.

- 14 Jeżeli chodzi o Conseil des barreaux de l'Union européenne, to podnosi ona, że ustawa z dnia 11 stycznia 1993 r., zmieniona ustawą z dnia 12 stycznia 2004 r., nie pozwala na zachowanie w całości tradycyjnej roli adwokata. Wskazuje ona w tej kwestii, że szczególny charakter zawodu adwokata, w szczególności niezależność i tajemnica zawodowa, przyczyniają się do zaufania publicznego do tego zawodu oraz że zaufanie takie nie jest jedynie związane z niektórymi szczególnymi zadaniami adwokata.
- 15 Sąd krajowy zwraca uwagę, że skargi o stwierdzenie nieważności wniesione zostały w odniesieniu do ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. mającej na celu transpozycję do belgijskiego porządku prawnego przepisów dyrektywy 2001/97. Jako że prawodawca wspólnotowy jest jego zdaniem, na wzór ustawodawcy belgijskiego, zobowiązany do przestrzegania prawa do obrony i prawa do rzetelnego procesu sądowego, uważa on, że przez wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie zgodności tej ustawy z belgijską konstytucją, konieczne jest uprzednie rozstrzygnięcie kwestii ważności dyrektywy, na której oparta jest ta ustawa.
- 16 W tych okolicznościach Cour d'arbitrage postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:
„Czy art. 1 [pkt 2] dyrektywy 2001/97 [...] narusza prawo do rzetelnego procesu sądowego, zagwarantowane w art. 6 [EKPC], a co za tym idzie – art. 6 ust. 2 [UE], ponieważ nowy art. 2a [pkt 5], który został dodany w dyrektywie 91/308/EWG, włącza prawników wykonujących wolne zawody – w tym także adwokatów – w zakres stosowania tej dyrektywy, której celem jest nałożenie na określone w niej osoby i instytucje obowiązku informowania władz właściwych ds. walki z praniem pieniędzy o każdym fakcie, który może świadczyć, iż pranie pieniędzy ma miejsce (art. 6 dyrektywy 91/308/EWG zastąpiony przez art. 1 [pkt 5] dyrektywy 2001/97/WE)?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 17 Należy przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że o ile w postępowaniu przed sądem krajowym, leżącym u podstaw niniejszego wniosku, skarżące izby i interwenienci podnieśli kwestię ważności ustawodawstwa krajowego, transponującego dyrektywę 91/308 w stosunku do szeregu

- norm wyższego rzędu, to niemniej w swym pytaniu sąd krajowy uznał za konieczne zwrócenie się do Trybunału o kontrolę ważności tej dyrektywy w odniesieniu do prawa do rzetelnego procesu, jakie gwarantuje art. 6 EKPC i art. 6 ust. 2 UE.
- 18 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, procedura ustalona w art. 234 WE oparta została na wyraźnym rozgraniczeniu funkcji między sądami krajowymi a Trybunałem, w ten sposób, że to jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, zarówno ocena, czy dla wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, które zadaje Trybunałowi (zob. wyroki z dnia 4 grudnia 2003 r. w sprawie C-448/01 EVN i Wienstrom, Rec. str. I-14527, pkt 74 oraz z dnia 12 kwietnia 2005 r. w sprawie C-145/03 Keller, Zb.Orz. str. I-2529, pkt 33).
 - 19 W tych okolicznościach nie ma potrzeby badania ważności dyrektywy 91/308 w odniesieniu do praw podstawowych, do których sąd krajowy się nie odnosi, w szczególności do prawa do poszanowania życia prywatnego, o którym stanowi art. 8 EKPC.
 - 20 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 91/308 stanowi, że osoby objęte jej zakresem stosowania winny w pełni współpracować z właściwymi władzami zajmującymi się zwalczaniem prania pieniędzy, poprzez informowanie tych ostatnich z własnej inicjatywy o każdej okoliczności, która może wskazywać na pranie pieniędzy i dostarczanie tym samym władzom, na ich żądanie, wszelkich koniecznych informacji, stosownie do procedur ustanowionych przez właściwe ustawodawstwo.
 - 21 Jeżeli chodzi o adwokatów, dyrektywa 91/308 ogranicza stosowanie tych obowiązków informowania i współpracy na dwa sposoby.
 - 22 Z jednej strony, na mocy art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308, adwokaci są poddani obowiązkowi, o którym ona stanowi, a w szczególności obowiązkowi informowania i współpracy, nałożonym w art. 6 ust. 1 tej dyrektywy, o tyle tylko, o ile uczestniczą oni, w sposób określony w tymże art. 2a pkt 5 w niektórych transakcjach enumeratywnie wyliczonych przez ten ostatni przepis.
 - 23 Z drugiej strony, z art. 6 ust. 3 akapit drugi dyrektywy 91/308 wynika, że państwa członkowskie nie są zobowiązane do nałożenia obowiązku informowania i współpracy na adwokatów, jeżeli chodzi o informacje uzyskane od jednego z ich klientów lub otrzymanych na temat jednego z nich w związku z oceną sytuacji prawnej tego klienta, lub w związku z wykonywaniem swej funkcji obrońcy lub reprezentowania klienta w postępowaniu sądowym lub dotyczącym takiego postępowania, włączając w to porady w przedmiocie sposobu wszczęcia lub uniknięcia postępowania, niezależnie od tego, czy informacje te uzyskane lub otrzymane zostały przed, podczas lub po tym postępowaniu.

- 24 Znaczenie takiego wyłączenia podkreśla siedemnasty motyw dyrektywy 2001/97, zgodnie z którym nie byłoby właściwe, by dyrektywa 91/308 nakładała na przedstawicieli zgodnie z prawem uznanych i kontrolowanych wolnych zawodów, polegających na udzielaniu porad prawnych, na przykład adwokatów, obowiązku powiadamiania o ewentualnych podejrzeniach w kwestii prania pieniędzy w sytuacjach, w których oceniają oni sytuację prawną klienta lub reprezentują go w postępowaniu sądowym. Motyw ten stanowi ponadto, że należy wyłączyć jakikolwiek obowiązek zgłoszenia informacji uzyskanych przed, podczas i po postępowaniu sądowym lub w związku z oceną sytuacji prawnej klienta. Wreszcie ten sam motyw podkreśla, że z wyłączenia takiego wynika, iż porada prawna pozostaje poddana obowiązkowi zachowania tajemnicy zawodowej, chyba że udzielający porady sam bierze udział w działaniu polegającym na praniu pieniędzy, porada prawna udzielana jest w celu prania pieniędzy lub wie on o tym, że jego klient pragnie uzyskać poradę prawną w tych celach.
- 25 W niniejszej sprawie z art. 25 i 27 ustawy z dnia 12 stycznia 2004 r. wynika, że ustawodawca belgijski, jeżeli chodzi o adwokatów, wprowadził do tej ustawy wyłączenia obejmujące informacje uzyskane lub otrzymane w okolicznościach, o których stanowi ów art. 6 ust. 3 akapit drugi dyrektywy 91/308.
- 26 W tych okolicznościach trzeba zbadać, czy obowiązek adwokata, który działa, wykonując swój zawód, współdziałania z właściwymi władzami w kwestii zwalczania prania pieniędzy w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 91/308 oraz ich informowania z własnej inicjatywy o każdej okoliczności mogącej wskazywać na pranie pieniędzy, z zastrzeżeniem ograniczenia tego obowiązku, o których stanowi art. 2a pkt 5 oraz art. 6 ust. 3 tej dyrektywy, stanowi naruszenie prawa do rzetelnego procesu sądowego, gwarantowanego przez art. 6 EKPC oraz art. 6 ust. 2 UE.
- 27 Należy przede wszystkim zwrócić uwagę na to, że art. 6 ust. 3 drugi akapit dyrektywy 91/308 można poddać różnej wykładni, co powoduje, że dokładny zakres obowiązku informacji i współpracy, ciążyący na adwokatach, nie jest do końca jasny.
- 28 W tej kwestii z utrwalonego orzecznictwa wynika, że gdy tekst wtórnego prawa wspólnotowego można poddać więcej niż jednej wykładni, należy dać raczej pierwszeństwo tej wykładni, która zapewnia zgodność przepisu z traktatem WE, niż wykładni prowadzącej do uznania jego niezgodności z tymże (zob. wyroki z dnia 13 grudnia 1983 r. w sprawie 218/82 Komisja przeciwko Radzie, Rec. str. 4063, pkt 15 oraz z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie C-135/93 Hiszpania przeciwko Komisji, Rec. str. I-1651, pkt 37). Zatem na państwach członkowskich spoczywa nie tylko obowiązek wykładni swego prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym, lecz również dbania o to, by nie opierać się na wykładni tekstu prawa wtórnego, która pozostawałaby w konflikcie z prawami podstawowymi, chronionymi przez wspólnotowy porządek prawny lub z innymi ogól-

- nymi zasadami prawa wspólnotowego (wyrok z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie C-101/01 Lindqvist, Rec. str. I-2971, pkt 87).
- 29 Należy również przypomnieć, że prawa podstawowe stanowią integralną część ogólnych zasad prawa, nad których przestrzeganiem czuwa Trybunał. W tym zakresie Trybunał opiera się na tradycjach konstytucyjnych, wspólnych państwom członkowskim, oraz na wskazówkach zaczerpniętych z umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, przy tworzeniu których państwa członkowskie współpracowały lub do których przystąpiły. EKPC ma tutaj znaczenie szczególne (zob. podobnie wyroki: z dnia 12 listopada 1969 r. w sprawie 29/69 Stauder, Rec. str. 419, pkt 7; z dnia 6 marca 2001 r. w sprawie C-274/99 P Connolly przeciwko Komisji, Rec. str. I-1611, pkt 37 oraz z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie C-283/05 ASML, Zb.Orz. str. I-12041, pkt 26). Tym samym prawo do rzetelnego procesu sądowego, ukształtowane w szczególności przez art. 6 EKPC, stanowi prawo podstawowe, którego Unia Europejska przestrzega jako zasadę ogólną w oparciu o art. 6 ust. 2 UE.
- 30 Artykuł 6 EKPC przyznaje każdej osobie, czy to w ramach sporów o prawa i obowiązki o charakterze cywilnym, czy to w ramach postępowania karnego, prawo by jego sprawa została rzetelnie rozpatrzona.
- 31 Zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka pojęcie „rzetelnego procesu”, o którym stanowi art. 6 EKPC, składa się z dwóch różnych elementów, obejmujących w szczególności prawo do obrony, zasadę równości broni, prawo dostępu do sądów, a także prawo do dostępności adwokata zarówno w sprawach cywilnych, jak i karnych (zob. ETPC, wyroki z dnia 21 lutego 1975 r. w sprawie Golder przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, Seria A, nr 18, § 26-40; z dnia 28 czerwca 1984 r. w sprawie Campbell i Fell przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, Seria A, nr 80, § 97-99, 105-107, 111-113, a także z dnia 30 października 1991 r. w sprawie Borgeers przeciwko Belgii, Seria A, nr 214-B, § 24).
- 32 Adwokat nie będzie mógł wypełnić swej misji doradzania, obrony i reprezentacji swego klienta w odpowiedni sposób i klient ten będzie w konsekwencji pozbawiony praw, które zapewnia mu art. 6 EKPC, jeżeli adwokat w ramach postępowania sądowego lub jego przygotowywania byłby zobowiązany do współpracy z władzami publicznymi, przekazując im informacje uzyskane w trakcie konsultacji prawnych, mających miejsce w ramach takiego postępowania.
- 33 W odniesieniu do dyrektywy 91/308, a także jak już przypomniano w pkt 22 niniejszego wyroku, z art. 2a pkt 5 wynika, że obowiązki informowania i współpracy obejmują adwokatów tylko o tyle, o ile udzielają swemu klientowi pomocy w przygotowaniu lub przeprowadzeniu pewnych transakcji, przede wszystkim o charakterze finansowym i dotyczących nieruchomości, o których stanowi ten przepis w lit. a) lub gdy działają w imieniu i na rzecz swych klientów przy transakcjach finansowych lub transakcjach dotyczących nieruchomości. Co do zasady tego typu działa-

nia, z samej swej natury, znajdują się w kontekście, który nie ma związku z postępowaniem sądowym i tym samym pozostają poza zakresem prawa do rzetelnego procesu sądowego.

- 34 Co więcej, od chwili gdy zwrócono się do adwokata działającego w ramach transakcji, o której mowa w art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308, o pomoc w przeprowadzeniu obrony lub o reprezentowanie przed sądami, lub w uzyskaniu porady w kwestii sposobu wszczęcia lub uniknięcia postępowania sądowego, adwokat ten zostaje wyłączony, na podstawie art. 6 ust. 3 akapit drugi tej dyrektywy, z obowiązków określonych w ust. 1 tego artykułu, i w tej kwestii bez znaczenia jest to, czy informacje uzyskane lub otrzymane zostały wcześniej, w trakcie lub po postępowaniu. Wyłączenie takie pozwala chronić prawo klienta do rzetelnego procesu sądowego.
- 35 Jako że wymogi wynikające z prawa do rzetelnego procesu sądowego oznaczają z definicji powiązanie z postępowaniem sądowym oraz uwzględniając okoliczność, iż art. 6 ust. 3 drugi akapit dyrektywy 91/308 wyłącza adwokatów, w sytuacji gdy ich działalność charakteryzuje takie powiązanie, z obowiązków informowania i współpracy, o których stanowi art. 6 ust. 1 tej dyrektywy, wyżej wymienione wymogi zostają zachowane.
- 36 Trzeba natomiast uznać, że wymogi związane z prawem do rzetelnego procesu sądowego nie sprzeciwiają się temu, by adwokaci, w sytuacji gdy działają w dokładnie określonych ramach działalności wymienionych w art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308, lecz w kontekście nieobjętym zakresem art. 6 ust. 3 akapit drugi tej dyrektywy, zostali poddani obowiązkom informowania i współpracy, wprowadzonym przez art. 6 ust. 1 tej dyrektywy, gdy tego rodzaju obowiązki są uzasadnione, jak to w szczególności podkreśla motyw trzeci dyrektywy 91/308, koniecznością efektywnego przeciwdziałania praniu pieniędzy, które wywiera znaczący wpływ na rozwój przestępczości zorganizowanej, która sama stanowi szczególne zagrożenie dla społeczeństw państw członkowskich.
- 37 W świetle powyższego należy stwierdzić, że obowiązki informowania i współpracy z władzami odpowiedzialnymi za zwalczanie prania pieniędzy, wprowadzone w art. 6 ust. 1 dyrektywy 91/308 i nałożone na adwokatów w art. 2a pkt 5 tej dyrektywy, z zastrzeżeniem art. 6 ust. 3 akapit drugi tej dyrektywy, nie naruszają prawa do rzetelnego procesu sądowego, jaki gwarantuje art. 6 EKPC i art. 6 ust. 2 UE.

W przedmiocie kosztów

- 38 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Obowiązki informowania i współpracy z władzami odpowiedzialnymi za zwalczanie prania pieniędzy, wprowadzone w art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 91/308/EWG z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (Dz.U. L 166, str. 77), zmienionej dyrektywą 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 grudnia 2001 r. i nałożone na adwokatów w art. 2a pkt 5 tej dyrektywy, z zastrzeżeniem art. 6 ust. 3 akapit drugi tej dyrektywy, nie naruszają prawa do rzetelnego procesu sądowego, jaki gwarantuje art. 6 EKPC i art. 6 ust. 2 UE.

ZAŁĄCZNIK NR 8

**WYROK
TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO**

z dnia 2 lipca 2007 r.

sygn. akt K 41/05

(OTK 2007, nr 7A, poz. 72)

1. Art. 8 ust. 3, art. 11 ust. 1 w związku z ust. 5, art. 13a ust. 1, art. 16 ust. 1 i 1a, art. 22 ust. 1 i 2 oraz art. 34 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505, z 2004 r. Nr 62, poz. 577, Nr 96, poz. 959 i Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 183, poz. 1538 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 157, poz. 1119) w zakresie, w jakim nie dotyczą sytuacji, gdy instytucje obowiązane w rozumieniu tej ustawy, świadczące pomoc prawną, ustalają sytuację prawną klienta lub wykonują inne czynności mające związek z postępowaniem sądowym, są zgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 8 ust. 4, art. 9 ust. 1, art. 13a ust. 2, art. 16 ust. 2 i 3, art. 22 ust. 3 i 4, art. 32 ust. 1 oraz art. 33 ustawy powołanej w punkcie 1 nie są niezgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

3. Art. 7 ustawy z dnia 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 62, poz. 577) jest zgodny z art. 2 Konstytucji.

4. Art. 8 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 3 jest zgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 2 i 3 Konstytucji.

5. Art. 8 pkt 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 3 jest zgodny z art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 Konstytucji.

Ponadto postanawia:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 oraz w związku z art. 32 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.

U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070 oraz z 2005 r. Nr 169, poz. 1417) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Skład orzekający

Trybunał Konstytucyjny w składzie: Ewa Łętowska – przewodniczący, Jerzy Ciemniewski, Zbigniew Cieślak, Teresa Liszcz, Mirosław Wyrzykowski – sprawozdawca,
protokolant: Krzysztof Zalecki.

Sentencja

Po rozpoznaniu, z udziałem wnioskodawcy oraz Sejmu i Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 2 lipca 2007 r., wniosku Krajowej Rady Radców Prawnych o zbadanie zgodności:

- 1) art. 8 ust. 3 i 4, art. 9 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 13a, art. 16 i art. 22 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505, ze zm.) w zakresie, w jakim odnoszą się do radców prawnych wykonujących zawód poza stosunkiem pracy oraz prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego, z art. 31 ust. 1 i art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji,
 - 2) art. 11 ust. 5, art. 32 ust. 1, art. 33 oraz art. 34 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 31 ust. 1 i art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji,
 - 3) art. 7 ustawy z dnia 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 62, poz. 577) z art. 2 Konstytucji,
 - 4) art. 8 ustawy powołanej w punkcie 3 z art. 2 oraz art. 42 Konstytucji,
- orzeka:
1. Art. 8 ust. 3, art. 11 ust. 1 w związku z ust. 5, art. 13a ust. 1, art. 16 ust. 1 i 1a, art. 22 ust. 1 i 2 oraz art. 34 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505, z 2004 r. Nr 62, poz. 577, Nr 96, poz. 959 i Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 183, poz. 1538 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 157, poz. 1119) w zakresie, w jakim nie dotyczą sytuacji, gdy instytucje obowiązane w ro-

zumieniu tej ustawy, świadczące pomoc prawną, ustalają sytuację prawną klienta lub wykonują inne czynności mające związek z postępowaniem sądowym, są zgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 8 ust. 4, art. 9 ust. 1, art. 13a ust. 2, art. 16 ust. 2 i 3, art. 22 ust. 3 i 4, art. 32 ust. 1 oraz art. 33 ustawy powołanej w punkcie 1 nie są niezgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.
3. Art. 7 ustawy z dnia 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 62, poz. 577) jest zgodny z art. 2 Konstytucji.
4. Art. 8 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 3 jest zgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 2 i 3 Konstytucji.
5. Art. 8 pkt 2 i 3 ustawy powołanej w punkcie 3 jest zgodny z art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 Konstytucji.

Ponadto postanawia:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 w związku z ust. 2 oraz w związku z art. 32 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070 oraz z 2005 r. Nr 169, poz. 1417) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Uzasadnienie faktyczne

I

1. Krajowa Rada Radców Prawnych, w skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego wniosku z 6 czerwca 2005 r., zarzuciła, że: 1) art. 8 ust. 3 i 4, art. 9 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 13a, art. 16 i art. 22 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505, ze zm.) w zakresie, w jakim odnoszą się do radców prawnych wykonujących zawód poza stosunkiem pracy oraz prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego, są niezgodne z art. 31 ust. 1 i art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1, art. 31 ust. 3 Konstytucji; 2) art. 11 ust. 5, art. 32 ust. 1, art. 33 i art. 34 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy, o której mowa w punkcie 1, są niezgodne z art. 31 ust. 1 i art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji; 3) art. 7 ustawy z dnia 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 62, poz. 577) jest niezgodny z art. 2 Konstytucji oraz

4) art. 8 ustawy, o której mowa w punkcie 3, jest niezgodny z art. 2 i art. 42 Konstytucji.

1.1. W ocenie Krajowej Rady Radców Prawnych (dalej także: KRRP), relevantnymi dla kontroli konstytucyjności zakwestionowanych przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (dalej: ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy) są w sprawie niniejszej nie tyle poszczególne przepisy Konstytucji interpretowane we wzajemnej izolacji, ile normy zrekonstruowane w oparciu o wykładnię postanowień dotyczących praw i wolności konstytucyjnych w kontekście odnoszącym się do specyfiki roli odgrywanej w demokratycznym państwie prawnym przez prawnicze zawody zaufania publicznego.

Pierwotnie, wśród przepisów Konstytucji wymienionych przez wnioskodawcę jako współtworzące wzorzec kontroli, ujęte były – oprócz wymienionych wyżej: art. 31 ust. 1 i art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 – także art. 45 (prawo do sądu), art. 47 (prawo do prywatności) oraz art. 51 ust. 2 (zakaz gromadzenia przez władze publiczne zbędnych informacji o obywatelach), jednak postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2005 r. (sygn. Tw 31/05, OTK ZU nr 5/B/2005, poz. 184) wnioskowi odmówiono nadania dalszego biegu w tym zakresie.

1.2. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy uchwalona została w celu implementowania dyrektywy Rady 91/308/EWG z 10 czerwca 1991 r. w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (dalej: dyrektywa 91/308/EWG), a następnie była znowelizowana (przez zakwestionowaną w niniejszym postępowaniu ustawę) w celu implementowania dyrektywy 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 4 grudnia 2001 r. zmieniającej dyrektywę Rady 91/308/EWG w sprawie uniemożliwienia korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy (dalej: dyrektywa 2001/97/WE).

Wnioskodawca wyraźnie jednak zaznaczył, że we wprowadzonych przez ustawę nowelizującą do ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy regulacjach ograniczono przyjęte w dyrektywie 2001/97/WE wyłączenia obowiązków informacyjnych spoczywających na radcach prawnych. Polski ustawodawca nie uwzględnił, po pierwsze, że obowiązki te nie dotyczą: a) informacji uzyskanych w związku z ustalaniem sytuacji prawnej klienta oraz b) informacji uzyskanych w związku z udzielaniem pomocy prawnej zmierzającej do wszczęcia lub uniknięcia postępowania sądowego (a zatem nie dotyczą także informacji uzyskanych przed takim postępowaniem, po takim postępowaniu lub w trakcie takiego postępowania), a po drugie, że obowiązki te dotyczą informacji uzyskanych w związku z prowadzeniem pewnych tylko rodzajów transakcji enumeratywnie wymienionych w art. 2a pkt 5 zmienionej dyrektywy 91/308/EWG.

W konsekwencji, w ocenie KRRP, zakres przedmiotowy zastosowania ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy w stosunku do radców prawnych został w zasadniczy sposób rozszerzony względem zakresu zastosowania przewidzianego w wymienionej wyżej dyrektywie. Rozwiązanie takie w sposób jaskrawy uwidacznia różnice pomiędzy prawodawcą wspólnotowym a ustawodawcą polskim w pojmowaniu roli i znaczenia zasady proporcjonalności ingerencji państwa w prawa i wolności innych osób, w tym wykonujących szczególne zawody zaufania publicznego.

1.3. Zdaniem KRRP, skoro Konstytucja posługuje się pojęciem „zawodu zaufania publicznego”, to trzeba przyjąć, że owo „zaufanie publiczne” ma określoną i podlegającą ochronie treść konstytucyjną, wpływającą na wytyczenie granic dopuszczalnej ingerencji ustawodawcy w sposób wykonywania tych zawodów. Jeśli pojęcie to nie ma być „puste”, ustawodawca powinien zapewnić taki kształt regulacji prawnych, który stworzy warunki do istnienia takiego zaufania.

Takim zawodem zaufania publicznego jest właśnie zawód radcy prawnego. Polega on na świadczeniu pomocy prawnej w celu ochrony prawnej interesów podmiotów, na rzecz których jest wykonywana. Wykonywanie tak właśnie rozumianego zawodu opiera się na relacji zaufania pomiędzy radcą prawnym a osobą zwracającą się doń o pomoc prawną.

Jednym z dwu podstawowych wymiarów „zaufania publicznego” jest zatem zaufanie osoby korzystającej z pomocy prawnej, że informacje uzyskane przez radcę prawnego w trakcie udzielania pomocy prawnej nie zostaną ujawnione osobom trzecim, w tym przede wszystkim organom władzy publicznej. Tego rodzaju zaufanie jest więc warunkiem *sine qua non* możliwości należytego wykonywania zawodu radcy prawnego, a także ściśle z nim związanej realizacji prawa każdego obywatela do uzyskania niezbędnej pomocy prawnej. Świadomość osób zwracających się o pomoc prawną, że przekazane radcy prawnemu informacje mogą zostać przez niego ujawnione, w tym także w trakcie postępowania prowadzonego przeciwko osobie, której radca udzielił pomocy, utrudniałaby, a nawet wykluczałaby, oparcie pomocy prawnej na zaufaniu. Brak tego zaufania zaś prowadzić może w konsekwencji do powstrzymywania się od przekazywania radcy prawnemu pełnych informacji na temat okoliczności faktycznych niezbędnych do udzielenia należytej jakości pomocy prawnej, a tym samym podważenia skuteczności podstawowych instrumentów ochrony prawnej jednostki.

Drugi wymiar „zaufania publicznego” dotyczy relacji państwo – radcowie prawni. Z jednej strony ustawodawca powierza radcom prawnym istotną rolę w funkcjonowaniu i kształtowaniu systemu ochrony prawnej, stanowiącego rdzeń i istotę demokratycznego państwa prawa, z drugiej – zapewnia daleko idącą autonomię korporacyjną, w tym możliwość samodzielnej regulacji i egzekwowania zasad deontologii zawodowej. Tego rodzaju unormowanie jest możliwe jedynie na gruncie zaufania ustawodawcy do osób wykonujących

zawód radcy prawnego, w szczególności należytego i odpowiedzialnego korzystania z przyznanej im szerokiej sfery autonomii.

Trudno wyobrazić sobie skuteczną reprezentację interesów klienta w sytuacji, gdy radca prawny zobowiązany jest do udostępniania *de facto* szerokiego kręgowi organów administracyjnych wszystkich posiadanych informacji oraz dokumentów źródłowych, nie wyłączając sytuacji, gdy organ taki jest lub może być przeciwną stroną danego postępowania. Prowadziłoby to w wielu wypadkach wprost do pozbawienia radcy prawnego i reprezentowanej przez niego osoby realnych szans obrony ich praw w konfrontacji z wyposażonymi w tego rodzaju informacje i środki organami państwa, i to nawet wtedy gdy nie tylko nie potwierdziłoby się podejrzenie związane z procederem prania pieniędzy, ale tryby postępowania przewidziane w zakwestionowanej ustawie użyte zostałyby jako swoista „droga na skróty” prowadząca do zdobycia informacji dotyczących zupełnie innych sfer działania danego podmiotu. Taka sytuacja godzi w samą istotę wolnego zawodu radcy prawnego, traktowanego dotąd jako niezależnego specjalistę zobowiązanego do działań zmierzających do ochrony praw osób, które się do niego o to zwracają.

1.4. Wnioskodawca podkreślił, że należyte gwarancje ochrony tajemnicy zawodowej radcy prawnego stanowią nie tylko bezpośrednią konsekwencję wykonywania zawodu zaufania publicznego, ale także elementarny wymóg należytego wykonywania zawodu radcy prawnego w ogóle, a w szerszym kontekście również gwarancję pełnego respektowania prawa obywatela do uzyskania odpowiedniej pomocy prawnej, nieodzownej z punktu widzenia należytego funkcjonowania systemu wymiaru sprawiedliwości i ochrony prawnej. W związku z tym, zdaniem KRRP, standard konstytucyjny ochrony komunikowania się, wówczas gdy odnoszony jest do prawniczych zawodów zaufania publicznego, musi być – w kontekście roli i funkcji tych zawodów dla istnienia demokratycznego państwa prawnego – interpretowany w sposób znacznie bardziej restrykcyjny niż w wypadku pozostałych podmiotów prawa.

Krajowa Rada Radców Prawnych wskazała, że takie rozumienie dostępu do odpowiedniej pomocy i ochrony prawnej, a w jej ramach bezwzględnej ochrony tajemnicy zawodowej, obecne jest także w dokumentach międzynarodowych.

1.5. Dla realizacji zasady demokratycznego państwa prawnego niezwykle istotne, podstawowe wręcz znaczenie ma istnienie mechanizmów pozwalających obywatelowi skutecznie przeciwstawić się wypadkom nadużycia władzy, tak aby w konfrontacji z aparatem państwa dysponował on możliwością uzyskania pełnej, bezpiecznej i wiarygodnej pomocy prawnej umożliwiającej obronę interesów i realizację przysługujących praw. Nieodzowne do zapobieżenia takim nadużyciom (władzy) jest zatem istnienie wolnych zawodów prawniczych mogących pomóc obywatelowi, gdy uznaje on, że administracja państwowa naruszyła jego prawa.

Ocena konstytucyjności zakwestionowanych przepisów wymaga – zdaniem KRRP – uwzględnienia wynikającego z zasady zaufania obywatela do państwa zakazu ustanawiania unormowań pozornych, które dają jedynie „złudzenie” prawa, w istocie jednak nie gwarantując należytej jego ochrony. Obecny stan prawny, mimo formalnego zadeklarowania tajemnicy zawodowej radcy prawnego, w istocie dopuszcza lub nakazuje przekazywanie i wykorzystywanie objętych nią informacji zainteresowanym nimi organom państwa. W ocenie wnioskodawcy czyni to tajemnicę zawodową w jej najbardziej newralgicznym aspekcie, przykładem instytucji pozornej i mogącej prowadzić w stosunku do osób zwracających się o pomoc prawną do swego „złudzenia” bezpieczeństwa przekazywanych radcy prawnemu informacji, które w istocie (i bez możliwości powiadomienia osoby, której dotyczą) stają się dostępne szerokiej grupie organów państwa.

1.6. Wnioskodawca zwrócił uwagę, że skoro polski ustawodawca zdecydował się wprowadzić bardziej rygorystyczne przepisy, wykraczające znacznie poza ograniczenia tajemnicy zawodowej sformułowane w dyrektywie 2001/97/WE, to dla uzasadnienia ich konieczności (jako niezbędnej przesłanki ograniczania konstytucyjnych praw i wolności) należałoby założyć, że istnieją jakieś względy odróżniające sytuację w Polsce (na niekorzyść) od sytuacji w innych krajach Europy. W ocenie KRRP nie istnieją jednak żadne realne podstawy, które tego rodzaju przypuszczenie mogłyby przekonująco uzasadniać, nie odwołuje się do nich także uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej.

Również skuteczność zaskarżonych regulacji KRRP poddała w wątpliwość, jako że obowiązek informacyjny wprowadzony wobec radców prawnych (w zakresie szerszym niż to wynika z dyrektywy) obejmuje sytuacje, w których radcowie ci powinni odmówić udzielenia pomocy prawnej (art. 6 Zasad etyki zawodowej radcy prawnego). Jeśli zatem radca prawny decydowałby się na świadome uczestnictwo w przeprowadzeniu transakcji służącej przestępstwu, zawiadamiając Generalnego Inspektora Informacji Finansowej (dalej: GIIF), jednocześnie ujawniałby własne poważne przewinienie dyscyplinarne. Natomiast w sytuacji nieświadomości radcy prawnego co do rzeczywistych celów transakcji, w której bierze udział, do zawiadomienia odpowiednich organów – niezależnie od zakresu obowiązków wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy – nie dojdzie z oczywistych względów.

1.7. Oprócz zarzutów dotyczących merytorycznej niezgodności z Konstytucją ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, wnioskodawca wskazał, że kwestionowana zmiana nastąpiła z naruszeniem jednego z podstawowych formalnych postulatów związanych z pojęciem demokratycznego państwa prawnego – zakazem ustanawiania regulacji o charakterze retroaktywnym.

Ustawa nowelizująca weszła w życie w terminie 30 dni od dnia jej ogłoszenia, tj. 15 maja 2004 r. Akt ten zawiera jednak przepis nakazujący stosowanie

określonych jego przepisów „od dnia uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej”. Odróżnianie momentu „wejścia w życie” od daty, od której przepisy danej ustawy „stosuje się” lub „znajdują zastosowanie”, w wypadkach, w których data taka jest wcześniejsza niż dzień wejścia owej ustawy w życie, stanowi – zdaniem KRRP – jedną z technik nadawania przepisom działania retroaktywnego.

W ocenie wnioskodawcy, art. 8 ustawy nowelizującej poszerzył katalog instytucji obowiązanych o m.in. radców prawnych, z mocą wsteczną obejmującą okres od uzyskania przez RP członkostwa w Unii Europejskiej do dnia wejścia ustawy w życie. Niewykonywanie w tym czasie przez radców prawnych obowiązków wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy podlega przy tym odpowiedzialności karnej, określonej w art. 35 tej ustawy. Stąd obydwie wymienione przepisy (art. 8 ustawy nowelizującej oraz art. 35 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy), rozpatrywane łącznie jako para norm sprzężonych – sankcjonowanej i sankcjonującej – naruszają zasadę *nullum crimen sine lege*, nakazując stosowanie znowelizowanych, nakładających obowiązki przepisów, do zdarzeń sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Krajowa Rada Radców Prawnych wskazała nadto, że już samo nałożenie nowych obowiązków informacyjnych na radców prawnych w sposób niemalże natychmiastowy (bez możliwości przygotowania się do jej stosowania) stanowi naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa, będącej składową zasady demokratycznego państwa prawnego. Zarzut taki jest według wnioskodawcy dodatkowo uzasadniony okolicznością, że nowe regulacje stosują się także do transakcji rozpoczętych i prowadzonych w chwili ogłoszenia i wejścia w życie ustawy nowelizującej.

1.8. Ustosunkowując się do kwestii formalnych związanych z legitymacją szczególną do wszczynania kontroli norm przed Trybunałem Konstytucyjnym, KRRP zajęła stanowisko w dwóch sprawach.

Po pierwsze, zdaniem KRRP, w związku z faktem, że prawnicy zagraniczni świadczący w Polsce pomoc prawną w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego bądź wykonują praktykę na podstawie wpisu na listę prowadzoną przez rady okręgowych izb radców prawnych, bądź podlegają zasadom wykonywania zawodu oraz etyki zawodowej radców prawnych (w wypadku usług transgranicznych), w kompetencji organów samorządu terytorialnego radców prawnych jest również reprezentowanie w niniejszej sprawie interesów tej grupy prawników.

Po drugie, KRRP podkreśliła, że jakkolwiek niektóre powołane we wniosku przepisy Konstytucji, jak i podniesione argumenty dotyczą praw i wolności obywateli, to jednak należyte ukształtowanie normatywne zasad wykonywania zawodu przez radców prawnych oraz obowiązków w stosunku do klientów i organów państwa leży w interesie korporacji radców prawnych, reprezentowanej przez Krajową Radę Radców Prawnych. Tym samym wniosko-

dawca – kwestionując akt normatywny dotyczący spraw objętych zakresem swego działania – spełnił wymóg sformułowany w art. 191 ust. 2 Konstytucji.

2. Pismem z 20 listopada 2006 r. stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny, który stwierdził, że: 1) art. 7 ustawy nowelizującej jest zgodny z art. 2 Konstytucji; 2) art. 8 pkt 1 ustawy nowelizującej, w zakresie w jakim nakazuje stosowanie art. 1 pkt 1 lit. a tej ustawy wobec radców prawnych wykonujących zawód poza stosunkiem pracy i prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy, w okresie od 1 do 14 maja 2004 r., jest niezgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji i nie jest niezgodny z art. 42 ust. 2 i 3 Konstytucji; 3) art. 8 pkt 2 i 3 ustawy nowelizującej jest zgodny z art. 2 Konstytucji i nie jest niezgodny z art. 42 Konstytucji oraz 4) postępowanie w części dotyczącej badania zgodności art. 8 ust. 3 i 4, art. 9 ust. 1, art. 11 ust. 1 i 5, art. 13a, art. 16, art. 22, art. 32 ust. 1, art. 33 i art. 34 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, wobec niedopuszczalności wyrokowania, podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym w związku z art. 191 ust. 2 Konstytucji.

2.1. Skierowany względem art. 7 ustawy nowelizującej zarzut retroaktywności nie jest – zdaniem Prokuratora Generalnego – uprawniony. Od chwili wejścia w życie ustawy nowelizującej (15 maja 2004 r.) do wyekspirowania określonego w art. 7 terminu 60 dni (przyznanego radcom prawnym na przekazanie danych GIIF) pozostało jeszcze 45 dni na wykonanie nałożonych obowiązków. Zważywszy, że ze stanowieniem norm prawnych z mocą wsteczną mamy do czynienia wówczas, gdy ustawodawca nakazuje kwalifikować według nowych norm zdarzenia zaistniałe przed wejściem tych norm w życie, należy uznać, że art. 7 nie ma charakteru retroaktywnego.

2.2. Odmienne potraktować natomiast należy art. 8 ustawy nowelizującej, aczkolwiek Prokurator Generalny podniósł, że o naruszeniu zasady *lex retro non agit* mówić można jedynie w odniesieniu do jego pkt 1. Tylko bowiem ten przepis dotyczy czasowego zakresu zastosowania nadania radcom prawnym statusu instytucji obowiązanych w rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, a tym samym nałożenia na radców prawnych obowiązków pogarszających ich sytuację prawną, których naruszenie jest dodatkowo usankcjonowane odpowiedzialnością karną.

Skoro zatem ustawa nowelizująca weszła w życie z dniem 15 maja 2004 r., a poprzez art. 8 pkt 1 tej ustawy na radców prawnych nałożono obowiązki z dniem 1 maja 2004 r., to – w ocenie Prokuratora Generalnego – niewątpliwie zostały one nałożone z mocą wsteczną. Bez wpływu na ten pogląd pozostaje okoliczność, że ustawa nowelizująca miała zapewnioną 30-dniową *vacatio legis*, albowiem kwalifikowanie zdarzeń zaistniałych w tym okresie według nowych norm również traktować należy jako stanowienie retroaktywnego prawa.

W konkluzji tej części rozważań Prokurator Generalny stwierdził, że art. 8 pkt 1 ustawy nowelizującej (znajdując zastosowanie do transakcji przeprowa-

dzonych przez radców w okresie od 1 do 14 maja 2004 r., a więc od dnia uzyskania przez RP członkostwa w UE do dnia poprzedzającego wejście w życie ustawy nowelizującej) narusza zasadę *lex retro non agit* składającą się na zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji), a tym samym godzi w zasadę *nullum crimen sine lege*, czego zakazuje art. 42 ust. 1 Konstytucji.

Pozostałe punkty art. 8 ustawy nowelizującej dotyczą wyłączeń obowiązku informowania o transakcjach (pkt 2) oraz przewidują możliwość skorzystania z pośredniej formy przekazywania GIIF informacji (pkt 3). Jakkolwiek przepisom tym również nadana została moc wsteczna, to jednak zdaniem Prokuratora Generalnego są one zgodne z art. 2 Konstytucji, ponieważ nie prowadzą do pogorszenia sytuacji prawnej radców prawnych. Nadto wymienione przepisy nie są niezgodne z art. 42 Konstytucji, gdyż ten wzorzec kontroli odnosi się tylko do przepisów karnych, a ponadto ust. 2 i 3 art. 42 Konstytucji poświęcone są zupełnie innym zagadnieniom, aniżeli te, które uregulowane są w zaskarżonym przepisie ustawy.

2.3. W opinii Prokuratora Generalnego, postępowanie wszczęte wnioskiem KRRP w pozostałym zakresie, tj. w części dotyczącej zaskarżonych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, ze względu na wskazane wzorce kontroli, winno zostać umorzone na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w związku z art. 191 ust. 2 Konstytucji.

Bezsporne jest, że zakwestionowane przepisy ingerują w wolność komunikowania się. Jednak, co ustalił już Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 22 listopada 2004 r., sygn. SK 64/03 (OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 107), z przepisów wskazanych jako wzorce kontroli nie można wywieść istnienia konstytucyjnego prawa podmiotowego radców prawnych do zachowania tajemnicy zawodowej. W konsekwencji, w ocenie Prokuratora Generalnego uprawniony jest pogląd, że skoro zakresem zaskarżenia objęto takie sprawy, które odnoszą się nie do konstytucyjnych praw członków korporacji radców prawnych, lecz jedynie do ich klientów, to KRRP nie jest konstytucyjnie legitymowana do zaskarżenia przepisów w takim aspekcie.

2.4. Niezależnie od powyższego, Prokurator Generalny zwrócił także uwagę, że wbrew stanowisku wnioskodawcy, zaskarżone przepisy nie tylko nie tworzą „całości normatywnej”, ale wręcz niektóre z nich w ogóle nie są adresowane do radców prawnych (m.in. art. 22 ust. 4 oraz art. 33 ust. 4 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy), a niektóre mają charakter wyłącznie techniczny (m.in. art. 8 ust. 4 oraz art. 16 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy).

3. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w piśmie z 2 stycznia 2007 r. wniósł o stwierdzenie, że: 1) art. 8 ust. 3 i 4, art. 9 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 13a, art. 16 i art. 22 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy są zgodne z art. 31 ust. 1 i art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji; 2) art. 32 ust. 1 i art. 33 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy są zgodne z art. 31 ust. 1 i art. 49

w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji; 3) art. 34 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy jest zgodny z art. 49 i art. 31 ust. 1 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji; 4) art. 11 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy jest niezgodny z art. 31 ust. 3 w związku z art. 49 i art. 2 Konstytucji; 5) art. 7 ustawy nowelizującej jest zgodny z art. 2 Konstytucji oraz 6) art. 8 ustawy nowelizującej jest zgodny z art. 2 i art. 42 Konstytucji.

3.1. Z pkt 16 preambuły Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE z 4 grudnia 2001 r. wynika, że ustawodawca miał nie tylko prawo, ale i obowiązek objęcia obowiązkami rejestracyjno-informacyjnymi radców prawnych. Odrębną, podlegającą ocenie kwestią jest jednak sposób dokonania implementacji tej dyrektywy, chociaż nie można mieć wątpliwości, że każdy sposób musiał prowadzić do ingerencji w sferę wolności i praw zarówno samych prawników, jak i ich klientów.

3.2. W ocenie Marszałka Sejmu zakwestionowane art. 8 ust. 3 i 4, art. 9 ust. 1, art. 13a, art. 16 i art. 22 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy nie naruszają Konstytucji, ponieważ wynikające z nich obowiązki nie mają charakteru bezwzględnego i nieograniczonego.

Celem zaskarżonych przepisów jest stworzenie jednolitego, spójnego i sprawnego systemu ochrony prawnej przed działaniami przestępczymi poprzez zniwelowanie ich opłacalności oraz przed zagrożeniami dla życia, zdrowia i mienia obywateli RP, jakie mogą stanowić ataki terrorystyczne. Tak określony cel usprawiedliwia dokonanie pewnych ograniczeń w swobodzie komunikowania się w ramach tajemnicy zawodowej między radcą prawnym a jego klientem.

Zdaniem Marszałka Sejmu, nietrafny jest zarzut niekonstytucyjności art. 34 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, przewidujący zakaz przekazywania osobom nieuprawnionym wiadomości o fakcie poinformowania GIIF, albowiem brak sankcji karnej za naruszenie tego zakazu powoduje, że nie narusza on istoty prawa do zachowania tajemnicy komunikowania się radcy prawnego z klientem. Wymieniony przepis jest konieczną konsekwencją wprowadzenia obowiązku informacyjnego oraz istotnym elementem systemu informacji już przekazanych i nie tylko nie narusza zasady proporcjonalności ani zasady ochrony komunikowania się, ale nawet przeciwnie – chroni poufność komunikacji pomiędzy radcą prawnym a GIIF.

3.3. Na uwzględnienie zasługuje natomiast w ocenie Marszałka Sejmu zarzut niezgodności art. 11 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy z art. 31 ust. 3 w związku z art. 49 i art. 2 Konstytucji, ponieważ w przepisie tym ustawodawca dokonał nadmiernego ograniczenia tajemnicy komunikowania się i jej pochodnej, jaką jest tajemnica zawodowa radcy prawnego.

Analizowany przepis ma na celu złagodzenie rygorów ustawowych określonych w art. 8, art. 9 i art. 11 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy w odniesieniu do prawników wykonujących wolne zawody. Na konieczność istnienia takiego ograniczenia obowiązków rejestracyjno-informa-

cyjnych wskazuje wprost implementowana dyrektywa 2001/97/WE w pkt 17 preambuły, wymieniającym zakres wyłączeń. Zakres ten powtórzony został w pkt 20 preambuły dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (dalej: dyrektywa 2005/60/WE), która uchyliła i zastąpiła implementowaną dyrektywę.

Porównanie brzmienia pkt 17 preambuły implementowanej dyrektywy, jak też pkt 20 preambuły dyrektywy z 2005 r. z art. 11 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy prowadzi do wniosku, że polski ustawodawca w znacznym stopniu ograniczył zakres ochrony tajemnicy radcowskiej i tajemnicy komunikowania się wskazany przez prawodawcę unijnego. Brak jest przy tym – w ocenie Marszałka Sejmu – uzasadnienia wyłączenia spod ochrony tajemnicy radcowskiej ustalania sytuacji prawnej klienta. W demokratycznym państwie prawnym ustalanie to powinno przebiegać przy poszanowaniu poufności stosunków między prawnikiem a jego klientem. Przepis, który niweczy sens zasięgania porady prawnej, gdyż w istocie będzie ono równoznaczne z samooskarżeniem (gdy radca prawny niezwłocznie poinformuje GIIF o stanie faktycznym, jaki przedstawił mu klient w celu ustalenia swej sytuacji prawnej), jest nie do pogodzenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz ewidentnie wykracza poza konieczność ograniczania tajemnicy komunikowania się i tajemnicy radcowskiej, jaką dopuszcza art. 31 ust. 3 Konstytucji, a nadto także świadczy o tym, że przyjęty przez ustawodawcę kierunek implementacji dyrektywy był nieprawidłowy i sprzeczny z duchem i intencją prawodawcy unijnego.

W konsekwencji Marszałek Sejmu uznał, że art. 11 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy jest sprzeczny z art. 31 ust. 3 w związku z art. 49 i art. 2 Konstytucji, ale nie jest sprzeczny z art. 17 Konstytucji, gdyż – mimo ingerencji w ochronę tajemnicy radcowskiej – nie ogranicza swobody tworzenia i działania samorządów zawodowych, a w żadnym razie nie daje podstaw, by uznać, że niweczy sens istnienia samorządu zawodowego radców prawnych.

3.4. Zakwestionowane art. 32 ust. 1 i art. 33 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy są przepisami stanowiącymi logiczne rozwinięcie obowiązków nałożonych m.in. na radców prawnych. Generalny Inspektor Informacji Finansowej jest organem administracji rządowej właściwym w sprawach zapobiegania wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł i przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu oraz do współpracy z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Obowiązek takiej współpracy wynika nie tylko z kwestionowanej przez KRRP regulacji, ale także z innych ustaw (m.in. art. 41 ustawy z 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu). W ocenie Marszałka Sejmu, zaskarżone art. 32 ust. 1 i art. 33 nie tylko nie naruszają, ale wręcz raczej służą ochronie zasady wolności (poprzez realizację art. 38 oraz art. 41 ust. 1 Konstytucji).

Brak jest – w ocenie Marszałka Sejmu – podstaw, by stwierdzić, że regulacja zawarta w art. 32 ust. 1 i art. 33 kwestionowanej ustawy naruszała zasadę proporcjonalności (ustawodawca wyważył tu w dopuszczalny sposób różne dobra konstytucyjne), a także ograniczała w jakikolwiek sposób konstytucyjne prawo osób wykonujących zawody zaufania publicznego do tworzenia samorządów zawodowych.

3.5. Marszałek Sejmu nie podzielił także zarzutu niezgodności art. 7 ustawy nowelizującej z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą niedziałania prawa wstecz. Skoro z mocy tego przepisu ustawy obowiązek przekazywania GIIF określonych danych nałożony został na radców prawnych w terminie 60 dni od uzyskania przez Polskę członkostwa w UE, a dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej był 15 maja 2004 r., to znaczy, że koniec tego 60-dniowego terminu przypadał już po wejściu w życie ustawy nowelizującej. Nie można więc mówić o retroaktywności zakwestionowanego przepisu.

3.6. Również art. 8 ustawy nowelizującej uznany został przez Marszałka Sejmu za zgodny ze wskazanymi przez wnioskodawcę wzorcami kontroli (art. 2 i art. 42 Konstytucji). Dziennik Ustaw, w którym opublikowano tę ustawę, nosi datę 14 kwietnia 2004 r., co oznacza, że publikacja nastąpiła przed uzyskaniem przez Polskę członkostwa w UE, czyli przed dniem rozpoczęcia stosowania zaskarżonego przepisu, co dawało podmiotom (instytucjom) obowiązany możliwość uprzedniego zapoznania się z nową regulacją. Tym samym ustawodawca dopełnił wymogu określonego w § 46 ust. 2 Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”. W tej sytuacji nie można mówić o naruszeniu zasady *lex retro non agit*.

II

Na rozprawie, która odbyła się 2 lipca 2006 r., stawili się i podtrzymali swoje pisemne stanowiska wszyscy uczestnicy postępowania.

Przedstawiciel Sejmu stwierdził, że objęcie m.in. radców prawnych obowiązkami informacyjnymi ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy stanowiło ostrzeżenie dla przestępców, by nie próbowali legalizować uzyskanych w sposób niezgodny z prawem środków za pośrednictwem środowiska prawniczego.

Przedstawiciel Krajowej Rady Radców Prawnych doprecyzował, że zarzut niekonstytucyjności art. 11 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy odnosi się do tego przepisu jedynie w zakresie, w jakim nie uwzględnił on w wystarczający (stosowny) sposób obowiązków spoczywających na radcach prawnych, jako osobach wykonujących zawód zaufania publicznego. Wskazał także, że gdyby stosować ściśle, przyjęte w ustawie rozumienie pojęcia „transakcja” (które – zgodnie z art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy – oznacza: „wpłaty i wypłaty w formie gotówkowej lub bezgotówkowej, w tym także przelewy pomiędzy różnymi rachunkami należącymi do tego samego posiadacza rachunku, z wyłączeniem przelewów na rachunku

lokat terminowych, a także przelewy przychodzące z zagranicy, wymianę walut, przeniesienie własności lub posiadania wartości majątkowych, w tym oddanie w komis lub pod zastaw takich wartości oraz przeniesienie wartości majątkowych pomiędzy rachunkami bankowymi należącymi do tego samego klienta, zamianę wierzytelności na akcje lub udziały – zarówno gdy czynności te są dokonywane we własnym jak i cudzym imieniu, na własny jak i cudzy rachunek”), to w praktyce jedynie w śladowych wypadkach radcowie prawni podlegaliby obowiązkowi wynikającemu z zakwestionowanej ustawy, albowiem rejestrowanie, przechowywanie oraz przekazywanie i udostępnianie informacji dotyczy właśnie „transakcji”, czyli czynności, w których niezwykle rzadko uczestniczą radcowie prawni.

Odpowiadając na pytania sędziów Trybunału Konstytucyjnego, wszyscy uczestnicy postępowania przyznali, że nie posiadają wiedzy na temat praktycznych aspektów (w tym liczby przekazywanych GIIF informacji o transakcjach zarejestrowanych) stosowania ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy przez radców prawnych.

Uzasadnienie prawne

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

A. Dopuszczalny zakres kontroli.

1. Legitymacja procesowa wnioskodawcy a przedmiot kontroli.

1.1. Niniejsze postępowanie zainicjowane zostało przez Krajową Radę Radców Prawnych, która – jako ogólnokrajowa władza organizacji zawodowej – stanowi podmiot uprawniony do wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o kontrolę norm. Dopuszczalny zakres kontroli w wypadku, gdy jest ona wszczynana przez podmiot wyposażony na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji w tzw. legitymację szczególną, jest jednak ograniczony i jego rekonstrukcja musi przebiegać z uwzględnieniem również tej okoliczności.

1.2. Wspomniany aspekt proceduralny rozpatrywanej sprawy zwrócił także uwagę Prokuratora Generalnego, który w związku z tym domaga się umorzenia postępowania w zakresie dotyczącym badania zgodności z Konstytucją zakwestionowanych przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505, ze zm.; dalej: ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy). Za takim rozstrzygnięciem przemawiać ma to, że zachowanie tajemnicy zawodowej nie stanowi dającego się zrekonstruować na gruncie Konstytucji prawa podmiotowego radców prawnych. Skoro zakresem zaskarżenia objęto przepisy, które odnoszą się nie do konstytucyjnych praw członków korporacji radców

prawnych, lecz jedynie do ich klientów, to w konsekwencji KRRP nie jest – zdaniem Prokuratora Generalnego – legitymowana do zaskarżania tego rodzaju regulacji.

Trybunał Konstytucyjny nie podziela tego rozumowania, a w efekcie również jego konkluzji, albowiem zasada się ono na błędnym założeniu, że organizacje (podmioty) wyposażone w tzw. legitymację szczególną do wszczynania przed Trybunałem abstrakcyjnej kontroli norm mogą kwestionować jedynie takie przepisy, które ingerują w konstytucyjne prawa lub wolności członków tychże organizacji. Tego rodzaju wymóg jest wprawdzie obowiązujący w obecnym porządku prawnym, jednak odnosi się co do zasady jedynie do postępowania wszczętego na podstawie skargi konstytucyjnej. W takim tylko wypadku spełnienie przesłanki naruszenia konstytucyjnych wolności, praw albo obowiązków skarżącego konkretyzuje jego legitymację do uruchomienia kontroli realizowanej przez Trybunał (art. 79 Konstytucji). Reżim występowania z wnioskiem w trybie art. 191 ust. 2 Konstytucji jest – czego Prokurator Generalny zdaje się nie zauważać – odmienny. Zgodnie ze wspomnianym przepisem, podmioty w nim wskazane mogą wszcząć kontrolę aktu normatywnego, jeśli tylko dotyczy on spraw objętych zakresem działania tych podmiotów.

Przy okazji powadzonych rozważań warto zwrócić uwagę na jeszcze jedną okoliczność. Otóż podmioty wyposażone w tzw. legitymację szczególną do wszczynania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, w tym także ogólnokrajowe władze organizacji zawodowych, mają prawo występować z wnioskiem nie tylko w sprawie konstytucyjności przepisów, ale szerzej – zgodności przepisów z wszelkimi aktami prawnymi zajmującymi wyższą pozycję w hierarchii źródeł prawa (a zatem również ustawami oraz ratyfikowanymi za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie umowami międzynarodowymi). To znaczy, że wzorcem kontroli w sprawach inicjowanych np. wnioskiem KRRP nie musi być przepis Konstytucji, a więc tym bardziej – przepis Konstytucji formułujący podmiotowe prawo radców prawnych.

1.3. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z 7 września 2005 r. (sygn. Tw 31/05, OTK ZU nr 5/B/2005, poz. 184) o odmowie nadania dalszego biegu rozpatrywanemu tu wnioskowi KRRP w pewnym zakresie (por. pkt I.1.1. niniejszego uzasadnienia), „legitymacja ogólnokrajowych władz organizacji zawodowych, w tym również samorządów zawodowych skupiających osoby wykonujące zawód zaufania publicznego, koncentruje się wokół spraw dotyczących wykonywania określonego zawodu przez członków organizacji, związanych z tym uprawnień i obciążeń”. Nie ulega wątpliwości, że ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, nakładając na radców prawnych określone obowiązki towarzyszące wykonywanym przez nich czynnościom zawodowym, dotyczy spraw objętych zakresem ich działania.

W świetle dotychczasowych (przytoczonych również w stanowisku Prokuratora Generalnego) poglądów Trybunału Konstytucyjnego, tajemnica zawodowa radców prawnych wprowadzona została przede wszystkim w interesie

ich klientów. Niezależnie od tego ustalenia, którego trafność uznaje również skład orzekający w niniejszej sprawie (szerzej na ten temat por. pkt III.B.7. niniejszego uzasadnienia), tajemnica zawodowa stanowi jednocześnie istotną gwarancję oraz *conditio sine qua non* wykonywania zawodu radcy prawnego. To sprawia, że regulacje prawne kształtujące m.in. zakres spraw objętych tajemnicą zawodową oraz warunki jej uchylania pozostają w bezpośrednim związku z interesem grupy zawodowej, na której ciąży obowiązek dochowania tej tajemnicy. Zważywszy, że zgodnie z art. 41 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, ze zm.; dalej: ustawa o radcach prawnych) do zadań samorządu tej korporacji należy m.in. ochrona interesów zawodowych radców prawnych (pkt 2) oraz – co szczególnie istotne z punktu widzenia obowiązku dochowania tajemnicy zawodowej – nadzór nad należytym wykonywaniem zawodu przez radców prawnych (pkt 5), Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy dotyczą spraw objętych zakresem działania samorządu radców prawnych, reprezentowanego (jak stanowi art. 60 pkt 1 ustawy o radcach prawnych) przez Krajową Radę Radców Prawnych.

1.4. Na marginesie warto zauważyć, że stanowisko Prokuratora Generalnego przedstawione w niniejszej sprawie cechuje pewna niekonsekwencja. Jeśliby bowiem przyjąć, że podmiot mający tzw. legitymację szczególną do inicjowania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym kwestionować może jedynie takie regulacje, które godzą w jego (lub jego członków) konstytucyjne prawo podmiotowe, to sformułowany przez Prokuratora Generalnego postulat umorzenia postępowania powinien odnosić się do całego wniosku KRRP, a przynajmniej również do zarzutu niekonstytucyjności art. 7 ustawy z dnia 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 62, poz. 577; dalej: ustawa nowelizująca). Oprócz bowiem wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, pozostałe zakwestionowane w tym wniosku regulacje to wszak przepisy o wejściu w życie i stosowaniu ustawy nowelizującej, a zatem bez istnienia związku pomiędzy nimi a przepisami materialnymi objętymi legitymacją procesową wnioskodawcy (a do takich nie zaliczył Prokurator Generalny zaskarżonych znowelizowanych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy), toteż nie mogłyby być one przedmiotem kontroli w niniejszym postępowaniu. Jak wynika z dotychczasowego dorobku Trybunału, wywodzona z zasady państwa prawnego zasada *lex retro non agit* ma przede wszystkim charakter zasady przedmiotowej, wyznaczającej granice ingerencji władzy publicznej w sferę praw podmiotowych (por. np. postanowienie z 19 grudnia 2001 r., sygn. SK 8/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 272 oraz przywołane tam orzecznictwo), co – gdyby przyjąć koncepcję Prokuratora Generalnego – oznaczałoby konieczność zrelatywizowania we

wniosku KRRP zarzutu retroaktywności do treści konkretnego konstytucyjnego prawa podmiotowego.

2. Reprezentowanie interesów zawodowych prawników zagranicznych przez samorząd radców prawnych.

2.1. Kolejną wymagającą rozważenia kwestią jest dopuszczalność występowania przez KRRP z wnioskiem o kontrolę przez Trybunał Konstytucyjny aktu normatywnego regulującego status prawny prawników zagranicznych. Przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy zakwestionowane zostały w niniejszej sprawie w zakresie, w jakim „odnoszą się do radców prawnych wykonujących zawód poza stosunkiem pracy oraz prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego”. O ile jednak reprezentowanie oraz ochrona interesów zawodowych radców prawnych przez ich samorząd nie ulega żadnej wątpliwości, o tyle nie jest równie oczywiste, czy do zadań samorządu radców prawnych należy także reprezentowanie i ochrona interesów zawodowych prawników zagranicznych.

Takie zadanie nie zostało bowiem *expressis verbis* powierzone przez prawodawcę Krajowej Radzie Radców Prawnych ani w ustawie o radcach prawnych, ani w ustawie z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 126, poz. 1069, ze zm.; dalej: ustawa o prawnikach zagranicznych).

2.2. Niemniej, uznając terminologię oraz typologię prawników zagranicznych przyjętą w wymienionych ustawach za adekwatną i przydatną również do analizy zakresu zaskarżenia ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, należy wskazać, że:

- 1) pojęcie „prawnik zagraniczny” obejmuje prawników zarówno z Unii Europejskiej, jak i spoza Unii Europejskiej (art. 2 pkt 1 ustawy o prawnikach zagranicznych).
- 2) prawnicy zagraniczni, po wpisaniu na listę prawników zagranicznych prowadzoną przez rady okręgowych izb radców prawnych, są uprawnieni do wykonywania stałej praktyki polegającej na stałym i systematycznym świadczeniu pomocy prawnej.
- 3) jeśli prawnicy z UE oraz obywatele państw członkowskich UE mają odpowiednie prawem określone kwalifikacje zawodowe, mogą zostać wpisani na listę radców prawnych, a w konsekwencji również używać tytułu radcy prawnego (rozdział 3 dział II ustawy o prawnikach zagranicznych).
- 4) jeśli prawnik z UE wpisany jest jedynie na prowadzoną przez okręgową izbę radców prawnych listę prawników zagranicznych (a nie radców prawnych), to ma takie same prawa i obowiązki jak radca prawny (art. 14 ustawy o prawnikach zagranicznych), a ponadto z chwilą wpisu na listę staje się członkiem właściwej izby radców prawnych i wykonuje wszystkie obowiązki i prawa przysługujące członkom samorządu za-

- wodowego, z wyjątkiem biernego prawa wyborczego do organów samorządu (art. 16 ustawy o prawnikach zagranicznych).
- 5) jeśli prawnik spoza UE wpisany jest jedynie na prowadzoną przez okręgową izbę radców prawnych listę prawników zagranicznych (a nie radców prawnych), to w ramach wykonywania stałej praktyki uprawniony jest jedynie do udzielania porad prawnych i sporządzania opinii prawnych dotyczących prawa państwa macierzystego lub prawa międzynarodowego, w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego (art. 18 ustawy o prawnikach zagranicznych), przy czym przy wykonywaniu stałej praktyki podlega warunkom wykonywania zawodu i zasadom etyki zawodowej, jakie obowiązują radców prawnych (art. 20 ust. 1 ustawy o prawnikach zagranicznych).
 - 6) prawnik zagraniczny wpisany na prowadzoną przez okręgową izbę radców prawnych listę prawników zagranicznych podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej według przepisów o odpowiedzialności dyscyplinarnej radców prawnych (art. 10 ustawy o prawnikach zagranicznych), a rada okręgowej izby radców prawnych jest uprawniona do kontroli i oceny wykonywania zawodu przez radcę prawnego i prawnika zagranicznego wpisanego na listę prawników zagranicznych (art. 22¹ ustawy o radcach prawnych).
 - 7) prawnik zarówno z UE, jak i spoza UE, przy wykonywaniu usług transgranicznych (które – niezależnie od zakresu uprawnień tego prawnika – są jednorazowymi lub mającymi charakter przejściowy czynnościami z zakresu pomocy prawnej), polegających na reprezentowaniu klienta w postępowaniu przed sądami i innymi organami władzy publicznej, podlega (z pewnymi tylko wyjątkami) tym samym warunkom wykonywania zawodu, jakie stosuje się do radcy prawnego, i jest zobowiązany przestrzegać zasad etyki zawodowej, jakie obowiązują radców prawnych. Przy wykonywaniu innych usług transgranicznych, prawnik z UE oraz spoza UE obowiązany jest przestrzegać warunków wykonywania zawodu obowiązujących w jego państwie macierzystym, z uwzględnieniem warunków wykonywania zawodu obowiązujących radców prawnych (art. 36, art. 37 oraz art. 43 ustawy o prawnikach zagranicznych).
 - 8) za zawinione naruszenie obowiązku przestrzegania warunków wykonywania zawodu i zasad etyki zawodowej, świadczący usługi transgraniczne prawnik z UE oraz spoza UE podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej według przepisów dotyczących radców prawnych (art. 41 i art. 43 ustawy o prawnikach zagranicznych).

2.3. W oparciu o powyższe ustalenia, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, co następuje:

- 1) do prawników z UE oraz obywateli państw członkowskich UE wpisanych na listę radców prawnych stosuje się wprost przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy adresowane do radców prawnych, co znaczy, że prawnicy zagraniczni należący do tej grupy mieszczą się

- jako podmioty obowiązane - w kategorii „radców prawnych”, a nie „prawników zagranicznych” w rozumieniu tej ustawy.
- 2) prawnicy zagraniczni (niezależnie czy z UE, czy nie) wykonują czynności stanowiące atrybut radców prawnych (stała lub mająca przejściowy charakter praktyka w zakresie - pełnym lub częściowym - odpowiadającym zawodowi radcy prawnego), a tym samym czynności immanentne dla zawodu zaufania publicznego.

Wziąwszy pod uwagę, że zgodnie z art. 17 Konstytucji pieczę nad należytych wykonywaniem zawodów zaufania publicznego (w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony) sprawować mają samorządy zawodowe reprezentujące osoby wykonujące te zawody, należy uznać, że obecny model ustawowy świadczenia pomocy prawnej przesądza o tym, iż - niezależnie od braku normy wprost przyznającej samorządowi radców prawnych prawo do reprezentacji interesów zawodowych prawników zagranicznych, którzy wykonują praktykę w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego - samorząd radców prawnych reprezentuje również tych prawników.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza zatem, że przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy nakładające obowiązki informacyjne na prawników zagranicznych świadczących pomoc prawną poza stosunkiem pracy, w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego, dotyczą spraw objętych zakresem działania KRRP.

2.4. Przeprowadzone w niniejszym punkcie uzasadnienia rozważania skłaniają Trybunał Konstytucyjny do wysunięcia dwóch istotnych zastrzeżeń.

Po pierwsze, należy podkreślić, że - wbrew sformułowaniu petitum wniosku inicjującego niniejsze postępowanie - ramy legitymacji procesowej KRRP nie mogą przesądzać o tym, jaki zakres zakwestionowanych przepisów (których adresatami są nie tylko osoby zrzeszone w korporacji radców prawnych) zostanie ewentualnie uznany za niezgodny z Konstytucją. O podmiotowym zakresie potencjalnej niekonstytucyjności przepisów poddanych ocenie Trybunału decydować bowiem będzie treść normy stanowiącej wzorzec kontroli oraz istota podniesionych na jej tle zarzutów.

Po drugie, ustalenia co do statusu prawnego prawników zagranicznych pozwalają na przyjęcie, że używane w dalszej części uzasadnienia pojęcie „radcy prawnego” oznaczać będzie odpowiednio nie tylko tych prawników zagranicznych, którzy wpisani zostali na listę radców prawnych (co oczywiste), ale nadto odpowiednio również prawników wpisanych jedynie na prowadzone przez rady okręgowych izb radców prawnych listy prawników zagranicznych, a także tych, którzy świadczą usługi „tylko” transgraniczne w zakresie odpowiadającym zawodowi radcy prawnego.

3. Ustawa implementująca prawo Wspólnot Europejskich jako przedmiot kontroli.

3.1. Zakwestionowane przez wnioskodawcę przepisy, w zakresie w jakim odnoszą się do radców prawnych oraz prawników zagranicznych, przyjęto dla wykonania dyrektywy 91/308/EWG znowejelizowanej dyrektywą

2001/97/WE, która poszerzyła katalog instytucji obowiązanych o tzw. zawody prawnicze (w tym radców prawnych i prawników zagranicznych). Akt ten został następnie uchylony dyrektywą 2005/60/WE, której treść, w zakresie mającym znaczenie dla sprawy niniejszej, prawie bez zmian przejęła wcześniejsze regulacje znowelizowanej dyrektywy 91/308/EWG.

3.2. Zważywszy kontekst prawa wspólnotowego, w jakim osadzone są przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, należy przypomnieć, że zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego w pełnym składzie, zajętym w sprawie o sygn. P 1/05, implementacja wtórnego prawa Wspólnot Europejskich jest wymogiem wynikającym z art. 9 Konstytucji, jednak jego realizacja nie zapewnia automatycznie i w każdym wypadku materialnej zgodności przepisów tego prawa wtórnego oraz ustaw je implementujących do prawa krajowego z normami Konstytucji. Podstawową funkcją ustrojową Trybunału Konstytucyjnego jest badanie zgodności aktów normatywnych z Konstytucją, a obowiązek ten odnosi się także do sytuacji, gdy zarzut niekonstytucyjności dotyczy tego zakresu ustawy, który służy implementacji prawa wspólnotowego (zob. wyrok z 27 kwietnia 2005 r., OTK ZU nr 4/A/2005, poz. 42).

3.3. Ustalenia te, których aktualność potwierdza Trybunał również na gruncie niniejszej sprawy, pozwalają uznać, że zakwestionowane przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, stanowią – niezależnie od ich implementacyjnego charakteru – dopuszczalny przedmiot kontroli konstytucyjności.

4. Wolność człowieka jako wzorzec kontroli.

4.1. Zdaniem wnioskodawcy, nie do pogodzenia z zasadami ochrony wolności (art. 31 ust. 1 Konstytucji) jest wynikający z zaskarżonych przepisów zakres ingerencji państwa w sferę autonomii wykonywania wolnego zawodu zaufania publicznego, w tym nałożenie na radców prawnych obowiązku informowania o wypadku chociażby podejrzenia związku transakcji ze środkami pochodzącymi z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł.

Poza tym ogólnikowym stwierdzeniem, KRRP nie uzasadniła zarzutu niezgodności kwestionowanych regulacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy z art. 31 ust. 1 Konstytucji ani nie powołała dowodów na jego poparcie. W niniejszej sprawie ocena tych braków winna być przeprowadzona z uwzględnieniem dwóch okoliczności: ogólnikowej treści określonego jako wzorzec kontroli przepisu, stanowiącego, że „Wolność człowieka podlega ochronie prawnej”, oraz specyfiki zawodów zaufania publicznego.

4.2. Trybunał Konstytucyjny podtrzymuje pogląd, wyrażony m.in. w sprawie o sygn. K. 4/99, zgodnie z którym zasada wolności człowieka wyrażona w art. 31 ust. 1 Konstytucji jest dopełnieniem przepisów, określających poszczególne wolności konstytucyjne (wyrok z 20 grudnia 1999 r., OTK ZU nr 7/1999, poz. 165, podobnie zob. wyrok z 7 maja 2002 r., sygn. SK 20/00, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 29). Ten punkt widzenia prezentowany jest także w doktrynie, jakkolwiek jej przedstawiciele akcentują nadto brak podstaw do

przyjmowania, że suma tych konkretnych przepisów wyznacza ostateczne granice czy wyczerpuje zakres wolności (por. m.in. L. Garlicki, *uwaga 7 do art. 31, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, t. III, Warszawa 2003).

W nawiązaniu do tego stanowiska należy stwierdzić, że w razie zakwestionowania zgodności aktu normatywnego z zasadą wolności człowieka, rozumianą jako swoboda decydowania o własnym postępowaniu, która skonkretyzowana i rozwinięta jest w odrębnych postanowieniach Konstytucji, podstawę kontroli powinny stanowić przede wszystkim szczegółowe przepisy konstytucyjne. W ocenie Trybunału, w takich sytuacjach nie ma natomiast potrzeby powoływania – jako podstawy kontroli – zasady wolności człowieka, wyrażonej w art. 31 ust. 1 Konstytucji, pełniącej przede wszystkim funkcję wskazówki, jak interpretować wspomniane szczegółowe przepisy Konstytucji. Uwagi te odnoszą się w całej rozciągłości do wolności wykonywania zawodu, której treść – jakkolwiek stanowi jeden z elementów składających się na ogólną zasadę wolności – w pełni wyrażona została w art. 65 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny wypowiadał się już wielokrotnie nie tylko o ogólnej treści pojęcia „wolność wykonywania zawodu”, ale również szczegółowo – o tej wolności w odniesieniu do tzw. wolnych zawodów. W sprawie o sygn. SK 4/99 analiza art. 65 ust. 1 Konstytucji doprowadziła Trybunał do stwierdzenia, że treścią wolności wykonywania tzw. wolnego zawodu jest stworzenie sytuacji prawnej, w której każdy: po pierwsze, mieć będzie swobodny dostęp do wykonywania zawodu, warunkowany tylko talentami i kwalifikacjami; po drugie, mieć będzie następnie rzeczywistą możliwość wykonywania swojego zawodu oraz – po trzecie, nie będzie przy wykonywaniu zawodu poddany rygorom podporządkowania, które charakteryzują świadczenie pracy. Jest jednak oczywiste, że wolność wykonywania zawodu nie może mieć charakteru absolutnego i że musi być poddana reglamentacji prawnej, w szczególności gdy chodzi o uzyskanie prawa wykonywania określonego zawodu, wyznaczenie sposobów i metod (ram) wykonywania zawodu, a także określenie powinności wobec państwa czy samorządu zawodowego (zob. wyrok z 19 października 1999 r., OTK ZU nr 6/1999, poz. 119).

Podsumowując ten fragment rozważań, należy uznać, że skoro art. 65 ust. 1 Konstytucji określa zakres wolności wykonywania zawodu, to ten właśnie przepis (a nie art. 31 ust. 1) stanowiłby najbardziej adekwatną podstawę do badania konstytucyjności zaskarżonych przepisów w ramach oceny zasadności przedstawionego zarzutu nadmiernej ingerencji państwa w sferę autonomii wykonywania wolnego zawodu zaufania publicznego.

4.3. Podniesiony we wniosku KRRP zarzut niezgodności wybranych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy z art. 31 ust. 1 Konstytucji nie został uzasadniony, co udaremnia ocenę jego trafności, zwłaszcza że wolność wykonywania zawodu właśnie w odniesieniu do zawodów zaufania publicznego doznawać może pewnych szczególnych restrykcji i ograniczeń. Na

zależność tę Trybunał zwrócił już uwagę m.in. w związku z inną grupą zawodową prawników - adwokatów. Między innymi we wspomnianych wyżej sprawach o sygn. SK 4/99 oraz sygn. SK 20/00 Trybunał wskazał, że konstytucyjna gwarancja „wolności wykonywania zawodu” nie tylko nie kłóci się z regulowaniem przez państwo szeregu kwestii związanych zarówno z samym wykonywaniem zawodu, jak i ze statusem osób zawód ten wykonujących, ale wręcz zakłada potrzebę istnienia tego typu regulacji, zwłaszcza gdy chodzi o zawód zaufania publicznego, jakim jest zawód adwokata (podobnie zob. wyrok z 21 maja 2002 r., sygn. K 30/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 32).

Jeśli zatem jest bezsporne, że regulacje prawne mogą wprowadzać różnego rodzaju ograniczenia wolności wykonywania zawodu, w tym zwłaszcza zawodu zaufania publicznego, to każdy potencjalny zarzut niekonstytucyjności tych ograniczeń winien być – zdaniem Trybunału – szczególnie rzetelnie i przekonująco umotywowany przez wnioskodawcę.

4.4. W tych okolicznościach nie ulega wątpliwości, że zarzut nadmiernej ingerencji państwa w sferę autonomii wykonywania zawodu radcy prawnego nie został w niniejszej sprawie należycie uzasadniony przez KRRP, co – na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK) – prowadzi do umorzenia postępowania w tym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

B. Ochrona tajemnicy komunikowania się z osobami, które wykonując zawód zaufania publicznego, świadczą pomoc prawną.

5. Tajemnica komunikowania się jako przedmiot ochrony konstytucyjnej.

5.1. Drugim wskazanym jak wzorzec kontroli przepisem jest art. 49 Konstytucji, który stanowi: „Zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się. Ich ograniczenie może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony”.

Podejmując próbę zrekonstruowania zakresu przedmiotowego ochrony gwarantowanej przez cytowany przepis, trzeba przypomnieć obecny w piśmiennictwie pogląd, że aby można było mówić o wolności komunikowania się, występować musi fakt porozumiewania się za pomocą pewnego środka przekazu, a nie bezpośrednio, w drodze osobistej rozmowy, przy fizycznej obecności uczestników w jednym miejscu, albowiem to ostatnie jest raczej wyrazem prawa do prywatności (zob. P. Sarnecki, *uwaga 3 do art. 49, [w:] Konstytucja...*).

Trybunał Konstytucyjny przyjmuje jednak szersze rozumienie wolności komunikowania się, nie przeciwstawiając jej tak kategorycznie prawu do prywatności (por. wyrok z 12 grudnia 2005 r., sygn. K 32/04, OTK ZU nr 11/A/2005, poz. 132), dzięki czemu konstytucyjną ochroną objęta jest również treść komunikowana bezpośrednio. Za takim stanowiskiem przemawiają następujące argumenty:

- po pierwsze, jest ono zgodne z dotychczasowym orzecznictwem Trybunału, który np. w sprawie K 4/04 stwierdził, że „Przejawem prawa do prywatności jest również wolność komunikowania się, która obejmuje nie tylko tajemnicę korespondencji, ale i wszelkiego rodzaju kontakty międzyosobowe” (wyrok z 20 czerwca 2005 r., OTK ZU nr 6/A/2005, poz. 64);
- po drugie, ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy (zob. np. art. 8 ust. 3) nie różnicuje obowiązków radców prawnych w zależności od tego, czy ich komunikacja z klientami przebiega bezpośrednio, czy przy zastosowaniu jakiegoś środka przekazu (jak np. telefon czy internet). Jest to okoliczność irrelevantna także z punktu widzenia rozpatrywanego w niniejszej sprawie problemu konstytucyjnego, w związku z czym poddawanie komunikowania się tego rodzaju podziałowi byłoby zabiegiem sztucznym i nieracjonalnym, a co więcej mogłoby prowadzić do ukształtowania odmiennych standardów ochrony tajemnicy komunikowania się w zależności od czynnika, który nie może zostać oceniony jako istotne kryterium różnicowania;
- po trzecie, w postanowieniu z 7 września 2005 r. Trybunał przyjął, że KRRP, przywołując (we wniosku inicjującym niniejsze postępowanie) jako wzorzec kontroli m.in. prawo do prywatności uregulowane w art. 47 Konstytucji, wystąpiła o zbadanie spraw dotyczących nieokreślonego kręgu obywateli, a nie interesów korporacji związanych z wykonywaniem zawodu przez jej członków. W tych okolicznościach uznanie, że wolność komunikowania się i ochrona jego tajemnicy nie dotyczy informacji powziętych bezpośrednio, musiałoby prowadzić do absurdalnej konkluzji, że w ramach legitymacji radców prawnych do występowania do Trybunału Konstytucyjnego znajdują się tylko takie ograniczające wolność i ochronę komunikowania się z klientami regulacje, które stanowią ingerencję w komunikację pośrednią, tj. z zastosowaniem środków przekazu.

Konkludując, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że z punktu widzenia prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się sposób porozumiewania się istotny jest tylko o tyle, o ile jego zastosowanie w danych warunkach (okolicznościach) pozbawia osoby trzecie, które nie są adresatami danych treści, możliwości zapoznania się z nimi. Tylko wtedy bowiem można sensownie mówić o istnieniu jakiejś „tajemnicy”, którą można byłoby objąć ochroną. W konsekwencji, w tym jedynie znaczeniu forma komunikacji może mieć in casu wpływ na zakres prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się.

5.2. Nie tylko wolność, ale i ochrona tajemnicy komunikowania się nie ma charakteru absolutnego (na co wprost wskazuje zdanie 2 art. 49 Konstytucji) i podlega rygorom wynikającym z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Może więc zostać ograniczona dla realizacji innej normy konstytucyjnej, poddającej pod ochronę dobro, które w danym wypadku ma przed nią pierwszeństwo. Ograniczenia są dopuszczalne, jeżeli umożliwiają ochronę bezpieczeństwa pań-

stwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności publicznej, środowiska albo wolności lub praw innych osób. Muszą one być zgodne z zasadą proporcjonalności. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał już w swoim orzecznictwie, że ustanowione ograniczenia spełniają ten ostatni wymóg, jeżeli wprowadzona regulacja ustawodawcza: a) jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków (zasada przydatności), b) jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana (zasada konieczności), a ponadto – c) jej efekty pozostają w proporcji do ciężarów nakładanych przez nią na obywatela (zasada proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu). Dodatkowym wymogiem kształtującym dozwolony zakres ograniczeń jest zakaz naruszania „istoty” wolności i praw.

W niniejszym postępowaniu ustalenie granic dopuszczalnej ingerencji ustawodawcy w tajemnicę komunikowania się uwzględniać musi specyfikę, jaka w demokratycznym państwie prawnym cechuje porozumiewanie się osób poszukujących pomocy prawnej z radcami prawnymi, będącymi przedstawicielami zawodu zaufania publicznego.

6. Zawód radcy prawnego jako zawód zaufania publicznego.

6.1. Rola i znaczenie zawodów zaufania publicznego, w tym zawodów prawniczych, były już przedmiotem kilku rozwiniętych wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego. Celowe jest więc przypomnienie oraz potwierdzenie aktualności adekwatnych dla niniejszej sprawy tez sformułowanych we wcześniejszych orzeczeniach (por. przede wszystkim wyrok z: 7 maja 2002 r., sygn. SK 20/00, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 29 oraz 18 lutego 2004 r., sygn. P 21/02, OTK ZU nr 2/A/2004, poz. 9).

Po pierwsze, „zawód zaufania publicznego” to zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi.

Po drugie, wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji (aplikacja). Ustawodawca ma prawo uzależnić prawo wykonywania zawodu zaufania publicznego od spełnienia przez zainteresowanego określonych warunków dotyczących np. jego kwalifikacji zawodowych i moralnych, w tym wymagania cechy „nieskazitelnego charakteru” i „rękojmi prawidłowego wykonywania zawodu”.

Po trzecie, przymiot zawodu „zaufania publicznego”, jaki charakteryzuje zawody poddane unormowaniom art. 17 ust. 1 Konstytucji, polega nie tylko na objęciu zakresem ich wykonywania pieczy nad prowadzeniem spraw lub ochroną wartości (dóbr) o zasadniczym i (najczęściej) osobistym znaczeniu dla osób korzystających z usług w sferze zawodów zaufania publicznego. Nie wyczerpuje się też w podejmowaniu ważnych – w wymiarze publicznym –

czynności zawodowych, wymagających profesjonalnego przygotowania, doświadczenia, dyskrecji oraz taktu i kultury osobistej.

„Zawody zaufania publicznego” wykonywane są – zgodnie z ich konstytucyjnym określeniem – w sposób założony i społecznie aprobowany, o ile ich wykonywaniu towarzyszy realne „zaufanie publiczne”. Na zaufanie to składa się szereg czynników, wśród których na pierwszy plan wysuwają się: przekonanie o zachowaniu przez wykonującego ten zawód dobrej woli, właściwych motywacji, należytej staranności zawodowej oraz wiara w przestrzeganie wartości istotnych dla profilu danego zawodu. W odniesieniu do wykonywania prawniczych zawodów zaufania publicznego do istotnych wartości należy pełne i integralne respektowanie prawa, w tym zwłaszcza – przestrzeganie wartości konstytucyjnych (w ich hierarchii) oraz dyrektyw postępowania.

6.2. Ponieważ wymienione cechy charakteryzujące zawód zaufania publicznego stanowią punkt wyjścia dla dalszych rozważań Trybunału Konstytucyjnego, warto zaznaczyć, że również na gruncie nauki prawa powszechne jest przekonanie o możliwości ich wyodrębnienia. Jakkolwiek istnieje także odosobniony pogląd, że próby budowania w opozycji do innych zawodów merytorycznej definicji zawodu zaufania publicznego są bezproduktywne, bo wykonywanie każdego zawodu wymaga zaufania publicznego, a ponadto dla każdego zawodu wymagane są inne kryteria zaufania publicznego, konieczne, by wykonywanie danego zawodu odpowiadało zasadom i wartościom społecznego podziału pracy (zob. M. Kulesza, *Zawód zaufania publicznego*, [w:] *Zawody zaufania publicznego a interes publiczny – korporacyjna reglamentacja versus wolność wykonywania zawodu*, Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Polityki Społecznej i Zdrowia Senatu RP przy współudziale Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pod patronatem Marszałka Senatu RP Longina Pastusiaka, 8 kwietnia 2002 r., Warszawa 2002, s. 149 i nast.), to jednak większość przedstawicieli doktryny nie tylko dostrzega, ale i poddaje klasyfikacji swoiste właściwości zawodu zaufania publicznego.

Najczęściej w literaturze przedmiotu do cech tych zalicza się: a) szczególną doniosłość prawidłowego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania – istotnego z racji znaczenia, jaką dana dziedzina społecznej aktywności zawodowej odgrywa w społeczeństwie, oraz z racji konieczności zapewnienia ochrony gwarantowanych Konstytucją praw podmiotowych jednostki; b) powierzanie w warunkach wysokiego zaufania uprawiającym taki zawód informacji osobistych i dotyczących życia prywatnego osób korzystających z ich usług; c) uznawanie tych informacji za tajemnicę zawodową, która nie może być ujawniona; d) objęcia osób dysponujących taką tajemnicą – w wypadku możliwości naruszenia istotnych dóbr jednostki w razie jej ujawnienia – immunitetem zwalniającym je od odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji; e) korzystanie ze świadczeń tych zawodów często w razie nastąpienia realnego albo choćby potencjalnego niebezpieczeństwa dla dóbr jednostki o szczególnym charakterze (np. życie, zdrowie, wolność, godność,

dobre imię); f) niepodleganie regułom hierarchii urzędniczej; g) występowanie sformalizowanej deontologii zawodowej oraz rękojmia należytego i zgodnego z interesem publicznym wykonywania zawodu, gwarantowana z jednej strony przez wysokie bariery dostępu do wykonywania każdego z zawodów zaufania publicznego, obejmujące nie tylko wymóg ukończenia odpowiedniego szkolenia, lecz również reprezentowanie odpowiedniego poziomu etycznego, z drugiej – sprawowaną w interesie publicznym pieczę organów samorządu zawodowego (zob. m.in. J. Hausner i D. Długosz, *Tezy w sprawie zawodów zaufania publicznego* [w:] *Zawody zaufania...* s. 119, M. Tabernacka, *Pojęcie zawodu zaufania publicznego*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 2663, s. 302 oraz P. Sarnecki, *Opinia w sprawie wykładni art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Sejmowy” nr 2/2001, s. 75–76).

6.3. Podsumowując, należy zauważyć, że cechą - w kontekście rozpatrywanej sprawy charakterystyczną - przypisywaną zarówno przez Trybunał Konstytucyjny, jak i przez większość przedstawicieli nauki zawodom zaufania publicznego (a do tej właśnie kategorii bez wątpienia zalicza się zawód radcy prawnego), jest dostęp do osobistych, a niekiedy wręcz intymnych informacji dotyczących osób trzecich przy realizowaniu czynności stanowiących istotę tych zawodów, przy czym dostęp ten jest tyleż nieunikniony, co niezbędny – jako warunek prawidłowego, a w tym przede wszystkim efektywnego wykonywania tych zawodów.

7. Tajemnica zawodowa jako obowiązek radców prawnych.

7.1. Wypowiedzi przedstawicieli nauki prawa (por. pkt III.B.6.2.) prowadzą do wniosku, że w poglądach doktryny obecne jest przeświadczenie, że swoistą a zarazem immanentną cechą zawodów zaufania publicznego jest obowiązek osób wykonujących te zawody zachowania w tajemnicy informacji pozyskanych w toku czynności zawodowych.

Zagadnienie tajemnicy zawodowej radców prawnych stanowiło przedmiot rozważań także Trybunału Konstytucyjnego. W sprawie SK 64/03 (zob. wyrok z 22 listopada 2004 r., OTK ZU nr 10/A/2004, poz. 107) zachowanie tej tajemnicy Trybunał uznał za element prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i – szerzej – całego systemu ochrony prawnej w demokratycznym państwie.

Jednocześnie jednak Trybunał wyraził przekonanie, że:

- 1) jedynym przepisem Konstytucji, na którym można oprzeć bezwzględny nakaz zachowania tajemnicy zawodowej przez przedstawiciela zawodu prawniczego, jest art. 42 ust. 2, przewidujący prawo do obrony;
- 2) obowiązek dochowania tajemnicy zawodowej przez radców prawnych jest nierozzerwalnie związany z pełnieniem przez nich funkcji zaufania publicznego. Istnienie tego obowiązku, obwarowanego sankcją karną (art. 266 k.k.), stanowi dla osób poszukujących pomocy prawnej gwarancję poufności;
- 3) ustawodawca nie traktuje obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej radcy prawnego wyłącznie w kategoriach stosunku prywatnopraw-

nego, zachodzącego między radcą a jego klientem, lecz w art. 266 k.k. przewiduje odpowiedzialność karną każdego, „kto, wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu, ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową”;

- 4) z art. 17 Konstytucji nie można wnosić, by w sytuacji konfliktu dwóch wartości: dobra wymiaru sprawiedliwości, a w procesie karnym – poszukiwania prawdy o popełnionym czynie i jego sprawcy, oraz dobra klienta, który powierzył radcy prawnemu informację o sobie, Konstytucja nakazywała dawać bezwzględny prymat tej drugiej wartości;
- 5) prawo do prywatności i poufności informacji nie przysługuje radcom prawnym, lecz ich klientom. Na radcach ciąży obowiązek respektowania tego prawa. Obowiązek zachowania tajemnicy nie jest wyrazem uprzywilejowania tej grupy zawodowej, lecz właśnie obowiązkiem związanym z wykonywaniem zawodu;
- 6) zgodny z art. 2, art. 17, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 49 oraz art. 51 ust. 2 Konstytucji jest art. 180 § 2 k.p.k., jako że przewidując dopuszczalność przesłuchania osób obowiązanych do zachowania tajemnicy radcy prawnego co do faktów objętych tą tajemnicą, ustanawia:
 - a) wyłączną kompetencję sądu w sprawie przesłuchania lub zezwolenia na przesłuchanie oraz kontrolę instancyjną postanowienia sądowego o zwolnieniu z tajemnicy (co stanowi część stworzonego przez ustawodawcę systemu gwarancji zachowania tajemnicy zawodowej) oraz
 - b) przesłanki zwolnienia z tej tajemnicy; może to nastąpić tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a dana okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu.

7.2. Zdaniem P. Sarneckiego, dopełnieniem dopuszczenia w trakcie czynności zawodowych do sfery prywatności osób korzystających ze świadczeń osób wykonujących zawody zaufania publicznego ma być obowiązek dotrzymania tajemnicy zawodowej. „Konstytucja wymaga obdarzenia szczególnym statusem osoby wykonujące pewien zawód, ale jednocześnie wymaga, aby regulacja prawna sposobu jego wykonywania potwierdzała i instytucjonalizowała zaufanie do nich, jako konieczny element tego wykonywania, czyli czyniła owo zaufanie «publicznym»” (P. Sarnecki, *uwaga 2 do art. 17*, [w:] *Konstytucja...*, t. IV, Warszawa 2006).

7.3. Uprzedzając dalszą część rozważań, w której prezentowane są dopuszczalne w prawie Wspólnot Europejskich granice ingerencji w tajemnicę zawodową osób wykonujących zawody prawnicze (por. pkt III.B.9.), warto wskazać, że problem podstaw prawnych (źródła normatywnego) ochrony tej tajemnicy pojawił się już także na szczeblu europejskim w związku ze sprawą C-305/05, mającą za przedmiot wydanie (na podstawie art. 234 TWE) orzeczenia w trybie prejudycjalnym na wniosek belgijskiego sądu konstytucyjnego (Cour constitutionnelle, przed zmianą Cour darbitrage).

Rozważania podjęte w ramach tej sprawy dotyczyły wprowadzie adwokatów, lecz zważywszy, że w państwie, którego sąd wystąpił z pytaniem prejudycjalnym do ETS, nie istnieje odrębna wśród zawodów prawniczych kategoria radców prawnych, nadto zaś ze względu na umocowanie tajemnicy zawodowej adwokata także poza prawem do obrony, o czym niżej, dokonane ustalenia w znacznej mierze zachowują aktualność również w odniesieniu do radców prawnych.

W opinii z 14 grudnia 2006 r. wydanej we wskazanej wyżej sprawie C-305/05 Rzecznik Generalny wskazał, iż badania porównawcze systemów prawnych państw członkowskich UE dowodzą, że tajemnica zawodowa adwokatów istnieje w większości tych państw posiadając rangę prawa podstawowego i status reguły porządku publicznego. Zakres ochrony tajemnicy zawodowej jest jednak zmienny i ma różną postać w poszczególnych systemach. Dlatego zasadnicze znaczenie, jako podstawy ochrony tajemnicy zawodowej adwokatów we wspólnotowym porządku prawnym, Rzecznik Generalny przypisał prawu do rzetelnego procesu (art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w związku z art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej) oraz podstawowemu prawu do ochrony życia prywatnego. Dwoistość umocowania ochrony tajemnicy zawodowej adwokata powoduje, że nie musi być ona zachowana jedynie „w ramach i w celu prawa do obrony”, ale może rozciągać się także szerszy zakres informacji powierzonych profesjonalście przez klienta.

Istotą tajemnicy zawodowej adwokata (również przez Rzecznika Generalnego rozumianej jako wartość i obowiązek a nie atrybut adwokata) jest nieć zaufania, która winna istnieć między klientem a adwokatem. Utrzymanie tej relacji ma podwójne znaczenie: jest potrzebne klientowi, który powierzając sekrety może znaleźć oparcie w zaufanej osobie swego adwokata, a ponadto jest także korzystne dla ogółu społeczeństwa, ponieważ ułatwiając poznanie prawa i realizację prawa do obrony, przyczynia się do poprawnego wymiaru sprawiedliwości oraz ujawnienia prawdy. Relacja łącząca adwokata z klientem jest jednak bardzo wrażliwa. Powinna rozwijać się w szczególnie chronionych warunkach.

Podobne stanowisko co do znaczenia tajemnicy zawodowej zajmuje również Parlament Europejski, który z rezolucji z 23 marca 2006 r. w sprawie zawodów prawniczych i interesu ogólnego w funkcjonowaniu systemów prawnych (P6_TA(2006)0108), wskazał m.in., że: „w pełni uznaje istotną rolę, jaką odgrywają zawody prawnicze w demokratycznym społeczeństwie w zapewnieniu poszanowania praw podstawowych, rządów prawa i bezpieczeństwa w jego stosowaniu, zarówno wtedy, gdy adwokaci reprezentują i bronią swoich klientów w sądzie, jak i wtedy, gdy udzielają im porad prawnych (K.1.)” oraz „odnotowuje wysokie kwalifikacje wymagane do dostępu do zawodów prawniczych, potrzebę ochrony tych kwalifikacji, które charakteryzują zawody prawnicze, w interesie obywateli Europy, oraz potrzebę ustanowienia szczególnej regulacji opartej na zaufaniu pomiędzy osobami

wykonującymi zawody prawnicze i ich klientami (K.3.)” i wezwał Komisję m.in. do „ważnego rozpatrzenia zasad i problemów wyrażonych w niniejszej rezolucji przy przeprowadzaniu analizy zasad wykonywania zawodów prawniczych w Państwach Członkowskich”.

8. Ochrona tajemnicy komunikowania się z prawnikami wykonującymi zawody zaufania publicznego poza stosunkiem pracy przez osoby szukające pomocy prawnej w demokratycznym państwie prawnym.

8.1. Kształtowanie granic przedmiotowych obowiązku zachowania tajemnicy przez radcę prawnego w zakresie przekraczającym obszar wynikający z prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji) leży w gestii ustawodawcy. Trybunał Konstytucyjny w obecnym składzie podziela zatem analogiczny pogląd wyrażony we wspomnianej już sprawie SK 64/03, podobnie jak sformułowaną na jej tle konstatację, że Konstytucja poza postępowaniem karnym nie gwarantuje prawa do obrony. Błędne byłoby jednak wnioskowanie *a contrario*, z którego miałyby wynikać, że Konstytucja w ogóle nie reguluje kwestii korzystania z pomocy prawnej świadczonej przez profesjonalistów w ramach innych postępowań sądowych.

8.2. Zdaniem Trybunału art. 45 ust. 1 Konstytucji („Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”) wyznacza łącznie z innymi przepisami Konstytucji (w tym przede wszystkim zasadą demokratycznego państwa prawnego) oraz normami europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (która – jako ratyfikowana umowa międzynarodowa – jest częścią krajowego porządku prawnego Rzeczypospolitej) standard ochrony praw jednostki (podobnie we wcześniejszym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, zob. np. wyrok z 2 kwietnia 2001 r., sygn. SK 10/00, OTK ZU nr 3/2001, poz. 52 oraz wyrok z 14 września 1999 r., sygn. K. 14/98, OTK ZU nr 6/1999, poz. 115). W ten sposób elementem prawa do sądu jest prawo do rzetelnego procesu sądowego, które zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (kształtowanym na gruncie art. 6 Konwencji, a na które zwrócił uwagę m.in. w sprawie C-305/05 i które respektuje w swojej działalności orzeczniczej ETS, por. pkt III.B.9.3.) składa się z różnych elementów, obejmujących w szczególności prawo do obrony, zasadę równości broni, prawo dostępu do sądów, a także prawo dostępności adwokata zarówno w sprawach cywilnych jak i karnych (zob. wyroki ETPC z: 21 lutego 1975 r. w sprawie Golder przeciwko Wielkiej Brytanii, nr 4451/70, pkt 26-40; 28 czerwca 1984 r. w sprawie Campbell et Fell przeciwko Wielkiej Brytanii, nr 7819/77, pkt 97-99, 105-107, 111-113, a także 30 października 1991 r. w sprawie Borgers przeciwko Belgii, nr 12005/86, pkt 24).

Prawo do rzetelnego procesu sądowego wymaga, aby każdy uczestnik postępowania karnego czy cywilnego mógł przedstawić we właściwy sposób swoją sprawę sądowi. To znaczy, że z prawa do rzetelnego procesu sądowego wywieść można – śladem ETPC – prawo jednostki zaangażowanej w sprawę

sądową (także na etapie bezpośrednio poprzedzającym jej wszczęcie, jak i po jej formalnym zakończeniu, ale w związku z nią) do korzystania z profesjonalnej pomocy prawnika. Oczywiście prawo to nie może zostać uznane za materialnie tożsame z prawem do obrony wyrażonym w art. 42 ust. 2 Konstytucji, w związku z czym granice i warunki korzystania z niego mogą być przez ustawodawcę kształtowane odmiennie, a nawet mniej korzystnie w porównaniu z zasadami prawa do obrony w postępowaniu karnym. Dlatego też przekonujący jest wniosek Trybunału sformułowany w sprawie SK 64/03, że „jedynym przepisem Konstytucji, na którym można oprzeć bezwzględny nakaz zachowania tajemnicy zawodowej przez przedstawiciela zawodu prawniczego, jest art. 42 ust. 2”.

Co więcej, Trybunał Konstytucyjny w niniejszym składzie podziela również stanowisko, że z przepisu statuującego prawo jednostek do korzystania z pomocy obrończej trudno jest wyprowadzać konstytucyjne prawo osób pomoc tę świadczących do poszanowania tajemnicy zawodowej.

8.3. Skoro ochrona tajemnicy komunikowania się prawnika i klienta w związku z postępowaniem sądowym kształtowana jest prawem do rzetelnego procesu sądowego, to znaczy to w konsekwencji, że inna jest pozycja, czyli nierównorzędny jest status prawny tych dwóch podmiotów komunikujących się. Osoba szukająca pomocy prawnej decyduje o tym, komu powierza dotyczące jej informacje i ewentualnie o tym, czy zgadza się na dalsze ich ujawnianie, a przedstawiciel zawodu prawniczego (jednocześnie zawodu zaufania publicznego), jako depozytariusz tajemnicy, ma co do zasady obowiązek jej dochowania.

Zważywszy, że obowiązkwowi radców prawnych odpowiada uprawnienie osób korzystających z ich pomocy do żądania dyskrecji, ustawodawca, ustalając ograniczenia ochrony tajemnicy komunikowania się, musi uwzględniać normy zawarte w art. 31 ust. 3 Konstytucji (por. pkt B.5.2.).

8.4. Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że istnienie niezależnego od organów władzy publicznej systemu świadczeń pomocy prawnej stanowi nadto wymóg demokratycznego państwa prawa. Warunkiem zaś prawidłowego funkcjonowania tego systemu jest to, by osoby potrzebujące mogły w nieskrępowany sposób przekazywać pełne informacje o własnej sytuacji faktycznej i prawnej osobom udzielającym im pomocy. W konsekwencji ochrona tajemnicy informacji pozyskanych w toku świadczonej pomocy prawnej (w tym zwłaszcza prowadzonej sprawy sądowej) wynika również z zasady państwa prawnego, a jej instytucjonalną gwarancję przynosi art. 17 ust. 1 Konstytucji.

Należy przy tym zauważyć, że wśród zawodów zaufania publicznego ustawodawca jednoznacznie wskazał te, których istotę stanowi właśnie „udzielanie pomocy prawnej”, nie zaś np. „świadczenie usług prawniczych” (por. art. 4 ustawy o radcach prawnych oraz art. 1 i 4 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze, Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059; dalej: prawo o advokaturze). Nie mniej istotne jest to, że owa pomoc prawna ma mieć na celu „ochronę prawną interesów podmiotów, na których rzecz jest wykony-

wana” (art. 2 ustawy o radcach prawnych oraz § 6 „Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu [kodeksu etyki adwokackiej]”).

Wyraźnie jednak trzeba podkreślić ścisłą korelację zachodzącą pomiędzy zakresem obowiązku zachowania tajemnicy przez prawników wykonujących zawody zaufania publicznego, którzy świadczą pomoc prawną poza stosunkiem pracy, a zakresem wyłączenia wobec nich obowiązków informacyjnych.

8.5. Trybunał Konstytucyjny jest świadom trudności, na jakie napotykać musi próba ścisłego ustalenia, jakie obszary komunikowania się z osobami wykonującymi zawody zaufania publicznego, które świadczą pomoc prawną, wymagają tak intensywnej poufności, która wyklucza rozciągnięcie na nie obowiązków informacyjnych określonych w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy.

Jak stanowi art. 3 ust. 3 ustawy o radcach prawnych, obowiązek zachowania tajemnicy obejmuje wszystko, o czym radca prawny dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej. Zważywszy, że zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy wykonywanie zawodu radcy prawnego polega właśnie na świadczeniu pomocy prawnej (z wyjątkiem występowania w charakterze obrońcy w postępowaniu karnym i w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe), aby ustalić, jakie czynności wchodzą w zakres tego pojęcia, odwołać się należy do art. 6 i art. 7 omawianej tu ustawy, które wskazują, że pomocą prawną jest w szczególności udzielanie porad i konsultacji prawnych, sporządzanie opinii prawnych, opracowywanie projektów aktów prawnych oraz zastępstwo prawne i procesowe, w tym występowanie przed sądami i urzędami. Należy podkreślić, że ustawowy katalog czynności wchodzących w zakres świadczenia pomocy prawnej nie jest wyczerpujący, lecz jest tylko przykładowy.

Szerzej od przytoczonych, granice tajemnicy zawodowej wytyczają „Zasady etyki radcy prawnego”. W myśl art. 17 ust. 1 tego aktu, radca prawny zobowiązany jest do zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym dowiedział się „przy okazji, albo w związku z wykonywaniem zawodu”, a art. 17 ust. 2 precyzuje, że tajemnica ta obejmuje „wszystkie uzyskane przez radcę prawnego informacje, w szczególności dokumenty, notatki, akta, materiały utrwalone metodą elektroniczną albo innymi środkami technicznymi”.

Niezależnie od tych ustawowych i deontologicznych standardów tajemnicy zawodowej radców prawnych, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że jakkolwiek mogą być one pomocniczo wykorzystane przy konstruowaniu zakresu pomocy prawnej wyłączonej spod obowiązku informacyjnego uregulowanego w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, to jednak nie wpływają w sposób wiążący na wynik rekonstrukcji i ustalenie treści obowiązujących w tym względzie wymogów konstytucyjnych.

8.6. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, w demokratycznym państwie prawnym ochrona tajemnicy komunikowania się osoby poszukującej pomocy prawnej u przedstawiciela zawodu zaufania publicznego, jako wywodzona

m.in. z prawa do rzetelnego procesu sądowego, dotyczy tych sytuacji, w których spełnione są następujące warunki:

- komunikują się dwa podmioty: klient (lub osoba dążąca do uzyskania tego statusu) oraz prawnik występujący w swoim charakterze zawodowym (np. radcy prawnego czy adwokata);
- komunikacja ma miejsce w ramach poufnego stosunku, którego charakter stwarza jego uczestnikom uzasadnione oczekiwanie prywatności i nieujawniania (por. pkt III.B.5.5. *in fine*);
- komunikacja odnosi się do faktów lub okoliczności, o których prawnik został poinformowany, świadcząc pomoc prawną mającą związek z postępowaniem sądowym;
- fakty lub okoliczności, których dotyczy komunikacja, nie służą popełnieniu przestępstwa ani innemu naruszeniu prawa.

8.7. Trybunał Konstytucyjny stanowczo podkreśla, że w ten sposób wytyczony zakres tajemnicy zawodowej oraz gwarancje jej dochowania nie mogą być wykorzystywane przez prawników wykonujących zawody zaufania publicznego do podejmowania działań sprzecznych z prawem, w tym np. działań mających ukryć przestępne pochodzenie środków, czy zabezpieczyć je przed zajęciem (por. podobnie Uchwała nr 10/99 VI Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 6 listopada 1999 r. w sprawie tajemnicy zawodowej, „Radca Prawny” nr 6/1999, s. 14).

Obowiązek przestrzegania prawa wynika z treści roty składanego przez radcę prawnego ślubowania, które ma następujące brzmienie: „Ślubuję uroczyście w wykonywaniu zawodu radcy prawnego przyczyniać się do ochrony i umacniania porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązki zawodowe wypełniać sumiennie i zgodnie z przepisami prawa, zachować tajemnicę zawodową, postępować godnie i uczciwie, kierując się zasadami etyki radcy prawnego i sprawiedliwości” (art. 27 ust. 1 ustawy o radcach prawnych). Innym źródłem nakazu przestrzegania przez radców prawnych prawa są „Zasady etyki radcy prawnego”. Zgodnie z art. 4 ust. 1 i 2 tego aktu radca prawny obowiązany jest wykonywać czynności zawodowe zgodnie z obowiązującymi przepisami, a w interesie podmiotu, na rzecz którego świadczy pomoc prawną (niezależnie od rodzaju umowy łączącej radcę prawnego z tym podmiotem), podejmować wszelkie czynności, jakie mogą być podjęte w granicach prawa. Jeszcze dobitniej obowiązek ten formułuje art. 6 „Zasad etyki radcy prawnego”, stanowiący: „Pomoc prawna świadczona przez radcę prawnego nie może mieć na celu ułatwienie popełnienia przestępstwa ani umożliwienia uniknięcia odpowiedzialności karnej za czyn, który miałby zostać dokonany w przyszłości”.

Należy podkreślić, że za czyny sprzeczne ze ślubowaniem radcowskim lub z zasadami etyki radcy prawnego radcowie prawni podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej (art. 64 ust. 1 pkt 2 ustawy o radcach prawnych), w ramach której może być wobec nich zastosowana nawet kara pozbawienia prawa do wykonywania zawodu (por. art. 65 ustawy o radcach prawnych).

Analogiczne regulacje, zarówno na szczeblu ustawowym, jak i statutowym, dotyczą przedstawicieli innych prawniczych zawodów zaufania publicznego (por. zwłaszcza art. 5 prawa o adwokaturze oraz § 12 „Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu [kodeksu etyki adwokackiej]”).

9. Dopuszczalne ograniczenia tajemnicy komunikowania się z prawnikami wykonującymi tzw. wolne zawody w prawie Wspólnot Europejskich.

9.1. Jakkolwiek – co wyraźnie trzeba zaznaczyć – Trybunał Konstytucyjny nie zajmuje się kontrolą zgodności ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy z prawem Wspólnot Europejskich, to jednak – zważywszy na implementacyjny charakter badanej ustawy – nie bez znaczenia dla wyniku niniejszego postępowania jest treść dyrektywy 2005/60/WE.

Akt ten – o czym była już mowa (por. pkt III.A.3.) – zastąpił wcześniejszą dyrektywę dotyczącą uniemożliwiania korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy. Właśnie ta wcześniejsza dyrektywa, tj. dyrektywa 91/308/EWG (zmieniona dyrektywą 2001/97/WE), była źródłem obowiązku dokonania w polskim prawie zmian i stała się przyczyną nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy (por. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw, druk sejmowy nr 2277/IV kad.).

9.2. Kwestie związane z nałożeniem obowiązków informacyjnych na radców prawnych wcześniejsza oraz obecna dyrektywa, odnosząca się do problematyki przeciwdziałania praniu pieniędzy, ujmują podobnie. W pkt 19 preambuły do nowej dyrektywy 2005/60/WE znajduje się następujące stwierdzenie: „Dyrektywa 91/308/EWG objęła notariuszy i innych prawników wykonujących wolne zawody zakresem wspólnotowego systemu zwalczania prania pieniędzy; w niniejszej dyrektywie powinni oni nadal pozostać objęci tym systemem; prawnicy wykonujący wolne zawody, w znaczeniu określonym przez Państwa Członkowskie, powinni podlegać przepisom dyrektywy w przypadku udziału w transakcjach finansowych lub korporacyjnych, włączając w to świadczenie usług doradztwa podatkowego, wówczas gdy istnieje największe ryzyko, iż usługi świadczone przez tych prawników mogą być nadużywane do celów prania korzyści pochodzących z działalności przestępczej lub do celów finansowania terroryzmu”. Na konieczność respektowania tajemnicy zawodowej wolnych zawodów prawniczych wskazuje kolejny 20 pkt preambuły do tej dyrektywy: „W przypadku gdy niezależni przedstawiciele prawnie uznanych i kontrolowanych zawodów związanych z doradztwem prawnym, tacy jak adwokaci, ustalają sytuację prawną klienta lub reprezentują klienta w postępowaniu prawnym, nie byłoby właściwe, aby na podstawie niniejszej dyrektywy nakładać na nich obowiązek raportowania w odniesieniu do takich działań podejrzeń o pranie pieniędzy lub finansowanie terroryzmu. Muszą istnieć odstępstwa od obowiązku raportowania informacji uzyskanych przed, w czasie lub po zakończeniu postępowania

sądowego, albo przy ustalaniu sytuacji prawnej klienta. Doradztwo prawne podlega obowiązkowi zachowania tajemnicy zawodowej, chyba że doradca prawny bierze udział w praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu, porada prawna jest udzielana w celu prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu lub prawnik wie, że klient szuka porady prawnej do celów prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu”.

Należy ponadto wskazać, że także dalsze przepisy analizowanej tu dyrektywy formułują wyjątki dotyczące obowiązku stosowania przez państwa członkowskie UE niektórych wymagań wobec prawników wykonujących wolne zawody, w odniesieniu do informacji, które otrzymują od swojego klienta lub uzyskują na jego temat podczas ustalania jego sytuacji prawnej lub podczas wykonywania swoich obowiązków polegających na obronie lub reprezentowaniu tego klienta w postępowaniu sądowym, lub w związku z takim postępowaniem, włączając w to doradztwo w sprawie wszczynania lub unikania postępowania, bez względu na to, czy takie informacje są uzyskane lub otrzymane przed takim postępowaniem, w trakcie takiego postępowania czy po jego zakończeniu (tak art. 23 ust. 2, por. także art. 9 ust. 5 akapit 2).

Dyrektywa 2005/60/WE nie dąży do ujednolicenia prawodawstw państw członkowskich w dziedzinie przeciwdziałania korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, gdyż nie ustanawia identycznego poziomu regulacji we wszystkich państwach. Tym samym omawiana dyrektywa jest instrumentem harmonizacji minimalnej (szerzej na temat klasyfikacji metod harmonizacji za pomocą dyrektyw zob. np. B. Kurcz, *Dyrektywy Wspólnoty Europejskiej i ich implementacja do prawa krajowego*, Kraków 2004, s. 82-115). Wskazuje na to treść art. 5 dyrektywy 2005/60/WE, zgodnie z którym: „W celu zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu Państwa Członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać w mocy bardziej rygorystyczne przepisy w dziedzinie regulowanej niniejszą dyrektywą”. Nie znaczy to bynajmniej, że w ogóle nie istnieje górny pułap, granica formułowania przez państwa UE surowszych niż wymagane przez dyrektywę regulacji.

9.3. Wyrokiem z 26 czerwca 2007 r. Europejski Trybunał Sprawiedliwości rozstrzygnął wspomnianą już sprawę zapoczątkowaną wnioskiem belgijskiego sądu konstytucyjnego o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, której istotą była odpowiedź na pytanie, czy zgodne z prawem wspólnotowym i z podstawowymi zasadami, które ono chroni, jest nakładanie na adwokatów (jak to uczyniła dyrektywa 2001/97/WE) obowiązku informowania odpowiednich władz o każdym czynie mogącym wskazywać na pranie pieniędzy (sprawa C-305/05, por. pkt III.B.6.3. niniejszego uzasadnienia).

Jest znamienne, że także w tej sprawie jednym z kluczowych zagadnień wymagających rozstrzygnięcia było ustalenie, według jakich kryteriów można dokonać rozdziału tego, co obejmuje tajemnica zawodowa, od tego, co nie jest nią objęte. Rzecznik Generalny wskazał, że w każdej sytuacji, w której adwokat wykonuje swe obowiązki zawodowe, musi on dokonać oceny sytu-

acji prawnej klienta. Czym innym jest jednak – według rzecznika – tłumaczenie zawłości prawnych zamierzonej operacji, a czym innym dokonywanie oceny w celu dokonania wyboru najlepszej strategii w interesie klienta dla doprowadzenia do transakcji ekonomicznej lub handlowej. Jeśli ocena ma na celu wyłącznie udzielenie pomocy klientowi w zorganizowaniu jego działań w poszanowaniu prawa i poddaniu jego zamierzeń regułom prawnym, ocena ta powinna być rozumiana jako udzielanie porady i nie powinna podlegać obowiązkowi przekazania informacji na jej temat, bez względu na kontekst, w jakim jest dokonywana. Jeśli zaś ocena jest dokonywana przede wszystkim w celu doprowadzenia do lub przeprowadzenia transakcji handlowej lub finansowej i jeśli podlega ona instrukcjom klienta (zwłaszcza dążącego do znalezienia najkorzystniejszego ekonomicznie rozwiązania), adwokat nie działa już jako niezależny adwokat, lecz jako „przedstawiciel interesów”, który wykorzystuje swoją wiedzę w działalności pozaprawniczej.

Także Europejski Trybunał Sprawiedliwości, wskazując na treść art. 6 ust. 3 akapitu drugiego dyrektywy 91/308/EWG zmienionej dyrektywą 2001/97/WE („Państwa członkowskie nie mają obowiązku stosowania wymagań określonych w ust. 1 w stosunku do notariuszy, przedstawicieli wolnych zawodów prawniczych (...) w odniesieniu do informacji, które otrzymują od swojego klienta lub uzyskują na jego temat podczas ustalania jego sytuacji prawnej lub podczas wykonywania swoich obowiązków polegających na obronie lub reprezentowaniu tego klienta w postępowaniu sądowym, lub w związku z takim postępowaniem, włączając w to doradztwo w sprawie wszczynania lub unikania postępowania, bez względu na to, czy takie informacje są uzyskane lub otrzymane przed, w trakcie czy po zakończeniu takiego postępowania.”) stwierdził, że dokładny zakres obowiązku informacji i współpracy ciążyący na adwokatach nie jest do końca jasny.

ETS przypomniał, że Unia Europejska na podstawie o art. 6 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej przestrzega jako zasadę ogólną prawo do rzetelnego procesu sądowego ukształtowane w szczególności przez art. 6 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Przepis ten przyznaje każdej osobie, czy to w ramach sporów o prawa i obowiązki o charakterze cywilnym, czy to w ramach postępowania karnego, prawo, by jego sprawa została rzetelnie rozpatrzona. Adwokat nie będzie mógł – zdaniem ETS – wypełnić swej misji doradzania, obrony i reprezentacji klienta w odpowiedni sposób i klient ten będzie w konsekwencji pozbawiony praw, które zapewnia mu art. 6 Konwencji, jeżeli adwokat w ramach postępowania sądowego lub jego przygotowywania byłby zobowiązany do współpracy z władzami publicznymi, polegającej na przekazywaniu im informacji uzyskanych w trakcie konsultacji prawnych, mających miejsce w ramach takiego postępowania.

W konkluzji, odpowiadając na pytanie prejudycjalne, ETS stwierdził, że nałożone na adwokatów obowiązki informowania i współpracy z władzami odpowiedzialnymi za zwalczanie prania pieniędzy, wprowadzone zakwe-

stionowaną dyrektywą 91/308/EWG zmienioną dyrektywą 2001/97/WE, w sytuacji gdy adwokaci działają w dokładnie określonych ramach wskazanych w art. 2a pkt 5 tego aktu i w kontekście nieobjętym zakresem cytowanego wyżej art. 6 ust. 3, nie naruszają prawa do rzetelnego procesu sądowego, jaki gwarantuje art. 6 Konwencji i art. 6 ust. 2 TUE.

10. Wynikający z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy zakres ograniczeń tajemnicy komunikowania się ze świadczącymi pomoc prawną przedstawicielami zawodów zaufania publicznego a zakres zaskarżenia.

10.1. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy – zgodnie z art. 1, informującym o zakresie przedmiotowym jej regulacji – określa zasady oraz tryb przeciwdziałania wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu oraz obowiązki podmiotów uczestniczących w obrocie finansowym w zakresie gromadzenia i przekazywania informacji. Pierwotnie ustawa ta wskazywała węższy (w stosunku do obecnego) krąg instytucji obowiązanych, jednak zmieniona ustawą nowelizującą nadała status instytucji obowiązanej także m.in. radcom prawnym wykonującym zawód poza stosunkiem pracy oraz prawnikom zagranicznym świadczącym pomoc prawną poza stosunkiem pracy. Co jednak istotne, konstrukcja petitum wniosku wskazuje jednoznacznie na to, że KRRP nie domaga się zupełnego wyłączenia radców prawnych z katalogu instytucji obowiązanych.

Podniesione przez wnioskodawcę zarzuty (pominąwszy te, które sformułowane były w związku z przepisami Konstytucji uznanymi przez Trybunał w postanowieniu z 7 września 2005 r. za niedopuszczalny wzorzec kontroli w niniejszej sprawie; por. pkt I.1.1.) dotyczą niezgodności z zasadą proporcjonalności ingerencji w ochronę tajemnicy komunikowania się klienta z radcą prawnym (która – z uwagi na szczególny status i rolę prawniczych zawodów zaufania publicznego – winna w demokratycznym państwie prawnym uzyskiwać wzmożoną ochronę konstytucyjnoprawną), jaką przewidują wybrane przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, tj. przepisy nakładające na radców prawnych wykonujących zawód poza stosunkiem pracy szeroko rozumiane obowiązki informacyjne oraz przepisy dopuszczające przekazanie przez GIIF informacji, do ujawnienia których zobowiązani są radcy prawni, także innym organom państwa.

Wiążące dla Trybunału granice żądań wniosku pozwalają stwierdzić, że w niniejszym postępowaniu istnieje konieczność ustalenia nie tyle, czy na gruncie Konstytucji dopuszczalne było nałożenie na świadczących pomoc prawną przedstawicieli zawodów zaufania publicznego jakichkolwiek obowiązków związanych z gromadzeniem oraz przekazywaniem informacji o klientach i zawieranych przez nich transakcjach, ile – czy w zakwestionowanych w niniejszej sprawie przepisach zakres tych obowiązków został prawidłowo określony.

10.2. Wśród obowiązków nałożonych przez znowelizowaną ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy na tzw. wolne zawody prawnicze, w tym na radców prawnych, można wyodrębnić:

- 1) obowiązki związane z gromadzeniem informacji, przewidzianych przez przepisy ustawy, takie jak obowiązek rejestracji transakcji oraz identyfikacji osób uczestniczących w transakcjach;
- 2) obowiązki związane z przekazywaniem (w sytuacjach wymienionych w ustawie, a także na żądanie GIIF) informacji Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej;
- 3) inne obowiązki o charakterze organizacyjnym, których celem jest zapewnienie właściwego wypełnienia podstawowych zadań instytucji obowiązanych, wynikających z przepisów ustawy, jak np. obowiązek przechowywania informacji, obowiązek przekazania GIIF informacji o prowadzonej przez instytucję obowiązaną działalności, obowiązek poddania się kontroli w zakresie przestrzegania przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, obowiązek ustalenia wewnętrznej procedury dotyczącej w szczególności realizacji obowiązku identyfikacji klienta i rejestracji transakcji czy zakaz ujawniania osobom nieuprawnionym faktu poinformowania GIIF o transakcjach (klasyfikacja proponowana przez T. Stecyk, *Nowe zadania wolnych zawodów prawniczych*, „Radca Prawny” nr 3/2004, s. 97-102).

10.3. Zakwestionowane przez KRRP przepisy należą do wszystkich trzech wymienionych wyżej kategorii. Do pierwszej grupy, czyli regulacji związanych z gromadzeniem informacji, przewidzianych przez przepisy ustawy, trzeba zaliczyć:

- art. 8 ust. 3, który stanowi, że „Instytucja obowiązana przyjmująca dyspozycję lub zlecenie klienta do przeprowadzenia transakcji, której okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, ma obowiązek zarejestrować taką transakcję, bez względu na jej wartość i charakter”;
- art. 9 ust. 1, przewidujący, że: „W celu wykonania obowiązku rejestracji instytucje obowiązane dokonują identyfikacji swoich klientów w każdym przypadku złożenia dyspozycji lub zlecenia do przeprowadzenia transakcji na podstawie dokumentów przedstawionych przy złożeniu dyspozycji lub zlecenia przeprowadzenia transakcji albo przy zawieraniu umowy z klientem”.

Do drugiej grupy, obejmującej regulacje związane z obowiązkami przekazywania informacji Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej, należą:

- art. 11 ust. 1, zgodnie z którym: „Instytucje obowiązane przekazują Generalnemu Inspektorowi informacje o transakcjach zarejestrowanych zgodnie z art. 8 ust. 1 i 3. Przekazanie to polega na przesłaniu lub dostarczeniu danych z rejestru transakcji, o którym mowa w art. 8 ust. 4, także z wykorzystaniem elektronicznych nośników informacji” oraz

art. 11 ust. 5, który precyzuje, iż: „Obowiązek informowania o transakcjach objętych przepisami ustawy nie dotyczy przypadku, gdy adwokaci, radcowie prawni i prawnicy zagraniczni, biegli rewidenci oraz doradcy podatkowi reprezentują klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzielają porady służącej temu postępowaniu”;

- art. 16 ust. 1, przewidujący, że: „Instytucja obowiązana, która otrzymała dyspozycję lub zlecenie przeprowadzenia transakcji lub mająca przeprowadzić transakcję, co do której zachodzi uzasadnione podejrzenie, że może ona mieć związek z popełnieniem przestępstwa, o którym mowa w art. 299 Kodeksu karnego, ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić na piśmie Generalnego Inspektora, przekazując wszystkie posiadane dane (...) wraz ze wskazaniem przesłanek przemawiających za wstrzymaniem transakcji lub blokadą rachunku, oraz wskazać przewidywany termin jej realizacji. (...)” oraz ust. 1a tego przepisu, stanowiący, iż: „W przypadku gdy instytucja dokonująca zawiadomienia zgodnie z ust. 1 nie jest instytucją mającą przeprowadzić transakcję, zawiadomienie zawiera również wskazanie instytucji, która ma przeprowadzić transakcję”.

Trzecia grupa zakwestionowanych przez KRRP przepisów, regulujących inne obowiązki o charakterze organizacyjnym, których celem jest zapewnienie właściwego wypełnienia podstawowych zadań instytucji obowiązanych, wynikających z przepisów ustawy, obejmuje:

- art. 8 ust. 4, stanowiący, że „Rejestr transakcji (...) oraz dokumenty dotyczące zarejestrowanych transakcji, przechowywane są przez okres 5 lat, licząc od pierwszego dnia roku następującego po roku, w którym dokonano ostatniego zapisu związanego z transakcją”, oraz zawierający odesłanie – na wypadek likwidacji, połączenia, podziału lub przekształcenia instytucji obowiązanej – do odpowiedniego stosowania do przechowywania rejestrów i dokumentacji art. 76 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694, ze zm.);
- art. 13a, zgodnie z którym: „Instytucja obowiązana udostępnia niezwłocznie informacje dotyczące transakcji objętych przepisami ustawy, także na pisemne żądanie Generalnego Inspektora. Udostępnienie polega w szczególności na przekazaniu informacji o stronach transakcji, zawartości dokumentów, w tym dotyczących sald i obrotów na rachunku, przekazaniu ich potwierdzonych kopii lub udostępnieniu odpowiednich dokumentów do wglądu upoważnionym pracownikom jednostki, o której mowa w art. 3 ust. 4, w celu sporządzenia notatek bądź kopii (ust. 1). Informacje, o których mowa w ust. 1, są przekazywane Generalnemu Inspektorowi nieodpłatnie (ust. 2)”;
- art. 22 ust. 1, przewidujący, że „Na żądanie kontrolera instytucje obowiązane są zobowiązane do przedkładania wszelkich dokumentów

i materiałów niezbędnych do przeprowadzenia kontroli, o której mowa w art. 21 ust. 1, z wyłączeniem dokumentów i materiałów zawierających informacje objęte tajemnicą państwową” oraz art. 22 ust. 2, wskazujący, iż: „Instytucje obowiązane zapewniają kontrolerowi warunki do sprawnego przeprowadzenia kontroli, w szczególności niezwłoczne przedstawianie do kontroli żądanych dokumentów i materiałów oraz terminowe udzielanie wyjaśnień przez pracowników jednostki”;

- art. 34, w myśl którego: „Ujawnienie osobom nieuprawnionym, w tym także stronom transakcji lub posiadaczom rachunku, faktu poinformowania Generalnego Inspektora o transakcjach, których okoliczności wskazują, że wartości majątkowe mogą pochodzić z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł, albo o rachunkach podmiotów, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że mają związek z popełnianiem aktów terrorystycznych, oraz o transakcjach dokonywanych przez te podmioty jest zabronione”.

10.4. We wniosku KRRP zaskarżone zostały nadto również takie przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, które nie określają bezpośrednio sfery obowiązków radców prawnych, a przez to pośrednio także praw ich klientów. Wśród tych przepisów znajdują się:

- art. 16 ust. 2., który brzmi: „Po otrzymaniu zawiadomienia Generalny Inspektor dokonuje niezwłocznego potwierdzenia jego przyjęcia w formie pisemnej”, i ust. 3 tego przepisu: „Zawiadomienie i potwierdzenie, o których mowa w ust. 1 i 2, może zostać przekazane również przy użyciu elektronicznych nośników informacji”;
- art. 22 ust. 3, stanowiący, że: „Kontrolerzy mają prawo do: 1) wstępu do obiektów i pomieszczeń instytucji obowiązanej w obecności kontrolowanego; 2) wglądu do dokumentów i innych materiałów dowodowych, objętych zakresem kontroli oraz uzyskiwania ich potwierdzonych kopii; 3) żądania od pracowników instytucji obowiązanej ustnych i pisemnych wyjaśnień, w zakresie prowadzonej kontroli”, i ust. 4 tego przepisu: „Kontrolerzy, w związku z wykonywaniem czynności kontrolnych, korzystają z ochrony przewidzianej w Kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych”;
- art. 32 ust. 1, zgodnie z którym: „Informacje o transakcjach objętych przepisami ustawy są udostępniane przez Generalnego Inspektora sądom i prokuratorom na potrzeby postępowania karnego, na ich pisemny wniosek”;
- art. 33, zawierający katalog instytucji, którym – na ich pisemny i uzasadniony wniosek (w niektórych wypadkach złożony za zgodą Prokuratora Generalnego) – Generalny Inspektor przekazuje posiadane informacje o transakcjach objętych przepisami ustawy, jak również nakłada obowiązek na wybrane podmioty zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy.

10.5. Zdaniem Trybunału, testowi zgodności z Konstytucją w ramach niniejszej sprawy mogą być poddane jedynie te przepisy, spośród wymienionych we wniosku KRRP przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, które wprowadzają odstępstwa od ochrony tajemnicy komunikowania się z radcami prawnymi. Wobec pozostałych przepisów, których adresem jest GIIF albo które regulują jedynie techniczne aspekty wykonywania obowiązków nałożonych przez ustawę na radców prawnych, tj. wskazanych wyżej art. 8 ust. 4, art. 9 ust. 1, art. 13a ust. 2, art. 16 ust. 2 i 3, art. 22 ust. 3 i 4, art. 32 ust. 1 oraz art. 33, nie zostały sformułowane żadne odrębne zarzuty, a stanowiące wzorzec kontroli przepisy Konstytucji nie mogą stanowić adekwatnego odniesienia do ich oceny.

10.6. Trybunał Konstytucyjny stwierdza zatem, że art. 8 ust. 4, art. 9 ust. 1, art. 13a ust. 2, art. 16 ust. 2 i 3, art. 22 ust. 3 i 4, art. 32 ust. 1 oraz art. 33 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy nie są niezgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

11. Konstytucyjność ustawowych ograniczeń tajemnicy komunikowania się ze świadczącymi pomoc prawną przedstawicielami zawodów zaufania publicznego.

11.1. Przystępując do konfrontacji pozostałych, zaskarżonych przez KRRP regulacji z art. 31 ust. 3 Konstytucji, w niniejszej sprawie w pierwszej kolejności należy zbadać zarzut naruszenia przez te przepisy istoty ochrony tajemnicy komunikowania się z przedstawicielami zawodów zaufania publicznego, którzy świadczą pomoc prawną w demokratycznym państwie prawnym, jako dalej idącego, a w ten sposób przesądzającego o ewentualnej dalszej potrzebie kontroli proporcjonalności wprowadzonych ograniczeń.

Jakkolwiek rozstrzygnięcie tej kwestii w dużej mierze stanowi prostą konsekwencję poczynionych już wyżej ustaleń, to jednak na wstępie przypomnieć trzeba dotychczasowy dorobek orzeczniczy Trybunału Konstytucyjnego, z którego wynika, że interpretacja zakazu naruszania istoty ograniczanego prawa lub wolności nie powinna sprowadzać się jedynie do płaszczyzny negatywnej, akcentującej odpowiednie miarkowanie dokonywanych ograniczeń. Należy widzieć w nim również stronę pozytywną, związaną z dążeniem do wskazania – choćby przykładowo – pewnego nienaruszalnego rdzenia danego prawa lub wolności, który pozostawać winien wolny od ingerencji prawodawcy nawet w sytuacji, gdy działa on w celu ochrony wartości wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Wskazanie istoty prawa lub wolności powinno uwzględniać przy tym kontekst sytuacji, w której dochodzi do ograniczenia danego uprawnienia (tak m.in. wyrok z 12 stycznia 1999 r., sygn. P. 2/98, OTK ZU nr 1/1999, poz. 2). Koncepcja istoty praw i wolności opiera się więc na założeniu, że „w ramach każdego konkretnego prawa i wolności można wyodrębnić pewne elementy podstawowe (rdzeń, jądro), bez których takie prawo czy wolność w ogóle nie będzie mogła istnieć, oraz pewne elementy dodatkowe (otoczkę), które mogą być przez ustawodawcę zwykłego ujmowane i modyfikowane w różny sposób bez zniszczenia tożsamości danego

prawa czy wolności” (wyrok z 12 stycznia 2000 r., sygn. P. 11/98, OTK ZU nr 1/2000, poz. 3).

Na gruncie niniejszej sprawy, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że wolność oraz ochrona komunikowania się mogą być poddawane różnego rodzaju ograniczeniom, na co zresztą wskazuje *expressis verbis* zdanie 2 art. 49 Konstytucji. Ograniczenia te są jednak dopuszczalne tylko wtedy, gdy czynią zadość wymaganiom określonym w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Jeśli więc zakres tych ograniczeń przybierze taki rozmiar, że niwecząc podstawowe składniki wolności i ochrony komunikowania się z radcą prawnym w demokratycznym państwie prawnym, wydrążą je z rzeczywistej treści, pozostawiając jedynie pozór ich istnienia, to będzie to konstytucyjnie niedopuszczalne.

11.2. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, nałożenie obowiązków informacyjnych na radców prawnych przez ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, rozpatrywane jako metoda wejścia przez organy władzy publicznej w posiadanie wiedzy na temat jednostek, budzi poważne wątpliwości. Zastrzeżenia nasuwa przy tym nie tylko to, że jednostki te nie są pytane o zgodę na dalsze przekazywanie przez radców prawnych szczegółów dotyczących ich życia lub spraw osobistych, ani nawet *ex post* powiadamiane o fakcie tego przekazania. Znacznie większy sprzeciw wywołuje bowiem okoliczność, że cały mechanizm wykreowany przez ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy w zakresie odnoszącym się do radców prawnych nosi wyraźne cechy podstępu stosowanego wobec podmiotów poszukujących pomocy prawnej.

Przyjęta w analizowanej ustawie konstrukcja może przyczyniać się do wprowadzenia klienta prawnika wykonującego zawód zaufania publicznego w błąd co do skutków, jakie ubieganie się o pomoc prawną spowoduje dla niego samego lub osób z nim związanych. Przedstawiając w toku komunikowania się np. z radcą prawnym czy adwokatem fakty oraz okoliczności wyczerpująco i prawdziwie, klient zakłada, że tylko pełny obraz jego sytuacji daje możliwość udzielenia mu skutecznej pomocy, a ponadto, że informacje te nie będą wykorzystane przeciwko niemu. Należy przyjąć, że gdyby zakres przekazywanych przez klienta informacji warunkowany był świadomością ryzyka, jakie wiąże się z ich dalszym udostępnieniem, to często zakres ten nie byłby pełny, a tym samym pomoc prawna nie mogłaby być adekwatna do sytuacji, w której faktycznie znajduje się klient. W konsekwencji należy uznać, że wybór pozostawiony przez ustawodawcę podmiotom uczestniczącym w obrocie prawnym sprowadza się do alternatywy, czy podjąć ryzyko związane z wejściem w posiadanie przez organy państwowe informacji powierzonych przedstawicielowi zawodu zaufania publicznego, czy narazić się na negatywne następstwa niezasięgnięcia pomocy prawnej.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza ponadto, że na gruncie przepisów znolizowanej ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy trudno jest w ogóle mówić o ochronie tajemnicy komunikowania się z radcą prawnym, jako osobą wykonującą zawód zaufania publicznego. Po pierwsze bowiem, uzyskane informacje nie tylko nie są tajemnicą dla podmiotów postronnych, tj. niebio-

rażących jako uczestnicy udziału w procesie komunikacji, ale wręcz stanowią dane pozyskiwane, gromadzone i przekazywane przez radcę prawnego na rzecz organów państwa w tajemnicy przed osobą ubiegającą się o pomoc prawną. Po drugie zaś, brak jest podstaw instytucjonalnych oraz gwarancji formalnych, żeby zaufać osobie, której powierza się informacje prawnie relewantne, pomimo że nominalnie wykonuje ona zawód zaufania publicznego.

W kontekście prowadzonych rozważań warto zwrócić uwagę na zbieżną z poglądami Trybunału wypowiedź P. Sarneckiego, który stwierdza, iż „Wolność komunikowania się ze swej istoty, jako porozumiewanie się określonych osób, związana jest z poufnością, co tradycyjnie obejmuje się określeniem «tajemnica». Polega ona zarówno na zakazie zmuszania adresatów do ujawniania treści otrzymywanych przekazów, jak i na zakazie adresowanemu do wszystkich innych podmiotów, łącznie z organami władzy publicznej, podejmowania prób poinformowania się o tych treściach bez zgody adresata. Co więcej, obejmuje również poufność co do faktu, że jest się w ogóle adresatem określonych przekazów. Jako wolność o charakterze osobistym, także ona podkreśla w szczególny sposób godność osoby ludzkiej” (P. Sarnecki, *uwaga 5 do art. 49, [w:] Konstytucja...*, t. III, Warszawa 2003).

11.3. Z drugiej strony, oceniając dopuszczalność ograniczeń tajemnicy komunikowania się z osobami świadczącymi pomoc prawną wprowadzonych przez zakwestionowane przez KRRP przepisy, należy wziąć pod uwagę cel ich ustanowienia. Nie chodzi przy tym wyłącznie o konieczność wywiązania się – poprzez prawidłową implementację prawa wtórnego UE – z wiążących Rzeczpospolitą Polską zobowiązań międzynarodowych (art. 9 Konstytucji). Trzeba wszak uwzględnić, że powodem wydania dyrektywy 2005/60/WE (podobnie jak poprzedzającej ją dyrektywy 91/308/EWG znowelizowanej dyrektywą 2001/97/WE) jest uzupełnienie działaniami prowadzonymi za pośrednictwem systemu finansowego instrumentów prawnokarnych, by zapobiegać przepływowi brudnych pieniędzy, stanowiącemu nie tylko zagrożenie dla stabilności i wiarygodności sektora finansowego oraz jednolitego rynku, ale także podstawowe źródło finansowania terroryzmu.

Z kolei powodem objęcia obowiązkami informacyjnymi prawników wykonujących wolne zawody jest ryzyko nadużywania świadczonych przez nich usług (w wypadku udziału w transakcjach finansowych lub korporacyjnych, włączając w to świadczenie usług doradztwa podatkowego, por. pkt 19 preambuły dyrektywy 2005/60/WE oraz pkt 16 preambuły dyrektywy 2001/97/WE) do celów prania pieniędzy pochodzących z działalności przestępczej lub do celów finansowania terroryzmu.

W świetle tych okoliczności nie ulega wątpliwości, że obowiązki informacyjne realizowane przez radców prawnych w związku z ich czynnościami zawodowymi, redukując zagrożenie wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz przeciwdziałając finansowaniu terroryzmu, służą ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego w Polsce. Tym samym wynikające z ustawy

o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy ograniczenia tajemnicy komunikowania się mają oparcie w wartościach konstytucyjnych usprawiedliwiających ingerencję w sferę konstytucyjnych wolności i praw jednostek. Takie ograniczenia są więc w ocenie Trybunału konieczne i proporcjonalne, z jednym wszakże, ale bardzo kategorycznym zastrzeżeniem.

W demokratycznym państwie prawnym, którego fundamentem jest m.in. dbałość o umacnianie praw i wolności jednostek, muszą istnieć instytucje oraz procedury gwarantujące ich faktyczną realizację. To zaś, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, wymaga stworzenia wszystkim podmiotom podlegającym jurysdykcji Rzeczypospolitej Polskiej warunków do ubiegania się o profesjonalną pomoc prawną i bezpiecznego z niej korzystania w związku z postępowaniem sądowym, a w ramach tego komunikowania się z prawnikami wykonującymi zawód zaufania publicznego (trzeba jednak przy tym podkreślić, że poza obszarem rozważań w niniejszej sprawie pozostaje kwestia odpłatności za tę pomoc).

Wykonywanie przez radców prawnych, a – ze względu na konstytucyjne prawo do obrony, które jednak nie stanowi odniesienia do kontroli zakwestionowanych przepisów w niniejszej sprawie – tym bardziej adwokatów, czynności zawodowych na takich warunkach, jakie stworzyła ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, nie może więc – w ocenie Trybunału – dotyczyć ustalania sytuacji prawnej klienta ani innych czynności związanych z postępowaniem sądowym. Niezgodne z zasadami rzetelnego procesu, stanowiącymi komponent konstytucyjnego prawa do sądu, byłyby takie regulacje, które pozbawiałyby jednostkę włączoną w proces wymiaru sprawiedliwości dostępu do pomocy prawnej. Gdyby przewidziane przez przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy obowiązki gromadzenia i przekazywania informacji o klientach odnoszone były do tej sfery aktywności zawodowej, która dotyczy przygotowania, prowadzenia lub kształtowania czy ustalania następstw postępowania sądowego, to nie można byłoby mówić o świadczeniu pomocy prawnej, albowiem czynności osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego mogłyby *per saldo* pogarszać, zamiast poprawiać, sytuację klienta. Ponadto w ramach tak zdeformowanej „pomocy” prawnej, ochrona prawna interesów podmiotów, na których rzecz jest świadczona, stanowiłaby jedynie nominalny (por. art. 2 ustawy o radcach prawnych) czy nawet wręcz iluzoryczny cel podejmowanej działalności, gdyż *de facto* służyłaby ona organom władzy państwowej mającym w ten sposób dostęp do poufnych informacji powierzonych prawnikom przez ich klientów.

Uwzględniając powyższe, należy dojść do wniosku, że zakwestionowane regulacje naruszałyby samą wręcz istotę konstytucyjnego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się z osobami wykonującymi zawód zaufania publicznego w demokratycznym państwie prawnym, a konkretnie – na tle i w granicach rozpatrywanego wniosku – zawód polegający na świadczeniu pomocy prawnej (tj. radcy prawnego oraz adwokata) w zakresie, w jakim nakładałyby obowiązki związane z gromadzeniem oraz przekazywaniem in-

formacji pozyskanych w toku ustalania sytuacji prawnej klienta lub innych czynności podejmowanych w związku z postępowaniem sądowym.

11.4. Zgodnie z art. 11 ust. 5 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy: „Obowiązek informowania o transakcjach objętych przepisami ustawy nie dotyczy przypadku, gdy adwokaci, radcowie prawni i prawnicy zagraniczni, biegli rewidenci oraz doradcy podatkowi reprezentują klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzielają porady służącej temu postępowaniu”.

Przyjęcie, że tylko sytuacje wymienione w cytowanym przepisie wyłączone są z obowiązku przekazywania informacji, nadto zaś uznanie, że nawet reprezentowanie klienta na podstawie pełnomocnictwa procesowego w związku z toczącym się postępowaniem albo udzielanie porady służącej temu postępowaniu nie zwalnia osób świadczących pomoc prawną z obowiązków gromadzenia informacji o tym kliencie i rejestrowania jego transakcji na zasadach określonych w ustawie, musiałoby prowadzić do stwierdzenia częściowej niekonstytucyjności ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy.

Wziąwszy jednak pod uwagę, że zakres czynności zawodowych, z którymi wiązałyby się wspomniane obowiązki, nie został w ustawie jednoznacznie określony, zwłaszcza zaś nie zostały enumeratywnie wymienione usługi, których świadczenie bezwzględnie obligowałoby do naruszenia tajemnicy komunikowania się z klientami (por. art. 2a pkt 5 dyrektywy 91/308/EWG znowelizowanej dyrektywą 2001/97/WE oraz art. 2 ust. 1 pkt 3 lit. b dyrektywy 2005/60/WE), Trybunał Konstytucyjny dostrzega możliwość oraz konieczność takiej wykładni ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, która z jednej strony odpowiadać będzie wymogom prawa Unii Europejskiej, z drugiej – pozwoli stwierdzić zgodność zakwestionowanych przepisów z Konstytucją.

W związku z tym należy przypomnieć, że jeszcze przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej Trybunał Konstytucyjny wyraził ugruntowany w późniejszym orzecznictwie pogląd, że wykładnia ustawodawstwa (prawodawstwa wewnętrznego) powinna być dokonywana w sposób przychylny (przyjazny) prawu europejskiemu, wywodząc ten nakaz ze wstępu, art. 9 oraz art. 91 ust. 1 Konstytucji (zob. wyrok z 27 maja 2003 r., sygn. K 11/03, OTK ZU nr 5/A/2003, poz. 43 oraz wyrok z 21 kwietnia 2004 r., sygn. K 33/03, OTK ZU nr 4/A/2004, poz. 31) oraz przypominając, że wynikający z art. 10 TWE obowiązek lojalnej współpracy zakłada, że organy stosujące prawo w państwach Unii Europejskiej będą interpretowały prawo wewnętrzne zgodnie z prawem europejskim, nawet tym, które samo nie nadaje się do bezpośredniego stosowania (zob. wyrok z 28 stycznia 2003 r., sygn. K 2/02, OTK ZU nr 1/A/2003, poz. 4).

Wziąwszy pod uwagę dokonane w niniejszej sprawie ustalenia, przede wszystkim zaś uwzględniawszy:

- a) zrekonstruowane w niniejszej sprawie ramy konstytucyjnej gwarancji ochrony tajemnicy komunikowania się odnoszonej do swoistej relacji,

- w jakiej pozostaje osoba szukająca pomocy prawnej i osoba wykonująca zawód zaufania publicznego pomoc tę świadcząca, w tym przede wszystkim w związku z postępowaniem sądowym (por. pkt III.B.8.5);
- b) cel, w jakim uchwalona została ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy (czyli implementowanie dyrektywy 91/308/EWG zmienionej dyrektywą 2001/97/WE), który przesądza o kierunku interpretacji przepisów w niej zawartych;
 - c) stanowisko Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości zajęte w sprawie C-305/05, które rozstrzyga o dopuszczalnym z punktu widzenia prawa Unii Europejskiej zakresie obowiązków informacji i współpracy ciążących na prawnikach wykonujących wolne zawody (co determinuje sposób rozumienia nie tylko dyrektywy 91/308/EWG zmienionej dyrektywą 2001/97/WE, do której bezpośrednio odniósł się ETS, ale również późniejszej, regulującej tę sferę zagadnień, dyrektywy 2005/60/WE);
 - d) okoliczność, że na państwach członkowskich spoczywa nie tylko obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym, lecz również dbania o to, by nie opierać się na wykładni tekstu prawa wtórnego, która pozostawałaby w konflikcie z prawami podstawowymi chronionymi przez wspólnotowy porządek prawny lub z innymi ogólnymi zasadami prawa wspólnotowego (zob. wyrok ETS z 6 listopada 2003 r. w sprawie C-101/01 Lindqvist, Rec. s. I-2971, pkt 87 przypomniany w sprawie C-305/05);
 - e) treść dyrektywy 2005/60/WE, która obecnie reguluje kwestię przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu i określa związane z nią obowiązki, w tym w szczególności pkt 48 preambuły, stanowiący, że: „Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Żaden z przepisów niniejszej dyrektywy nie powinien być interpretowany lub wykonywany w sposób, który nie jest zgodny z Europejską Konwencją Praw Człowieka”.

Trybunał Konstytucyjny uznaje, że niedopuszczalna jest taka wykładnia zakwestionowanych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, która obowiązek gromadzenia oraz przekazywania informacji odnosiłaby do prawników wykonujących zawody zaufania publicznego w zakresie, w jakim świadczą oni pomoc prawną polegającą na ustalaniu sytuacji prawnej klienta lub w inny sposób związaną z przygotowywaniem, wszczętym (prowadzonym) lub zakończonym postępowaniem sądowym.

11.5. Podsumowując ten fragment rozważań, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że art. 8 ust. 3, art. 11 ust. 1 w związku z ust. 5, art. 13a ust. 1, art. 16 ust. 1 i 1a, art. 22 ust. 1 i 2 oraz art. 34 ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdzia-

łaniu finansowaniu terroryzmu, w zakresie, w jakim nie dotyczą sytuacji, gdy instytucje obowiązane w rozumieniu tej ustawy, świadczące pomoc prawną, ustalają sytuację prawną klienta lub wykonują inne czynności mające związek z postępowaniem sądowym, są zgodne z art. 49 w związku z art. 2, art. 17 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

B. Kwestia retroaktywności ustawy nowelizującej.

12. Termin wejścia w życie ustawy nowelizującej określa jej art. 10, stanowiąc: „Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia”. Zgodnie zaś z zakwestionowanym art. 7 ustawy nowelizującej: „Adwokaci, radcowie prawni, prawnicy zagraniczni, doradcy podatkowi, biegli rewidentci oraz fundacje przekazują dane określone w art. 10 ust. 1 ustawy wymienionej w art. 1 w terminie 60 dni od dnia uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej”. Drugi z zaskarżonych przepisów – art. 8 ustawy nowelizującej brzmi: „Przepisy: 1) art. 1 pkt 1 lit. a – w zakresie dotyczącym adwokatów, radców prawnych, prawników zagranicznych, doradców podatkowych, biegłych rewidentów oraz fundacji, 2) art. 1 pkt 6 lit. c – w zakresie dotyczącym adwokatów, radców prawnych oraz prawników zagranicznych, 3) art. 1 pkt 8 – stosuje się od dnia uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej”.

W ocenie KRRP art. 7 ustawy nowelizującej jest niezgodny z art. 2 Konstytucji, a art. 8 ustawy nowelizującej jest niezgodny z art. 2 i art. 42 Konstytucji. Niezależnie od częściowej tożsamości zarzutu retroaktywności skierowanego wobec obydwu wymienionych przepisów, ich odmienny sens normatywny przemawia za tym, by kwestię konstytucyjności oceniać odrębnie w stosunku do każdego z nich.

13. Kwestia retroaktywności art. 8 ustawy nowelizującej.

13.1. Przebieg dyskusji w toku prac nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw (druk sejmowy nr 2277/IV kad.) wskazuje na to, że ustawodawca zakładał, iż przystąpienie Polski do Unii Europejskiej nastąpi dopiero po dniu wejścia w życie ustawy nowelizującej (por. posiedzenie Komisji Europejskiej 7 stycznia 2004 r., Biuletyn nr 2707/IV kad.). Zważywszy jednak, że dzień ten nie został określony datą kalendarzową, tylko przez upływ czasu liczony od dnia ogłoszenia ustawy nowelizującej w Dzienniku Ustaw, opóźnienie tego zdarzenia (w stosunku do zakładanego) z jednej strony nie wpłynęło na długość *vacatio legis* określonej w art. 10 (30 dni), z drugiej – spowodowało, że adresowane m.in. do radców prawnych przepisy wymienione w art. 8 stały się – wbrew intencjom ich twórców – aktywnym elementem systemu prawnego (jako mające znajdować zastosowanie) przed upływem tejże *vacatio legis*.

13.2. Przystępując do oceny retroaktywności art. 8 ustawy nowelizującej na tle tak zarysowanych okoliczności faktycznych, trzeba zauważyć, że za-

rzut ten jest pochodną ustaleń, które stanowią bezpośrednie następstwo przyjęcia przez KRRP pewnych założeń (w tym także terminologicznych), stąd w niniejszym postępowaniu w pierwszej kolejności właśnie ich trafność musi być zweryfikowana.

Zdaniem wnioskodawcy art. 10 ustawy nowelizującej określa termin wejścia w życie całej ustawy, natomiast zakwestionowany art. 8 wskazuje początkowy termin stosowania wybranych przepisów merytorycznych tej ustawy, który jest terminem wcześniejszym i niezależnym od terminu wejścia w życie ustawy *en block*, w tym więc także owych przepisów merytorycznych. Taki właśnie sposób rozumienia relacji, w jakiej pozostaje art. 8 względem art. 10 ustawy nowelizującej (notabene przyjęty również przez Prokuratora Generalnego), stanowi podstawę, na której KRRP formułuje swoje wątpliwości dotyczące zgodności przyjętych przez ustawodawcę rozwiązań z zasadą *lex retro non agit*. Jednak Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że w odniesieniu do analizowanej regulacji nie jest to ani jedyny, ani właściwy kierunek wykładni.

13.3. Jakkolwiek w dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny utożsamia dzień wejścia w życie aktu prawnego przede wszystkim z początkowym terminem jego obowiązywania, to jednak w piśmiennictwie spotkać można również konkurencyjne koncepcje. Rozstrzygnięcie niniejszej sprawy wymusza więc przyjęcie przez Trybunał pewnej konwencji terminologicznej i konsekwentne jej przestrzeganie w toku prowadzonych rozważań. Należy jednak podkreślić, że zabieg ten nie powinien być postrzegany jako próba zamknięcia czy oceny dotychczasowego przebiegu dyskusji teoretycznoprawnej od lat towarzyszącej omawianym tu zagadnieniom. Przy tych założeniach wyjściowych, podstawą oraz elementem dalszego wnioskowania Trybunału Konstytucyjnego będzie przyjęcie, że:

- a) moment wejścia w życie aktu prawnego jest równoznaczny z powstaniem obowiązku jego stosowania przez uprawnione organy i przestrzegania przez pozostałych adresatów;
- b) z retroaktywnym działaniem przepisów mamy do czynienia wówczas, gdy prawodawca nakazuje określone fakty prawnie relewantne zaistniałe przed dniem wejścia w życie nowych przepisów oceniać w świetle tych nowych przepisów, wprowadzając fikcję, jakoby przepisy te obowiązywały już w chwili nastąpienia ocenianych faktów (tak m.in. wyrok TK z 7 maja 2001 r., sygn. K 19/00, OTK ZU nr 4/2001, poz. 82);
- c) zasada niedziałania prawa wstecz, jako dyrektywa legislacyjna skierowana pod adresem organów prawodawczych, zawiera w swojej treści zakaz stanowienia norm prawnych, które nakazywałyby stosować nowo ustanowione normy prawne do zdarzeń, które miały miejsce przed wejściem w życie nowo ustanowionych norm prawnych i z którymi prawo nie wiązało dotąd skutków prawnych przewidzianych tymi normami;
- d) obowiązującą zasadą interpretacji tekstu prawnego jest dyrektywa, w myśl której nie wolno domniemywać retroaktywności normy (czyli zakładać retroaktywności w wypadku, gdy nie wynika ona wyraźnie

z brzmienia tekstu prawnego), gdyby ta retroaktywność prowadzić miała do sprzeczności z zasadami konstytucyjnymi (podobnie zobacz: S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2003, s. 56 oraz W. Wróbel, *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*, Kraków 2003, s. 340, por. na ten temat także T. Pietrzykowski, *Wsteczne działanie prawa i jego zakaz*, Kraków 2004, s. 249–250).

Niezależnie od redakcyjnej niedoskonałości i płynącego z niej braku jednoznaczności omawianej regulacji, w konsekwencji poczynionych założeń, a na ich gruncie ustaleń Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że – przy zastosowaniu techniki wykładni w zgodzie z Konstytucją, w tym sformułowaną w niej zasadą *lex retro non agit* – przyjąć można alternatywny wobec prezentowanego przez wnioskodawcę pogląd, zgodnie z którym zakwestionowany art. 8 stanowi *lex specialis* w odniesieniu do art. 10 ustawy nowelizującej. Wziąwszy to pod uwagę, należy przyjąć, że art. 10 mówiący o terminie wejścia w życie ustawy nowelizującej może być uznany za odnoszący się nie do całej ustawy, lecz do pozostałej – po wyłączeniu przepisów wymienionych w art. 8 – jej części. Ustalenie to dezaktualizuje podniesiony we wniosku KRRP zarzut, że art. 8 nakazuje stosowanie znowelizowanych przepisów nakładających obowiązki (których naruszenie obwarowane jest sankcjami karnymi) do zdarzeń z okresu przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, w istocie bowiem on sam jest przepisem określającym termin wejścia w życie owych przepisów zmieniających.

13.4. Warto podkreślić, że przyjęty przez Trybunał sposób rozumienia art. 8 ustawy nowelizującej jest nie tylko przejawem posługiwania się wykładnią w zgodzie z Konstytucją, ale nadto koresponduje z dyrektywami odnoszącymi się do formułowania postanowień przepisów końcowych ustaw określonymi w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. Nr 100, poz. 908; dalej: ZTP). Na istnienie współzależności zasad redagowania tekstu prawnego i zasad jego wykładni Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie zwracał już uwagę w swoim orzecznictwie, nawet tym kształtowanym jeszcze przed uzyskaniem przez wspomniane zasady rangi rozporządzenia (zob. m.in. wyrok z 30 października 2001 r., sygn. K 33/00, OTK ZU nr 7/2001, poz. 217 czy wcześniejszą uchwałę z 1 czerwca 1994 r., sygn. W. 4/94, OTK ZU nr 1/1994, poz. 24). Stąd nie bez znaczenia dla niniejszej sprawy jest treść § 46 ZTP, który stanowi: „1. Wejścia w życie ustawy nie uzależnia się od wystąpienia zdarzenia przyszłego. 2. Od wystąpienia zdarzenia przyszłego można uzależnić stosowanie ustawy albo jej poszczególnych przepisów. Jeżeli stosowanie całej ustawy ma być uzależnione od wystąpienia zdarzenia przyszłego, wyraża się to zwrotem: «ustawa wchodzi w życie z dniem ... (określenie zdarzenia)», a jeżeli od wystąpienia zdarzenia przyszłego ma być uzależnione stosowanie tylko poszczególnych przepisów ustawy – zwrotem: «Ustawa wchodzi w życie z dniem ... z tym że przepisy art. ... stosuje się od dnia ... (określenie zdarzenia)». 3. Rozwiązanie, o którym mowa w ust. 2, stosuje się tylko

w przypadku, gdy termin wystąpienia zdarzenia przyszłego można ustalić w sposób niebudzący wątpliwości i zostanie on urzędowo podany do wiadomości publicznej”.

Rozwiązanie przewidziane w cytowanym przepisie ZTP stworzone zostało w związku z potrzebami procesu dostosowania prawa polskiego do prawa wspólnotowego i dążeniem, by mniej korzystne (z krajowego punktu widzenia) regulacje wprowadzać do systemu prawnego dopiero z chwilą przystąpienia Polski do UE. Zdaniem Trybunału bez wpływu na prowadzone rozważania stanowi (notabene nieznajdujący słownego wyrazu) element konstrukcyjny prezentowanej techniki legislacyjnej, polegający na tym, że niedający się przewidzieć w chwili uchwalania ustawy termin wystąpienia owego wspomnianego w ZTP „zdarzenia przyszłego” miał gwarantować maksymalnie długi okres dostosowawczy, a w wypadku, gdyby odnosił się jedynie do wybranych przepisów – późniejszy niż termin wejścia w życie ustawy (por. np. art. 44 i art. 46 ustawy z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów, Dz. U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2275).

Brzmienie § 46 ust. 2 ZTP wskazuje na to, że zwrot „ustawa (przepis) wchodzi w życie w dniu ...” uznawany jest *de facto* za równoznaczny ze zwrotem „ustawę (przepis) stosuje się od dnia ...”. Synonimiczność obydwu zwrotów występuje również na gruncie piśmiennictwa i jest aprobowana przez część przedstawicieli doktryny (tak m.in. G. Wierczyński, „Obowiązywanie” a „wejście w życie” – uwagi polemiczne, „Państwo i Prawo” z. 2/2007, s. 112). Zgodnie zaś z § 44 ZPT, odstępstwo od zasady, że ustawa powinna wchodzić w życie w całości w jednym terminie, może nastąpić w wypadku m.in. właśnie przepisów zmieniających. W tych warunkach dopuszczalny jest wniosek, że zakwestionowany art. 8 ustawy nowelizującej, wskazując zdarzenie przyszłe, którego termin nastąpienia określać ma początkowy moment stosowania przepisów zmieniających, w istocie wskazuje termin wejścia w życie tych przepisów.

13.5. W konkluzji należy zatem uznać, że reguły redagowania tekstów prawnych zawarte w ZTP (abstrahując od oceny poprawności samych reguł) dodatkowo wzmacniają przekonanie o trafności ustalonego przez Trybunał – przy zastosowaniu techniki wykładni w zgodzie z Konstytucją – kierunku interpretacji art. 8 ustawy nowelizującej. Przepis ten, określając (odrębny w stosunku do pozostałych przepisów ustawy) termin wejścia w życie wymienionych w nim przepisów (zmieniających ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy) jako – co wyraźnie należy podkreślić – następujący po ogłoszeniu ustawy nowelizującej, nie narusza zasady *lex retro non agit*.

W zakresie odnoszącym się do zarzutu niekonstytucyjności art. 8 ustawy nowelizującej wnioskodawca podniósł również niezależny od kwestii retroaktywności zarzut nieodpowiedniej *vacatio legis*. Krajowa Rada Radców Prawnych powołała przy tym argument nawiązujący do niekorzystnej dla radców prawnych oraz ich klientów sytuacji zaskoczenia, polegającej na postawieniu ich przez ustawodawcę „w sytuacji obowiązku ujawnienia informacji o trans-

akcjach, do których być może w ogóle by nie doszło (...) a także przekazania informacji, które w takim przypadku nie podlegałyby ujawnieniu”.

Trybunał Konstytucyjny dostrzega podnoszoną we wniosku KRRP okoliczność, że okres dzielący ogłoszenie ustawy nowelizującej od początkowego momentu stosowania jej przepisów (wymienionych w art. 8), był stosunkowo krótki, wynosił bowiem 17 dni. Jest to jednak okres i tak przekraczający typową długość trwania *vacatio legis* (por. art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, Dz. U. z 2005 r. Nr 190, poz. 1606) i obalenie domniemania jego konstytucyjności wymagałoby przekonującego uzasadnienia, że był nieodpowiedni. W tym zakresie wnioskodawca nie przedstawił jednak żadnej argumentacji, poza nieznajdującym oparcia w brzmieniu przepisów ustawy nowelizującej twierdzeniem, że „nowe regulacje stosują się także do transakcji rozpoczętych i prowadzonych w chwili ogłoszenia i wejścia w życie ustawy i obejmują także informacje uzyskane w związku z taką transakcją przed wejściem w życie ustawy”.

Z przedstawionych wyżej względów Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że art. 8 ustawy z 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw jest zgodny z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

14. Kwestia retroaktywności art. 7 ustawy nowelizującej.

14.1. Przyjęcie, że ustawa nowelizująca w części, w jakiej poszerza katalog podmiotów stanowiących „instytucje obowiązane” (a tym samym zwiększa krąg adresatów licznych obowiązków sformułowanych w ustawie nowelizowanej), weszła w życie – na mocy art. 8 – z dniem uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej, bezpośrednio oddziałuje także na ocenę konstytucyjności drugiego z zakwestionowanych przez KRRP przepisów ustawy nowelizującej.

Sformułowana w art. 7 norma nakazywała m.in. radcom prawnym przekazanie odpowiednich, dotyczących ich danych Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej. Należy zauważyć, że co do zasady obowiązek tego rodzaju spoczywa (z mocy art. 10 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy) na wszystkich rozpoczynających działalność instytucjach obowiązanych. Niemniej zarówno pierwotne ustanowienie tego obowiązku, podobnie jak późniejsze objęcie jego zakresem nowej grupy podmiotów, wymagało stworzenia regulacji prawnej o charakterze dostosowującym. Przepisem tego właśnie rodzaju jest zakwestionowany art. 7, który przewidywał dokonanie pewnej niepowtarzalnej czynności w określonym czasie przez instytucje obowiązane prowadzące działalność w dniu jego wejścia w życie. Innymi słowy, przepis ten wyznaczał sposób i termin dostosowania zastanych przez nowelizację podmiotów, którym ustawodawca nadał status instytucji obowiązanych, do nowego stanu prawnego. Skoro zaś nowy stan prawny powstał

w odniesieniu do podmiotów wymienionych w art. 8 ustawy nowelizującej z dniem uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej, to przyjęcie przez ustawodawcę, że z tym dniem bieg swój rozpoczął termin realizacji przez wymienione podmioty (instytucje obowiązane) obowiązku przekazania GIIF odpowiednich danych, było uzasadnione. W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny nie podziela poglądu wnioskodawcy, jakoby część okresu dostosowawczego wskazanego w art. 7 przypadła przed wejściem w życie ustawy nowelizującej. Tym samym nie ma podstaw, by uznać, że analizowana regulacja miała charakter retroaktywny.

14.2. Odrębną i wartą odnotowania – niezależnie od dokonanych już ustaleń – kwestią jest również treść obowiązku, którego terminową realizacją obarczeni zostali m.in. radcowie prawni przez ustawę nowelizującą. Zakwestionowany przez KRRP art. 7 nakazał im – przed upływem 60 dni od dnia uzyskania przez RP członkostwa w UE – przekazanie danych, o których mowa w art. 10 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy. Ostatni z wymienionych przepisów stanowi zaś: „Instytucja obowiązana, w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia działalności, przekazuje Generalnemu Inspektorowi pisemną informację o prowadzeniu działalności, zawierającą wskazanie jej nazwy (firmy) lub imienia i nazwiska, siedziby, adresu i numeru REGON oraz określenie rodzaju prowadzonej działalności”. Jak zatem wynika z analizowanej regulacji dostosowującej, wykonanie wskazanego w niej obowiązku nie wymagało od jej adresatów uprzedniego przyswojenia specjalistycznej wiedzy, zgromadzenia trudno dostępnych czy rozproszonych informacji, stworzenia odpowiednich procedur ani nawet zaangażowania środków finansowych. Również Krajowa Rada Radców Prawnych nie przedstawiła żadnych argumentów, które w omawianym wypadku miałyby uzasadniać konieczność zastosowania szczególnie długiej *vacatio legis*. Stąd nawet ewentualne przyjęcie przez Trybunał Konstytucyjny prezentowanego przez wnioskodawcę stanowiska, że wskutek późniejszego w stosunku do dnia uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej wejścia w życie ustawy nowelizującej, 45-dniowy okres, jaki pozostał radcom prawnym na przekazanie GIIF określonych danych, był niewystarczający w demokratycznym państwie prawnym, nie pozwalałoby na uwzględnienie zarzutu niezgodności art. 7 ustawy nowelizującej z art. 2 Konstytucji.

Co więcej, oceniając „odpowiedniość” okresu dostosowawczego, warto zauważyć, że 45-dniowy okres i tak byłby znacznie dłuższy od tego, jaki – zgodnie z treścią art. 10 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy – ustawodawca zapewnił wszystkim podmiotom, które będąc tzw. instytucjami obowiązanymi, rozpoczynają prowadzenie działalności, o której informację muszą przekazać GIIF (30 dni), oraz od tego, jaki towarzyszył wejściu w życie wcześniejszej nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, której art. 1 pkt 9 nałożył niegdyś (choć pierwotnie w odniesieniu do węższego kręgu podmiotów, z wyłączeniem m.in. radców prawnych i adwokatów) obowiązek zgłaszania omawianych danych. Także bowiem art. 2 ustawy z dnia

27 września 2002 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz. U. Nr 180, poz. 1500) przewidywał, iż „Instytucje obowiązane prowadzące działalność w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy są obowiązane przekazać informację określoną w art. 10 ust. 1 ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, w terminie 30 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy”. W tych okolicznościach, w ocenie Trybunału Konstytucyjnego, brak jest podstaw, by uznać, że art. 7 ustawy nowelizującej godzi w zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.

14.3. Podsumowując, Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że art. 7 ustawy z 5 marca 2004 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu oraz o zmianie niektórych ustaw jest zgodny z art. 2 Konstytucji.

Z tych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.

AUTORZY

dr Mirosław Pawełczyk – absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. Od 2003 r., po złożeniu egzaminu radcowskiego z wynikiem celującym, radca prawny w OIRP w Opolu oraz partner zarządzający w Kancelarii Radców Prawnych Pawełczyk & Szura Spółka Partnerska.

Od 2002 r. – po wyróżnionej uchwałą Rady Wydziału publicznej obronie doktorskiej – adiunkt w Katedrze Publicznego Prawa Gospodarczego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego oraz adiunkt w Katedrze Prawa

i Administracji Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej im. W. Korfante-go w Katowicach (w latach 2002–2009).

Członek Rady Narodowego Programu Redukcji Emisji przy Ministrze Gospodarki oraz członek zwyczajny Towarzystwa Obrotu Energią. Wiceprzewodniczący Zarządu Górnośląskiego Towarzystwa Gospodarczego.

Członek Rady Programowej czasopism „Radca Prawny” i „Zeszyty Naukowe Prawa Gospodarczego i Handlowego”. Członek Rady Programowej Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji przy KRRP.

Autor ponad 60 publikacji naukowych m.in. z zakresu prawa gospodarczego, prawa konkurencji, prawa energetycznego i prawa rynku kapitałowego, w tym pierwszej w kraju monografii z zakresu gwarantowania procesów emisyjnych w spółkach publicznych.

dr Rafał Stankiewicz – prawnik, ekonomista i politolog. Od 2004 r. adiunkt w Instytucie Nauk Prawno-Administracyjnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Opiekun Koła Naukowego Prawa Administracyjnego UW. Członek Centrum Studiów Antymonopolowych i Regulacyjnych na Wydziale Zarządzania UW. Członek Stowarzyszenia Prawa Konkurencji, Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Grupy Polskiej Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego.

Radca prawny w OIRP w Warszawie. Członek Rady Programowej Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji przy Krajowej Radzie Radców Prawnych.

W latach 2004–2008 doradca oraz pełnomocnik procesowy Krajowej Rady Notarialnej. W latach 2004–2006 adiunkt w Katedrze Prawa Europejskiego Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie.

Reprezentował Krajową Radę Radców Prawnych przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi na przepisy ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w której zapadł wyrok w dniu 2 lipca 2007 r. (sygn. akt K 41/05).

Kieruje działem prawa ochrony konkurencji w kancelarii Marek Wierzbowski i Partnerzy – Adwokaci i Radcowie Prawni.

Specjalista z zakresu prawa ochrony konkurencji, prawa sektorów infrastrukturalnych, prawa farmaceutycznego, prawa i postępowania administracyjnego.

Autor ponad 70 artykułów naukowych, podręczników, współautor komentarzy.